היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחות הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

פרשת פנחס תשפ"ו

ד״יכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

ד״יכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

ד״יכל הקודש

באדא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

ד״יכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

ד״יכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

ד״יכל הקודש

בלומינגראוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

ד״יכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

ד״יכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

ד״יכל הקודש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

נד״פס ע״י

קרן הדפסה היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

צו הערן די
הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט״א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

רש"י

עיקרא דטריתא — שורש של תור"א. אליבא ריקנא — קודם אכילה. משתלה משכיה — נפשט עורו. שהחלתית מחממתו מאד, ואורזתו קדרות שקורין שקלפיר"ן. דייתבי במיא — לקרר עצמי. שב בוטיתא דפרחי — גרעיני של צלף שקורין קרפי"ר. תליא לליביה — כל עיקר חיבור לבו נעקר. וכגון דאכיל לכולהו. צומת הגידין — בשוק הוא, סמוך לארכובה ברגליה האחרונים. באומצא — אינו צלי כל כך בתנור, אלא מולחו מאד וצולהו כל דהו על הגחלים. לניקורי — שמא נשכה נחש שם, ואסורה משום סכנת נפשות. דאיהו בריך נפשיה — מאליו. תלחי — מתפרך ונופל חתיכות חתיכות. לא יאונה לצדיק — שנזדמנתי ומנעתני מלאכול. משנה סימני בהמה וחיה — דכתיב "זאת החיה" וגו', הדורס — האוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל. אצבע יתירה — זו אצבע הגבוה שאחורי האצבעות. החולק רגליו — מפרש בגמרא: שכשמעמידו על החוט נותן שתי אצבעות מכאן ושתים מכאן. טמא — בידוע שהוא דורס. וכחגבים — זהו סימן שהתרהם: כל שיש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים. ויש לו קרצולים — הם שני רגלים ארוכין לבד הארבעה, והם סמוך לצוארו ממעל לרגליו לנתר בהם כשהוא רוצה לקפץ. וכנפיו חופין את רובו. והן ארבעה סימנים. הכי גרסינן: כל שיש לו ארבעה רגלים וארבעה כנפים וקרצוליו וכנפיו חופין את רובו — ולא גרסינן "וקרסוליו וכנפיו". ובגמרא נפקא לן מקרא. (הפורח בהם — שט בהם על המים). גמרא ניבי — שתי שינים יש לו למעלה, אחת מכאן ואחת מכאן. וגם בסוסים הם ניכרות אף על פי שהרבה שינים יש לו. לשון מורי: ניבי — שאף על פי שאין לו שינים ממש, חנכין שקורין ינציצ"ש יש לו, ובולטין, וניכר מקום בליטתן זו אצל זו כשינים. בן נמל — בעודו קטן אין לו ניבי עד שיגדל. ועוד שינים מי כתיבי — דקאמרת "בידוע שאין לה שינים", ומה לנו לשינים שלה? אלא הבי קאמר כל בהמה שאין לה שינים — בידוע שמעלת גרה, ואין אנו צריכין להתמיך עד שנראה אם מעלת גרה היא. ובלבד שיביר — שלא יהא גמל, דגמל נמי אין לו שינים וטמא. ופרכינן: לאו אמרת איבא בן גמל? הכא נמי איבא למיחש למינא אחרינא דלית ליה שינים וטמאו! שאין לך דבר שמעלה גרה וטמא אלא גמל — וחבריו האמורים בפרשה. פרש בו הוא — גרסינן, ללמדך שאין לך לחוש למעלה גרה אחת [וצ"ל: אחרת], דכל שאר מעלה גרה טהורים. נמוס = חתוך. ולשון משנה הוא, כמו (חולין צב,ב): גוממו עם השופי. בורק בבשרה — לקמיה מפרש היכא. תחת העוקץ — תחת עצם האליה שקורים אנק"א יש בשר שכשקורעין אותו נקרע שתי, ויש שנקרע ערב. חיה בכלל בהמה היא לסימנין — קרושיא היא, דהא כתיב "זאת החיה" כו', וכתיב סימנין בתריה.

להתיר

עיקרא דמרירתא — פירש הקונטרס: תור"א בלעו. ובפרק "כל שעה" (פסחים לט,א) פירש: אמרופי"ל ועיין עוד תוספות סוכה יג,א ד"ה מרריתא). גמל ניבי אית ליה — תימה, דהשתא תיקשי איפכא: הרי גמל יש לו שינים! דהכי פריך בסוף משפן וארנבת. ניבי — פירש בקונטרס: שני שינים יש לו למעלה, אחת מכאן ואחת מכאן. עוד פירש לשון אחר: ניבי שקורין ינציצ"ש בלעו, ובולטין, וניכר מקום בליטתן זה אצל זה כשינים. וראשון נראה לי, כמו "שקל וניביה ושקל טופריה" דבפרק "במה אשה" (שבת סג,ב) גבי כלב, שהן שינים גדולות שיש לו לפנים שהוא נושך בהן. ובפרק "כיצד הרגל" (לבא קמא כג,ב): דאפקי לניביה וסרטיה. בידוע שהיא מעלת גרה ומפרסת פרסה — וכגון שהוא מכיר בן גמל, כדאמר רב חסדא.

אין לך מעלה גרה וטמא אלא גמל — פירוש: ושאר הכתובים עמו, שפן וארנבת ושסועה.

אלו הן סימני חיה כל שיש לה קרנים וטלפים — קרנים אתי לאפוקי מבהמה, דכיון דיש לה קרנים חרוטות וברוכות בדלקמן, אם כן לאו בהמה היא. אבל אבתי איבא לספוקי בחיה טמאה — לכך בעינן טלפים פרסות הסדוקות, דהשתא ליכא לספוקי לא בחיה טמאה ולא בבהמה טהורה, וחלבה מותר. רבי דוסא אומר: כל שיש לה קרנים, קרני חיה — אי אתה צריך לחזור על הטלפים. דסבר דחיה טמאה אין לה קרנים, והשתא צריך לומר, הא דתנן בפרק "בא סימן" (נדה נא,ב): כל שיש לו קרנים יש לו טלפים — רבי דוסא היא, דאילו רבנן — הא אמרי: כי נמי אית לה קרנים, אבתי איבא לספוקי דלימא חיה טמאה היא. כך פירש הרב רבינו יצחק בראבי מאיר. ורבינו תם פירש: דיש לו טלפים דקאמר — לא אתיא לאורויי שחיה טהורה היא, שהרי הכא לא איירי אלא בסימנין להתיר חלבה, לאפוקי מבהמה טהורה. ומפרש דבי: כל שיש לה קרנים — כדמפרש בסמוך: כרוכות בו, וגם יש לה טלפים בטלפי חיה — בידוע שהיא חיה טהורה, דחלבה טהור. דלרבנן לישני ליה: שור לית ליה טלפים בטלפי חיה. אך קצת קשה, דאמר לקמן (חולין סג,ב): גלוי וידוע בו' שהבהמה טמאה מרובה על הטהורה, לפיכך מנה הכתוב בטהורה. משמע דאין שום בהמה טהורה כי אם אותם המנויין — שור ובשב ועז, ואותם לית לחו לא קרנים בקרני

עֵיקָרָא דְּמִרִירְתָא. אָמַר רַב יְהוּדָה: הַאי מַאן דְּאָכַל תִּלְתָא תִּקְלֵי חִלְתִּית אַלִּיבָּא רֵיקָנָא - מֵישְׁתַּלַּח מַשְׁכֵּיהּ. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: בְּדִידִי הֲוָה עוּבְדָּא, וַאֲכַלִי חַד תִּקְלָא חִלְתִּיתָא, וְאִי לָא דַּיְיתֵי בְּמַיָּא - מֵישְׁתַּלַּח מַשְׁכֵּאי, וְקַיְימִתְּי בְּעַצְמִי "הַחֲכְמָה תְּחַיֶּה בְּעָלֶיהָ". אָמַר רַב יוֹסֵף: הַאי מַאן דְּאָכִיל שִׁיתְּכְרֵי בִּיעַ, וַאֲרַבְעָא אֲמַגּוּזֵי, וְשָׁב בּוּטִיתָא דְּפָרְחֵי, וְשָׁתֵי רְבִיעָאָה דִּדּוּבְשָׁא בְּתִקּוּפָּה תַּמּוּז אַלִּיבָּא רֵיקָנָא - מִתַּעֲקַר תַּלְיָא לִילְיֵהּ. הַהוּא בַּר טַבְיָא דַּאֲתָא לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא דַּהֲוָה מִפַּסֵּק בְּרֶגֶן בַּתְרֵייתָא, בַּדְּרִיהּ רַב בְּצוֹמֶת הַגִּידִין וְאִכְּשָׁרֵיהּ. סְבַר לְמֵיכַל מִינֵּיהּ בְּאוּמְצָא. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל: לָא חֵיֵּישׁ מָר לְנִיקּוּרֵי? אָמַר לֵיהּ: מַאי תַּקָּנְתָּא? - נוֹתְבִיהּ בְּתַנּוּרָא, דְּאִיהוּ בָּרִיךְ נַפְשֵׁיהּ. אוֹתְבֵיהּ, נְפַל תִּילְתֵי תִּילְתֵי. קָרֵי שְׁמוּאֵל עֲלֵיהּ דְּרַב: "לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן", קָרֵי רַב עֲלֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל: "כָּל רֵז לָא אָנֵס לָךְ". משנה סִימָנֵי בְּהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹפוֹת מִן הַתּוֹרָה, וְסִימָנֵי הָעוֹף לֹא נֶאֶמְרוּ, אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל עוֹף הַדּוֹרֵס - טָמֵא; כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶצְבַּע יְתֵירָה, וְזֶפֶק, וְקוֹרְקְבָנוֹ נִקְלָף - טָהוֹר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: כָּל עוֹף הַחוֹלֵק אֶת רַגְלָיו - טָמֵא, וּבַחֲגָבִים - כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַרְבַּע רַגְלַיִם, וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם, וְקַרְצוּלַיִם, וּכְנָפָיו חוֹפִין אֶת רוּבּוֹ; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: וּשְׁמוֹ חָגָב. וּבְדָגִים - כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁנֵי קַשְׂקְשִׂין וְסְנַפִּיר אֶחָד. וְאִלּוּ הֵן קַשְׂקְשִׂין - הַקְּבוּעִין בּוֹ, וְסְנַפִּירִים - הַפּוֹרֵחַ בָּהֶן. גמרא תָּנוּ רַבָּנָן, אִלּוּ הֵן סִימָנֵי בְּהֵמָה: "כָּל בְּהֵמָה מְפַרְסֶמֶת פַּרְסָה" וְגוֹ', כָּל בְּהֵמָה שֶׁמַּעֲלַת גֵּרָה - בִּידוּעַ שֶׁאֵין לָהּ שִׁנַּיִם לְמַעְלָה, וּמְהוֹרָה. - וּכְלָלָא הוּא? וְהָרֵי גָּמָל, דְּמַעֲלַת גֵּרָה הוּא, וְאֵין לוֹ שִׁנַּיִם לְמַעְלָה, וְטָמֵא! גָּמָל, נֵיבֵי אִית לֵיהּ. - וְהָרֵי בֶּן גָּמָל, דְּנֵיבֵי נַמִי לֵית לֵיהּ! וְתוּ, הָרֵי שָׁפָן וְאַרְנֶבֶת, דְּמַעֲלַת גֵּרָה הֵן, וְיֵשׁ לָהֶן שִׁנַּיִם לְמַעְלָה, וּטְמֵאִין! וְעוֹד, שִׁנַּיִם מִי כְּתִיבִי בְּאוֹרַיְיתָא? אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: כָּל בְּהֵמָה שֶׁאֵין לָהּ שִׁנַּיִם לְמַעְלָה - בִּידוּעַ שֶׁהִיא מַעֲלַת גֵּרָה וּמַפְרֶסֶת פַּרְסָה, וּטְהוֹרָה. וְלִיבְדּוֹק בְּפַרְסוֹתֶיהָ! - כְּגוֹן שֶׁהִיוּ פַּרְסוֹתֶיהָ חֲתוּכוֹת. וְכִדְרַב חִסְדָּא, דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: הָיָה מְהַלֵּךְ בַּמִּדְבָּר וּמָצָא בְּהֵמָה שֶׁפַּרְסוֹתֶיהָ חֲתוּכוֹת - בּוֹדֵק בְּפִיהָ, אִם אֵין לָהּ שִׁנַּיִם לְמַעְלָה - בִּידוּעַ שֶׁהִיא טְהוֹרָה, אִם לָאו - בִּידוּעַ שֶׁהִיא טְמֵאָה, וּבְלֵבַד שֶׁיְּבִיר. - גָּמָל? גָּמָל, נֵיבֵי אִית לֵיהּ! - אֶלָּא: וּבְלֵבַד שֶׁיְּבִיר בֶּן גָּמָל. - לָאו אֲמַרְתְּ אֵיפָא בֶּן גָּמָל? אֵיפָא נַמִי מִינָא אַחֲרִינָא דְּדָמֵי לֵבֶן גָּמָל! - לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּתָנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "וְאֶת הַגָּמָל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא" - שֶׁלֹּא בְּעוֹלְמוֹ יוֹדֵעַ שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר מַעֲלֵה גֵּרָה וְטָמֵא אֶלָּא גָּמָל, לְפִיכָךְ פָּרַט בּוֹ הַכָּתוּב "הוּא". וְאָמַר רַב חִסְדָּא: הָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ, וּמָצָא בְּהֵמָה שֶׁפִּיהָ גָּמוּם - בּוֹדֵק בְּפַרְסוֹתֶיהָ; אִם פַּרְסוֹתֶיהָ סְדוּקוֹת - בִּידוּעַ שֶׁהִיא טְהוֹרָה, אִם לָאו - בִּידוּעַ שֶׁהִיא טְמֵאָה, וּבְלֵבַד שֶׁיְּבִיר חָזִיר. - לָאו אֲמַרְתְּ אֵיפָא חֲזִיר? אֵינְקָא נַמִי מִינָא אַחֲרִינָא לַחֲזִיר! - לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּתַנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "וְאֶת הַחֲזִיר כִּי מַפְרִיס פַּרְסָה הוּא" - שֶׁלֹּא בְּעוֹלְמוֹ יוֹדֵעַ שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁמַּפְרִיס פַּרְסָה וְטָמֵא אֶלָּא חָזִיר, לְפִיכָךְ פָּרַט בּוֹ הַכָּתוּב "הוּא". וְאָמַר רַב חִסְדָּא: הָיָה מְהַלֵּךְ בְּמִדְבָּר, וּמָצָא בְּהֵמָה שֶׁפִּיהָ גָּמוּם וּפַרְסוֹתֶיהָ חֲתוּכוֹת - בּוֹדֵק בִּבְשָׂרָהּ; אִם מְהַלֵּךְ שְׁתֵּי וְעָרֵב - בִּידוּעַ שֶׁהִיא טְהוֹרָה, וְאִם לָאו - בִּידוּעַ שֶׁהִיא טְמֵאָה, וּבְלֵבַד שֶׁיְּבִיר עָרוֹד. - לָאו אֲמַרְתְּ אֵיפָא עָרוֹד? אֵינְקָא נַמִי מִינָא אַחֲרִינָא דְּדָמֵי לֵעָרוֹד! - גְּמִירִי דִּילֵיבָּא. וְהֵיכָא בּוֹדֵק? אָמַר אַבָּיֵי וְאִיתֵימָא רַב חִסְדָּא: בְּכַנְפֵי הָעוֹקֶץ". "סִימָנֵי חַיָּה". תָּנוּ רַבָּנָן: אִלּוּ הֵן סִימָנֵי חַיָּה. חַיָּה בִּכְלַל בְּהֵמָה הִיא לְסִימָנִין? אָמַר רַבִּי זֵירָא:

להתיר

בקרני חזיה ולא טלפים בטלפי חזיה: ויש לומר הכי: כל שיש לו קרנים גרידא בקרני חזיה — חלבו מותר, או שיש לו טלפים בטלפי חזיה — כמו כן אין לספוקי בבהמה. רבי דוסא אומר: יש לה קרנים בקרני חזיה — חלבה מותר, יש לה טלפים בטלפי חזיה — אבחי איבא לספוקי בבהמה, דיש טלפי חזיה דומות בטלפי בהמה. והשתא מתניתין דפרק "בא סימן" (נדה נא,ב) דכל שיש לו קרנים יש לו טלפים, מצי אתי כבובלי עלמא, דרבנן מודו כל שיש לו קרנים יש לו פרסות סדוקות. אך קשה על פירוש זה, דכי פריך: והרי עז שיש לו קרנים וטלפים — מסתמא הוי ההוא טלפים דמו בטלפי דחזיה, כמו טלפים דבריית, ולמה ליה למימר תרתי?

דאיכא בעז, כיון דבחד סגי להתיר חלבה?

והרי עז דחרוטות — פירש בקונטרס: דסלקא דעתיה דהדר ביה מכרוכות ואוקי סיפא אחרוקות, וכרוכות תו לא בעינן. ותימה: ולישני ליה דתרוייהו בעינן, חרוקות וכרוכות! ועוד: בסמוך דבעינן חרוקות וכרוכות וחדורות, אמאי לא סגי בכרוכות וחרוקות? ומפרש הרב רבינו יצחק ברבי מאיר, דהאי "והרי עז" — מעיזה ברכוז פריך, דכרוכות וחרוקות חלבו אסור למאן דאסר לה בסמוך, ואף על גב דלית להלכתא בוותיה, פריך אליביה היכי מפרש לה לברייתא. ומשני: מפוצלות בעינן. ופריך: והרי צבי כו' עד: היכא דלא מיפצלן בעינן כרוכות וחרוקות וחדורות. דבכרוכות וחרוקות לבד לא סגיא משום עיזא דכרכוז. ובחדורות וכרוכות נמי לא סגי, דשל שור נמי כרוכות ועגולות וחדורות גם חדין בראשיתן. ובחדורות ובחרוקות נמי לא סגיא, משום עז סתם. הלכך בעינן כל תלתא. והאי הוא דמבלע חירקייהו — כלומר, בענין אחר אין החריקה סימן. והיינו דספיקא דעז דכרכוז — לאו אמיבלע חירקייהו קאי, אלא אחדורות, דלמאן דאמר עז כרכוז היא — לא בעי כלל חדורות. וקשה קצת, דהוה ליה לפרש בהדיא "והרי עז דכרכוז", כיון דמעז כרכוז קא פריך. וגם הלשון משמע שבא לפסוק הלכה היכא דלא מיפצלי! ויש לומר: דיש שום מין עז דקרניה כרוכות וחרוקות, ומהדהיא פריך, ולא מעיזה ברכוז. והשתא קאי שפיר ספיקא דעיזא כרכוז אמיבלע חירקייהו. **והרי** צבי שאין מפרצלות בו' — פירש בקונטרס: צבי — אין זה שאנו קורין צבי, דהא ודאי מפרצלות הן. אלא צבי זהו אותו שאנו קורין אותו אשטנבו"ק, דקרניה שלו אינם מפוצלות. ורבינו תם אומר, דזהו אותו שאנו קורין צבי, דהא חזינן שאין עורו מחזיק את בשרו, וצבי כן הוא, כדאמר במסכת כתובות (קיב,א) בסוף. וחזינן נמי דבשעה שהוא ישן עינו אחת פתוחה, ואמרינן במדרש שיר השירים: "דומה דודי לצבי", מה צבי זה בשעה שהוא ישן עינו אחת פתוחה — כך הקדוש ברוך הוא בשעת גלותן וצרתן של ישראל נותן עינו עליהם לשומרם. והכי גרס רבינו תם: "מברצלות", כלומר, זקופות וראשיהם כפופות, ושל צבי אינם כפופות כלל. ומבוצלות לשון כפיפה, כדאמר בקדושין פרק "האומר" (סב,ב): מאי משמע דהאי אגם לישנא דבוצלא הוא? דכתיב "הלכוף כאגמון ראשו".

ואפילו גרסינן "מפרצלות" אין לחוש, דכמו מבוצלות הוא, כדאשכחן פרק "בכל מערבין" (עירובין כט,ב): "דאפציל זירתא", דהוי כמו "דאבציל". ובמשניות יש בכמה מקומות "הבקר" במקום "הפקר" (פאה פרק ו ומשנה א). **וקרש** אף על פי שאין לו אלא קרן אחת חלבו מותר — ואם תאמר, בפרק "במה מדליקין" (שבת כח,ב) אמר: תחש קרן אחת היה לו במצחו, וטהור היה מדאמר רב יהודה, דאמר: שור שהקריב אפר הראשון קרן אחת היתה לו במצחו. והיכי דייק מדרב יהודה שהיה תחש טהור? והלא כל אותן שיש להן קרן אחת אינן שוין, דהא איכא קרש שהוא חיה, ושור שהוא בהמה! וי"ל דסמיך אמתניתין ד"בא סימן" (נדה נא,ב) דכל שיש לו קרנים יש לו טלפים. ומסתמא אפילו בקרן אחת איירי, מדאשכחן שור שהקריב אדם הראשון שקרן אחת היתה במצחו וטהור. ומיהו, כמו כן היה לדקדק מקרש, דהא חזינן שאין לו אלא קרן אחת, והוא מעלה גרה ומפריס פרסה. **הכי** גרסינן: שיתסר (הוי משבה אמתהא) [אמתהא הוי משבה] דטביא דבי עילאי. ולא גרסינן "אריא", דאפילו בין אונא לאונא אית ליה תשע אמתהא, אם בן משכיה טפי משיתסר. **נתור** כבי ושיני — מכאן משמע דכבי לא הוי החניכיים שקורין יינציבר"ש, שאותן אין דרכן ליפול כדאשכחן ב"ערבי פסחים" (קיג,א) אמר ליה רב לבריה: לא תשתי סמא ולא תעקור כבי. אלא כבי הם השיניים האחרונים הטוחנים המאכל, ושיניים הם השיניים שלפנים. וכן (איוב יג) "על מה אשא בשרי בשיני" מתרגמינן: אטול בסרי בכבי.

בקומתן

להתיר חלבה — והכי קאמר: אלו סימני חזיה לידע שחלבה מותר. **שיש לה קרנים** — לקמיה מפרש. **טלפים** — צפורני הפרסות. **אי אתה צריך לחזור** — שאפילו נחתכו רגליה — כשרה וחלבה מותר, שהקרנים סימן מובהק הוא. **קרש** — חיה היא, ולקמיה מפרש לה. **ברכוות** — גילדי גילדי, קליפה על קליפה בעין קרני השור. **חרוקות** — מלאות פגימות וחריצים קרנייר בלעז. **והרי עז דחרוקות** — דקא סלקא דעתין הדר ביה מכרוכות ואוקי סימנא אחרוקות, וכרוכות תו לא בעינן. **מפוצלות** — פורקייר"ש. **והרי צבי דאין מפוצלות** — לא ידענא מאי קאמר, דהא ודאי מפוצלות הן! ונראה בעיני שמה שאנו קורין צבי לא היו הם קורין צבי, אלא אותן הנקראים שטיינבו"ק, וקרנים שלהן אינן מפורצלין. **חדורות** — עגולות שמעתי, ולא כשל עז שהן רחבות. (ולא) [ולי] נראה, דכרוכות היינו עגולות, כדאמר בבבא קמא (נ,ב) גבי שיזיק ומערות, ובבבורות (מג,ב) נמי גבי פיו דומה לשל חזיר. והכי גרסינן: ("חדורות") [וחדודות], בעין קרני איל וצבי שהדין למעלה. **הלכך** — כיון דאיכא מפוצלות ואיכא דלאו מפוצלות. **היכא דמיפצלא לא דיינא ולא דיינא** — כלומר, אין להרהר ולחזור אחר סימן אחר, שאין פיצול בקרני בהמה. **והיכא דלאו מפוצלות** — כגון צבי. **בעינן חדורות כרוכות וחרוקות** — דניפוק מספיקא דכולהו, חרוקות — לאפוקי מספיקא דשור, חדורות — לאפוקי מעז שהן רחבות, כרוכות — לאפוקי נמי מספיקא דעז. ואף על גב דשל עז אינן חדורות, יש עז כרכוז ששמו עז, וקרניו חדורות וחרוקות, ומספקא לן אי מינא דעז הוא. **דמיבלע חירקייהו** — חריציהן תכופות וסמוכין ומובלעים זה בזה. **והיינו מפיקא דעיזא כרכוז** — שקרניו חדורות וחרוקות, ומספקא לן: כיון דחדורות וחרוקות — חיה הוא, או דילמא כיון דשמו עז — מין בהמה הוא. **דעקור מלא צנא דחרבא מינה** — לאחר שחיטה הוציאוהו ממעיה. **מפרי פי איש** — בשכר ששמעתי וקבלתי שהוא מותר — בטני שבע ממנו. **והזהרו ברבינו אחאי** — לנהוג בו כבוד ולדון לפניו כהלכה עד שיחוזר בו, ולא להתירה בפניו מה שהוא אוסר, שמאיר עיני גולה הוא. קרש — דיי"ן בלעז. **דבי עילאי** — שם יער. **טנרים** — לא איתפרש לן היכא איירינן ביה. **משביה** — ארכו. **אריה שאנ מי לא יירא** — כך "ה' אלקים דבר מי לא יגבא", הרי שנמשל לו. **פרישא קטיל אריא** — אדם גבור הורג את הארי. **דמחזית ניהליה** — לאריא דבי עילאי. **איברא** — אמת אני רוצה לראותו, ועל כרחך צריך אתה להראותו לי. **אפילו כל מעברתא** — הפילו כל הנשים המעוברות.

להרי

חזינן

להדי יומא — נגד השמש. **דאיצבית ליה נחמא** — אתקן לו סעודה. **לגיבא דרביתא** — על שפת נהר ששמו רביתא. **דדויה עלמא** — להתקבץ שם חיילותיו. **והוא נתכוין למקום שהתאה רוח שולטת בו. כנשיה לימא** — טאיטו לים. **כנושאי** — מכבדי הבית. **זלוחאי** — מרביצי הבית במים מפני אבק העולה. **ובבר הם כלו לאכול כל זה. אי הכי** — דנפישי חיילותיו כל כך, לא מצינא. **מסתורייתא** — דיושלטייר"ש בלעז. **דוללי** — אשקניי"ש. **וסימן זה היה למצורעים. סתר דוללי** — דישבווירייר"ד. **משקל לא שקיל** — הטובה משֻתָּנְתָּה. **שור** — דרכו להיות כרסתן ופרסתן, בעל כרס רחבה ופרסות רחבות. **גנובתיה** — זנבו. **שור שהקריב אדם הראשון** — כדאמרינן ב"לפני אידיהן" במסכת עבודה זרה (ח,א). **מקרין פמרים** — בשור של אדם הראשון קאי. **קרניו קודמין לפרסותיו** — שכל שוורים פרסותיהם נולדות עמם וקרנותיהם גדלים לאחר זמן, אבל של מעשה בראשית בקומתם נבראו ובקרניהן, וכשיצא מן הארץ ראשו תחלה ונמצאו שקדמו קרנותיו לפרסותיו. **בקומתן נבראו** — ולפיכך קדמו קרנותיו, שהרי עמו נוצרו ויצאו תחלה. והיינו "שור פר" — ביום שהזיה שור היה גדול כפר. שור בן יומו קרוי "שור", כדכתיב (ויקרא כב) "שור כי יולד". "פר" קיימא לן בן שלש (פרה פרק א משנה ב). **מקרין תרתי משמע** — שכן סתם שוורים. **לדעתם** — שהודיעם שיברא והם ניאותו. **לצביונם** — בדמות שבחרו להם. **שר העולם** — מלאך הממונה. באילנות נאמר "למינהו" — "עושה פרי למינו", אבל בזרעים לא נאמר בצוואתם "למינו", אבל ביציאתם נאמר: "מזריע זרע למינהו". **שאין דרכן לצאת בערבוביא** — שהרי גדולים זה וענפיהן מרובין, ואין ראויין ליגדל רצופים ותכופים כי אם מפוזרים. **אמר הקדוש בריך הוא למינהו** — שיצא כל אילן בעצמו ברחוק מחבירו, שיהא לו היכר. **אנו** — שרבים אנו ודרכנו לצאת תכופין ומעורבבין ואם אין נזהרים לצאת כל עשב לבד הרי אין אנו ניכרין זה מזה — על אחת כמה וכמה. **ישמח ה' במעשיו** — שכולן יזהירין במצותיו. **לרבי**

בקומתן נבראו — לא בעי למימר שנבראו בעמידה, דהא אמרינן בפרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לח,ב) גבי אדם הראשון: רביעית נזדקף בו נשמה, חמישית עמד על רגליו. אלא בקומתן היינו שנגמרה כל קומתן מתחלתן. **אל** תיקרי צבאם אלא צביונם — פירש בערוך דכולהו נפקי מ"צביונם", שהוא לשון יופי, כמו (ישעיה ד) "לצבי ולתפארת". ומאחר שהן ביופיין — זהו בקומתן ולדעתן, שהיופי לא יבא אלא אם כן נגדל כל הצורך. ועוד יש לומר, דקומתן נפיק מלשון הצבה.

פסוק זה שר העולם אמרו — לפי מה שמפרשין דלהנך זה מטטרון, כמו שיסד הפייט "תקוף מטטרון שנהפך לאש מבשר ואומר", דהוא שר העולם, כמו שיסד הפייט "שר המשרת נער נקרא, הוא מטטרון הנבבד ונעורא", ואמרינן בפרק קמא דיבמות (טז,ב): "נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי" — פסוק זה שר העולם אמרו. ולקשה מכאן, דמשמע: דשר העולם היה בששת ימי בראשית! ושמא אגדות הם שחלוקות זו על זו, ומי שסובר דמטטרון הוא שר העולם — לית ליה דהנך זה מטטרון. אי נמי, מה שקרא הפייט למטטרון נער — לא בשביל הפסוק של "נער הייתי", אלא לפי שכתוב בספר יוסיפון דלמטטרון יש לו שבע שמות, וחשיב נער. וגם מצינו דנער שם מלאך הוא, כדכתיב (זכריה ב:) "רוץ אל הנער הלז".

הרכיב שני דשאין זה של גב זה מהו — ואם תאמר: מהניתין היא, במסכת כלאים בפרק קמא (משנה ז): אין נוטעין אילן באילן ולא ירק בירק! ועוד תנן (שם משנה ח): אין נותנין זרע דלעת בתוך החלמית, מפני שהוא ירק בירק! ויש לומר: דמבויא ליה בחוצה לארץ, דשרו בכלאי זרעים, ואסירי בהרכבת האילן. כדאיתא בסוף פרק קמא דקדושין (לט,א), דדריש "שדך" למעוטי כלאי זרעים שבחוצה לארץ. והרכבת האילן אסורה מדכתיב (ויקרא יט): "את חוקותי" בהמתך לא תרביע כלאים, שדך לא תזרע כלאים", מה בהמה בהרבעה — אף שדך בהרכבה, ומה בהמה בין בארץ בין בחוצה לארץ — אף שדך בין בארץ בין בחוצה לארץ. ומבויא ליה אי חשיבא ליה הרכבת זרעים בהרכבת אילן משום דכתיב בהן "למינהו", או לא. אי נמי, אפילו בארץ מבויא ליה לרבי אושעיא, דאמר: עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד, דדילמא מתניתין דכלאים כרבנן. אי נמי, בשאר כלאי זרעים, ואליבא דרבנן איירי הכא, דאמר ב"הקומץ זוטא" (מנחות טו,ב): קנבוס ולוף אסרה תורה, שאר זרעים לא. אי נמי, לבני נח קמיבעיא ליה, דשרו בכלאי זרעים, ואסירי בהרכבת האילן. כדאיתא פרק "ארבע מיתות" (סנהדרין ס,א). ונפקא לן מדכתיב (שם) "את חוקותי תשמורו" — חוקים שחקקתי לך בבר מהמתך לא תרביע כלאים". "שדך לא תזרע כלאים". והיינו בהרכבה, דומיא דהבמה. ו"שחקקתי לך בבר" היינו לבני נח, דכתיב בהו "למינהו" באילנות ובבהמה. ד"למינהו" איסור כלאים משמע, כדמוכח בסוף "שור שנגח את הפרה" (בבא קמא נה,א) דבעי התם: הרביע שני

חָנָּא לֵיהּ! אָזַל אוֹקְמֵיהּ לְהָהֵן יוֹמָא בְּתָקוּפַת תַּמּוּז, אֲמַר לֵיהּ: אִסְתַּבַּל בֵּיהּ! אֲמַר לֵיהּ: לָא מָצֵינָא! אֲמַר לֵיהּ: יוֹמָא, דְּחַד מְשַׁמְּשֵׁי דְּקַיְּימִי קַמֵּי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא - אֲמַרְתְּ לָא מָצֵינָא לְאִסְתַּבָּלָא בֵּיהּ, שָׁכְנָה לָא כָּל שֶׁכֵּן! אֲמַר לֵיהּ קֵיסָר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה: בָּעֵינָא דְּאֵיצְבֵּית לֵיהּ נַהֲמָא לֶאֱלָהֵיכוֹ! אֲמַר לֵיהּ: לָא מָצֵית. - אֲמַאי? - נְפִישִׁי חֵילְוָותֵיהּ! אֲמַר לֵיהּ: אֵיבְרָא! אֲמַר לֵיהּ: פּוּק צְבִית לְגִידָּא דִּרְבִיתָא, דְּדַוְיָא עָלְמָא. טְרַח שִׁיתָא יַרְחֵי קַיְיטָא - אָתָא זִיקָא כְּנָשִׁיהּ לֵימָא, טְרַח שִׁיתָא יַרְחֵי דִּסְתָוָא - אָתָא מִיטְרָא טַבְּעֵיהּ בִּימָא. אֲמַר לֵיהּ: מַאי דְּאֵי? אֲמַר לֵיהּ: הֲנֵי בָּנוֹשָׁאֵי זְלוֹחָאֵי דְּאָתוּ קַמֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ: אִי הָכִי, לָא מָצֵינָא. אֲמַרָה לֵיהּ בַּת קֵיסָר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה: אֱלָהֵיכוֹן נַגָּרָא הוּא, דִּכְתִיב: "הַמְקָרֶה בַּמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו", אֵימָא לֵיהּ דְּנַעֲבֵיד לִי חֲדָא מַסְתּוֹרִיתָא. אֲמַר: לְחַיֵּי! בָּעָא רַחֲמֵי עָלָהּ וְאִינַּפְּעָה, אוֹתְבָהּ בְּשׁוּקָא דִּרְמֵי וְיָהֲבֵי לָהּ מַסְתּוֹרִיתָא; דַּהֲווּ נְהִיגִי דְּכָל דְּמִנַּפֵּיעַ בְּרוֹמֵי - יָהֲבוּ לֵיהּ מַסְתּוֹרִיתָא, וְיָתֵיב בְּשׁוּקָא, וְסָתַר דּוֹלְלֵי, כִּי הֵיכִי דְּלֵיחֲזוּ אֱנָשֵׁי וְלִיבְעֵי רַחֲמֵי עֲלֵיהּ. יוֹמָא חַד הֲוָה קָא חָלֵיף הָהָם, הַוַּת יָתְבָא וְסָתְרָה דּוֹלֵי בְּשׁוּקָא דִּרְמֵי, אֲמַר לָהּ: שַׁפִּירְתָּא מַסְתּוֹרִיתָא דִּיהַב לִיךְ אֱלָהֵיךְ? אֲמַרָה לֵיהּ: אֵימָא לֵיהּ לֶאֱלָהֵיהּ דְּלִשְׁקוֹל מַאי דִּיהַב לִי. אֲמַר לָהּ: אֱלָהָא דִּידָן מִיהַב יָהֵיב, מִשְׁקָל לָא שָׁקֵיל. אֲמַר רַב יְהוּדָה: שׁוֹר - בְּרָסְתָן, וּפַרְסָתָן, רַב רֵישִׁיהּ, וְרַב גְּנוּבְתֵּיהּ, וְחִילּוּפֵיהּ בַּהֲמָרָא. לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ? לְמֵקָם וּמְמָכָר. וְאָמַר רַב יְהוּדָה: שׁוֹר שֶׁהִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן - קֶרֶן אַחַת הָיְתָה לוֹ בְּמִצְחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיִתְּטֵב לַהּ מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִין מַפְרִיס". - מַקְרִין" - תַּרְתֵּי מַשְׁמַע! אֲמַר רַב נַחְמָן: "מַקְרָן" כְּתִיב. וְאָמַר רַב יְהוּדָה: שׁוֹר שֶׁהִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן - קַרְנָיו קוֹדְמוֹת לְפַרְסוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיִתְּטֵב לַהּ מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִין מַפְרִיס" - מַקְרִין בְּרֵישָׁא, וַהֲדַר מַפְרִיס. מְסַיֵּיע לֵיהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל מַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית - בְּקוֹמָתָן נִבְרְאוּ, בְּדַעְתָּן נִבְרְאוּ, בְּצִבְיוֹנָם נִבְרְאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּבְלְעוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם" - אַל תִּקְרֵי "צְבָאָם" אֶלָּא: צִבְיוֹנָם. דָּרַשׁ רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא: "יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו", פֶּסוּק זֶה - שַׂר הָעוֹלָם אָמְרוּ. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "לְמִינֵהוּ" בָּאִילָנוֹת, נָשְׂאוּ דְּשָׁאִים כָּל וְחוֹמֶר בַּעֲצָמָן: אִם רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעֵרְבוּבְיָא, לָמָּה אָמַר "לְמִינֵהוּ" בָּאִילָנוֹת? וְעוֹד כָּל וְחוֹמֶר: וּמָה אִילָנוֹת שֶׁאֵין דַּרְכָּן לָצֵאת בְּעֵרְבוּבְיָא, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "לְמִינֵהוּ", אֲנוּ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! מִיָּד כָּל אֶחָד וְאֶחָד יָצָא לְמִינוֹ. פָּתַח שַׂר הָעוֹלָם וְאָמַר: "יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו". בָּעֵי רַבָּנָא: הַרְכִּיב שְׁנֵי דְּשָׁאִים זֶה עַל גַּב זֶה

לרבי

לְפַרְסוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיִתְּטֵב לַהּ מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִין מַפְרִיס" - מִקְרִין בְּרֵישָׁא, וַהֲדַר מַפְרִיס. מְסַיֵּיע לֵיהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל מַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית - בְּקוֹמָתָן נִבְרְאוּ, בְּדַעְתָּן נִבְרְאוּ, בְּצִבְיוֹנָם נִבְרְאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּבְלְעוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם" - אַל תִּקְרֵי "צְבָאָם" אֶלָּא: צִבְיוֹנָם. דָּרַשׁ רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא: "יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו", פֶּסוּק זֶה - שַׂר הָעוֹלָם אָמְרוּ. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "לְמִינֵהוּ" בָּאִילָנוֹת, נָשְׂאוּ דְּשָׁאִים כָּל וְחוֹמֶר בַּעֲצָמָן: אִם רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעֵרְבוּבְיָא, לָמָּה אָמַר "לְמִינֵהוּ" בָּאִילָנוֹת? וְעוֹד כָּל וְחוֹמֶר: וּמָה אִילָנוֹת שֶׁאֵין דַּרְכָּן לָצֵאת בְּעֵרְבוּבְיָא, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "לְמִינֵהוּ", אֲנוּ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! מִיָּד כָּל אֶחָד וְאֶחָד יָצָא לְמִינוֹ. פָּתַח שַׂר הָעוֹלָם וְאָמַר: "יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו". בָּעֵי רַבָּנָא: הַרְכִּיב שְׁנֵי דְּשָׁאִים זֶה עַל גַּב זֶה

לרבי

מינים שבים מהו? מי גמרי "למינהו" "למינהו" מיבשה, או לא? ומבעיא לן אי הוי הרכבת ירק בירק כמו הרכבת אילן באילן, והוי בכלל "שדך". ואף על גב דכתיב "למינהו" — איצטריך "את חוקותי שחקקתי לך בבר", דלא הוה ידעינן ד"למינהו" אתא לאיסור כלאים אי לא כתיב "חוקותי". ואי לא "למינהו", מ"את חוקותי" לחוד לא הוה נפקא לן, דהוה אמינא: חוקותי שחקקתי לך בבר במרה. ואם תאמר, הא פריך התם: אלא מעתה "ושמרתם את חוקותי", מאי חוקות שחקקתי לך בבר איכא? ומאי קשיא? הא לא מוקמינן האי אבני נח אלא משום דאשכחן נמי דכתיב "למינהו" במעשה בראשית! ויש לומר: דמכל מקום פריך שפיר, דכי היכי דהאי לא קאי אבני נח — האי נמי לא קאי אבני נח. ומשני: דהתם כתיב "חוקותי" בתר "ושמרתם", אבל הכא כתיב "חוקותי" קודם "ושמרו".

אמרה ירח — בלשון תורה לשון זכר הוא דכתיב (יהושע י פסוק יג) "וירח עמד". וכי משה קניגי היה או בליסטרי היה — שהיה יודע להכיר השסועה. ואם תאמר: והא אמרינן ב"המפלת" (נדה כד,א) דשסועה באה מבהמה טהורה, וליכא מאן דפליג. ואם כן יכול להיות שבהמה טהורה היה לו למשה וילדה לו שסועה, ולא אצטריך למהוי קניגי? וי"ל לומר: דשמא שסועה אינה באה אלא מבהמה שאינה מצויה בינינו. **עוים** מתימן

1 לְרַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא, מַהוּ? כֵּיוָן דְּלָא כְּתַב בְּהוּ "לְמִינֵהוּ" - לָא מִיתְּסַיַּב, אוֹ דִילְמָא: כֵּיוָן דְּהִסְפִּיקָם אַיְדִיהוּ - כְּמַאן דִּכְתִיב בְּהוּ "לְמִינֵהוּ" דָּמְיָא? תֵּיקוּ.
2 רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי רָמֵי, כְּתִיב: "וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאוֹרֹת הַגְּדֹלִים", וּכְתִיב: "אֶת הַמָּאוֹר הַגָּדֹל וְאֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן"! אָמְרָה יָרֵחַ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֶפְשָׁר לְשָׁנֵי מְלָכִים שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בְּכֶתֶר שֶׁל עוֹלָם, הוֹאִיל וְאָמַרְתִּי לְפָנֶיךָ
3 דָּבָר הָגוּן, אֲמַעֲטֵי אֶת עַצְמִי? אָמַר לָהּ: לְכִי וּמְשׁוֹל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה. אָמְרָה לֵיהּ: מַאי רְבוּתֵיהּ, דְּשָׁרְנָא בְּטִירָהָא מַאי אַהֲנֵי? אָמַר לָהּ: זִיל, לֵימְנוּ בָּךְ יִשְׂרָאֵל יָמִים וְשָׁנִים. אָמְרָה לֵיהּ: יוֹמָא נְמֵי, אִי אֶפְשָׁר דְּלָא מָנוּ בֵּיהּ תְּקוּפוֹתָא, דִּכְתִיב: "וְהָיוּ לְאֹתֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וְשָׁנִים"! -
4 זִיל, לִיקְרֵי צַדִּיקֵי בְּשִׁמְיךָ: יַעֲקֹב הַקָּטָן, שְׁמוּאֵל הַקָּטָן, דָּוִד הַקָּטָן. חַזְיֵיהּ דְּלָא קָא מַיְתְבָא דַּעְתָּהּ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הָבִיאוּ כַּפָּרָה עָלַי שֶׁמִּיעַטְתִּי אֶת הַיָּרֵחַ! וְהֵיכִי דְּאָמַר רַבִּי
5 שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: מַה נִּשְׁתַּנָּה שָׂעִיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "לַה'"? אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: שָׂעִיר זֶה יָהֵא כַּפָּרָה עַל שֶׁמִּיעַטְתִּי אֶת הַיָּרֵחַ. רַב אַסִי רָמֵי, כְּתִיב: "וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא" בְּתְלַת בְּשַׁבְּתָא, וּכְתִיב: "וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִהְיֶה בָּאָרֶץ" בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא! מְלַמֵּד
6 שֶׁנִּיצְּאוּ דְּשָׁאִים וְעָמְדוּ עַל פֶּתַח קַרְקַע, עַד שֶׁבָּא אָדָם הָרִאשׁוֹן וּבִקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים וְצָמְחוּ; לְלַמֶּדְךָ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְתָאֲוֶה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים. רַב נַחְמָן בַּר פָּפָּא
7 הָוְיָא לֵיהּ הַהִיא גִּינְתָּא, שַׁדֵּי בֵּיהּ בִּירְגֵי וְלָא צָמַח, בָּעָא רַחֲמֵי - אֲתָא מִיטְרָא וְצָמַח, אֲמַר: הֵיכִי דְּרַב אַסִי. אָמַר רַב חָנָן בַּר רָבָא: הַשִּׁכְחָה טֶרֶם יִהְיֶה בָּאָרֶץ, שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי
8 גַּבִּין וּשְׁנֵי שִׁדְרָאוֹת; וְכִי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ קְנִינֵי הֲוָה, אוֹ בַּלִּיסְטְרֵי הֲוָה? מִכָּאן תְּשׁוּבָה לָאוֹמֵר אֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם! אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב תַּחֲלִיפָא בַּר אֲבִינָא: זִיל פְּתוֹב "קְנִינֵי וּבַלִּיסְטְרֵי"
9 בַּאֲגַדְתֵּיךְ, וּפָרְשֵׁהּ. "וְאֶת חֲמֶשֶׁת סָרְנֵי פְלִשְׁתִּים הָעַזָּתִי וְהָאַשְׁדּוֹדִי הַגִּתִּי וְהָעֶקְרוֹנִי וְהָעַוִּים", אֲמַר חֲמִשָּׁה וְחָשֵׁיב שִׁיתָּא! אֲמַר רַבִּי יוֹנָתָן: אַרוּנְקֵי שְׁלָהֶן חֲמִשָּׁה. אָמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב תַּחֲלִיפָא בַּר אֲבִינָא: כְּתוֹב "אַרוּנְקֵי" בְּאַגַּדְתֵּיךְ, וּפָרְשֵׁהּ. וּפְלִיגָא דְּרַב, דְּאָמַר רַב:
10 עַוִּים מִתֵּימָן בָּאוּ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: עַוִּים מִתֵּימָן בָּאוּ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָן עַוִּים - שֶׁעִוְּתוּ אֶת מְקוֹמָן. דָּבָר אַחֵר: עַוִּים - שֶׁאִוּוּ לֶאֱלֹהוּת הָרַבֶּה. דָּבָר אַחֵר: עַוִּים - שֶׁכָּפַל הָרִאשׁוֹן אוֹתָם
11 אוֹתָן עַוִּית. אֲמַר רַב יוֹסֵף: וְאִית דְּהוּ שִׁיתְּסְרֵי דְּרֵי שִׁנֵּי לְכָל חַד וְחַד. אֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: הָרְבֵּה מִקְרָאוֹת שֶׁרָאוּיִין לִשְׂרוֹף בְּסִפְרֵי מִינִין, וְהֵן הֵן גּוּפֵי תּוֹרָה; "וְהָעַוִּים הַיֹּשְׁבִים
12 בַּחֲצֵרִים עַד עַזָּה", מַאי נְפָקָא לָן מִינַּהּ? מִדְּאִשְׁתְּעֵיהּ אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם: "אִם תִּשְׁקֹר לִי וּלְנִינִי וּלְנִכְדִּי", אֲמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֵיתוּ בַּפְּתוֹרִים, לֵיפְקוּ מֵעַוִּים דְּהֵיינוּ פְּלִשְׁתִּים, וְלֵיתוּ
13 יִשְׂרָאֵל לֵיפְקוּ מִפְּתוֹרִים. כֵּיוָצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר: "כִּי חֶשְׁבּוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב" וגו', מַאי נְפָקָא מִינַּהּ? דַּאֲמַר לְהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: "אַל תָּצַר אֶת מוֹאָב"; אֲמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֵיתֵי סִיחוֹן לֵיפּוֹק מִמּוֹאָב, וְלֵיתוּ יִשְׂרָאֵל
14 וְלֵיפְקוּ מִסִּיחוֹן; וְהֵיינוּ דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: עַמּוֹן וּמוֹאָב טְהֵרוּ בְּסִיחוֹן. "צִיד֣וֹנִים יִקְרָ֑אוּ לְחֶרְמוֹן שִׂרְיֹ֥ן", תָּנָא: שְׂנִיר וְשִׂרְיוֹן - מֵהָרֵי אֱרֶץ יִשְׂרָאֵל, מְלַמֵּד שֶׁכָּפַל אֶחָד וְאֶחָד מֵאוּמּוֹת הָעוֹלָם
15 הָלַךְ וּבָנָה לוֹ בָּרָךְ גָּדוֹל לְעַצְמוֹ, וְהֶעֱלָה לוֹ עַל שֵׁם הָרֵי אֱרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְלַמֶּדְךָ שֶׁאֲפִילּוּ הָרֵי אֱרֶץ יִשְׂרָאֵל חֲבִיבִין עַל הָאוּמּוֹת הָעוֹלָם. כֵּיוָצֵא בּוֹ: "וְאֶת הָעָם הֶעֱבִיר אֹתוֹ לֶעָרִים", מַאי
16 נְפָקָא מִינַּהּ - דְּלָא לֵיקְרוֹ לְאֶחָיו גַּלְוָתָא. "סִימְנֵי הָעוֹף לֹא נֶאֱמָרוּ". וְלָא? וְהָתַנְיָא: "נֶשֶׁר" - מַה

1 לרבי חנינא בר פפא — דאמר: מדעתן יצאו דשאים למיניהם ולא נצטוו על כך. **מהו** — להרכיב זה בזה. **אידיהו** — הקדוש ברוך הוא הסכים על ידם. **כתיב הנדולים** — דמשמע שניהם גדולים, וכתיב הקטן. **לך ומשול ביום ובלילה** — נחמה היא. **שרנא בטירתא** — נר בצדרים אינו מאיר. **יומא** — חמה. **תקופות** — נמנין לחמה, ועל
2 התקופה מעברין את השנה בסנהדרין (יא,ב). **יעקב הקטן** — "מי יקום יעקב כי קטן הוא" (עמוס ז). **דוד הקטן** — מקרא הוא בשמואל (א יז). **בכולהו רגלים** — כתיב (במדבר כח) "ושעיר חטאת אחד" ולא כתיב בהו "לה'". **טרם**
3 **יהיה בארץ** — עדיין לא היה בארץ. **ועמדו על פתח קרקע** — מתאוים למי גשמים, כדכתיב (בראשית ב) "כי לא המטיר", עד שנברא אדם ששתי. **ביזרני** — זרעים. **הינו דרב אסי** — שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של
4 צדיקים. **שיש לה שני גבין** — ולכך נקראת "שסועה" — תאומה. **וכי משה רבינו קניני היה** — צד חיות בקניגון. **או בליסטרי** — מורה בקשת לחיות, ובלעז בלישטר"ה. ומניין היה בקי בחיות הללו שאין אדם בקי בהם? **כתוב קניני**
5 **ובליסטרי** — אגדה זה כתוב, שיש בה תיבות יפין ולשון צח. **ופרשה** — מאי "קניני" ו"בליסטרי" באגדתיך. ומשום דנקט "כתוב באגדתיך" נקט נמי להאי קרא דסרני פלשתים.
6 **ארונקי שלהם** — חשובים שלהם, חמשה. **מתימן** — בן אליפז בן עשו באו, ואיזו לאלתי פלשתים, ויצאו ממקומם ובאו לגור בניניהם, ולהכי לא חשיב ששה סרני פלשתים. **שעיוו**
7 **את מקומן** — יצאו משם ונתעוות, שחרב. **עויית** — רתת וחלחלה, בלעז קרנפ"א. **שיתסר דרי שיני** — שורות של שינים. **הרבה מקראות** — יש, שדומה לקוראיהן שהן ראוין לישרף, שלא היה לו לכותבם, שאין להם צורך בתורה, וגנאי הוא להברך עם הקדושה. **והן הן גופי**
8 **תורה** — טעמים גדולים תלויין בהם. **והשתא** קא חשיב ואזיל להו עד סוף שמעתא. **חצרים עד עזה** — ארץ ישראל. **מאי נפקא לן מינה** — אי לאו מקומן של אלו היה, אלא מקום אחרים ואלו גרשום? **ולינני ולנכדי** — ועדיין
9 לא עברו הדורות. **כפתורים** — לאו מפלשתים ניגנהו. **ליתו וליפקו** — ארעא מפלשתים, וליתו ישראל וליפקו מיניהו. וקסבר ריש לקיש עוים מפלשתים היו. ולמאן דאמר מתינן היו, לדבר מילתא נמי אצטריך — משום דאזהרינהו שלא
10 להתגרות בבני עשו, אמר רחמנא: ליתו בפתורים וליפקו מעוים, וניתנו ישראל ונפקו מיניהו. ושאר מקראות הדומין לזה ב"אלה הדברים" (דברים ב), כגון "ובשעיר ישבו החורים", ובמואבים ובעמונים כתיב "רפאים ישבו בה" — כולהו טעמא אית בהו, דבכולהו כתיב "ארץ רפאים תחשב". לפי שנאמר לאברהם אבינו בין הבתרים: "לזרעך נתתי וגו'" (בראשית טו), וקחשיב "ואת הרפאים". וכשיצאו ממצרים וערברו דרך הר שעיר ועמון ומואב שנקראו בבר ארץ רפאים, היה עלה על דעתם להתגרות בהם, כסבורים זה היא שניתנה לאברהם. ומנעם

הקדוש ברוך הוא, ואמר להם: ארץ רפאים ודאי נחשבת, שהרפאים ישבו בה מקדם, אבל לא זו היא שנתתי לאברהם, אלא לאלו נתתיה בשכר אברהם, שיצאו בני עשו הימנו, ולוט היה קרוב לאברהם. וכשהגיעו לחבל ארגוב כתיב (דברים ג) "ההוא יקרא ארץ רפאים" — זו היא שנתתי לאביכם. **והוא נלחם במלך מואב** — למה לו לאשמועינן? אלא משום דכתיב "אל תצר את מואב" וגו'. **והיינו דאמר רב פפא** — במסכת גיטין (לח,א). **עמון ומואב טהרו בסיחון** — על ידי סיחון טהרו ארצם לישראל. במואב כתיב (במדבר כא) "והוא נלחם" וגו'. ובעמון מפורש בנחלת בני גד בספר יהושע (יג): "ויהי להם הגבול יעזר וכל ארץ הגלעד וחצי (ארצן) בני עמון", וקא חשיב ואזיל, וכתיב בסיפיה: "יתר ממלכות סיחון", אלמא סיחון כבש לארץ בני עמון. ועוד מצינו במלך בני עמון שאמר למלאכי יפתח: "כי לקח ישראל את ארצי מארנון ועד היבוק" (שופטים יא), אלמא ארץ בני עמון הוא. והם מסיחון כבשוה, דכתיב בו "וירשו את ארצו מארנון ועד היבוק" (שם), אבל מהנשאר בידם לא לקחו כלום. **צידונים יקראו וגו'** — למה לי? **תנא שניר ושריון הרי אריץ ישראל הן** — וחדרמון קרוב לצידונים ולאמורי, ובנו עליו ברכים, זה קרא לו "שריון" וזה קרא לו "שניר". **העביר אותו לערים** — מאי אשמועינן? **כי היכי דלא ליקרו** — מצרים לאחיו לאחר זמן "גולים בני גולים", לכך הגלם.

נשר — הזוכר בטמאים ודנין בנין אב הימנו, דמה נשר מיוחד דאין לו אחד מכל הסימנין הללו וטמא — אף כל שאין לו אחד מכל הסימנין הללו מין נשר הוא וטמא. אבל עוף שיש בו אחד מכל אלו — טהור, וכל שכן שנים או שלשה או כולם, חוץ מעופות המפורשים בפרשה, שגזירת הכתוב הוא, שאף על פי שיש בהן סימן טהרה כדאמר לקמן — טמאים. והאי "אף" לא מרבי אלא מין נשר. דאין עוף טמא בעולם אלא עשרים וארבעה האמורין כאן, ובדתניא לקמן (חולין סג,א): לפיכך מנה הכתוב בטמאים. ובהנך עשרים וארבעה אמרינן דאית בהו בכולהו סימני טהרה חוץ מן הנשר. **תורים** — מנה הכתוב לטהרה, ומהן אתה דן בנין אב לכולן. ואף על גב דקשיא סיפא לרישא, דרישא משמע אפילו בחד סימן, וסיפא לא משמע עד דאיכא כולהו — רישא דוקא, וסיפא לקמן מפרש לה. **פירוש** — לא נתפרשו הסימנין ממש בתורה. אלא מדמנה תורין בטהורין, והני איתנהו בהו, ומנה נשר בטמאין, ובארבעה סימנין הללו הן חלוקין — שמע מינה: הן הן סימני טהרה. **עוף הבא לפנינו בסימן אחד** — של טהרה, טהור. וכל שכן אם בא בשנים או שלשה, ובלבד שיכיר בו שאינו מעשרים וארבעה הכתובים. **אם כן** — דמתורין ילפינן. **שאר עופות טמאין למה לי** — דכתבינהו? והא לית חד בהו דליהוו ביה כולהו ארבעה סימנים! דהכי אמרינן לקמן, דבעשרים מיניהו איכא שלשה סימנים, ובערב תרין, ובפרס ובעזניה חד חד. הכי גרסינן: **ולילף מיניהו מה התם תלתא ולא אבלינן אף כל תלתא ולא ניבול וכל שכן תרי וחד. אם כן** — דאפילו בתלתא נפקא לן מעופות המפורשין דלא מתכשר, למה לי למיכתב עורב דלית ליה אלא תרי?

מה נשר מיוחד כו' אף כל ביוצא בו טמא — פירש רש"י דהאי "אף כל" לא מרבינן אלא מין נשר. שאין עוף טמא בעולם אלא עשרים וארבעה האמורין בתורה, כדקתני לקמן (חולין סג,ב): לפיכך מנה הכתוב בטמאין. והנך עשרים וארבעה האמורין דאיכא בכולהו סימן טהרה, חוץ מן הנשר. ואין זה ראיה, דדילמא הכי קאמר: לפיכך מנה הכתוב בטמאים — משום דעל ידי עשרים וארבעה אלו וסימניהן נוכל להכיר כל הטמא שבעולם, אבל אם היה בא למנות בטהורים — היה צריך למנות יותר. וכן כי קאמר: ולעופות אין מספר, ופריך: עופות טמאין עשרים וארבעה נינהו! אלא לעופות טהורין אין מספר. התם בעי למימר: אין מספר שנוכל להכיר על ידיהם כל האחרים. ומשני, דאין מספר לטהורים קאמר, ושפיר קא מרבה הכא אפילו שאר מינין שאינן מין נשר.

כל עוף הדורס טמא — ואם תאמר: והיכי קים להו לרבנן הך מילתא? וכי קניגי או בליסטרי היו שבדקו כל העופות שבעולם? הא אמר לקמן (חולין סג,ב) דלעופות טהורים אין מספר! ואי הלכה למשה מסיני הוא, אם כן למה לי דכתב רחמנא פרס ועזניה תרוייהו? לא לכתוב אותו שדורס, דסמוך נפשך חד מיניהו דורס, שאין בכל אחד אלא חד מסך של טהרה, ואותו שבזה אינו בזה, כדמוכח בגמרא [עמוד ב]! ויש לומר: דשמא קבלה היתה מימות נח, שהקריב מכל עוף טהור, ובדק את כולם, ומסר לדורות שאין עוף טהור דורס. אבל בשסועה [חולין ס,ב] לא שייך למימר הכי, דאין זה מין בפני עצמו אלא ולד בהמה, כדאיתא ב"המפלת" (נדה כד,א). **הדורס** — פירש בקונטרס: שאוחז בצפורניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל. וקשה לרבינו תם: דהא אפילו תרנגולת עושה כן! ומפרש רבינו תם: דורס ואוכל מחיים, ואינו ממתין לה עד שתמות. בי ההיא דפרק "אלו עוברין" (פסחים מט,ב): המשיא את בתו לעם הארץ — כאילו כופתה לפני ארי, מה ארי דורס ואוכל ואינו ממתין עד שתמות — אף עם הארץ מכה ובועל ואינו ממתין עד שתתפייס.

מָה נֶּשֶׁר מְיוּחָד, שֶׁאֵין לוֹ אֶצְבַּע יְתֵרָה, וְקֶפֶּק, וְאֵין קוֹרְקְבָנוֹ נִקְלָף, וְדוֹרֵס וְאוֹכֵל - טָמֵא, אַף כָּל בֵּיצוֹצֵי בּוֹ טָמֵא; תּוֹרִין שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אֶצְבַּע יְתֵרָה, וְקֶפֶּק, וְקוֹרְקְבָנָן נִקְלָף, וְאֵין דּוֹרְסִין וְאוֹכְלִין - טְהוֹרִין, אַף כָּל בֵּיצוֹצֵי בָּהֶן טְהוֹרִין! אֲמַר אַבַּיֵי: לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא מְפֹרָשׁ מִדִּבְרֵי תּוֹרָה, אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: עוֹף הַבָּא בְּסִימָן אֶחָד - טָהוֹר, לְפִי שֶׁאֵין דּוֹמֶה לְנֶשֶׁר; נֶשֶׁר דְּלֵית לֵיהּ כָּלָל - הוּא דְּלָא תֵּיכוֹל, הָא אִיכָּא דְּאִית לֵיהּ חַד - תֵּיכוֹל. וְלֵילַף מִתּוֹרִין, מָה תּוֹרִין דְּאִיכָּא כּוּלְּהוּ אַרְבָּעָה, אַף הָכָא נָמֵי - עַד דְּאִיכָּא כּוּלְּהוּ אַרְבָּעָה! - אִם כֵּן, שְׁאָר עוֹפוֹת טְמֵאִין דְּכָתַב רַחֲמָנָא לָמָּה לִי? - וְנֵילַף מִנַּיְיהוּ: מָה הָתָם תְּלָתָא וְלָא אֶכְלִינַן - אַף כָּל תְּלָתָא וְלָא נֵיכוֹל, וְכָל שֶׁכֵּן תְּרֵי וְחַד! - אִם כֵּן, עוֹרֵב דִּכְתַב רַחֲמָנָא לָמָּה לִי? הֶשְׁקֵּהָא דְּאִית לֵיהּ תְּלָתָא לָא אֶכְלִינַן, דְּאִית לֵיהּ תְּרֵי מִיבְּעָיָא?

וליליף

אם

וכן בסוף פרק קמא דבבא קמא (סז,ב): ארי ברשות הרבים הרבים ואכל פטור — פירוש: מחיים, דהיינו אורחיה, והוי שן. טרף ואכל חייב — פירוש: לאחר מיתה, דלאו היינו אורחיה, והוי ליה קרן. ופריך: והא כתיב "ארי טורף בדי גורמתיו"! ומשני: בשביל גורמתיו שהן קטנים דרכו להמית, ומתוך ללבואתיו — בשביל לבואתיו. **כל** שיש לו אצבע יתירה ופסק וקורקבנו נקלף טהור — בגמרא [חולין סה,א] קתני בברייתא, רבן גמליאל אומר: כל שיש לו אצבע יתרה ופסק וקורקבנו נקלף — בידוע שהוא טהור. ופירש שם בקונטרס דאריישא סמיך, דתנינ: כל עוף הדורס טמא, ואם אינו דורס טהור. ואתא למימר רבן גמליאל: ואם אינו דורס ויש לו עוד שלשה סימנין — בידוע שהוא טהור. ואין לשון הברייתא משמע כן. ומפרש רבינו תם: כיון שיש לו שלשה סימנין הללו של טהרה — בידוע שאינו דורס וטהור, ואין צריך לבדוק בסימן של דריסה. ויש ללמוד מתוך כך, דהא דאמר לקמן בגמרא דשלשה סימנין הדרי בכולהו, פירוש: בתשעה עשר עופות — על כרחך חד מיניהו אינו דורס. דאי יש להם אצבע יתרה ופסק וקורקבן נקלף — אם כן אינן דורסין, ויש להם אורבע סימני טהרה. אלא, אינו דורס — חד מיניהו מהתלת. וכן יש לדקדק מדקאמר בגמרא [חולין סב,א]: עוף הבא בשני סימנין טהור, והוא שיכיר עורב. ועל כרחך חד מאותן שני סימנים אינו דורס, דכל עוף הדורס טמא. ומצדיקין להכיר עורב — אלמא עורב לאו דורס. ושני סימני טהרה של עורב הדרי בכולהו תשעה עשר עופות, דסימן הרביעי דליתיה בתשעה עשר עופות — ליתיה אלא אי בפרס או בעזניה, כדמוכח בגמרא [עמוד ב]. ואם תאמר: ולמה ליה למנקט הכא כל שלשה סימני טהרה? בתרי מיניהו היה יכול לומר בידוע שהוא טהור! כגון באותו סימן דליתיה בתשעה עשר עופות, וסימן אחר עמו, דתו ליכא לספופי בשום עוף טמא. דנשר, לית ליה שום סימן טהרה, ופרס ועזניה — לית להו אלא חד, ועורב ותשעה עשר עופות — לית בהו אותן תרי סימני טהרה, אלא חד מיניהו! וכי תימא, דלא הוי ידעינן מאי ניעבד אותן סימני טהרה דליתיה בתשעה עשר עופות. והלא היו מכיריך שלך, כדאמר רבי יוחנן [חולין סג,א]: לדידי חזי לי שלך ולר' לדידי חזי לי רחם ועביד שרקרק. וכן התנשמת שהיא באות שבעופות. ובפרק "המפלת" (נדה כג,ב): קריא וקיפופא דעיניהם הולכות לפניהם כשל אדם, והיינו כוס וינשוף. והואיל ומכירין אותן — ליבדקו בהן, והיו יכולין להתיר עוף הבא לפנינו באותו סימן רביעי שאין בכולן סימן אחר עמו, דהשתא ליכא לספופי בשום עוף טמא! וכן עורב היו מכירין, כדאמר בפרק "מפנין" (שבת קכח,א): מטלטלין את הלוח מפני שהוא מאכל לעורבים, ומפרש התם דכל ישראל בני מלכים הם. ולקמן [חולין סה,א]: לא לתנם הלך דרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו. ובפרק "השולח" (ניטין מה,א) אמרינן דאתא עורב ואמר "עיליש ברח". ובסוף פרק "במה אשה" (שבת סז,ב): האומר לעורב צרח. ואם בן לבדקו שני סימני טהרה דעורב, ובאותן שני סימני טהרה דליתנהו בעורב ליתכשרו כולהו עופות! וגם מתוך ההלכה יש קצת לברר, מדקאמר בגמרא [חולין סב,א]: והלא אנשי כפר תמרתא אוכלין אותה מפני שיש לה זפק, וגבי סנונית לבנה קאמר [שם]: והלא אנשי גליל אוכלין אותה מפני שקורקבנו נקלף. אלמא הנהו שנים ליתנהו בעורב! וכי תימא, דמהניתין לאו כל שלשה סימני טהרה בעינא, אלא או או קתני, וארישא קאי, דקתני: כל עוף הדורס טמא. ואם אינו דורס, ויש לו אצבע יתירה, או זפק, או קורקבנו נקלף — טהור. אי אפשר לומר כן כלל, שהרי הוכחתי דחד משני סימני טהרה של עורב היינו אינו דורס, אם כן באינו דורס ובאידך חד סימן דבעורב היכי אכלי להו? ניחוש דלמא עורב הוא! ונראה לפרש דכל עיקר משנתנו לא באת אלא לאשמועינן אורבעה סימנין של טהרה, וממילא ידעינן דבהנך סימני טהרה דליתנהו בעורב מחזקינן לה בטהורה. **לא** נאמר פרוסין מדברי תורה אלא מדברי סופרים — פירש בקונטרס: מדמנה תורין בטהורין והנהו איתנהו בהו, ומנה נשר בטמאין, ובארבעה סימנין הללו הם סימני טהרה. וקשה לפירושו, דקאמר בסמוך: ונילף מפרס ועזניה. אם כן, נשר דכתב רחמנא למה לי? השתא דאית ליה חד לא אכלינן, דלית ליה כלל מבעיא? הא איצטריך נשר — לאורויי לן סימני טהרה! ומיהו, מפרס ומעזניה לחודייהו הוה ידעי, דבכל מה שפרס חלוק מתורין דייתי עושה סימן טהרה, וכל מה שעזניה חלוק מתורין דייתי עושה סימן טהרה, ובין שניהם הם חלוקין מתורין מכל ארבעה סימנין. אבל קשה מתורין, דקאמר [עמוד ב] דלא אצטריך למכתב אלא לקרבן. הא צריכי למכתב, משום דמיניהו ילפינן סימן טהרה! ועוד, אי לא כתיבי תורין הוה אמינא אינפא דארבעה סימני טהרה, דהשתא שלשה מהם יהו סימני טומאה, שיהו בתשעה עשר עופות ארבעה סימני טומאה, ובנשר חד! ומיהו, הכי לא הוה מצי למימר, דהא פרס ועזניה, והוא דאית ביה סימנא דלא הדר בכולהו — לא יהא בו שום סימן טומאה, שהוא ממש אינפא מתשעה עשר עופות. אבל היינו יכולין לעשות כל סימני עורב סימני טומאה! ונראה לפרש: דסלקא דעתך שיש שום תורין מיותר לאורויי לן סימני טהרה. לכך פריך: והוא תורין למה לי? דלאורויי לן סימני טהרה? וזה הייתי יודע מתורין דאיכא לגזופיה ומנשר! ומשני: דאין שום תורין מיותר, ובולהו אתו לקרבן. **מה** דהתם תלתא ולא אבלינן כו' — הוה מצי לשנויי דהוו ליה תשעה עשר כתובים הבאים כאחד, אלא דעדיפא קא משני. ומיהו קשה, דזה הדבר עצמו היה רוצה ללמוד מתורין, דבתלתא לא אבלינן עד דאיכא בולהו. וכיון דמשני: אם כן שאר עופות טמאים דכתב רחמנא למה לי, אם כן מאי הדר פריך: ונילף מהתם, מה התם תלתא ולא אבלינן כו'? ויש לומר, דפריך: ונילף מנייהו דבאותן שלשה סימנין לא ניכול, אלא בתרי מיניהו ובחד דלית בהו אבלינן, דדיינו תלתא! דהא לא הוה ידעינן מתורין עד דאיכא בולהו. ומשני: אם כן, עורב דכתב רחמנא למה לי. דכיון שאינך מטהר אלא בשני סימנין ואחר דליתיה בתשעה עשר עופות, אם כן לעורב דלית ביה אלא תרי למה לי?

ונילף

ונילף מעורב — הוי מצי למימר: אם כן "למינו" למה לי? **מכדי** עשרים וארבעה עופות טמאים הם — ובבולהו איכא שלשה סימני שדרה בר מעורב, ואי אפשר דהאי דאיתיה בפרס ליתיה בחד מהני, והאי דאיתא בעזניה נמי ליתיה בהני. וכתב לן תרי זימנין כל חד וחד דליכא בהאי סימנא, והוה ליה שני כתובים הבאים כאחד, ואין מלמדין לשאר עופות הבאין לפנינו דלא תיכליה בחד מהני תרי סימנים. וכיון דאין מלמדין, מנא לן איסורא, דאיצטריך נשר למשריית? כך פירש בקונטרס. ואם תאמר: והא אכתי איצטריך נשר לההיתר אותו סימן שלישי דליתיה לא בפרס ולא בעזניה אלא בתשעה עשר לחודיידהו, דהוה אמינא דאסור, דהא השתא בתלתא לא אכלינן, באותו סימן לחודיה מיבעיא? נהי דלא הוה אסרינן בחד מהני תרי סימנים דאיתנהו בעזניה, משום דהוו שני כתובין הבאין כאחד כיון דאיתנהו בתשעה עשר עופות, מכל מקום באותו סימן שלישי הייתי אומר: ואי הוה אמינא דאותו שלישי הוא בעורב — הוה ניחא, דהשתא נמי הוו שני כתובים — עורב ותשעה עשר עופות. ומידה, בלאו הכי לא קשה מידי, דמנין היה לי לאסור באותו סימן שלישי? דמתשעה עשר עופות לא ילפינן כלל, לא במה מצינו ולא בקל וחומר, דהוו להו תשעה עשר כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין. ומסיק דחד מהנך תלתא דהדדי בבולהו איתיה או בפרס או בעזניה, והדרביעי ישנו בחבירו, נמצא שסימן זה לא נאמר אלא פעם אחת. מהו דתימא דנילף מיניה לאסור עוף הבא בסימן אחד או בסימנין הללו, דהא לא ידעינן מאי ניהו ההוא סימן דאיכתיב לחודיה למילף מיניה — להכי אתא נשר, למימר: האי הוא דלית ליה כלל טמא, הא בעוף הבא בסימן אחד — טהור, כך פירש בקונטרס. ובחמש פירש דלא ידעינן ליה מאי ניהו ההוא סימן דאיכתיב לחודיה למילף מיניה. דאפילו ידעינן ליה, כדפרישית, שהיו מכירים שלך ותנשמת ובוט וינשוף, מכל מקום איצטריך נשר למימר דלא ילפינן מיניה לאסור בההוא סימן. ואם תאמר: והיכי הוה מצי למילף מהאי דאית ביה סימן החדש לאסור בסימן אחד בזה? אם כן למה לי לי דכתב רחמנא ההוא דאית ביה חד מהני שדרה בבולהו? השתא בתלתא לא אכלינן, בחד מיבעיא? אלא ודאי להכי כתיב סימן הישן בחד מהנך, לומר דלא תילף גם מן החדש, ולעשות שני כתובין. דלגופיה לא איצטריך, דאתי מקל וחומר מתשעה עשר עופות! לאו פירכא היא, דמהנהו לא ילפינן כלל, דבולהו חשיבי מתשעה עשר כתובים הבאים כאחד כדפרישית, ולהכי פרטיה רחמנא לההוא דאית ביה חד סימן מהנך שלשה סימנין של תשעה עשר עופות, ולהכי נמי פרט לעורב, דלא ילפינן מיניה כלל ואכלינן בכל חד מהנך שלשה סימנין. ואם תאמר: ומאחר דתשעה עשר עופות לא גמרינן, ולכך צריך למיכתב חד דאית ביה חד מסימניידהו, אם כן נילף מיניה מההוא אחד דצריך למיכתביה ביה, דעתה אינן שני כתובים, ביון דצריך למיכתביה! ויש לומר: דלא שייך למילף מיניה כלל. דהא לא גמרינן מתשעה עשר עופות מכל אותן דיתרים על שנים הראשונים הכתובים, משום דאצטריך קרא למכתבינהו, דלא מצינו למילפינהו משנים הראשונים, דהוו שני כתובים הבאים באחד. הכי נמי ליכא למילף מיניה, והדרי הן השתא שני כתובים הבאים באחד, שאותו סימן כתוב עשרים זימנין. ועוד יש לומר כל הסוגיא בענין אחר: דמתחלה חישב פרס ועזניה שני כתובים הבאים כאחד, כלומר, משום דאי מיניידו ילפינן לטמא בסימן אחד, אם כן לישתוק או מפרס או מעזניה, ומחד הוה ילפינן דעוף הבא בסימן אחד טמא, והוא הדין לחבירו. וכי תימא, אי לא כתיב אלא פרס הוה אמינא: באותו סימן שישנו בפרס טמא, אבל בעזניה שיש בו סימן אחר — אימא דאותו סימן הוי סימן חשוב, ודוחר באותו סימן גרידא. הא כיון דאותו סימן הוי בשאר תשעה עשר עופות, אם כן אינו חשוב לטהר בפני עצמו. דכי איכא תרי בהדיה (הדדי) הוי טמא — כל שכן הוא בפני עצמו, ולא היה צריך למכתב עזניה וילפינן לה מפרס. אלא להכי כתביה — למימר דהוו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין! ומשני, דאיכא סימן אחד בפרס או בעזניה דליתיה בתשעה עשר עופות. והשתא לא הוו שני כתובים, דכי ילפת לטמא בסימן אחד מאותו סימן שיש בתשעה עשר עופות — לא מצי למימר: אידך דכתב רחמנא למה לי, דאיצטריך משום אותו סימן חדש, דהוה אמינא שהוא סימן חשוב יותר לטהר, דליתיה בשום עוף טמא. אבל מההוא וראי שיש בו סימן החדש לא הוה ילפינן לטמא בסימן אחד, דאם כן, אותו שיש בו סימן שבתשעה עשר עופות למה לי? דאותו אינו חשוב יותר לטהר. ומיהו קשה, דאי מאותו שיש בו סימן אחד של תשעה עשר עופות נילפת לטמא עוף הבא בסימן אחד — לא ליכתוב כלל אלא סימן החדש, והוה ילפינן מיניה דכל עוף הבא באותו סימן טמא, וכל שכן באחד משאר שלשה סימנין, דלא מהני בשאר עופות! ופירוש הקונטרס עיקר. ומיהו קשה לפירוש הקונטרס, דלמה חשיב שני כתובים אותו שסימן טהרה שלו מתשעה עשר עופות ושבחד מהנך? ומה בכך? דילמא אתי ללמד על עצמו ועל כיוצא בו שיש לו אחד משלשה סימני טהרה דטמאים. דמתשעה עשר עופות לא הוה אתי, דבולהו בתשעה עשר בתובים הבאים כאחד. ולא דמו כלל לאותן היתרים של שנים הראשונים של תשעה עשר עופות. דאף על גב דצריכי לגופייהו דלא ילפינן מיניידו, היינו משום דאם איתא דילפינן מיניידו לא ליכתוב אלא אחד ומשאר כולהו לישתוק. אבל הכא מאי לישתוק? אי לא כתיב חד דאיתיה בפרס או בעזניה — לא ילף מתשעה עשר, משום דהוו תשעה עשר בתובין הבאין כאחד. ואי כתיב חד דאיתיה בפרס או בעזניה הוא כתיב הני תשעה עשר, אם כן הוה אמינא: דוקא בחד סימן אסירא, אבל שנים או שלשה שרו, ולהכי צריכי תרוייהו. ולעולם נילף מסימן היחידי דאיתיה בפרס או בעזניה. ולא דמי כלל לאותם תשעה עשר גופייהו היתרים על השנים, דהם שוים כולם ואם איתא דילפינן מיניידו — לישתוק מבולהו, ולא ליכתוב אלא חד.

אם כן — דמעזניה בעינן למילף, למה לי דכתב נשר? אלא מדכתביה שמע מינה: לא תילף מעזניה ושאר עופות הבאים בסימן אחד שאינן מין פרס ועזניה טהור. דמנשר תילף דליה ליה כלל לא תיכול, הא אית ליה חד אבול, וכל שכן תרי ותלתא, חוץ מעזניה ופרס דלא תכשרינהו בחד. ועורב נמי, אף על גב דאית ליה תרי לא תיכול. ושאר עופות המפורשין, אף על גב דאית להו תלתא — לא, דלהכי פרט בהו קרא, משום דאתו מנשר לההיתרא. **אלא מעמא דכתב רחמנא נשר** — משום הכי קים להו דסימן אחד טהור. **הא לאו הכי הוה אמינא לילף מפרס ועזניה** — דלא תכשריה בסימן אחד. **אין מלמדין** — דאי בחד סימן אתי לאורויי, ולמילף מיניה דטמא — ליכתוב חד וליתני איזך מינייהו. **דאיכא בהאי ליכא בהאי** — אותו סימן שישנו בזה אינו בזה. הלכך לאו שני כתובין הבאין כאחד ניגמו, דהא מיצרך צריכי, דאי כתיב פרס הוה אמינא: בהאי סימנא הוא דלא תיכול, אבל בסימנא דעזניה אבול — להכי איצטריך עזניה, ואי כתב עזניה — פרס לא אתי מיניה. וכיון דתרוייהו צריכי, הוה אמינא: נילף מיניידו דבסימן אחד לא תיכול — כתב רחמנא נשר. **מכדי עשרים וארבעה עופות טמאין הן** — ובבולהו איכא שלשה סימני שדרה בר מעורב, ואי אפשר דהאי דאיתיה בפרס ליתיה בחד מהני, והאי דאיתיה בעזניה ליתיה בחד מהני. וכתב לן תרי זימני בכל חד דלא תיכליה בההוא סימנא, והוו להו שני כתובין הבאין כאחד, ואין מלמדין לשאר עופות הבאין לפנינו דלא תיכליה בחד מהני תרי סימני. וכיון דאין מלמדין, מנא ליתיה לן איסורא דאיצטריך נשר למשריית? **תלתא הדרי בבולהו** — השלשה חוזרין בבולן. כלומר, כולן, בין מין שיש לו שלשה, דהיינו עשרים מינייהו, ובין עורב דיש לו שנים — אותן שנים מאלו שלשה הן. והדרביעי אינו (כאחד) [באחד] מכל שלשה סימנין המנויין החוזרים בהם. וחד מהנך שלשה איתיה אי בפרס אי בעזניה. והדרביעי ישנו בחבירו. ונמצא שסימן זה לא נאמר אלא פעם אחת. **מהו דתימא נילף מיניה** — לאסור עוף הבא בסימן אחד, באיזה מכל הסימנים הללו, דהא לא ידעינן מאי ניהו ההוא סימנא דאיכתיב לחודיה למילף מיניה — להכי אתא נשר, למימרא: האי הוא דלית ליה כלל, הא עוף הבא בסימן אחד — טהור. הכי גרסינן: **אלא תורים דכתיב רחמנא למה לי** — הואיל ולאו מינייהו ילפינן. ואי לגופייהו — לא איצטריכו, דהא אפילו בסימן אחד טהור. **לקרבן** — שהן לבדן בשרים לקרבן ולא עוף אחר. והאי דקתני להו תנא לעיל, וקאמר "אף כל" — לא איצטריך למילף מיניידו מידי סימני טהרה, דהא בסימן אחד נפקא לן מנשר, וכל שכן באברבעה. אלא סימנא בעלמא אורי לן, שאלו הן סימני טהרה — אותן שהנשר והתורין חלוקין בהן. ואית דגרסי: אלא תורין דקתני תנא למאי הלכתא. ולא יתכן, דהא אם כן מאי תירוציה דרב עוקבא, דקאמר: לקרבן? דמי איכא למימר "אף כל" מרבי תרנגולין לקרבן הואיל ויש בהן ארבעה סימנים? והלא כמה פעמים שנה בהן הכתובה. ותניא בתורת כהנים: יכול כל עוף יהא כשר לקרבן? תלמוד לומר "והקריב מן התורים" וגו' — אין לך עוף כשר אלא תורים ובני יונה.

היה

היה

היה בקי בהן — בפרס ועוזניה, יודע מי קרוי פרס ועוזניה. **עוף הבא בסימן אחד טהור** — אם יודע שאין דומה לזה, ואין שמו פרס ועוזניה. אבל אם שמו פרס — חיישינן שמא מינו הוא. **בסימן אחד טמא** — שמא פרס ועוזניה הם. **בשני סימנים מחזיקין זה בטהור** — דנפקא ליה מספק פרס ועוזניה, ומספק כל שאר עופות טמאין דאית להו תלתא, חוץ מעורב. **הזדיר** — הוא אישטורנ"ל. **מפני שיש לו זפק** — ואין זה מאותן שני סימנים שבעורב, ומכל מקום אין לו אלא שנים. ולרבי אליעזר מפני שרגיל לשכון עם העורבים מחזיקו ממנו, וכדתניא [ב"החובל"] (בבא קמא צב,ב): רבי אליעזר אומר: לא על חנם זרזיר הולך אצל עורב, אלא מפני שהוא מינו. **סנונית** — ארונדייל"א. **עוף הבא בסימן אחד טהור** — ואפילו אין בקי בהן ובשמותיהן. דלא חיישינן דלמא פרס ועוזניה הן, כדמפרש לקמיה, דלא שכיחי בישוב אלא במדברות. **והני מילי דלא דריס** — כי משכחינן ביה סימן אחד — מחזקינן ליה בטהור, כל כמה דלא חזינן ליה דדריס. ונראה לי, שכל עוף הנותן רגלו על האוכל בשהוא אוכלו ומחזיקו ברגלו שלא ינוד ולא ינטל כולו אצל פיו — הוא דריסה, וכן דרך העורבים שגדלין בבתים שקורין קוא"ה. **הא דרס נחמן מאי** — דאמר לעיל דבעינן בקי, ואי לא — חיישינן לפרס ועוזניה. **מאי איכא** — למאי ניחוש. **המכרש** — אשגרטנ"ר בלעז. **למהדר מצורע** — שהוא "צפור" האמור בתורה (ויקרא יד). **מר זוטרא מתני הכי** — להא דאמימר. ללישנא קמא דאמימר, דפסק הלכתא כרבי אליעזר דאסר — ליח ליה דרב יהודה דמכשר ליה לטהרת מצורע, דהא "סהורות" כתיב [שם]. הכי גרסינן: **היינו דקתני סנונית לבנה** — ולא גרסינן "שנזלקו בה", דלאו אורב יהודה קאי, אלא אמתניתא דקתני: "למינהו" — להביא סנונית לבנה. **לאפוקי דבתי** — הגדלות והדרות בקירות הבתים, ושחורות הן. **תסיל** — מין יונה הוא. **ופסול משום תורין** — אם בא להביאו משיזקין בתורת תורין, כדאמרינן בפרק קמא (חולין כב,א). גדולים בשרים, קטנים פסולין. וכשר משום יונה בקטנה. **דאציפי** — מין תורין. **תורין של רחבה** — כך שמן.

פוסלין

בקי בהן ובשמותיהן — תרוייהו בעינן, דלא ליתי למטעי. **בסימן** אחד טמא — הוה מצי למימר: טהור, והוא שיכיר פרס ועוזניה. **רבי** אליעזר אומר להביא את הזרזיר — בזרזיר הוא דפליגי רבנן עליה. אבל מודו ד"למינו" אתא לרבויי שאר עופות הדומין לזה. **מפני** שיש להם זפק מפני שקורקבנו נקלף — משמע דאנן סימנין ליתנהו בעורב. ורבי אליעזר סבר, דאפילו הכי — אפשר דהוו מין עורב, ואין לחוש אם אין שני סימני טהרה של עורב ומינו שוין. ורבנן סברי: כיון דאינן שוין — אם כן אינו מינו. והרב רבינו יצחק בהרב רבינו מאיר בדק בעורב שאנו קורין קורב"ל בלע"ז, ומצא שיש לו אצבע יתירה וזפק, ומתוך כך היה רוצה לפרש שמעתתא דהכא: והלא אנשי כפר תמרתא אובלין אותן — אם כן מכירין בהן שאינן מין עורב. ולא מייתי טעמא דיש לו זפק לאפוקי מעורב, דעורב נמי יש לו זפק. אלא מפרש הטעם למה אובלין אותו — שרואין בו סימני טהרה, שיש לו זפק שהוא סימן טהרה, וגם אינו דורס. אבל זה לא הוצרך לפרש, דפשיטא דבל עוף הדורס טמא. וממילא מייתי ראיה מדאכלי ליה, אם כן מכירין בו שאינו מין עורב. ולקמן לפירוש הרב רבינו יצחק ברבינו מאיר, דאם עורב יש לו אצבע יתרה וזפק — אם כן אין קרקבנו נקלף, ודורס. ואי אפשר לומר כן, מדאמר רב נחמן: עוף הבא בשני סימנין טהור, והוא שיכיר עורב. ועל כרחך חד מהנך שני סימנין — אינו דורס, דבל עוף הדורס טמא. ומדאיבא לספוקי בעורב — שמע מינה דעורב אינו דורס! ואפשר דאותו שאנו קורין קורב"ל שיש בו אצבע יתרה וזפק — כמו כן אינו דורס, והוי מתשעה עשר עופות. אבל אם נתברר לנו שהוא רק, כלומר שמוציא הזורע דרך הפה — אם כן זהו עורב ודאי, כדאמר ב"חלק" (סנהדרין קח,ב) שהוא משלשה ששמשו בתיבה ולקו. ונעצרך לדחוק ולפרש דהכי קאמר: בא בשני סימנין טהור — פירוש: שאנו מוצאין לשם שני סימנין, והשלישי אינו בא, דלית ביה השלישי בודאי, ולא בדקנו אם הוא דורס או לאו. ואם נביר שאין זה עורב — אין לחוש שמא דורס הוא, שאין עוף בשני סימנים דורס אלא עורב ומינו בלבד, ואם היה דורס — אם כן היה עורב טמא, דבל עוף הדורס טמא. ועורב ומינו אינו, שמכירו, אם כן מה היה לו להיות אם היה לו שני סימני טהרה ושני סימני טומאה? אלא ודאי אינו דורס. ומכל מקום, לא נסתפקו בתשעה עשר עופות דהדרי בכולהו תלתא סימנין, כי נאמר דכולם דורסין, והשלישה סימנים האחרים הוא שיש בהם. ונפקא מינה לפירוש זה בפירוש הקונטרס, דהא דקתני: כל שיש לו אצבע יתרה

הָיָה בָּקִי בָּהֶן וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן, עוֹף הַבָּא בְּסִימָן אֶחָד - טָהוֹר; לֹא הָיָה בָּקִי בָּהֶן וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן, בְּסִימָן אֶחָד - טָמֵא, בִּשְׁנֵי סִימָנִין - טָהוֹר, וְהוּא שֶׁיַּכִּיר עוֹרֵב. - עוֹרֵב וְתוּ לָא? וְהַתַּנְיָא: "עֹרֵב" - זֶה עוֹרֵב, "לְמִינוֹ" - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לְהָבִיא אֶת הַזַּרְזִיר. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: וַהֲלֹא אַנְשֵׁי כְּפַר תְּמַרְתָּא שֶׁבִּיהוּדָה הֵן הָיוּ אוֹכְלִים אוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהֶן זֶפֶק! אָמַר לָהֶם: אַף הֵן עֲתִידִין לִיתֵּן אֶת הַדִּין. דָּבָר אַחֵר: "לְמִינָהוּ" - לְהָבִיא סְנוּנִית לְבָנָה, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אָמְרוּ לוֹ: וַהֲלֹא אַנְשֵׁי גָּלִיל הָעֶלְיוֹן אוֹכְלִים אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁקָּרְקָבְנוֹ נִקְלָף! אָמַר לָהֶם: אַף הֵן עֲתִידִין לִיתֵּן אֶת הַדִּין. אֶלָּא: עוֹרֵב וְכָל מִין עוֹרֵב. אֲבָל אֲמִימָר, הִלְכְתָא: עוֹף הַבָּא בְּסִימָן אֶחָד - טָהוֹר, וְהוּא דְּלָא דָּרִיס. אָמַר לֵיהּ רַב אַשֵׁי לַאֲמִימָר: הָא דְּרַב נַחְמָן, מַאי? אָמַר לֵיהּ: לָא שְׁמִיעַ לִי, כְּלוּמַר, לָא סְבִירָא לִי; מַאי אִיכָּא, מִשּׁוּם פֶּרֶס וְעֻזְנִיָּה? לֵיתְנְהוּ בִּישׁוּב. אָמַר רַב יְהוּדָה: עוֹף הַמְסֹרָס - כְּשֵׁר לְטָהֳרַת מְצוֹרָע, וְזוֹ הִיא סְנוּנִית לְבָנָה שֶׁנִּזְלְקוּ בָּהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וַחֲכָמִים. אָמַר אֲמִימָר: בְּחִיוְּרָא כְּרֵסָהּ - כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּשֵׁרְיָא; כִּי פְּלִיגִי בִּדְרִיקָא כְּרֵסָהּ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָסַר וְרַבָּנַן שָׁרוּ, וְהִלְכְתָא כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. מַר זוּטְרָא מָתְנֵי הָכִי: בִּדְרִיקָא כְּרֵסָהּ - כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דַּאֲסִיר; כִּי פְּלִיגִי בְּדְחִיוְּרָא כְּרֵסָהּ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָסַר וְרַבָּנַן שָׁרוּ, וְהִלְכְתָא כְּרַבָּנַן דְּשָׁרוּ. בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר: בְּחִיוְּרָא כְּרֵסָהּ פְּלִיגִי - הַיְינוּ דְּקָתָנֵי: זוֹ הִיא סְנוּנִית לְבָנָה, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: בִּדְרִיקָא כְּרֵסָהּ פְּלִיגִי - מַאי "זוֹ הִיא סְנוּנִית לְבָנָה"? - לְאַפּוֹקֵי דְּבָתֵּי, דְּאוּכְמֵתֵי. אָמַר רַחֲבָה אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: תְּסִיל - פָּסוּל מִשּׁוּם תּוֹרִין, וְכָשֵׁר מִשּׁוּם בְּנֵי יוֹנָה; דְּאָצִיפֵי וְתוֹרִין שֶׁל רַחֲבָה - כְּשֵׁרִין מִשּׁוּם תּוֹרִין, וּפְסוּלִין מִשּׁוּם בְּנֵי יוֹנָה. מְתִיב רַב דְּנִיאֵל בַּר רַב קְטִינָא: כָּל הָעוֹפוֹת

פוסלין

וזפק וקרקבן נקלף בידוע שהוא טהור — דארישא סמיך, דכבר אשמועינן דכל עוף הדורס טמא, ולא כפירוש רבינו תם. ולא נתיר בשלשה סימנין הללו שום עוף עד שאינו דורס, כי השלשה הדרי בכולהו. ומיהו, אין הלשון משמע כן, דהא בשני סימנים משמע שבדקנו שאין לו יותר, דומיא ד"בא בסימן אחד" דכולה שמעתא, דמשמע דבערור לנו שאין לו אלא סימן אחד. דאי מספקא לן, אם כן הוי ספק ערור, ומשמע דלא בעינן שיכיר עורב כשבא בסימן אחד. ואם תאמר: דלעיל משמע דסימן רביעי לא הדר בכולהו, דליתיה אלא אם בפרס או בעוזניה. ולרבי אליעזר משכחת לה כולהו סימני טהרה בעורב ומינו, לפי פשט הלכתה, דמשמע דזפק וקורקבנו נקלף שהם סימן טהרה בזרזיר וסנונית לבנה, ובעורב שני סימני טהרה האחרים, ואם בן בעורב ומינו איכא ארבעה סימני טהרה. ובסמוך פסק הלכה כרבי אליעזר. ומשמע דהלכה כרבי חייא דאמר: עוף הבא בסימן אחד טהור לפי שאינו דומה לנשר, ואסיקנא לדידיה דחד לא משכחת לה אלא בפרס או בעוזניה. ואפילו לפירוש הרב רבינו יצחק ברבי מאיר, דאמר שעורב יש לו אצבע יתירה וזפק, מכל מקום ניתן דרבי אליעזר חשיב סנונית מין עורב, וקורקבנו נקלף בדקתני, ומדרס נמי לא דריס מדאכלי ליה אנשי גליל — אלמא משכחת להו כולהו סימני טהרה בעורב ומינו! ונראה לפרש, דבהכי פליגי רבי אליעזר ורבנן, דזפק של זרזיר קטן הוא, וקורקבנו של סנונית לא מבזרא לקלפה בידים, ולא חשיב ליה רבי אליעזר זפק וקליפה. **והוא** דלא דריס — פירש בקונטרס: כדמשכחת ביה סימן אחד מחזקינן ליה בטהור, כל כמה דלא חזינן ליה דדריס. ונקשה: אמאי טהור? שמא עורב הוא שיש לו שני סימני טהרה! ועוד, דמשמע דאי הוה פרס ועוזניה שכיחי בישוב — הוה מספקא בהו, ואמאי? כיון דמחזקינן בהו דאינו דורס! ונראה לי: דהוא דלא דריס — כלומר, באותו סימן אחד היינו דאין דורס, דתו ליכא לספוקי אלא אם בפרס או בעוזניה, ולא שכיחי בישוב. אבל אם הוא דורס — התנן: עוף הדורס טמא. **אמר** רחבה אמר רבי יהודה — היינו רב יהודה סתמא, ולפי שהיה רבו מובהק קאמר "רבי". ויש מפרשים דקאמר "רבי" משום דספק ליה אי שמע מרבי יהודה תנא, או מרב יהודה אמורא. והיינו דאמר בעלמא: דייק וגמר שמעתיה מפומיה דרביה כרחבה דפומבדיתא, דאמר רחבה: אמר רב יהודה הר הבית סטיו כפול היה. ואין נראה, דאם כן הוה ליה למימר. דאפילו ספק דגברי גריס, כדאמר לעיל בפרק קמא (יח,ב) גבי רב יהודה ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל! ועוד, דבי מייתי התם ההוא דסטיו כפול היה — הוה ליה לאתויי נמי הך דשמעתין. אלא היינו דיוקא דידיה — ממה שהיה אומר בלשון רבו ולא היה רוצה לשנות הלשון אף על פי שהוא לשון משונה, דקאמר "סטיו כפול היה סטיו לפנים מסטיו", והוה ליה למימר: אצטוונית היתה, כדאמר בפרק קמא דפסחים (יג,ב).

כרזי דבי חלפי — פירש בקונטרס, דאיירי בחזבים. ולא משמע כן, דכולה שמעתין בעופות איירי. ועוד, אי בחזבים טמאים איירי — פשיטא דלקי עלייהו משום שרץ העוף! אלא בעופות קטנים מאד איירי, ושורצין על הארץ. וקמשמע לן דמטעם שרץ העוף אסירי, דלא מיקרו עוף, ולא משום דמחסרי סימנין טהרה. **מאי** ספקייהו עופות טהורין קורקבנן נקלף וטמאין אין קורקבנן נקלף והני קורקבנן נקלף בסכינא — פירש בקונטרס: דשאר שלש הטמאים מבוררים בהן, ומספקא לן אי קילוף הוא — הרי יש לו ארבעה סימני טהרה ויצאו מספק כל עופות הטמאין. ואי לאו קילוף הוא — אין כאן אלא שלשה, ובספק שאר עופות טמאין הן שיש להן שלשה סימנין. ויש לדקדק מתוך כך ששלשה סימנין של טהרה של תשעה עשר עופות הניין: אצבע יתירה, חופ, ואינו דורס. ואי אפשר לומר בענין אחר, דאי אמרינן קורקבנו נקלף הוא בתשעה עשר עופות, והכא בגון דאיכא להנך ספקות שני סימני טהרה והאי דנקלף בסכין. והשתא, אם אחד מאותן שני סימנין הניין הכא היה קילוחיה אלא או בפרס או בעוניה, אפילו לא יחשב קילוף — ליכא למימר למידי, דפרס ועוניה אין להם אלא סימן אחד, ואלו יש להם שנים, ותשעה עשר עופות ועורב אין להם סימן חדש. ואם אותן שני סימנין הן מדגך דהדרי בבולהו, אם כן בשיחשוב קילוף נמי — דילמא מתשעה עשר עופות ניגוד. ולא מסתברא לומר דיודעים היו שאינם מתשעה עשר עופות, אלא שהיו מסופקין בעורב, והלכך אם הקילוף קילוף — יצאו מידי עורב, ואי לאו — יש לספק בעורב. אי נמי, סימן אחד יש להם עם זה הקילוף, ויודעים היו שאין מין עורב, אלא שהיו מסופקין בפרס ועוניה. והא דאמרינן בפרס ועוניה לא שכיחי ביישוב — היינו אותם היודעים והמבוררים, ובאלו היו מסתפקין לפי שדומין להם, וכל זה דוחק. וגם אין לפרש שהיה להם סימן אחד עם זה, והיו מסתפקין, דאי קרקבנו נקלף — שמא עורב הוא שיש לו שני סימני טהרה, ואם אין קרקבנו נקלף — אי קיבא לספוקי אלא או בפרס או בעוניה, ושרו משום דלא שכיחי ביישוב. דאין הלשון משמע כן, מדקאמר: עופות טהורים קורקבנן נקלף, משמע דאי קרקבנו נקלף — טהור, הא לאו הכי — אסור. לכך נראה בפירוש הקונטרס. ויש להתיר כל עוף שקרקבנו נקלף וסימן אחד עמו. דפרס ועוניה אין להם אלא סימן אחד, ועורב ושאר עופות אין קורקבנן נקלף. וגם (רבי חיים) [רבינו חננאל] פירש גבי עוף הבא בסימן אחד טהור: קבלה בידינו מאבותינו שזה הסימן קורקבנו נקלף. משמע שרוצה לומר דהדוה הלא משכחת אלא בפרס או בעוניה — זהו קורקבנו נקלף. אף על פי שפירש רבינו חננאל לעיל גבי תלתא דרדי בבולהו עשרים מהם שלשה שלשה, עורב יש לו שנים ופרס ועוניה יש להן אחד נשר אין לו כלל — בגון שיש באלו עשרים זפק וקרקבנן נקלף ואצבע יתירה, אבל דורסין ואוכלין. והעורב יש לו שנים מאלו שלשה הנזכרים למעלה. ופרס ועוניה, אחד מהם יש לו אחד מאלו השלשה והאחר אינו מאלו השלשה בלל, לא זפק ולא אצבע יתירה ולא קרקבן נקלף, אבל אינו דורס. והוה אמינא נלמוד מזה לעוף הבא בסימן האחד שהוא טמא, לפיכך כתיב נשר, עד כאן לשונו. כל זה לא כתב אלא לסימן בעלמא, ולא היה סבור שכך הוא האמת, אלא כמו שפירש שקרקבן נקלף היינו הדוה דלא הדר בבולהו. ולפי מה שפירשתי, שיש להתיר כל עוף שקרקבנו נקלף וסימן אחד עמו, אם כן אותו עוף שקורין קוט"א בלעז — עוף טהור הוא, שהרי קרקבנו נקלף ויש לו אצבע יתירה, אבל אין לו זפק. וזה תימה: דמסתברא שהוא כוס או ינשוף, שהרי יש לו לסתות כאדם, ואמרינן בפרק "המפלל" (נדה נג,א) דקריא וקיפופא יש להם לסתות כאדם! והיה נראה מתוך כך לומר דזפק הוא סימן הרביע, דלא משתכח אלא או בפרס או בעוניה. ואותו עוף שקורין קוי"ן דדומה לכוס וינשוף שהן מתשעה עשר עופות — שמא אינו דורס, ויש לו עמה שלשה סימני טהרה. ולפי זה, אין סברא לומר דאותו עוף שאנו קורין קורב"ל בלעז שיהא זה עורב, דהא יש לו זפק ואצבע יתירה, ונמצא דמשכחת להו כולהו סימני טהרה בשאר עופות ועורב בלא פרס ועוניה, אלא עוף טהור יהיה. ומיהו יש לישב ההיא דנדה, דהכי קאמר: ואף רבי מאיר לא אמר אלא בקריא וקיפופא — כלומר, או ביודע בהם אף בשאר עוף שאינו קריא וקיפופא. ואפשר דאותו קוי"ן טהור הוא, או שמא מין עורב הוא אם יתברר לנו שהוא דורס. ואותו קורב"ל לא יהיה מין עורב. ומיהו, לעיל פירשתי דעורב אינו דורס. והמדקדק יכול להבין אותו, ותן לחכם ויחכם עוד.

תרנגולתא דאגמא שריא תרנגולתא דאגמא אסירא — אין לפרש שהנקבה מותרת והזכר אסור, דכל היוצא מן הטהור — טהור. אלא שני מינים הם הקרואים כך, ובין בזה ובין בזה הזכר והנקבה שוין. **חזיה** רבנן דדרסה ואבלה — מתחלה היו סבורים דלא דרסה ואבלה. ובהאי סיפוא לחודיה היו אובלים אותו, דלא חיישינן לפרס ועוניה, דלא שכיחי ביישוב. או קים ליה בגויה דלאו ממין פרס ועוניה הוא.

פּוֹסְלִין בְּמֵי חַטָּאת, חוּץ מִן הַיּוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁמּוֹצָצַת; וְאִם אִיתָא, לִיתְנֵי: חוּץ מִיּוֹנָה וְתַסְיָל! אָמַר רַבִּי זֵירָא: זֶה מוֹצֵץ וּמַקִּיא, וְזֶה מוֹצֵץ וְאֵינוֹ מַקִּיא. אָמַר רַב יְהוּדָה: הֲנֵי כּוּפְשֵׁנֵי צוֹצְיֵנֵי - כְּשֵׁרִים לְגַבֵּי מוֹזְבֶּה, וְהֵן הֵן תּוֹרִין שֶׁל רַחֲבָה. מֵיתִיבִי: "אָזוֹב" - וְלֹא אָזוֹב יָוָן, וְלֹא אָזוֹב כּוֹחֲלִי, וְלֹא אָזוֹב רוֹמִי, וְלֹא מִדְבָּרִי, וְלֹא כָּל אָזוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁם לְוָוַי! אָמַר אַבָּיֵי: כָּל שֶׁנִּשְׁתַּנָּה שְׁמוֹ קוֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה, וְהִקְפִּידָה תּוֹרָה עָלָיו, יֵשׁ לוֹ שֵׁם לְוָוַי - פָּסוּל, וְהֵנֵי לָא נִשְׁתַּנוּ שְׁמָן קוֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה. רָבָא אָמַר: הֲנֵי כּוּפְשֵׁנֵי צוֹצְיֵנֵי, בְּאַתְרַיְיהוּ סְתָמָא קָרֵי לְהוּ. אָמַר רַב יְהוּדָה: הֲנֵי פְּרֵיז דְּבֵי חִלְפִּי - שָׂרֵו, וּדְבֵי כָּרְבֵי - אֲסִירִי. אָמַר רַבִּינָא: וּמַלְקִינַן עֲלַיְיהוּ מִשּׁוּם שֶׁרֶץ הָעוֹף. וְאָמַר רַב יְהוּדָה: צְרָדָא - שָׂרֵי, בַּרְדָּא - אֲסִיר, וְסִימָנַיְיךָ: בַּר מִינֵיהּ. מַרְדָּא - סְפֵקָא. אָמַר רַב אֲסִי, שְׁמוֹנָה סְפֵקוֹת הֵן: חוּבָּא, חוּגָּא, סוּגָּא, וְהָרְנוּגָא, תּוּשְׁלְמִי, וּמַרְדָּא, כּוּחֲלָנָא, וּבַר נַפָּחָא. מַאי סְפֵקְיֵיהוּ? עוֹפוֹת טְהוֹרִים קוֹרְקְבָנָן נְקֵלָף, וּטְמֵאִין - אֵין קוֹרְקְבָנָן נְקֵלָף, וְהֵנֵי - קוֹרְקְבָנָן נְקֵלָף בְּסַכִּינָא. וְהָא הַהִיא בַּר אַוּוֹזָא דַּהֲוָה בֵּי מַר שְׁמוּאֵל, דְּלָא הֲוָה קָא מְקַלַּף קוֹרְקְבָנֵיהּ וְאוֹתְבֵיהּ בְּשִׁימְשָׁא, וְכֵיוָן דְּרָפֵי אִיקְלוֹף? הָתָם, כִּי רָפֵי - אִיקְלוֹף בִּידָא, הָכָא, אַף עַל גַּב דְּרָפֵי - לָא מְקַלּוֹף אֶלָּא בְּסַכִּינָא. אָמַר אַבָּיֵי: תַּרְגְּנוֹלָא דְּאַגְמָא חַד מִשְׁמוֹנָה סְפֵיקוֹת הוּא, וְהֵיינוּ מָרְדוּ. אָמַר רַב פָּפָּא: תַּרְגְּנוֹלָא דְּאַגְמָא - אֲסִירָא, תַּרְגְּנוֹלְתָא דְּאַגְמָא - שָׁרְיָא, וְסִימָנַיְיךָ: עַמּוֹנִי וְלֹא עַמּוֹנִית. דָּרֵשׁ מָרְיָמָר: תַּרְגְּנוֹלְתָא דְּאַגְמָא - אֲסִירָא, חֲזִיּוֹהָ דְּדָרְסָה וְאָכְלָה, וְהֵיינוּ גִּירוּתָא. אָמַר רַב: שְׁבוֹר אַנְדְּרִפְּטָא - שָׁרֵי, פִּירוּז אַנְדְּרִפְּטָא - אָסוּר, וְסִימָנַיְיךָ: פִּירוּז רִשְׁיָעָא. אָמַר רַב הוּנָא: בּוּנְיָא - שָׁרֵי, פַּרְוָא - אֲסִיר, וְסִימָנַיְיךָ: פָּרְוָאָה אַמְגּוּשָׁא. אָמַר רַב פָּפָּא: מַרְדּוּ זָגִיד וְאָכִיל - אָסוּר, וְסִימָנַיְיךָ: "לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר". אָמַר שְׁמוּאֵל: שָׁתְיָא חַמְרָא - אֲסִירָא, וְסִימָנַיְיךָ: שְׁתוּיֵי יַיִן פְּסוּלִין לַעֲבוֹדָה. וְאָמַר שְׁמוּאֵל: מָזְגָא חַמְרָא - אֲסִירָא,

פּוֹסְלִין מִי חַטָּאת — שם שתו מזן, מפני שאין מרצצין אלא מגבידיהן פיזן לאחר שקולטות את המים, והמים נופלים מפיהם, והרי זן כמי שנעשת בהם מלאכה, דקיימא לן במסכת גיטין (נג,א) שהמלאכה פוסלתן. **חוץ מן היונה מפני שמוצצת** — ובאלו הנותרים לא נעשה מלאכה. **ואם איתא תסיל** — דתסיל מין יונה הוא. **מוצץ ומקיא** — ואפילו הכי מין יונה הוא, דהא מוצץ. ושאר עופות אין מרצצין, אלא שואבין בחרטום התחתון. וכיון דתסיל מקיא פוסל מפני הקיאה המעורבת, והוה ליה ברוק בעלמא. אי נמי, משום מלאכה. **בופשני** — תורין בלשון ארמי. **צוציי** — על שם מקומן. **אוזב יון** — וכל אלו מין אוזב הן, אלא שיש להן שם לווי. אלמא שם לווי פסול! והאי מקשה סבר ד"צוציי" שם לווי הוא, ולא על שם מקומן. **כל שנשתנה שמו קודם מתן תורה** — כגון אזוב, ובאתה תורה והקפידה, כגון אזוב שהזכירתו תורה בכמה מקומות, ולא נשמט לנו מקרא לכתוב אזוב בשם לווי שמע מינה קפידא הוא. **כופשני** — לשון של תורים. **הני כרזי** — חגבין. **דבי חלפי** — אורטאר"ש. **דבי כרבא** — כרוב. **ומלקינן עלייהו משום שרץ העוף** — דלאו ספק נינהו, אלא ודאי טמאין. **צרדא** — ברדא. **בר מינה** — מבלעדיו, כלומר, סור מעלינו. **חובא וחוגא הרנוגא וסוגא כוחילנא תושלמי. והני קורקבנן נקלף בסכינא** — ושאר שלשת הסימנין מבוררים בהן. ומספקא לן, אי קילוף הוא — הרי יש להן ארבעה סימנין, ויצאו מספק כל עופות טמאין. ואי לאו קילוף הוא — אין כאן אלא שלשה, ובספק שאר עופות טמאין שיש להם שלשה סימנין. **דלא הוה מיקלף קורקבניה** — אלמא, עוף טהור נמי זימנין דקשה לקלפו! **עמוני ולא עמונית** — הלכה רווחת בישראל, דכתיב (דברים כג): "על דבר אשר לא קדמו אתכם", ואין דרכה של אשה לקדם. **חזיוה דדרסה ואבלה** — ראוה חכמים שדורסת ואובלת. והיינו גירותא דאמרינן לקמן בפרק "כל הבשר" (חולין קט,ב): אסר לן גירותא, שרא לן לישנא דכוורא שטעמו בטעמו. ומתוך שאין אנו בקיאין בהם, נראה לי דעוף הבא לפנינו יש לומר שמא ידרוס, דהא דך תרנגולתא דאגמא היו מחזיקין בטהורה ולאחר זמן ראוה שדורסת. ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור, ושלא מסרו לנו — יש לחוש. ובמסורת יש לנו לסמוך, כדאמר לקמן (חולין סז,ב) שעוף טהור נאכל במסורת. **שבור אנדרפמא** — שם העוף. **פירוז רשיעא** — שם אדם שהיה מחזק רשע בעיניהם. **מרדו זגיד ואכיל** — שם עוף אחד. וכן כולם שם עופות הן. **פרואה אמנושא** — שם מכשף, והוא עשה לשכת בית הפרוה, במסכת יומא (לה,א).

בת מזגא חמרא — זה שמה. **יפה כח הבן** — הלכה היא בפרק "כל הנשבעין" בשבועות (מח,א), **שקיטנא** — שם העוף. ויש בהן שני מינין, אותם ששוקידן ארוכין וגופו אדום — שרי. **מורזמא** — שם עוף שהיה מוחזק להם בטהור, ושוקיו ארוכין וגופו אדום. **נגום פסול** — במומי כהנים בבכורות (מה,ב). **ירוקין פסולין** — גבי נחמרו מעיה תנן ליה במתניתין (חולין נו,א).

זה השולה דגים מן הים — אינהו הוו בקיאי ביה, והוא עורב המים. **שהוזו כפות** — כריבלתו עבה ודומה כמי שכפולה לתוך הראש וכפותה שם. והוא עוף גדול כתרנגול, וקורין לו פוארן שלבייא. **וזהו שהביא שמיר למקדש** — דהא "נגר טורא" מתרגמינן ליה, והוא תרנגולא ברא. ובגיטין בפרק "מי שאחזו" (סה,ב) מפרש מאי עביד ביה דמנגר ביה טוריא. **צדקתך כהררי אל** — דאפילו נמלה אית ליה חיותא כגדולה. **ומשפטיך אף בתהום רבה** — שזמנתה שלך לשפוט ולעשות נקמתך בדגת הים להמית המזומנים למות, לשון מורי. לישנא אחרינא: לנמלה הוא אומר "צדקתך כהררי אל" — שמזונותיה מזומנין לה בלא טורח, ועם מי שאתה נשפט אתה דנו עד תהום רבה, כגון שלך שטורח לבקש שם מזונותיו. **לקני ובסני שריא שקנאי ובטנאי** — מקום שנהגו כו'. **דשביחי** — שראינו שהחזקו שם פרס ועוזניה — אסירי, דהני נמי בחד סימן אתו, ושמא ממינם הן. באתרא דלא שכיחי פרס ועוזניה — שרו, דהא מסתמא לא מחזקינן להו, דלא שכיחי בישוב. **(תחותא) באות שבעופות** — עוף הצועק בלילה, צוואיט"ה בלעז. **באות שבשרצים** — טלפ"א. תרי תנשמת כתיבי, חד בעופות וחד בשרצים. **דבר הלמד מענינו** — אחד משלש עשרה מדות היא. **קיפוף** — ציאי"ט. ולי נראה שקורין קלב"א שורי"ץ שדומה לטלפ"א שבשרצים. **קורפדאי** — טלפ"א. **רחמים** — מטר. **אמדיי** — על שום דבר. **ועביד שרקרק** — כשהוא מצפצף נשמע באומר "שרקרק". **דאי יתיב אארעא** — ואינו עומד, אלא יושב ומצפצף — סימן בשורה הוא. **אארעא** — שאין דרכו כן. **בי כרבא** — חרישה. **גללא** — אבן גלל מן המרום. **בדייא** — כמו "בדאה", בדאי ושקרן, ולפיכך לקה. **העפקי וראשי יונים** — לקמיה מפרש. **אטו קמן קאי** — כיון ד"למינהו" נמי עורב קא מפרשת ליה, ועורב קמא דלא יהבת ביה סימנא הי ניהו? **וכי בידיו היה התנא אוחזו ומראה:** זה עורב סתם? היה לו לומר: "עורב" — זה עורב פלוני? **חמה אצל** צל נראית עמוקה, וכן כל לבן ושחור בשער נראה הלבן עמוק, כך בהרת לבנה היא. **בריש יוני** — לפני היונים. **זה הנץ** — אשפרו"ר. **בר חיריא** — שרינקא. **והכא ליכא לאקשויי** "אטו קמן קאי", דהא לא קאמר: "למינהו" זה נץ פלוני, שמע מינה אין לך קרוי נץ אלא אחד. **חסידות** — מחלקת מזונותיה. **שמנאפת** — כמו: "התאנף בי" (דברים ד). בספר ויקרא [יא] כתיב: "ואת הדאה ואת האיה למינה", ובמשנה תורה [יד] כתיב: "והראה ואת האיה והדיה למינה". **אבוה דאמך** — רב חנן בר רבה, שהיה חמוה דרב חסדא ב"עשרה יוחסין" (קדושין פא,ב). **דהאנפה "למינה", דאיה דויקרא "למינה", "למינו" דעורב, "למינהו" דנץ. דאה** — דויקרא, וראה דמשנה תורה — אחת היא.

מבדי

**בַּת מְזָגָא חַמְרָא - שַׁרְיָא, וְסִימָנֵיךְ: "יָפָה כֹּחַ הַבֵּן מִכֹּחַ הָאָב". אָמַר רַב יְהוּדָה: שְׁקִיטְנָא, אָרְכֵי שָׁקֵי וְסוּמְקֵי - שַׁרְיָא, וְסִימָנֵיךְ: מוּרְזְמָא; גּוּפֵי וְסוּמְקֵי - אֲסִירִי, וְסִימָנֵיךְ: נְגוּם פְּסוּל; אָרְכֵי שָׁקֵי וְיָרְקֵי - אֲסִירִי, וְסִימָנֵיךְ: יְרוֹקִין פְּסוּלִין. אָמַר רַב יְהוּדָה: "שֻׁלְּחָ" - זֶה הַשּׁוֹלֶה דָּגִים מִן הַיָּם, "דּוֹכִיפַת" - שָׁהוּזוּ כְּפוּת. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: "דּוֹכִיפַת" - שָׁהוּזוּ כְּפוּת, וְזֶהוּ שֶׁהֵבִיא שָׁמִיר לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי הֲוָה חֲזֵי שָׁלְחָ - אָמַר: "מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה"; כִּי הֲוָה חֲזֵי נְמָלָה - אָמַר: "צִדְקָתְךָ כְּהָרְרֵי אֵל". אָמַר אַמֵּימָר: לְקֵנִי וּבְטֵנִי - שַׁרְיָין; שַׁקְנַאי וּבַטְנַאי, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לֶאֱכוֹל - אוֹכְלִין, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל - אֵין אוֹכְלִין. אֲטוּ בִּמְנָהֲגָא תְּלֵיא מִילְתָא? -אִין, וְלָא קַשְׁיָא: הָא - בַּאֲתָרָא דְּשָׁכִיחִי פְּרָס וְעֻזְנִיָּה, הָא בְּאַתְרָא דְּלָא שְׁכִיחִי פְּרָס וְעֻזְנִיָּה. אָמַר אַבָּיֵי: קְנֵי וְקַקְנֵי - אֲסִירִי, קַקְנְאָתָא - שַׁרְיָא. בְּמַעְרְבָא מָלְקוּ עֵילְוָה, וְקָרוּ לַהּ תַּחְווֹתָא. תָּנוּ רַבָּנָן: "תִּנְשֶׁמֶת" - בְּאוֹת שֶׁבָּעוֹפוֹת. אַתָּה אוֹמֵר בְּאוֹת שֶׁבָּעוֹפוֹת, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּאוֹת שֶׁבַּשְּׁרָצִים? אָמְרָתָ: צֵא וּלְמַד מִשֹּׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן - דָּבָר הַלָּמֵד מֵעִנְיָנוֹ: בְּמֶה הַכָּתוּב מְדַבֵּר - בְּעוֹפוֹת, אַף כָּאן - בְּעוֹפוֹת. תַּנְיָא נַמִּי גַּבֵּי שְׁרָצִים כְּהַאי גַּוְונָא: "תִּנְשֶׁמֶת" - בְּאוֹת שֶׁבַּשְּׁרָצִים. אַתָּה אוֹמֵר בְּאוֹת שֶׁבַּשְּׁרָצִים, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּאוֹת שֶׁבָּעוֹפוֹת? אָמְרָתָ: צֵא וּלְמַד מִשֹּׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן, דָּבָר הַלָּמֵד מֵעִנְיָנוֹ: בְּמֶה הַכָּתוּב מְדַבֵּר - בִּשְׁרָצִים, אַף כָּאן - בִּשְׁרָצִים. אָמַר אַבָּיֵי: בְּאוֹת שֶׁבָּעוֹפוֹת - קִיפּוֹף, בְּאוֹת שֶׁבַּשְּׁרָצִים - קוֹרְפְּדַאי. אָמַר רַב יְהוּדָה: "קָאַת" - זוֹ הַקּוֹף, "רָחָם" - זוֹ שַׁרְקָרָק. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ "רָחָם"? בֵּיוָן שֶׁבָּא רָחָם בְּאוּ רַחֲמִים לָעוֹלָם. אָמַר רַב בֵּיבִי בַּר אַבָּיֵי: וְהוּא דְּיָתֵיב אַמִּידֵי וְעָבֵיד "שְׁרָקְרָק". וּגְמִירִי, דְּאִי יָתֵיב אַאַרְעָא וְשָׁרֵיק - אָתָא מִשִּׁיחָא, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשְׁרְקָה לָהֶם וַאֲקַבְּצֵם". אָמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר שִׁימִי לְמָר בַּר רַב אִידְּאי: וְהָא הַהוּא דְּיָתֵיב בֵּי פַּרְכָּא וּשְׁרֵק, וַאֲתָא גְּלָל אַפְסְקֵיהּ לְמוֹחֵיהּ! אָמַר לֵיהּ: הַהוּא בְּיֵידָא הֲוָה. תָּנוּ רַבָּנָן: "עֹרֵב" - זֶה עוֹרֵב, "אֶת כָּל הָעֹרֵב" - לְהָבִיא עוֹרֵב הָעָמָק, "לְמִינוֹ" - לְהָבִיא עוֹרֵב הַבָּא בְּרֵאשֵׁי יוֹנִים. אָמַר מָר: "עֹרֵב" - זֶה עוֹרֵב. אֲטוּ קָמָן קָאֵי? אֶלָּא אֵימָא: "עֹרֵב" - זֶה עוֹרֵב אוּכְמָא, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "קְוָוֹתָיו תְּלַתְּלִים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב". "הָעֲמָקִי" - חִיוְּורָא, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וּמַרְאֵהוּ עָמֹק מִן הָעוֹר" - כְּמַרְאֵה חֲמַת הָעֲמוּקָה מִן הַצַּל. וְעוֹרֵב הַבָּא בְּרֵאשֵׁי יוֹנִים. אָמַר רַב פָּפָּא: לָא תֵּימָא דְּאָתֵי בְּרֵישׁ יוֹנֵי, אֶלָּא דְּדָמֵי רֵישֵׁיהּ לְזֵיוֹנָהּ. תָּנוּ רַבָּנָן: "הַנֵּץ" - זֶה הַנֵּץ, "לְמִינֵהוּ" - לְהָבִיא אֶת בַּר חִירְיָא. מַאי בַּר חִירְיָא? אָמַר אַבָּיֵי: שׁוּרִינְקָא. אָמַר רַב יְהוּדָה: "הַחֲסִידָה" - זוֹ דַּיָּה לָבְנָה, לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ חֲסִידָה - שֶׁעוֹשָׂה חֲסִידוּת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ; "הָאֲנָפָה" - זוֹ דַּיָּה רַגְזָנִית, לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ אֲנָפָה - שֶׁמְּנַאֶפֶת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ. אָמַר רַב חָנָן בַּר רַב חִסְדָּא אָמַר רַב חִסְדָּא, אָמַר רַב חָנָן בַּר רִיחַ דְּרָבָא אָמַר רַב: עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה עוֹפוֹת טְמֵאִין הֵן. אָמַר לֵיהּ רַב חָנָן בַּר רַב חִסְדָּא לְרַב חִסְדָּא: מְהֵיכָא? אִי דְּיוֹקְרָא - עֶשְׂרִים הֲווּ! אִי דְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה - עֶשְׂרִים וְחַד הֲווּ! וְכִי תֵּימָא: דָּאָה, דִּכְתִיבָא בְּיוֹקְרָא וְלָא כְּתִיבָא בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה, שַׁדְיֵיהּ עֲלֵיהוּ - אַפְתֵּי עֶשְׂרִין וְתַרְיֵן הֲווּ! אָמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר אַבּוּהּ דְּאִמֵּךְ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: "לְמִינָהּ" "לְמִינָהּ" "לְמִינוֹ" "לְמִינֵהוּ" - הֲרֵי כָּאן אַרְבַּע. אִי הָכִי, עֶשְׂרִין וְשִׁית הֲווּ! אָמַר אַבָּיֵי: דָּאָה וְרָאָה - אַחַת הִיא. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ תַּרְתֵּי אִינּוּן,

מבדי

הא באתרא דשכיחי פרס ועוזניה — פירש הקונטרס: דבאתרא דשכיחי חיישינן, משום דדמו לפרס ועוזניה, שמא מינם הוא. וקשה: דאם כן, בכל דוכתא ליתסרו! אלא נראה לפרש: דודאי לאו ממיניידו הם. אלא באתרא דשכיחי חיישינן, משום דדמו לפרס ועוזניה, ומיחלפא בהם. אבל באתרא דלא שכיחי — ליכא למיחש למידי, ושרו.

באות שבעופות קיפוף — שלשה מיני קיפוף הם. האי שהוא באות שבעופות זהו תנשמת, כדקאמר: תנשמת הוא באות שבעופות. ועוד יש כוס וינשוף, דמתרגמינן "קריא וקיפופא", והוא נידו דאמרינן ב"המפלת" (נדה כג,א) דעיניהם הולכות לפניהם כשל אדם כמו קריא וקיפופא. ובברכות פרק "הרואה" (נז,ב) אמרינן: כל מיני עופות יפים לחלום חורן מקריא וקיפופא. ועוד יש קיפוף אחר שהוא חיה, כדאמרינן נמי בפרק "הרואה" (שם, עיין שם): כל מיני חיות יפין לחלום חורן מן הפיל והקוף והקיפוף. וכן בפרק קמא דבכורות (ח,א): הארי והדוב הנמר והקוף והקיפוף — לשלש שנים.

הנץ זה הנץ — הכא לא שייך למימרך: אטו קמן קאי, דקאמר: זה הנץ? דהא קאמר: זה הנץ — זהו אותן שקורין נץ. אבל לעיל, דעורב העמקי נמי קרוי עורב — שייך למפרך מה זה מפורש יותר מזה.

נץ — פירש בקונטרס: אשפרו"ר. ואי אפשר לומר כן, דהא נץ הוא מתשעה עשר עופות, ואינן דורסין כדפירש לעיל. וחזינן ליה דאשפרו"ר דריס, בין לפירוש הקונטרס, בין לפירוש רבינו חם שלוכד העוף ואוכלו מחיים. וכמו כן טוענין גבי נשר, שקורין אייגל"א, ואינו דנשר יש לו ארבעה סימני טומאה, ואייגל"א יש לו אצבע יתירה. וכן אמר דקורא הוא קוק"ו בחוקת טמא מחזקינן, בלעז. ואינו, דאותו קוק"ו בחוקת טמא מחזקינן, וקורא טהור הוא, כדמוכח בפרק "שילוח הקן" (חולין קלח,ב. קמ,ב) דרבי אליעזר מחייב בשילוח מפני שהוא טהור. ורבנן לא פליגי אלא מפני דרובץ על ביצים שאינן שלו, אבל בולהוא מדרו דגוזו טהור.

למה

למה ליה למיכתב איה ודיה — הכי נמי הוה מצי למנקט מראה ודאה, אלא חדא נקט.

וצריך לדקדק: ומאי שנא דכתיב בויקרא דאה ובמשנה תורה כתיב ראה, ולא כתיב תרוייהו בחד דוכתא. וגבי איה כתיב בויקרא איה, ובמשנה תורה כתיב תרוייהו, איה ודיה? ויש לומר: דהיינו טעמא, דבשלמא דאה וראה לא רצה לכתוב שניהם במשנה תורה, אף על פי שמן הדין היה לו לכתוב במשנה תורה כל השמות, דאתא לאוסופי ולפרושי — משום דאם כן הוה אמינא דדאה וראה תרתי ניתנו, ולאוסופי קא אתי. אבל באיה ודיה אין לטעות אף על פי שכתוב שניהם, דמדכתיב "למינהו" אאיה, ובמשנה תורה כתיב "למינהו" אדיה — שמע מינה חדא היא.

עופות עשרים וארבע הויין — כמה מינים יש, כדפירשתי לעיל (ס"א ע"ד מה:) דילפינן מנשר, כפשוטו של ברייתא. וכאן היה סובר המקשה דדומיא דרישא קתני, דשבע מאות מיני דגים ושמונה מאות מיני חגבים מיירי בטמא, והוא הדין נמי הכא בעופות טמאים. דרישא ודאי בטמאים איירי, אפילו לפי ספרים דלא כתיב "בטמאים" בברייתא. ולכך בסוף לא נפיק מיניה מידי דלהאי חושבנא, אבל בטמאים קא משמע לן שהרוצה לאבוד דג בלא קשקשת, אף על פי שאין בקי אם עתיד לגדל אחר זמן או משירן בשעה שעולה מן המים אם לאו, אם מכיר שבע מאות מיני דגים טמאים ויודע שאין זה מהם — יכול להתירו, כי אין בטמאים יותר משבע מאות מינין. וכמו כן בא להשמיענו גבי חגבים — להתיר בלא קרסולים, כי בכך יתברר שעתיד לגדל לאחר זמן. ולפיכך היה סבור המקשה שגם בעופות בא לומר שאם יכיר כל אותן הנבחבים בפרשה — לא יכול להתיר שאר עופות הבאים בסימן אחד או בשנים או בשלשה, כיון שאלו סימנים מצויין כמו כן בטמאים, ואין מספר לאותן שצריך להכיר כדי להתיר השאר. ולכך פריך: הא עשרים וארבעה הויין ותו לא, שעל ידיהם אנו מכירים האחרים! ומשני: כי קאמר אין מספר — אטהורות קאי, ולא הוי כעין ריישא דמיירי בטמאים.

ודילמא דעוף טמא ניתנו — ואם תאמר: כיון דעופות טהורים הוו רובא, נזיל בתר רובא! ולפי מה שפירשתי (ד"ה עופות), דמרבה במה מינים — ניחא. ואף לפירוש הקונטרס דלא מרבינן אלא מין נשר, יש לומר: מכל מקום הא אמרינן לעיל: מאה עופות טמאים שהן במזרח וכולן מין איה הן, הלכך אפשר דיש בטמאים מינין הרבה.

כותרת

מִבְּדֵי מִשְׁנָה תּוֹרָה לְאוֹסוּפֵי הוּא דְּאָתָא, מַאי שְׁנָא הָכָא דִּכְתִיב דָּאָה, וּמַאי שְׁנָא הָכָא דִּכְתִיב רָאָה וְלָא כְּתִיב דְּאָה? אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ: מִין רָאָה וְדָאָה - אַחַת הִיא. - וְאַבָּתֵי עֶשְׂרִין וְחַמְשָׁה הֲווּ! אָמַר אַבָּיֵי: כְּשֵׁם שֶׁרָּאָה וְדָאָה אַחַת הִיא, כָּךְ אַיָּה וְדַיָּה - אַחַת הִיא; דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ תַּרְתֵּי אִינּוּן, מִבְּדֵי מִשְׁנָה תּוֹרָה לְאוֹסוּפֵי הוּא דְּאָתָא, מַאי שְׁנָא הָכָא דִּכְתִיב "לְמִינֵהּ" אַאַיָּה, וּמַאי שְׁנָא הָתָם דִּכְתִיב "לְמִינֵהּ" אַדַּיָּה? אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ: אַיָּה וְדַיָּה אַחַת הִיא, לָמָּה לִיה לְמִיכְתַּב אַיָּה וְדַיָּה? - כִּדְרַבָּנָיֵא, רַבִּי אוֹמֵר: אֶקְרָא אֲנִי אַיָּה, דַּיָּה לָמָּה נֶאֱמַרָה? כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּתֵן פִּתְחוֹן פֶּה לְבַעַל דִּין לַחֲלוֹק, שֶׁלֹּא תְּהֵא אַתָּה קוֹרֵא אַיָּה וְהוּא קוֹרֵא דַּיָּה, אַתָּה קוֹרֵא דַּיָּה וְהוּא קוֹרֵא אַיָּה, לְכָךְ כָּתַב בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה: "וְהָרָאָה וְאֶת הָאַיָּה וְהַדַּיָּה לְמִינָהּ". מֵיתִיבִי: לָמָּה נִשְׁנוּ? בְּבֶהֱמָה - מִפְּנֵי הַשִּׁסְּוּעָה, וּבְעוֹפוֹת - מִפְּנֵי הָרָאָה; מַאי לָאו, מִדְּבֶהֱמָה דִּיהָתָם לְאוֹסוּפֵי, עוֹפוֹת נַמִּי לְאוֹסוּפֵי? - לָא, הָתָם - לְאוֹסוּפֵי, הָכָא - לְפָרוּשֵׁי. וּפְלִיגָא דְּרַבִּי אַבָּהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: רָאָה - זוֹ אַיָּה, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ רָאָה - שֶׁרוֹאָה בֵּיטָהּר, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "נָתִיב לֹא יְדָעוֹ עַיִט וְלֹא שָׁזְפַתּוּ עֵין אַיָּה". תָּנָא: עוֹמֶדֶת בְּבָבֶל וְרוֹאָה גְּבָלָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. מִדְּרָאָה הֵיינוּ אַיָּה - מִכְּלָל דְּדָאָה לָאו הֵיינוּ רָאָה; מִכְּדֵי מִשְׁנָה תּוֹרָה לְאוֹסוּפֵי הוּא דְּאָתָא, מַאי שְׁנָא הָכָא דִּכְתִיב דָּאָה, וּמַאי שְׁנָא הָתָם דִּלְא כְּתִיב דָּאָה? אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ: דָּאָה וְרָאָה, דַּיָּה וְאַיָּה - אַחַת הִיא. תַּנָּיָא, אִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר: מֵאָה עוֹפוֹת טְמֵאִין יֵשׁ בְּמִזְרָח, וְכוּלָּן מִין אַיָּה הֵן. תָּנֵי אֲבִימִי בְּרֵיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ: שִׁבְעִ מֵאוֹת מִינֵי דָּגִים הֵן, וּשְׁמוֹנָה מֵאוֹת מִינֵי חֲגָבִים, וְלִעוֹפוֹת אֵין מִסְפָּר. עוֹפוֹת, - עֶשְׂרִין וְאַרְבָּעָה הֲווּ! אֶלָּא: וְלִעוֹפוֹת אֵין מִסְפָּר. תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: גְּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם שֶׁבְּהֶמָה מְטֻמְאָה מְרוּבָּה מִן הַמְּהוֹרוֹת - לְפִיכָךְ מָנָה הַכָּתוּב בִּטְהוֹרָה; גְּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם שֶׁעוֹפוֹת טְהוֹרִין מְרוּבִּין עַל הַטְּמֵאִין - לְפִיכָךְ מָנָה הַכָּתוּב בְּטֻמְאִין. מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? כִּדְרַב הוּנָא אָמַר רַב, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר: לְעוֹלָם יִשְׁנֶה אָדָם לְתַלְמִידוֹ דָּבָר קָצָר. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: עוֹף טָהוֹר נֶאֱכָל בְּמִסְורֶת. נֶאֱמַן הַצַּיָּד לוֹמַר: עוֹף זֶה טָהוֹר מָסַר לִי רַבִּי. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שֶׁשָּׁבְקִי בָּהֶן וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן. בָּעֵי רַבִּי זֵירָא: רַבּוֹ חָכָם, אוֹ רַבּוֹ צַיָּד? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שֶׁשָּׁבְקִי בָּהֶן וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן; אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא רַבּוֹ צַיָּד - שַׁפִּיר. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ רַבּוֹ חָכָם, בִּשְׁלָמָא שְׁמֵיהּ - גְּמִיר לְהוּ, אֶלָּא אֵינָהוּ - מִי יָדַע לְהוּ? אֶלָּא לָאו, שְׁמַע מִינָּהּ: רַבּוֹ צַיָּד, שְׁמַע מִינָּהּ. תָּנוּ רַבָּנָן: לוֹקְחִין בֵּיצִים מִן הַגּוֹים בְּכָל מָקוֹם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לֹא מִשּׁוּם גְּבִלּוּת וְלֹא מִשּׁוּם טְרֵפוּת. - וְיִרְמְיָה דְּעוֹף טָמֵא נִינְהוּ! אָמַר אַבָּיֵי מִדְּשָׁמוּאֵל, דְּאָמַר: "שֵׁל עוֹף פְּלוֹנִי טָהוֹר". - וְלֵימָא: "שֵׁל עוֹף טָהוֹר"! - אִי הָכִי, אִית לֵיהּ לְאִישְׁתַּמּוּטֵי. - וְלִבְדוֹק בְּסִימָנֵי? דְּתַנְיָא: בְּסִימָנֵי בֵיצִים - כָּךְ סִימָנֵי דָּגִים. סִימָנֵי דָּגִים סָלְקָא דַּעְתָּךְ? סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת אָמַר רַחֲמָנָא! אֶלָּא אֵימָא: כָּךְ סִימָנֵי

עוברי דגים — ביצי הדגים כמות שהן מחוברים יחד. **שבודרת** — עבה כבדור, פלוט"א. **כודרת ועגולגולת** — חדא היא. דאי תנא עגולגולת לחודה הוה משמע עגולה כעדשה וכגבינה, להכי תנא כודרת ועגולגולת — כעיגולה של כדור, שאינה קלושה, אלא עגולה בעובי. והדר מפרש: ראשה אחד כד וראשה אחד חד — דלא כבדור ממש, אלא משושה לארבה ועגולה לרחבה. **כד** — פלוט"א בלעז, שאינו חד אלא כבדור. **חלבן** — אלבו"ן. **חלמון** — מוי"ל. **ביצת השרץ** — צב והלטאה מטילין ביצים. ולקמן מפרש למאי הלכתא אשמעינן שהיא ביצת השרץ, ליתני "טמאה" סתמא. **בחתוכות** — דליכא למיקם אכודרת ועגולגולת. **בטרופות בקערה** — שהכל מעורב. **אין מוכרין ביצת** — של תרנגולת טרפה לגוי, דילמא הדר ומזבין לה לישראל, אלא אם כן טרופה בקערה, דתו לא זבין לה ישראל מיניה. לפיכך, הואיל ומותר למכור להם ביצה טרופה בקערה — אין לוקחין ביצים טרופות, דלמא דטרפה הואי, וזבנה ישראל ניהליה. **הכי גרסינן: אלא אמר רבי זירא סימנים לאו דאורייתא** — הנך סימני ביצים לאו הלכה למשה מסיני נינהו, ולא סמכינן עלייהו. **שמונה ספיקות הן** — בעופות, כדאמרן לעיל (סב,ב) בשמעתא! **ליבדוק בביצים דידהו** — ומהם הוא ניבר אם עוף טהור הוא. **ודאי טמאה** — ואי אמר לך גוי: של עוף פלוני טהור הוא — ודאי משקר. **אבל ראש אחד כד כו'** — סייעתא הוו הנך סמנים לגוי לדברויי. אי אמר לך: של עוף פלוני טהור — סמוך עליה דקא מסייעי ליה סימני, ואי לא — לא תסמוך עליה. הכי גרסינן: **דאיכא דעורבא דדמי לדיונה. ריקמה** — נוצר השרץ בתוכה. **וניקבה** — שרץ, וטומאה אין בה. **השורץ על הארץ** — ואי לא אשמעינן שהיא ביצת השרץ אלא טמאה סתם, הוה אמינא: משום עוף טמא הוא דאסירא, ובעי לאתרויי ביה משום שרץ העוף, ואי אתרו ביה משום שרץ הארץ — לא לקי. [שייך לעמוד ב] **מדרבנן** — הא דרבי אליעזר בן יעקב — מדרבנן הוא דקאסר בטהמאין, אבל טמאין — שרץ גמור הוא, ולוקה לדברי הכל. וכי לא ריקמה — איסורא איכא, מלקות ליכא, דלאו שרץ הוא.

**עוּבְרֵי דָּגִים; וְתַנְיָא גַּבֵּי בֵיצִים, אֵלּוּ הֵן סִימָנֵי בֵיצִים: כָּל שֶׁפּוֹדֶרֶת וַעֲגוֹלְגוֹלֶת, רֹאשָׁהּ אֶחָד כַּד וְרֹאשָׁהּ אֶחָד חַד - טְהוֹרָה; שֶׁנֵּי רָאשֶׁיהָ כַּדִּין, אוֹ שֶׁנֵּי רָאשֶׁיהָ חַדִּין - טְמֵאִין; חֶלְבּוֹן מְבַחוּץ וְחֶלְמוֹן מִבְּפָנִים - טְהוֹרָה, חֶלְמוֹן מְבַחוּץ וְחֶלְבּוֹן מִבְּפָנִים - טְמֵאָה; חֶלְמוֹן וְחֶלְבּוֹן מְעוֹרָבִין זֶה בָּזֶה - בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא בֵּיצַת הַשֶּׁרֶץ! - לָא צְרִיכָא, דַּהֲתְחוֹכוֹת. - וְלִיבְדוֹק בְּחֶלְמוֹן וְחֶלְבּוֹן! - בְּטְרוּפוֹת בְּקְעָרָה. - וּכְהַאי גַּוְונָא מִי זְבְנִינַן מִינַּייהוּ? וְהָא תַּנְיָא: אֵין מוֹכְרִין בֵּיצַת טְרָפָה לְגוֹי אֶלָּא אִם כֵּן טְרוּפָה בְּקְעָרָה, לְפִיכָךְ אֵין לוֹקְחִין מֵהֶם בֵּיצִים טְרוּפוֹת בְּקְעָרָה! אֶלָּא אֲמַר רַבִּי זֵירָא: סִימָנִין לָאו דְּאוֹרַייְתָא; דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, הָא דְּאָמַר רַב אַסִי: שְׁמוֹנָה סְפֵיקוֹת הֵן - לִיבְדוֹק בְּבֵיצִים דִּידְהוּ! אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ: סִימָנִין לָאו דְּאוֹרַייְתָא. - אֶלָּא לְמַאי הִלְכְתָא קָתָנֵי לַהּ? - הָכִי קָאָמַר: שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ כַּדִּין, אוֹ שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ חַדִּין, אוֹ חֶלְמוֹן מִבַּחוּץ וְחֶלְבּוֹן מִבְּפָנִים - וַדַּאי טְמֵאָה; רֵישֵׁיהּ חַד - חַד, רֵישֵׁיהּ חַד - כַּד, וְחֶלְבּוֹן מִבַּחוּץ וְחֶלְמוֹן מִבְּפָנִים, וְאָמַר לְךָ: "שֶׁל עוֹף פְּלוֹנִי, וְטָהוֹר הוּא" - סְמוֹךְ עֲלֵיהֶם; בְּסָתָמָא - לֹא תִּסְמוֹךְ עֲלֵיהֶם, דְּאֵיפָא דְּעוֹרְבָא דְּדָמֵי לְדְיוֹנָה. אֲמַר מָר: חֶלְבּוֹן וְחֶלְמוֹן מְעוֹרָבִין זֶה בָּזֶה - בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא בֵּיצַת הַשֶּׁרֶץ. לְמַאי הִלְכְתָא? אֲמַר רַב עוּקְבָא בַּר חָמָא: לוֹמַר שֶׁאִם רִיקְּמָה וְנִיקְּבָה בְּבַעֲדָשָׁה - מְטַמְּאָה. מַתְקִיף לַהּ רַבִּינָא: וְדִלְמָא דְּנָחֵשׁ הִיא! אֶלָּא אֲמַר רָבָא: שֶׁאִם רִיקְּמָה וַאֲבָלָהּ - לוֹקֶה עָלֶיהָ מִשּׁוּם "שֶׁרֶץ הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ". - אִי הָכִי, מַאי אִירְיָא דְּטָמֵאָה? אֲפִילּוּ דְּטָהוֹרָה נַמִּי! דְּתַנְיָא: "כָּל הַשֶּׁרֶץ הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ" - לִרְבּוֹת

כודרת — פירש הקונטרס: כדור, פלוט"א בלעז. משמע דגרס "כודרת" ברי"ש, דכדור שהוא פלוט"א, אחרונה ברי"ש, כדאמר בחגיגה (ג,א): "דברי חכמים כדרבונות" — ככדור של בנות. ומהא דכתיב (ישעיה כב) "צנוף יצנפך [צנפה] כדור אל ארץ רחבת ידים", ופירש שם בקונטרס פלוט"א — אין ראיה משם, דאם כן הוה ליה למימר "כבדור". אלא אומר רבינו תם דבמקום שימוש הוא, כגר שהולך וגולה אל ארץ רחבת ידים במקום שאין מכירים אותו, "דור" — כמו (תהלים פד) (גר) "מדור באהלי רשע". ובסוף פרק "אין מעמידין" (עבודה זרה מ,א) גריס בקונטרס "כודרת" בדל"ת, ופירש: עגולה כבד.

סימנין לאו דאורייתא — אומר רבינו תם: דדוקא סימני ביצים, משום דאיכא דעורב דדמו לדיונה. אבל סימני עוברי דגים — דאורייתא יש לסמוך עליהם, כדאמר סוף פרק "אין מעמידין" (עבודה זרה מ,א) דאמר רב: קרבי דגים אין נקחין אלא עם המומחה. ופריך: למה לי מומחה? לבדוק בסימנין, ורתניא: בסימני ביצים בר! ומשני: שנימוחו, ולא משני: סימנים לאו דאורייתא. וכי תימא, משום דמשמע ליה דבבל ענין אין ניקחין אלא מן המומחה, אפילו אמר של דג פלוני וטהור, דאז היה ראוי לסמוך עליו. דעל כרחך לא איירי בבל ענין, דבאומר "מלחתים" נקחים אף שלא מן המומחה. ועל זה אנו סומכים לאכול אותן דגים שקורין ברבט"א בלעז. ואפילו לא ידעינן אם נשרו הקשקשין בשעה שעולה מן המים — סמכינן אסימני עוברי דגים. ומיהו בירושלמי משמע דאין לסמוך על סימני עוברי דגים. דגרסינן התם: נתן בר אבא קם קמיה דשמואל, אמר: ידענא מפרשא בין עוברי דגים טהורים לעוברי דגים טמאים, עוברי דגים טמאים — עגולים, עוברי דגים טהורים — ארוכים. אחזי ליה (דהדר בקליפתה) [הדא שלפותא], אמר ליה: כזה מהו? אמר ליה: טמא. אמר ליה: לא ביש לי דאמרת על טהור טמא, אלא סופך לומר על טמא טהור. אלמא אין בודקין בסימנין, כדהדר ליה שמואל לנתן בר אבא. ומשמע אפילו על סימני דברייתא אין לסמוך, מדלא אמר לו שיבדוק בסימני דברייתא. וגם מה שאמר נתן בר אבא הן סימני דברייתא, והתלמוד דידן הוה מצי לשנויי הכי, אלא דשפיר קא משני. ומה שאנו לוקחין מן הגוים ביצים, אף על פי שאינם אומרים "של עוף פלוני וטהורים הם" — אנו סומכים על רוב ביצים שמצויין ביניהן דשל עופות טהורים הם. ומה שאנו לוקחים מן הגוים אובליא"ש וקנטי"ש שנישלושו בביצים, אף על גב דאסרינן הכא ליקח מהם ביצים טרופות בקערה — לא דמיא, דהכא איכא ריעותא, מדזבין להו גוי טרופות בקערה, שמע מינה דמוכחא מילתא דישראל מכרם לו, לפי שהיו של טרפה. אבל עיסה שנלושה בביצים לא חיישינן, ואזלינן בתר רוב ביצים שאינן של טריפות. ולא חיישינן שמא היה בהם דם, דרוב ביצים אין בהם דם. ומעשים בכל יום שאנו אוכלין ביצים מגולגלות אף על פי שאין יכולות ליבדק. ומיהו, רבינו תם היה אוסר ליקח מן הגוים אובליא"ש וקנטי"ש משום בשולי גוים. אף על גב דאמרינן ירושלמי [שבת פ"א ה"ד] דפת נמנו עליו והתירוהו — שאני הכא שנישלוהו בביצים, ונאסרו מטעם שלקות שלא היה בכלל ההיתר. דשתי גזירות היו, דגזרה דפת משמונה עשר דבר דגזור תלמידי שמאי והלל, אבל גזרה דשלקות קדמה הרבה. תדע, מדבעי למימר בסוף פרק "אין מעמידין" (עבודה זרה לז,ב) דהויא מדאורייתא, מדתניא "אוכל בכסף תשביריני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי", מה מים שלא נשתנו — אף אוכל שלא נשתנה, ולבסוף מסיק דקרא אסמכתא בעלמא הוא. ואי משמונה עשר דברים היתה — לא היה טועה בה התלמוד, שידועות לכל היו, כדאמר בפרק "אין מעמידין" (שם לו,א) שפשט איסורן בכל ישראל. ומיהו נראה, דאף על גב דאמרינן: הלכה כמאן דאסר ביצים משום בשולי גוים בפרק "אין מעמידין", דתניא כוותיה, מכל מקום עיסה שנלושה בביצים אין לאסור, משום דקמתא עיקר, כיון דמברכין עליה "המוציא לחם מן הארץ", ואנו סומכין על היתר דירושלמי דפת. ואמרינן בפרק "אין מעמידין" (שם לח,א) גבי (קרבי דגים) [דגים מלוחים קטנים] אין בהם משום בשולי גוים: אי עבדינהו גוי כסא דהרסנא — יש בהם משום בשולי גוים. ופריך: פשיטא! ומשני: מהו דתימא הרסנא עיקר, קא משמע לן קימחא עיקר. משמע דאי הוה הרסנא עיקר — היה מותר, ואף על פי שהקמח מעורב בו. ומטעם זה אין להתיר עיסה של פשטיד"א שאפאו גוי, שהשמנונית הוא בעין על העיסה, וגם מתחילתו הוא נאסר משום בשולי גוים. ולא דמי לעיסה שנלושה בביצים, שהביצה נתבטלה מתחלה ולא נאסר מעולם. שאם ריקמה וניקבה מטמא בבעדשה — דווקא ניקבה, כדתנן בפרק "הערוד והדרוסד" (חולין קכו,ב): ביצת שרץ המרוקמות — טהורה, ניקבה כל שהוא — טמאה. **שאם** ריקמה ואבלה לוקה עליה משום שרץ הע' — ואם תאמר: לאבילה ולמלקות למה לי ריקמה? הא קיימא לן: כל היוצא מן הטמא — טמא, כדתניא בפרק קמא דבכורות (ה,ב), ומהאי טעמא אסרינן התם מי רגלים של חמור! וכן בסמוך דדריש ביצת טמאה דאסירא מדכתיב "ואת בת היענה", למה לי? (וכי האי גוונא) [ובהלכות גדולות] משמע בפרק "גיד הנשה" דקרא דבת היענה לא איצטריך לגופיה, אלא למידק מניה: הא דעוף טהור שריא. דסלקא דעתך אמינא דאסירא, משום דלא אשכח מידי דאתי מחי דשריא, כדאמר בפרק קמא דבכורות (ו,ב) גבי חלב של בהמה טהורה, דבעי התם קרא למשרי. ואין הלשון משמע כן, דקאמר: מנין לביצת טמאה שאסורה? ולא קאמר: מנין לביצת טהורה שמותרת! ונראה לפרש: דביצת עוף טהור נפקא לן דשרי מדדרשינן לקמן (חולין קמ,א) גבי שלוח הקן: "תקח לך" — ולא לכלביך, דממעטינן מיניה עוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא. ולהכי איצטריך בת היענה לאסור ביצי עוף טמא, דסלקא דעתך דשרו, משום דליכא מידי דאתי מחי דשריא רחמנא, ודך ביצה כי אבר מן החי היא ושריא רחמנא, הלכך הויא שריא אפילו בעוף טמא. דזיקא ד"לך" ולא לכלביך הוה אוקמינן אאפרוחים טמאים, אבל ביצים לישתרו. דכהאי גונא קאמר בפרק קמא דבכורות (ו,ב) גבי חלב בהמה טמאה. והשתא ניחא הא דנקט ביצת שרץ דוקא ריקמה אסיירא, ואי לא ריקמה — שריא מטעם חידוש, כמו דעוף טהור שבעופות הוא, דכתב קרא דבת היענה ולא בשרץ. ומיהו קשה: ביון דביצת השרץ לא יליפי מביצת עוף טמא — כל שכן ביצת טרפה, ובריש מסכת ביצה (ג,ב) משמע דאסיירא מדאורייתא! ויש לומר: דמסברא

דעוף מעוף ילפינן, אף על פי שזה מין ליתר. אבל ביצת השרץ — אדרבה, מסתברא דילפינן מטומאה, כדדרשינן פרק "העור והרהוט" (חולין קכו.ב): לטומאה בעינן ריקום, כדכתיב "השרץ", מה שרץ ריקם — אף ביצת שרץ שריקם. ושפיר ילפינן איסור מטומאה, כיון דאשכחן במסכת מעילה פרק "קדשי מזבח" (טז.ב) דמשום להו לענין בכעדשה. ואף על גב דהשתא דאיכא תרתי דאתי מחי ושרו, כמו חלב וביצים, מכל מקום חשיב להו חידוש שפיר, משום דאין שניהן באין מן החי בענין אחד. וכן יש לפרש גבי דבש של דבורים, דדריש מקרא בפרק קמא דבכורות (ו.ב) דשרי, דלא דמי לחלב. אי נמי, כיון דכל שאר אבר מן החי אסור, מקרי הנך חידוש. ועוד דיינו יכולים לומר, דכל ביצים מותרות, בין דשמא בין דטהורה, מההיא טעמא דבפרק קמא דבכורות (ז.ב) דשרינן הני יאלי דיחמורתא לפי שהוא זרע האיל שנקרש. וכן עור הבא כנגד פנים של חמור, דמסתברא דדיינינו טעמא דשרי — משום דאתי משכבת זרע של חמור, ונקרש מעצמו ונעשה עור ומותר, ולא שייך לצורת הולד מידי. ולכך מותר, כיון דמתחלתו בא מחמת השכבת זרע, דהויא כגבלה מוסרחת ושרי. ולבסוף, אף על פי שנקרש ונעשה עור, מכל מקום מותר הוא, כמו דאפרוח ביצת טרפה שהוא מותר, דכי גדיל — פירשא בעלמא הוא. וכולהו ביעי נמי משכבת זרע קאתו, ושרו מהאי טעמא, חוץ מביצת טמאה שאסר הכתוב, להכי איצטריך קרא. וביצת טריפה ילפינן מיניה כדפרישנו. ומיהו, אין מתיישב טעם זה גבי ביצים, דכולהו מתחלתן מעורות בגידין וחשובים כבשר. **לרבות** אפרוחים שלא נפתחו עיניהם — לא גרסינן ביה "דברי רבי אליעזר בן יעקב", דעלה אמר בפרק קמא דביצה (ב.): מני רבי אליעזר בן יעקב היא. **גיעולי** ביצים מותרות — פירש בקונטרס: ביצה טמאה שנתבשלה עם הטהורה — מותרין הטהורים, דמיא בעלמא הוא ולא יהבי טעמא כלל באהרנייתא. ולקמן בפרק "גיד הנשה" (חולין צה,א) ודאי איירי שם בהכי. וגם מהלק שם בין שלקו עם ביצים שיש שם אפרוח, לשלקו עם הטמאים. אבל הכא לא מסתברא לרבינו תם לאוקמי בהכי, דלא שייך האי דינא הכא. ונראה לי כמו שפירש בערוך, שהכו התרנגולת על בית הרחמה ומפלת ביצים שלא נגמרו, ולא איירי מידי בביושל. ולשון גיעול שייך עליה, כמו (איוב כא) "שורו עיבר ולא יגעיל". והוי השתא מעין ביצים המזורות, דמיירי השתא בהיתר ביצים גופייהו, ואתא לאשמועינן דלא חשיב אבר מן החי, אף על פי שלא נגמרו לגמרי. ובירושלמי דמסכת תרומות (פ"א ה"ו) לענין ביצים ששלקן ונמצא בהן אפרוח דאיירי בהו התם, גרסינן לעיל מהא מילתא: שמעון בר אבא אמר רבי חנינא: מעשה בא לפני רבן גמליאל ברבי, ואמר: אבא הורה בארבעים ושבע, ואנא מורינא בארבעים וחמש. ואמר רבי חייא בר חנינא: מעשה בא לפני רב הונא, ואמר: קליפי איסור מעלין את ההיתר. הדא דתימא הוא ששלקן בקליפיהן, או קלופות בקלופות. אבל אי שלק ביצים קלופות בשאינן קלופות, או שאינן קלופות בקלופות — צריך שיעור אחר מפני גיעולי ביצים, שורו עיבר ולא יגעיל. ביצים שהרקימו אסורות. ביצים מזורות נפש יפה תאבלם, מצא בהם דם — קולף מקום הדם. עד כאן לשון הירושלמי. משמע בפירוש הקונטרס, דאיירי בביצים שלוקות. אבל תימה: דמייתי התם קרא ד"שורו עיבר ולא יגעיל"! ודומה שאינו מסוגיית הירושלמי, ושום תלמיד הגיהו. ובתוספתא במסכת תרומה (פ"ט ה) בפרק "דג טמא" משמע כמו שפירש הערוך. והכי תניא התם: ביצים (טהורות) ששלקן עם ביצים טמאים, אם יש בהן בנותן טעם — אסורין, ואם לאו — מותרות. גיעולי ביצים מותרים באכילה. ביצים ששלקן ואפה באחד מהם אפרוח, אם יש בהן בנותן טעם — אסורות, ואם לאו — מותרות. ביצים מזורות — נפש היפה תאבלם, ואם מצא באחת מהן דם — זורק הדם ואוכל את השאר. אוכל דם דגים אי חגבים, בין חיים בין מתים, ואינו חושש. משמע בהדיא דגיעולי ביצים ובציצים ששלקן תרי מילי נינהו. **והוא** שנמצא בקשר שלה — פירש הקונטרס: דכהאי גונא אוכל השאר, כיון דנמצא על הקשר. והוא זרע תרנגל הקשור בראש הכד של ביצים, ומשם יצירת האפרוח מתחיל, וכיון דעדיין הוא שם ולא נתפזר בכל הביצה — הלכך אוכל השאר. אבל אם נמצא על חלמון שלה — הביצה כולה אסורה, כדמפרש לקמן: דשדא תיבלא בכולה, פירוש: נתפשט הקלקול בכולה. והא דלא נקט בלשון "לא שנו" כדנקט אבוה דרבי אפטוריקי, ולימא הכי: לא שנו אלא שנמצא על הקשר שלה, אבל יצא חוץ לקשר — שדא תיבלא בכולה, מצינן למימר דאין לשון כל חכמים שוין בענין אחד. ומיהו קשה לפירושו, מדאמר בפרק "דם שחיטה" בבריתות (כא.א) דקתני בבריתא: יצא דם ביצים שאינן מין בשר, יצא דם חגבים שכולו דגים, ומשמע דבי חייה דשרי דם חגבים ודגים כל זמן שישנו עליהם וניכר שהוא מהן — הוא הדין נמי דם ביצים! ויש לומר: דמדרבנן החמירו בדם ביצים, גזירה אטו דם עוף, שהביצה בא ממנו. ומדאורייתא שרי אף על פי שהאפרוח נוצר משם, דהיינו על קשר שלה. ואף על גב דהוי אפרוח לבסוף, השתא מיהא לא הוו מין בשר, שאין כאן עדיין בשר כלל. ועוד יש לומר: דדם שעל הקשר אסור מן התורה, דחשיב מין בשר, כיון שהאפרוח נוצר ממנו. דהא דשרי במסכת בריתות (שם) דם ביצים — היינו בשאין בה בקשר אלא במקום אחר, שמאותו דם אין האפרוח נוצר, ולא חשיב מין בשר. ומצאי הוא פעמים רבות, אפילו לאלתר סמוך לילידת הביצה, ואותו דם אינו בא [אלא] מחמת נשיכת תרנגול לתרנגולת. ומה שפירש בקונטרס: דם שהוא חוץ לקשר הכל אסורה — זהו כשישנו בקשר ונתפזר עד שהוא חוץ לקשר. אבל כשאין דם כלל על הקשר אלא במקום אחר — מותר, כדפרישית. ואין להקשות לפי זה: בתר הכי, דמפליג אבוה דרבי אפטוריקי בין חלבון לחלמון — הוה ליה לאפלוגי בחלבון גופיה בין על הקשר לשאין על הקשר, כמו רבי ירמיה! דלאו פירכא היא, דהא מפליג בין נמצא על הקשר של חלבון לנמצא על הקשר של חלמון. ועוד יש לומר: דלר שמעתא דהכא שרי דם ביצים לגמרי, כי ההיא דבריתות (שם), ודבי קאמר: והוא שנמצא על הקשר שלה — אז זורק את הדם ואוכל את השאר. אבל אם אין הדם על הקשר אלא במקום אחר — מותר אפילו הדם, ואין צריך לזורקו. וכן משמע בירושלמי דתרומות (פ"א ה"ו), דקאמר בתר ההיא שהבאתי לעיל מביצים מוזרות: מצא בהם דם — קולף הדם. ובירושלמי אינו מזכיר כלל מאבילת שאר הביצים אלא מזריקת הדם, משמע דכל החילוק שאומרים אמוראים אחרי כן — על הדם עצמו, כדפירש בשמעתין: רבי זירא סליק למבקרא לרבי חייא בריה דרבי יצחק, אשכחיה דיתיב ורקאמר: לא שנו אלא חלמון אבל חלבון מותר. והוא סבר דהוא גמיר מן דאבהתיה. אתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן: בין בחלבון בין בחלמון אסור. תני רבי חלפתא ברבי שאול: חלמון מותר. אמר רבי זעירא: הא דאמר חלמון אסור — בשנמצא במקום שכרותו של חלמון. ואפילו חלבון — והוא שנמצא במקום שכרותו של מוחו שממנו נולד. עד כאן לשון הירושלמי. משמע דאמאי דקתני בברייתא: קולף מקום הדם, קאמר בתר הכי: לא שנא אלא חלמון אבל חלבון מותר, ומשמע: מותר ואין צריך לקלוף. ובתר הכי מייתי דרבי יוחנן דאמר: בין חלבון ובין חלמון אסור. ובתר הכי מייתי ברייתא דרבי חלפתא ברבי שאול דאומר: חלמון מותר. ודומה בזה שהוא טעות סופר, ויש לגרוס: חלמון אסור וחלבון מותר. ובדם גופיה קאמר הכי, כדפרישית. ועלה קאי דרבי זעירא דאמר: הא דאמר חלמון אסור בשנמצא במקום שכרותו של חלמון, פירוש: שכרותו — קשר שלו, כי גם בחלמון ישנו הקשר, אבל שלא במקום הקשר מותר אפילו הדם. ובא רבי זעירא לסתור מה שאמר בברייתא: חלמון אסור חלבון מותר, ולומר שגם חלמון שאסור — זהו דוקא במקום שכרותו. כי (גם) במקום אחר — דם ביצים מותר אפילו בחלמון, ובהאי גונא אפילו בחלבון אסור הדם. וקם ליה רבי זעירא בשיטתיה דרבי יוחנן דלעיל מיניה, ובריית'א דרבי חלפתא ברבי שאול — לשיטתיה דרבי חייא ברבי יצחק.

לְרַבּוֹת אֶפְרוֹחִים שֶׁלֹּא נִפְתְּחוּ עֵינֵיהֶם! - מְדְּרַבָּנַן, וְקָרָא אַסְמְכְתָּא בְּעָלְמָא. **תָּנוּ רַבָּנַן: גִּיעוּלֵי בֵיצִים - מוּתָּרוֹת; בֵּיצִים מְזוּרוֹת - נֶפֶשׁ יָפָה תֹּאכְלֵם. נִמְצָא עָלָיו קוֹרֶט דָּם - זוֹרֵק אֶת הַדָּם וְאוֹכֵל אֶת הַשְּׁאָר. אֲמַר רַבִּי יִרְמְיָה: וְהוּא שֶׁנִּמְצָא עַל קֶשֶׁר שֶׁלָּהּ. תָּנֵי דּוֹסְתַּאי אֲבוּהּ דְּרַבִּי אַפְּטוֹרִיקִי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁנִּמְצָא עַל חֶלְבּוֹן שֶׁלָּהּ, אֲבָל נִמְצָא עַל חֶלְמוֹן שֶׁלָּהּ - אֲפִילּוּ בֵּיצָה אֲסוּרָה, מַאי טַעְמָא? דִּשְׁדָא תִּבְלָא בְּכוּלָּהּ. אֲמַר לֵיהּ רַב גְּבִיהָה מִבֵּי כְּרָתִיל לְרַב אַשִׁי: אִיפְּכָא תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּאַבַּיֵי, וְאַבַּיֵי הוּא דְּהַדְרָה נֵיהֲלֵיהּ הָכִי. אֲמַר חִזְקִיָּה: מִנַּיִן לְבֵיצַת טָמֵאָה שֶׁהִיא אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶת בַּת הַיַּעֲנָה", וְכִי בַּת יֵשׁ לָהּ לַיַּעֲנָה? אֶלָּא אֵיזוֹ - זוֹ בֵּיצָה טְמֵאָה. וְרִבְלָמָא הֵינְוּ שְׁמַיְּרוּהוּ? - לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דִּכְתִיב: "בַּת עַמִּי לְאַכְזָר כְּיַעֲנִים בַּמִּדְבָּר". - וְלָא? וְהָא כְּתִיב: "אֲשֶׁר מִסְפַּד כַּתַּנִּים וְאֵבֶל בְּבְנוֹת יַעֲנָה"! - כְּיַעֲנָה זוֹ שֶׁמִּתְאַבֶּלֶת עַל בָּנֶיהָ. - וְהָא כְּתִיב: "וְשָׁכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יַעֲנָה"! - כְּיַעֲנָה זוֹ שֶׁשּׁוֹכֶנֶת עִם בָּנֶיהָ. - וְהָכְתִיב: "חַיַּת הַשְּׂדֶה תַּנִּים וּבְנוֹת יַעֲנָה", וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ בֵּיצָה, בֵּיצָה בַּת מֵימָר שִׂירָה הִיא? אֶלָּא, כְּתִיב "הַיַּעֲנָה", וּכְתִיב "בַּת הַיַּעֲנָה", וְשָׁאנֵי הָכָא דִּפְסַק סָפְרָא לִשְׁתֵּי תֵּיבוֹת, וּמִדְפָּסֵיק לְהוּ סָפְרָא בתרתי

גיעולי ביצים — ביצה טמאה שנתבשלה עם הטהורה. **מותרות** — הטהורין, דמיא בעלמא הוא, ולא יהבי טעמא באהרנייתא. **ביצים מזורות** — שאינן של זכר, ואין אפרוח קלוט בהם לעולם. **נפש יפה תאבלם** — שאינו אסטניס ואין דעתו קצה בהם — תאבלם, ואף על פי שישבה עליהם תרנגולת ימים רבים. **והוא שנמצא הדם על הקשר שלה** — הוא זרע של תרנגול הקשור בראש הכד של ביצה, ומשם יצירת האפרוח מתחלת. וכיון דעדיין הוא שם — לא נתפזר בשאר הביצה, הלכך אוכל השאר. אבל נמצא על חלמון שלה — כולה אסורה, כדמפרש לקמן: דשדא תיבלא בכולה — נתפשט הקלקול בכולה. **על חלבון** — על הקשר, כדאמרן. **תבלא** — לשון שיכול וריעותא. **איפכא תני תנא קמיה דאבי** — תנא אחד היה שונה אותה לפניו איפכא: לא שנו אלא שנמצא על חלמון שלה. **ואבי הוא דתרצה הכי** — כדאמרינן: לא שנו אלא על חלבון. **ביעים** — אלמא יענה שמה, ולא בת היענה. **ואבל כבנות יענה** — ואי ביצים נינהו, כלום יש לה פה? **ביעה** זו כו' — והכי משמע: כאבל העשוי על בני יענה. **תכבדני וגו'** — ואי ביצים, מאי כבוד ידעי למעבד?

בתרתי

בתרתי תיבות. **בשני שיתין** — "בת" מכאן ו"ענה" מכאן. הכי גרסינן: יש **לו אצבע יתירה ויופ וקורקבנו נקלף בידוע שהוא טהור** — וארישא סמיך, דתנא ליה: כל עוף הדורס טמא. ואם אינו דורס ויש לו עוד שלשה סימנין, דהוו להו ארבעה — בידוע שהוא טהור. **את רגליו** — אצבעותיו. **הקולס מן האויר** — שכשזורקין לו מאכל, קולטו לתוך פיו ומקבלו מן האויר. **ציפרתא** — מכירין היו שהיא טהורה וזה שמה. **קולט ואוכל** — שאינו מניחו לארץ עד שלא יבלענו. **שכן** — כמו: שוכן. **ונדמה** — דומה להם במראיתו. **הלבך** — הואיל ואמרינן הכי, בעינן תרייהו. **זחל** — מין חגב בלשון ארמי. **איסקרא** — ואין לו קרצולים בקטנותו, וגדלים לאחר זמן. **אשר לא כרעים** — כתיב, ו"אשר לו" קרי. **רשון ניפול נדיאן יוחנא ירושלמית** — **כך שמם. צפורת כרסים** — מין ארבה דאין לו גבחת. וכן לארבה כדלקמן. **יוחנא** — מין שלשם דיש לו גבחת. **עריצויבא** — מין חרגול דיש לו זנב. ולשנים הראשונים אין זנב. **חיזבנית** — מין חגב, ואינו דומה לאלו במראה. **רבי רבי ישמעאל תנא** — הנך "למינהו" לאו פרטי נינהו כדאמרת, דלא מרבי אלא מינא דכל חד. אלא כללי נינהו, ויש כאן כללי כללות ופרטי פרטות, כלומר, כללות הבאין אחר כללות שלא לצורך, ואתו לדרשה, ופרטין הבאין שלא לצורך אחר פרטות, ולדרשה באו על כרחך. ולקמן מפרש להו ואזיל, דסלעם וחגב הן הפרטות שלא הוצרכו, ו"למינהו" הכתובין עמהם הם הכללות שלא הוצרכו.

ציפורת

רבי יוסי אומר ושמו חגב — אומר היה הרב רבינו יצחק ברבי מאיר, דרבי יוסי מפרש מילתא דתנא קמא, ולא פליג. כדמוכח בגמרא, דתנא דבי רבי ישמעאל דדריש כלל ופרט וכלל, ומרבה כעין הפרט כל דאית ליה ארבעה סימנין, ודריש "חגב" לשמו חגב. ותנא דבי רב לא דריש "חגב" לשמו חגב, אלא קאמר: "חגב" — זה גדיאן, ולא מרבה מידי מבעין הפרט. ובעי חמשה סימנין:

הנך ארבע, ואין ראשו ארוך, ופסיל ראשו ארוך. ותנא דמתניתין, דקתני ארבעה סימנין, ולא קתני אין ראשו ארוך — שמע מינה דסבר כתנא דבי רבי ישמעאל דמכשיר אפילו ראשו ארוך. ואם תאמר: למה לי דסבר רחמנא "חגב" לשמו חגב? תיפוק לי מבעין הפרט, כמו הנך ארבעה סימנין! ויש לומר: לפי שאין סימן זה דשמו חגב חשוב כשאר סימנין, ולא הוה מצרבינן ליה. כי היכי דלא בעינן אין ראשו ארוך, ומרבינן אף על פי דראשו ארוך. ומהאי טעמא נמי איצטריך לאשמועינן בקרא כרעים בהדיא. אי נמי, כרעים איצטריך לכדדרשינן בגמרא: אין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן. אי נמי, לכלל ופרט, כדקאמר בגמרא: "אשר לו כרעים" — כלל. אבל אין לפרש שיש באחד ממיני ארבה או ממיני סלעם וחרגול שאין שמו חגב ואין להם כרעים, ואי לאו דכתבינהו קרא בהדיא הוה מכשרינן להו, דבכלל ארבה וסלעם וחרגול נינהו. דאם כן, כי קאמר בגמרא דתנא דבי רבי ישמעאל ותנא דבי רב איכא ביניידהו ראשו ארוך — לימא דאיכא ביניידהו דאין שמו חגב, דלתנא דבי רב שרי ולתנא דבי רבי ישמעאל אסור. וכן מכרעים קשה, דקאמר בגמרא: "אשר לו כרעים" — כלל, "ארבה סלעם וחרגול" — פרט. אדרבה, הני פרטי מרבה יותר מן הכלל, דבכללא ממעט כל ארבה סלעם וחרגול שאין להם כרעים, ופרטי מרבה. וכי האי גוונא לא אשכחן דעבד כלל ופרט.

אף על פי שאין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן — מדכתיב "לא" באלף קדריש. ולא מצי למימר: "לא" — שאין לו כרעים כלל קאמר. דאדרבה, סלעם ארבה וחרגול יש להם קרצולים, כדקתני בהדיא בהדה השוה שבהן וכו'. וכן "אשר (אין לו) חומה" דגבי ערי חומה

בְּתַרְתֵּי תֵּיבוֹת, שְׁמַע מִינָּהּ: תְּרֵי שְׁמוֹת נִינְהוּ. - אֶלָּא מַעֲתָּה, "אֶת בְּדָד לְעֹמֶר", דִּפְסַק לְהוּ סְפָרָא בְּתְרֵי, הָכִי נַמִּי דְּתַרְתֵּי שְׁמֵי נִינְהוּ? אָמְרִי: הָתָם - בִּשְׁתֵּי תֵּיבוֹת פָּסַק לְהוּ, בְּשֵׁנֵי שִׁיטִּין לָא פָּסַק לְהוּ, אֲבָל הָכָא - אֲפִילּוּ בְּשֵׁנֵי שִׁיטִּין נַמִּי פָּסַק לְהוּ. "אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים כָּל עוֹף". תַּנְיָא, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: דּוֹרֵס וְאוֹכֵל - בִּידוּעַ שֶׁהוּא טָמֵא, יֵשׁ לוֹ אֶצְבַּע יְתֵירָה וְזֶפֶק וְקֻרְקְבָנוֹ נִקְלָף - בִּידוּעַ שֶׁהוּא טָהוֹר. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: מוֹתְחִין לוֹ חוּט שֶׁל מְשִׁיחָה, אִם חוֹלֵק אֶת רַגְלָיו שְׁתַּיִם לְכָאן וּשְׁתַּיִם לְכָאן - טָמֵא, שָׁלֹשׁ לְכָאן וְאַחַת לְכָאן - טָהוֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל עוֹף הַקּוֹלֵט מִן הָאֲוִיר - טָמֵא. - צִיפְּרְתָּא נַמִּי מְקַלְטָא קָלְטָה! אֲמַר אַבַּיֵי: קוֹלֵט וְאוֹכֵל קָאָמְרִי. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: שֶׁכֵּן עִם טְמֵאִים - טְמֵא, עִם טְהוֹרִים - טָהוֹר. כְּמַאן - כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר; דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא לְחִנָּם הָלַךְ זְרִיזוּר אַצֶּל עוֹרֵב, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִינוֹ? - אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן, שֶׁכֵּן וְנִדְמֶה קָאָמְרִינַן. "וְהַחֲגָבִים כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ כו'. מַאי רוּבּוֹ? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: רוֹב אֵרְכּוֹ, וְאָמְרִי לָהּ: רוֹב הֶקֵּיפּוֹ. אָמַר רַב פָּפָּא: הִלְכָךְ, בָּעֵינַן רוֹב אֵרְכּוֹ, וּבָעֵינַן רוֹב הֶקֵּיפּוֹ. תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין לוֹ - מוּתָּר. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: "אֲשֶׁר לֹא אֵין לוֹ" כו'. מַאי רוּבּוֹ? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: רוֹב אֵרְכּוֹ, וְאָמְרִי לָהּ: רוֹב הֶקֵּיפּוֹ. אָמַר רַב פָּפָּא: הִלְכָךְ, בָּעֵינַן רוֹב אֵרְכּוֹ, וּבָעֵינַן רוֹב הֶקֵּיפּוֹ. תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין לוֹ כְּרָעַיִם" - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ עַכְשָׁיו וְעָתִיד לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן, כְּגוֹן הַזַּחַל. מַאי "זַחַל"? אָמַר אַבַּיֵי: אַסְקַרְיָן. תָּנוּ רַבָּנַן: "אֶת אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֶת הָאַרְבֶּה" וְגוֹ', "אַרְבֶּה" - זֶה גּוֹבָאי, "סָלְעָם" - זֶה רְשׁוֹן, "חַרְגֹּל" - זֶה נִיפּוּל, "חָגָב" - זֶה גַּדְיָאן; מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "לְמִינֵהוּ" "לְמִינֵהוּ" "לְמִינֵהוּ" "לְמִינֵהוּ"? אַרְבַּע פְּעָמִים? לְהָבִיא צִיפּוֹרֵת כַּרְסָמִים, וְיוֹחָנָא יְרוּשַׁלְמִית, וְהָעֲרִיצוּבְיָא, וְהַרְזְבְּנִית. דִּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא: אִלּוּ כְּלָלֵי כְּלָלוֹת וְאִלּוּ פְּרָטֵי פְּרָטוֹת, "אַרְבֶּה" - זֶה גּוֹבָאי, "לְמִינוֹ" - לְהָבִיא

דרישׁ: אף על פי שאין לו עכשיו והיתה לו קודם לכן, בפרק קמא דמגילה (ג,ב), ולא מצי למימר: שאין לו כלל קאמר, דבערי חומה מישתעי קרא. וכן "אשר לא יעדה והפדה", ומתרגמינן: דקיימי ליה, פירוש: שהיתה ולעידתה, למצות יעידה קודמת. ומהאי קרא דרשינן ליה בפרק קמא דבכורות (יג,א) דמצות יעידה קודמת למצות פדייה, שנאמר "אשר לא יעדה והפדה", ואף על גב דכתיב באל"ף דרשינן באילו כתיב בוי"ו, כלומר שהיה לו לועדה ואינו רוצה והפדה. והיינו טעמא, דלמה ליה למכתב "אשר לא יעדה"? פשיטא, דבלא יעדה מישתעי קרא, דאם יעדה היתה צריכה גט, וגם לא היתה צריכה פדיית אב, שבשעת ייעוד פקע שעבוד פטחות מינה. ואם תאמר: בפרק "בשם" (סוטה לא,א) דפריך: וכל היכא דכתיב "לא" באל"ף ממש הוא? והא כתיב "בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם"! ואמאי לא מייתי מכל הנך קראי? ויש לומר: דבכל הני איכא הוכחא מגופיה דקרא שרוצה לומר "אשר לו" בוי"ו, אף על גב דכתיב באל"ף. דאדרבה סלעם וחרגול יש להם קרצולים, וערי חומה — ביש להם חומה מיירי, וגבי יעדה — כדפרישית, מדכתיב בכל. אבל "צרתם לא צר" — לא מוכח מגופיה דקרא שהקדוש ברוך הוא בכיבוה מיצר בצרתם של ישראל, אלא מקרא אחר דכתיב "עמו אנכי בצרה". ואם תאמר: והיכי דרשינן הכא וגבי ערי חומה מדכתיב "לא" באלף, דבעי למימר קרא אף על פי שאין לו עכשיו? והא מסקינן בפרק "בשם" (שם) דאל"ף משמע הכי והכי, הן אל ואו! ויש לומר: דמכל מקום דרשינן מדשני למכתב באל"ף, יותר מכל אותם "לו" שרוצים לומר הן שכתובות בוי"ו, שמע מינה לדרשה. "ולא צר" נמי דרשינן במדרש דכתיב באל"ף, דכל צרה שאינה לישראל מאומות — אינה צרה. **אלו** כללי כללות ופרטי פרטות — כדדרשינן בסמוך, ד"אשר לו כרעים" — כלל, "ארבה סלעם וחרגול" — פרט, "למינהו" — חזר וכלל. ולאו דוקא נקט תנא דבי רבי ישמעאל כלום לכלל ופרט וכלל, דסלעם קרא יתירא למישרי ראשו ארוך דבמסקינן בסמוך. ו"למינהו" דסלעם מפרש הרב רבינו יצחק ברבי מאיר דאיצטריך, דאי לא כתיב "למינהו" הוה אמינא: דוקא במין סלעם שרי ראשו ארוך, אבל בשאר לא, להכי כתיב "למינהו" — לרבויי בכולהו. אי נמי, דוה אמינא דסלעם אתא לאסור מינו, קא משמע לן. ולא קאמר "כללי כללות" למימר דכל אלו ראויין לדונם בכלל ופרט וכלל. אלא הכי קאמר: אלו כללות הבאין אחר כללות, ופרטות הבאין אחר פרטות, ועריך לדורשם כולם כפי הראוי. וארבה וחרגול בלבד הם דבאים בכלל ופרט כדמוכח בשמעתא, וסלעם — למישרי ראשו ארוך כדמסקינן, וחגב — להצריך ששמו חגב, ו"למינהו" דחגב — להצריך כדמפרש בהדיא בברייתא, ו"למינהו" דסלעם — כדמפרש ליה מסברא דנפשיה כדפרישית. ואם תאמר: למה הוצרך לכתוב "למינהו" בכל אחד, בארבה וסלעם וחרגול? לכתוב "למיניהן" ויהיה ליה בכל אחד לשלשתן בסוף! ויש לומר: משום דארבה וחרגול הם הם לבדם שבאין בכלל ופרט וכלל כדפרישית, וראויין היו ליכתב זה אצל זה. והפסיק בסלעם, וכתבו באמצע בין ארבה וחרגול לשום דרשה, דלא על תנם הוא שכתבו שלא במקומו. וכיון שהוצרך לכותבו באמצע לשביל שום דרשה, שוב אינו יכול לכתוב "למיניהן" לבסוף, כי היה לא יתכן ש"למינהן" יהיה עומד על ארבה וחרגול להיות להן כלל אחרון בפני עצמם, ועל סלעם לא יהא עומד לכלל אלא לדרשה אחרת, כמו שאנו דורשים עכשיו "למינהו" דסלעם. ולפי שיש לארבה וחרגול לכל אחד כלל בפני עצמו, ואין שניהם נידונים יחד בדין אחד של כלל ופרט וכלל, אלא בשנים, שכל אחד ואחד נידון לבדו בכלל ופרט — צריך לעשות בנין אב משניהם, מארבה וחרגול, וללמד משניהם בהצד השוה בשניהם. ומה שאומר "הרי אתה דן בנין אב משלשתן" — זה לפי שלא פירש עדיין דסלעם קרא יתירא הוא. והכי פירושא דברייתא לפי המסקנא: הרי אתה דן בנין אב משלשתן בהצד השוה, והואיל וכן הוא — לא מצריך רק ארבעה סימנין. דכי מעיינת ביה שפיר בארבה וחרגול — סגי לעשות בנין אב משניהם, ואייתר ליה סלעם לרבויי ראשו ארוך. והא דמרבינן ראשו ארוך, ולא אמרינן דמרבינן ואף על גב דלית ליה חד מהנך ארבעה סימנין,

ואין ראשו ארוך ניבעי בהדי הנך שלשה סימנים — משום דסברא הוא לרבויי סימן דגרע מכולהו. ורבינו יצחק בן אשר מפרש, שאין שום מין חגב שהוא חסר מהנך ארבעה סימנים דמתניתין, שלא יהא חסר כמו בן ראשו ארוך או סימן אחר בהדיה. אבל אפשר שחסר סימן של ראשו ארוך, ויהיה לו ארבעה סימנים דמתניתין. ואם תאמר: דהשתא משמע דלתנא דבי רבי ישמעאל ולתנא דמתניתין שרי ראשו ארוך. ובמסכת שבת בשלהי פרק "רבי עקיבא" (צב,ב) נמי אמרינן דרב כהנא מעבר שושיפא אפומא. אמר ליה רב: שקליה, כי היכי דלא נימרו: מיכל קא אכיל ליה, וקא עבר משום "אל תשקצו את נפשותיכם". משמע דליכא איסור משום חגב טמא, ולא אסר ליה אלא מפני שהוא חי. ושושיפא הוא ראשו ארוך, כדאיתא פרק "אין מעמידין" (עבודה זרה לו,א) גבי העיד יוסי בן יועזר על איל קמיצא דכן, שמפרש רב פפא דאיל קמיצא הוא שושיפא, ופליגי יוסי בן יועזר ורבנן בראשו ארוך. ורב חייא בר אמי אמר: סוסבל, ופליגי בכנפיו חופין את רובו אי בעינא רובא דמנכר, אבל בראשו ארוך דכולי עלמא לא פליגי דאסור. וזהו תימה: דכיון דקיימא לן דראשו ארוך שרי, אמאי קאמר התם רב חייא בר אמי דאסור לכולי עלמא? ונראה לרבינו תם דגרס התם "דכולי עלמא לא פליגי דשרי", וכן מצא בספר ישן. **לא** ראי ארבה כראי חרגול ולא ראי חרגול כראי ארבה ולא ראי שניהם כראי סלעם ולא ראי סלעם כראי שניהם — מה שלוקח תחלה ארבה וחרגול ומניח סלעם עד לבסוף, אף על פי שהוא כתוב תחלה במקרא קודם חרגול — זהו לפי שארבה וחרגול חלוקים זה מזה יותר ממה שחלוק כל אחד מהם מסלעם. כי כל אחד מהם אין חלוק מסלעם אלא מדבר אחד, או מגבהת או מזנב, אבל ארבה וחרגול חלוקים זה מזה בשני דברים, שארבה אין לו גבהת ואין לו זנב, וחרגול יש לו שניהם, כדמוכח בסוגיא דחרגול יש לו גם גבהת, כשיבא לפרש דסלעם קרא יתירא הוא. ועוד יש לומר: דלכך תפס ארבה וחרגול — לפי שהם עיקר הדרשה, כדמוכח בסמוך, דמסיק דסלעם קרא יתירא הוא, ואתא למשרי דראשו ארוך. **ובי** תימא כיון דשוו בארבע סימנין מיירתינן ולא פרטינן — דסבירא ליה כללא בתרא דוקא, כמו שפירש בקונטרס, ולהכי לא איצטריך להו לכולהו צדדין. כדאמר בפרק "בכל מערבין" (עירובין כח,א) דלמאן דאית ליה כללא בתרא דוקא — מרבינן כל דדמי ליה בשני צדדין, אבל מאן דאית ליה כללא קמא דוקא — לא מרבינן עד דדמי ליה משלש צדדין. אי הכי, חרגול דאית ליה זנב נמי לא ליכתוב רבי! אלא על כרחך, מדאיצטריך למכתב חרגול משום דלא הוה ליפלגי ליה מארבה וסלעם, לפי שיש לו זנב, אם כן סבירא ליה דכללא קמא דוקא, ולהכי מצריך שיהא דומה בכל הצדדין, הואיל (ובו) וכן! גם צד שאין ראשו ארוך נצריך שיהא בו! ואם תאמר: ואפילו יסבור דכללא קמא דוקא — לא יצריך יותר משלשה סימנין, דהא בפרק "בכל מערבין" (שם כח,א) לא מצרכינן אלא רק שלשה צדדין אפילו למאן דאית ליה דכללא קמא דוקא. והוה מצי לשנויי, דהכא נמי לא ליפלגי מפרט אלא שני סימנים — דארבעה כנפים, וכנפיו חופין את רובו. אבל סימן דקרצולים ורגלים — כתיב בהדיה "אשר לו כרעים ממעל לרגליו", ולא אתו מפרטא. הלכך, אי אמר כללא קמא דוקא מצריכי נמי או זנב או אין ראשו ארוך, והשתא לא ליפלגי מן הפרטות רק שלשה צדדין כמו בעירובין (שם). ומיהו, לא צריכינן לשנויי הכי, אלא אפילו יהיו קרצולין כאן בחשבון השלשה צדדין, ונאמר שלא נכתבו כדי להוסיף על השלשה.

ציפורת כרמים — מין ארבה, שלשניהם אין גבהת. **ואין לי אלא** — מין חגבים הבא לפנינו ואין לו גבהת — יש לנו להביאן מארבה, שיש כאן כלל ופרט וכלל, כדמפרש לקמיה: "אשר לו כרעים תאבלו" — כלל, ארבה — פרט, למינהו — חזר וכלל, ויש לך לרבות בכעין הפרט הדומין לו בכל שיש להן ארבע סימנין דמתניתין, ועוד חמישי. **שאין לו גבהת** — שאין ראשו מרוט. **הבא לפנינו ויש לו גבהת** — שאינו דומה לארבה אלא בארבעה סימנין האמורין במשנתנו. **תלמוד לומר סלעם זה ניפול** — ולזה יש גבהת והכשירו הכתוב, והדר כתב "למינהו" להיות כלל, ולידין עם "אשר לו כרעים" בכלל ופרט וכלל, ומביא בכעין הפרט את הדומה לו, דדיינינן אושכף. והוא הדין ליוחנא ירושלמית, וחדא מיניייהו נקט דיש לו גבהת. ולקמיה פריך, הא אמרן לעיל: סלעם הוא רשון, והכא מפרש ליה: זה ניפול! **ואין לי** — להכשיר בשני דיינין של כלל ופרט הללו. **אלא הבא לפנינו ואין לו גבהת** — דאיתרבי מ"למינהו" דארבה. **והבא ויש לו גבהת** — דאיתרבי מ"למינהו" דסלעם. **והבא ואין לו זנב** — כלומר, ובלבד שיבא לפנינו ונראה שאין לו זנב, דלארבה וסלעם אין זנב. ואבתי חמשה סימנין נינהו. **הבא ויש לו זנב מנין** — שאינו צריך לחזור אלא אחר ארבעת הסימנין? תלמוד לומר חרגול — דיש לו זנב, ו"למינהו" חזר וכלל לתכי — לידון בעין הפרט, ולהביא הכרסכת והשחלנית. והוא הדין לערצוביא. ואי נמי, היא היא, מר קרי ליה הכי ומר הכי. **ואין לי אלא הבא לפנינו** — בין אין לו גבהת ובין יש לו, ובין שאין לו זנב ובין שיש לו, דהא כולהו איתרבו. **והבא ואין ראשו ארוך** — כלומר, ובלבד שיהא בא לפנינו ואין ראשו ארוך. דדיינינו חמשה סימנין, דהנך כולהו אין ראשן ארוך. **הבא וראשו ארוך מנין** — ובלבד שידמה בארבעת הסימנין. **הרי אתה דן בו! לא ראי בו!** — שיש בזה מה שאין בזה. ועל כרחך אין סימני הטהרה תלוי בזנב ובגבהת, לא ביש לו ולא באין לו, שהרי יש כאן אין לו וכשר, ויש לו וכשר. **הצד השוה שבהן בו! אף כל בו!** — ואפילו ראשו ארוך. ולקמיה פריך: מה להצד השוה שבהן שכן אין ראשן ארוך. "וקרצולין" גרסינן. ובין האי תנא לתנא דלעיל ליכא אלא הך דרשה, דהאי מרבה ראשו ארוך, ותנא דברייתא דלעיל ליה ליה.

הצרצור — מין חגב טמא. **תלמוד לומר חגב** — דלא איצטריך, דהא איתרבו כל השרון להו בארבעה סימנין. **ששמו חגב** — וכל האמורין למעלה שמם חגבים. **יכול אין בו כל הסימנין הללו** — ולקמן פריך: מנא תיתי? והא ארבה וחרגול כתיבי! **תלמוד לומר למינהו** — דחגב, ודיינינן "כללי כללות" ו"פרטי פרטות" דאמרינן לעיל, דדהאי "חגב" ו"למינהו" — יתירי נינהו לדרשה. וסלעם נמי מייתרינן ליה לקמן. הכי גרסינן: פריך רב אחאי, עד: תנהו ענין לראשו ארוך. והדר גרסינן: במאי קמיפלגי, עד: כי האי גוונא מהבא. והדר גרס: אמר מר אי שמו חגב וכו'. **מה להצד השוה שבהן וכו'** — דהא על כרחך עד דדמי ליה לפרט בכל צדדין בעינן לתנא דבי רבי ישמעאל. **ובי תימא** — סבירא ליה, דכיון דדמי ליה במקצת — מרבינן ליה בכעין הפרט, כדפליגי תנאי בעלמא בכל כלל ופרט ובלל, דאיכא למאן דאמר: כללא קמא דוקא, והוה ליה כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט, ואהני כללא בתרא שהוא מוסיף על הפרט מידי דדמי ליה לפרט בכל צדדין. ואיכא למאן דאמר: בתרא דוקא, והוה ליה כלל מוסיף על הפרט, ואיתרבו כל מילי, ואהניא כללא קמא למהוי בכלל ופרט למעוטי מידי דלא דמיא ליה לגמרי, אבל מידי דדמי ליה במקצת לא מצי למעוטי, דהא בתרא דוקא. ותנא דבי רבי ישמעאל כמאן דאמר בתרא דוקא סבירא ליה. **אי הכי** — חרגול לא ליכתוב, דאתי מארבה וסלעם, ואף על גב דלהכי אין זנב ולו יש זנב. **אלא** — מאי טעמא לא אייתי מיניייהו — משום דאיכא למיפרך בו', והכי נמי איכא למפרך. **ותיתי מארבה וחרגול** — בהצד השוה שבהן דארבעה סימנין. **דמאי פרכת** — להצד השוה? אי פרכת: מה לארבה שכן אין לו גבהת תאמר בסלעם — הרי חרגול דיש לו זנב — הרי ארבה דאין לו זנב. וחזר הדין הצד השוה שבהן, ששוין בארבעת סימנין ואין ראשן ארוך. **תנהו ענין** — זו מדה בתורה, דבר שאינו ענין לגופו — תנהו ענין לדבר אחר.

אִית אָנָן אָמְרִין, שֶׁאֵין רְשׁוּת לַשּׁוֹמֵר עָלֶיהָ, לֹא שַׁנְיָיא בֵּין בְּאוֹתוֹ מָקוֹם בֵּין בְּמָקוֹם אַחֵר, לְצוֹרְכוֹ – חַיָיב, לְצוֹרְכָהּ – פָּטוּר.

הֲלָכָה ז׳ מתני׳ הַמַּפְקִיד מָעוֹת אֵצֶל חֲבֵרוֹ, צְרָרָן וְהִפְשִׁילָן לַאֲחוֹרָיו, מְסָרָן

[דף י״ג ע״א]

לִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ הַקְּטַנִּים, וְנָעַל בִּפְנֵיהֶם שֶׁלֹּא כָּרָאוּי – חַיָּב, שֶׁלֹּא שָׁמַר כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין. וְאִם שָׁמַר כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין – פָּטוּר.

גמרא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְתִשְׁמַע מִינָהּ, בַּר נַשׁ דִּיהַב לְחַבְרֵיהּ פְּלִיטוֹרִין בְּשׁוּקָא, מְסָרָן לִבְנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים, נִגְנְבוּ אוֹ אָבְדוּ – פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר לֹא עַל דַּעַת פְּלִיטוֹרִין בַּשּׁוּק!

מָתַי אָמְרוּ שׁוֹמֵר חִנָּם נִשְׁבַּע וְיוֹצֵא? בִּזְמַן שֶׁשִּׁימֵר כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין. נָעַל כָּרָאוּי, קָשַׁר כָּרָאוּי, נְתָנָן בַּאֲפוּנְדָתוֹ, צְרָרָן בִּסְדִינוֹ, וְהִשְׁלִיכָן לְפָנָיו, נְתָנָן בְּשִׁידָה וּבְתֵיבָה וּבְמִגְדָּל, נִגְנְבוּ אוֹ אָבְדוּ – חַיָּב בִּשְׁבוּעָה וּפָטוּר מִלְּשַׁלֵּם. וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁעָשָׂה כֵּן – אַף מִשְׁבּוּעָה פָּטוּר.

נָעַל שֶׁלֹּא כָּרָאוּי, קָשַׁר שֶׁלֹּא כָּרָאוּי, הִפְשִׁילָן לַאֲחוֹרָיו, נְתָנָן בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ וְנִגְנְבוּ – חַיָּב לְשַׁלֵּם!

נְתָנָן בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִ לִיתֵּן שָׁלוֹ, אִם הָיָה רָאוּי לְשָׁמִירָה – פָּטוּר, וְאִי לֹא – חַיָּב:

הֲלָכָה ח׳ מתני׳ הַמַּפְקִיד מָעוֹת אֵצֶל הַשַּׁלְחָנִי, אִם צְרוּרִין – לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם. לְפִיכָךְ אִם אָבְדוּ – אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן. וְאִם מֻתָּרִין – יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. לְפִיכָךְ אִם אָבְדוּ – חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן. אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת, בֵּין כַּךְ וּבֵין כַּךְ – לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. הַחֲנָנִי כְּבַעַל הַבַּיִת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כַּשַּׁלְחָנִי.

גמרא רַב הוּנָא אָמַר, רַבִּי יִרְמְיָה בָּעֵי: מַה "צְרוּרִין"? בְּחוֹתָם, אוֹ צְרוּרִין שֶׁלֹּא בְּחוֹתָם? אִין תֵּימַר בְּחוֹתָם, שֶׁלֹּא בְּחוֹתָם – מוּתָּר. אִין תֵּימַר שֶׁלֹּא בְּחוֹתָם, כָּל שֶׁכֵּן בְּחוֹתָם!

הֲלָכָה ט׳ מתני׳ הַשּׁוֹלֵחַ יָד בַּפִּקָּדוֹן – בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: יִלָּקֶה בְּחָסֵר וְיֶתֶר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כִּשְׁעַת הוֹצָאָה. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כִּשְׁעַת הַתְּבִיעָה. הַחוֹשֵׁב לִשְׁלֹחַ יָד בַּפִּקָּדוֹן – בֵּית שַׁמַּאי מְחַיְּבִין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּשְׁלַח בּוֹ יָד. כֵּיצַד? הִטָּה אֶת הֶחָבִית וְנָטַל מִמֶּנָּה רְבִיעִית, וְנִשְׁבְּרָה – אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא רְבִיעִית. הִגְבִּיהַּ וְנָטַל מִמֶּנָּה רְבִיעִית, וְנִשְׁבְּרָה – מְשַׁלֵּם אֶת הַכֹּל.

גמרא כְּיִנִי מַתְנִיתָא: כִּשְׁעַת תְּבִיעָתוֹ בְּבֵית דִּין.

רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָה אֲפִילוּ בֵּית הִלֵּל חֲלוּקִין עָלָיו.

רַבִּי בּוֹן בַּר חִייָה: מַעֲשֶׂה הָיָה וְהוֹרָה רַבִּי כְּרַבִּי עֲקִיבָה.

אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָה: בְּשֶׁאֵין עֵדִים. אֲבָל אִם יֵשׁ עֵדִים – כָּל עַמָּא מוֹדַיי עַל חַדָּא דְרַבִּי עֲקִיבָה.

אָתָא עוּבְדָא קוֹמֵי רַבִּי נָסָא וְהוֹרֵי כְּרַבִּי עֲקִיבָה.

וּמַה טַעֲמָא דְּבֵית שַׁמַּאי? עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע. מַה מְקַיְּימִין בֵּית הִלֵּל עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע?

[דף י"ג ע"ב]

יָכוֹל אֵין לִי אֶלָּא הוּא וְכוּ׳.

וּמַאי טַעֲמָא דְּבֵית שַׁמַּאי פֶּשַׁע, עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע. מַה מְקַיְּימִין דְּבֵית הִלֵּל פֶּשַׁע, עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע? תִּיפָּתֵר: שֶׁשָּׁלַח בּוֹ יָד עַל יְדֵי הַשָּׁלִיחַ.

רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָה בָּעֵי: מַה אַתְּ אָמַרְתְּ לִיטוֹל נָטַל, וְהָתְנֵי רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: נִשְׁבְּרָה אוֹ שֶׁהֶחְמִיצָה – נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי כֶּלְאָהּ, כְּלוּם הֶחְמִיצָה אֶלָּא מֵחֲמַת טִלְטוּל.

רַבִּי שְׁמוּאֵל רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: שְׁלִיחוּת יָד שֶׁנֶּאֱמְרָה בְּשׁוֹמֵר חִנָּם – אֵינוֹ חַייָב עַד שֶׁעָה שֶׁיֶּחְסַר.

רַבִּי שְׁמוּאֵל בָּעֵי קוֹמֵי רַבִּי אַבָּהוּ: מַה אַתְּ אָמַרְתְּ חִיסֵּר אוֹ אֲפִילוּ לֹא חִיסֵּר? אָמַר לֵיהּ: וְלֹא הָא הִיא שֶׁאֵלְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָה לִיטוֹל נָטַל, אֵין תֵּימַר לִיטוֹל – אֲפִילוּ לֹא חִיסֵּר. וְאֵין תֵּימַר נָטַל – עַד שֶׁעָה שֶׁיֶּחְסַר. אֵין תֵּימַר לִיטוֹל, הֶחֱזִירָהּ בִּמְקוֹם לִמְקוֹמָהּ בֵּין לְמָקוֹם אַחֵר – פָּטוּר. וְאֵין תֵּימַר נָטַל, הֶחֱזִירָהּ לִמְקוֹמָהּ – פָּטוּר, לְמָקוֹם אַחֵר – חַייָב.

רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: נֶאֱמְרָה שְׁמִירָה בְּשׁוֹמֵר חִנָּם, וְנֶאֱמְרָה שְׁמִירָה בְּשׁוֹמֵר שָׂכָר, וְלֹא דַמְיָא שֶׁנֶּאֱמְרָה בְּשׁוֹמֵר חִנָּם לִשְׁמִירָה שֶׁנֶּאֱמְרָה בְּשׁוֹמֵר שָׂכָר, אֲפִילוּ הִקִּיפוּ חוֹמָה שֶׁל בַּרְזֶל אֵין רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילוּ הוּא שָׁמַר.

הָיָה יָכוֹל לְהַצִּיל – חַייָב, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַצִּיל – פָּטוּר. אֵין אוֹמְרִים אִילוּ הָיָה אֶחָד שָׁם הָיָה יָכוֹל לְהַצִּיל.

רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: נֶאֱמְרָה שְׁלִיחוּת יָד בְּשׁוֹמֵר חִנָּם וְנֶאֱמְרָה שְׁלִיחוּת יָד בְּשׁוֹמֵר שָׂכָר, שְׁלִיחוּת יָד שֶׁנֶּאֱמְרָה בְּשׁוֹמֵר חִנָּם – אֵינוֹ חַיָּיב עַד שָׁעָה שֶׁיִּמְשׁוֹךְ. שְׁלִיחוּת יָד שֶׁנֶּאֱמְרָה בְּשׁוֹמֵר שָׂכָר, כֵּיוָן שֶׁהִנִּיחַ מַקְלוֹ וְתַרְמִילוֹ עָלָיו – חַיָּיב.

שָׁמַע רַבִּי יוֹסֵי בֶּן נְהוֹרָאִי וְאָמַר: אֲנִי אֵינִי מְקַבֵּל עָלַי אֶת הַמִּדָּה הַזּוֹ, אֶלָּא: אַחַת זוֹ וְאַחַת זוֹ – אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא עַד שֶׁיִּמְשׁוֹךְ.

רַבִּי אַמִּי בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר, וְתָנֵי רַבִּי אוֹשַׁעְיָא כַּהּ: לֹא יֹאמַר שְׁלִיחוּת יָד שֶׁנֶּאֱמְרָה בְּשׁוֹמֵר שָׂכָר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, הָיִיתִי לָמֵד מִשּׁוֹמֵר חִנָּם, מַה אִם נוֹשֵׂא שָׂכָר שֶׁהֶחְמִירָה בּוֹ תּוֹרָה אֵינוֹ חַיָּיב עַד שָׁעָה שֶׁיִּמְשׁוֹךְ! לְאֵיזֶה דָּבָר נֶאֱמְרָה שְׁלִיחוּת יָד בְּנוֹשֵׂא שָׂכָר? שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַחֲמִיר עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁהִנִּיחַ מַקְלוֹ וְתַרְמִילוֹ עָלָיו – חַיָּיב.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵה: אִם אוֹמַר אַתְּ כֵּן, נִמְצֵאת לָמֵד קַל מֵחָמוּר לְהַחֲמִיר עָלָיו, דְּיָכִיל מֵימַר לֵיהּ: מַה אִם נוֹשֵׂא שָׂכָר שֶׁהֶחְמִירָה תּוֹרָה בּוֹ, אֲפִילוּ מָשַׁךְ יְהֵא פָּטוּר!

אֶלָּא כֵּינִי: לֹא יֹאמַר שְׁלִיחוּת יָד שֶׁנֶּאֱמְרָה בְּשׁוֹמֵר חִנָּם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, הָיִיתִי אוֹמֵר עַד שָׁעָה שֶׁיִּמְשׁךְ, נוֹשֵׂא שָׂכָר שֶׁהֶחְמִירָה בּוֹ הַתּוֹרָה כֵּיוָן שֶׁמָּשַׁךְ (חַיָּיב).

לְאֵיזֶה דָּבָר נֶאֱמְרָה שְׁלִיחוּת יָד בְּשׁוֹמֵר חִנָּם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ? לְהַחֲמִיר עַל נוֹשֵׂא שָׂכָר, כֵּיוָן שֶׁהִנִּיחַ מַקְלוֹ וְתַרְמִילוֹ עָלָיו – חַיָּיב:

הַדָּרָן עָלָךְ פֶּרֶק הַמַּפְקִיד

פֶּרֶק רְבִיעִי

הֲלָכָה א' מתני' הַכֶּסֶף – קוֹנֶה אֶת הַזָּהָב. וְהַזָּהָב – אֵינוֹ קוֹנֶה אֶת הַכֶּסֶף. הַנְּחשֶׁת – קוֹנֶה אֶת הַכֶּסֶף, וְהַכֶּסֶף – אֵינוֹ קוֹנֶה אֶת הַנְּחשֶׁת. מְעוֹת הָרָעוֹת – קוֹנוֹת אֶת הַיָּפוֹת, וְהַיָּפוֹת – אֵינָן קוֹנוֹת אֶת הָרָעוֹת. אֲסִימוֹן – קוֹנֶה אֶת הַמַּטְבֵּעַ, וְהַמַּטְבֵּעַ – אֵינוֹ קוֹנֶה אֶת אֲסִימוֹן. הַמִּטַּלְטְלִין – קוֹנִים אֶת הַמַּטְבֵּעַ, וְהַמַּטְבֵּעַ – אֵינוֹ קוֹנֶה אֶת הַמִּיטַּלְטְלִין. זֶה הַכְּלָל: כָּל הַמִּיטַּלְטְלִין – קוֹנִין זֶה אֶת זֶה.

גמרא זֶה כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל הַיָּרוּד מֵחֲבֵירוֹ – קוֹנֶה אֶת חֲבֵירוֹ. אָמַר רַבִּי חִייָה בַּר אַשִׁי: מַאן תְּנֵיתָהּ? רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי.

אָמַר לֵיהּ אַבוּי: חֲזוֹר בְּךָ וּתְנֵי כַּהֲדָא: הַזָּהָב קוֹנֶה אֶת הַכֶּסֶף. אָמַר לֵיהּ: לֵינָא חֲזוֹר בִּי, דְּעַד הוּא חֵילָךְ עֲלָיךְ אַתְנֵיתַנִי: הַכֶּסֶף קוֹנֶה אֶת הַזָּהָב.

מִילְּתֵיהּ דְּרַבִּי אָמַר: זָהָב – בְּפֵירוֹת. מַתְנִיתָא אָמְרָה: כֶּסֶף – כְּפֵירוֹת.

בְּרַת רַבִּי חִיָּיה רוּבָּה אוֹזְפַת לְרַב דִּימָרִין. אַתַּת שְׁאֲלַת לַאֲבוּהּ. אָמַר לָהּ: שְׁקִילִי מִינֵּיהּ דִּימָרִין טָבִין וּתְקִילִין. מִבְּרַת רַבִּי חִיָּיה יָלְפִין? אָמַר רַבִּי אִידִי: אוּף אָבָּה אֲבוּי דִּשְׁמוּאֵל בְּעָא קוֹמֵי רַבִּי: מַהוּ לִלְוֹת דִּימָרִין בְּדִימָרִין? אָמַר לֵיהּ: מוּתָּר! אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא: אוּף רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ תְּרֵיהוֹן מָרִין: מוּתָּר לִלְוֹת דִּימָרִין בְּדִימָרִין.

[דף י"ד ע"א]

קֹרֶט בְּקֹרֶט – שָׂרִי. לְקַן בִּלְקַן – אָסוּר.

תַּמָּן תָּנֵינַן: כָּל הַנַּעֲשֶׂה דָּמִים בְּאַחֵר, בֵּינוֹן שָׁוֶה וָה – נִתְחַיֵּיב בַּחֲלִיפָיו. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנָא אֶלָּא שׁוֹר בְּפָרָה אוֹ חֲמוֹר בְּשׁוֹר, הָא צִיבּוּר בְּצִיבּוּר – לֹא קָנָה.

רַב יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב: אֲפִילּוּ צִיבּוּר בְּצִיבּוּר – קָנָה.

רַבִּי אַבָּא בַּר מִינָה בְּשֵׁם רַב: הַמַּחֲלִיף אַבְרוֹקְלוֹן בְּאַמְבּוֹרוֹקְלוֹן – קָנָה.

רַבִּי זֵירָא רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: לָזֶה פָּרָה, וְלָזֶה חֲמוֹר, וְהֶחֱלִיפוּ זֶה בָּזֶה, וּמָשַׁךְ בַּעַל הַחֲמוֹר אֶת הַפָּרָה, וּבָא בַּעַל הַפָּרָה לִמְשׁוֹךְ הַחֲמוֹר וּמְצָאָהּ שְׁבוּרָה – בַּעַל הַחֲמוֹר עָלָיו לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁהָיָה הַחֲמוֹר שָׁלֵם בְּשָׁעָה שֶׁמָּשַׁךְ.

מַאן דְּלָא סָבַר הָא מִילְּתָא – לֹא סָבַר בִּנְזָקִין כְּלוּם. אָמַר רַבִּי זֵירָא: לֵינָה סָבַר הָדָא מִילְּתָא, וְלֵינָה סָבַר בִּנְזָקִין כְּלוּם.

תַּמָּן תָּנֵינַן: הָיוּ בָהּ מוּמִין וְעוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ כו'.

רַבִּי הוּנָא רַבִּי פִּינְחָס רַבִּי חִזְקִיָּה סָלְקוּן גַּבֵּי רַבִּי יוֹסֵי לְגַדְפָּה . אָמְרִין קוּמוֹי הָדָא. וְאָמַר לוֹן: אֱמוֹר דְּבָתְרָהּ, נִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל – הַבַּעַל צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָיה, וְלֹא הָאָב שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָיה! וְתֵימַר הַבַּעַל צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָיה, אוּף הָכָא הַבַּעַל צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָיה.

רַבִּי בָּא רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: לָזֶה פָּרָה וְלָזֶה חֲמוֹר וְהֶחֱלִיפוּ,

[דף י"ד ע"ב]

מָשָׁךְ בַּעַל הַחֲמוֹר אֶת הַפָּרָה – לֹא קְנָאָהּ. חֲמוֹר מַהוּ שֶׁתִּקְנֶה? רַבִּי בָּא אָמַר: קָנָה, רַבִּי יָסָא אָמַר: לֹא קָנָה.

אָמַר רַבִּי מַנָּא: אִית הָכָא מִילִּי דְיוֹדֵי בָּהּ רַבִּי יוֹסֵי. אָדָם שֶׁאָמַר לַחֲבֵירוֹ: "פָּרָתִי אֲנִי מְבַקֵּשׁ לִמְכּוֹר". אָמַר לֵיהּ: בְּכַמָּה? אָמַר לֵיהּ: בִּשְׁמוֹנָה דִינָרִין. אָזַל סָמְכֵיהּ גַּבֵּי טַרְפּוֹנִיטָיָה . בְּצַפְרָא עָבַד וַאֲשְׁכְּחֵיהּ תַּמָּן קָאֵים. אָמַר לֵיהּ: מַה אַתְּ עָבִיד הָכָא? אָמַר לֵיהּ: אֲנָא בָּעֵי מֵיסַב דִינָרִין דְּאַסְמִיכְתַּנִי. אָמַר לֵיהּ: מַה אַתְּ בָּעֵי מִיזְבּוֹן לָךְ בְּהוֹן? אָמַר לֵיהּ: חֲמוֹר. אָמַר לֵיהּ: חֲמוֹרְךָ אֲצִילִי מִשָּׁךְ זֶה לֹא קָנָה זֶה, מָשַׁךְ זֶה לֹא קָנָה זֶה! אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִקְנָה בִּגְוּפוֹ.

הֲלָכָה ב' מתני' כֵּיצַד? מָשַׁךְ מִמֶּנּוּ פֵּרוֹת וְלֹא נָתַן לוֹ מָעוֹת – אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר. נָתַן לוֹ מָעוֹת וְלֹא מָשַׁךְ לוֹ פֵּרוֹת – יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. אֲבָל אָמְרוּ: מִי שֶׁפָּרַע מֵאַנְשֵׁי דוֹר הַמַּבּוּל – עָתִיד לְהִפָּרַע מִמִּי שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד בְּדִבּוּרוֹ.

[דף ט"ו ע"א]

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל שֶׁהַכֶּסֶף בְּיָדוֹ – יָדוֹ עַל הָעֶלְיוֹנָה.

גמרא אָמַר רַבִּי אַחָא: (בְּרֵאשִׁית ו, יג) כְּתִיב כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם. וּמָה הָיָה חֲמָסָן? הָוָה בַּר נַשׁ נָפִיק טְעִין קוּפָּה מְלֵאָה תּוּרְמוֹסִין, וְהָיוּ מִתְכַּוְונִין וְנוֹטְלִין פְּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה – דָּבָר שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא בְּדַיָּנִין.

אָמַר רַבִּי חִיָּיה בַּר וָוה: רַבָּה (שם ו, ה), רָבָּה (שם יח, כ). כְּמַעֲשֵׂי אֵילּוּ כָּךְ מַעֲשֵׂי אֵילּוּ.

אָמַר רַבִּי חֲנִינָה: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וְלֹא אָמְרִין לָהּ לְכָל אַפִּין. רַב יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב: מַעֲשֶׂה הָיָה וְהוֹרָה רַבִּי כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן.

רַבִּי חִיָּיה בַּר יוֹסֵף יְהַב דִּינָר לְמַלְּחָא, חָזַר בֵּיהּ הַהוּא, אָמַר: לֹא יָדַע דְּכְבַר יַהֲבוּן מַגָּלָא גּוֹ שָׁקֵיהּ דְּהַהוּא גַּבְרָא? מִי שֶׁפָּרַע מֵאַנְשֵׁי דּוֹר הַמַּבּוּל עָתִיד לְיפָּרַע מִמִּי שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד בְּדִיבּוּרוֹ.

חַד בַּר נַשׁ יְהַב דִּינָרִין לְמִטְבְּחָה , חָזַר בֵּיהּ, אֲתָא עוּבְדָא קוֹמֵי רַבִּי חִיָּיה בַּר יוֹסֵף וְרַבִּי יוֹחָנָן. רַבִּי חִיָּיה בַּר יוֹסֵף אָמַר: אוֹ יִתֵּן לוֹ כְּדֵי עֲיִרְבּוֹנוֹ, אוֹ יִמְסוֹר אוֹתוֹ לְמִי שֶׁפָּרַע. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אוֹ יִתֵּן לוֹ כָּל מִקְחוֹ, אוֹ יִמְסוֹר אוֹתוֹ לְמִי שֶׁפָּרַע.

רַבִּי לָא אָמַר: עֵירָבוֹן הָיָה.

רַבִּי זֵירָא אָמַר: מִקְצָת דָּמִים נָתַן לוֹ.

מוֹדֶה רַבִּי חִיָּיה בַּר יוֹסֵף לְרַבִּי יוֹחָנָן, בְּמֶקַח שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִיקָּנוֹת חֻצְיָין, כְּגוֹן פָּרָה וְטַלִּית.

רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: טַבַּעַת – אֵין בָּהּ מִשּׁוּם עֵירָבוֹן.

כָּל הַנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּדָבָרִים – אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ לְמִי שֶׁפָּרַע.

רַבִּי יַעֲקֹב בַּר זַבְדִי, רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אָמַר לִיתֵּן מַתָּנָה לַחֲבֵירוֹ וּבִיקֵּשׁ לַחֲזוֹר בּוֹ –

[דף ט״ו ע״ב]

חוֹזֵר. אָמַר, בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר, צָרִיךְ לוֹמַר בְּדַעַת גְּמוּרָה. מִבָּתַר כֵּן אֵין חָזַר בֵּיהּ, לָא חָזַר בֵּיהּ.

הֲדָא דְתֵימַר בְּעָנִי, אֲבָל בְּעָשִׁיר – נַעֲשָׂה נֶדֶר.

רַב מְפַקֵּד לְשַׁמָּשֶׁיהּ: אֵימַת דְּנֵימַר לָךְ תִּתֵּן מַתָּנָה לְבַר נַשׁ, אֵין חָזָה מִסְכֵּן – הַב לֵיהּ מִיַּד. וְאֵין עַתִּיר – אִימְלִיךְ בִּי תְּנָיְינוּת.

רַבָּן יוֹחָנָן יְהַב דִּינָרִין לְקָרִיבוֹי עַל מְשַׁח . יְקַר מְשַׁח. אֲתָא שָׁאַל לְרַבִּי יַנַּאי. אָמַר לֵיהּ: מִדְּבַר תּוֹרָה מָעוֹת קוֹנִין, וְלָמָּה אָמְרוּ אֵין קוֹנִין? שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ נִשְׁרְפוּ חִיטָּיךְ בָּעֲלִיָּיה.

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר סוֹסַרְטַאי בְּשֵׁם רַבִּי אַבָּהוּ: אִם אָמַר לוֹ נִשְׁרְפוּ חִיטָּיךְ בָּעֲלִיָּיה – נֶאֱמָן.

רַבִּי יִצְחָק מַקְשֵׁי: מַה נַן קַיְימִין? אִם בְּשֶׁקָּנוּ לוֹ מְעוֹתָיו – שֶׁלּוֹ נִשְׁרְפוּ! וְאִי לֹא קָנוּ לוֹ מְעוֹתָיו – שֶׁל זֶה נִשְׁרְפוּ!

רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בַּר נַשׁ דְּיהַב לְחַבְרֵיהּ עֲשָׂרָה דִּינָרִין. אָמַר לֵיהּ: ״אִית לִי גַּבָּךְ מֵאָה דִּינָרִין מֵהָדֵין בֵּיתָא״ – שָׁרֵי. ״מֵהָדֵין כַּרְמָא״ – אָסוּר.

מַה בֵּין כֶּרֶם לְבַיִת? בַּיִת – אֵינוֹ מָצוּי לִיפּוֹל. כֶּרֶם – מָצוּי לִיפּוֹל.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אַתְּ שְׁמַע מִינָּהּ, בַּר נַשׁ דְּיהַב לְחַבְרֵיהּ עֲשָׂרָה דִּינָרִין, אָמַר לֵיהּ: בִּמְנַת דְּתֵיקוּם לִי בְּהוֹן מֵאָה גַּרְבִין, מִבֵּיוָן שֶׁשָּׁלַח יָדוֹ בָּהֶן – צָרִיךְ לְהַעֲמִיד לוֹ מִקְחוֹ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר:

[דף ט"ז ע"א]

(ויקרא כה, יד) אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ – מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַתְּ צָרִיךְ מְשִׁיכָה, אֵין אַתְּ צָרִיךְ מְשִׁיכָה מִיַּד הָעַכּוּ"ם.

עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ לְאֵיזֶה דָּבָר מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְמִי שֶׁפָּרַע? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי בוֹן: וּתְנֵיָא כְּהֵין תַּנָּאָה דְּתָנֵי: הַנּוֹשֵׂא וְהַנּוֹתֵן בִּדְבָרִים – אֵין מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְמִי שֶׁפָּרַע.

הֲלָכָה ג' מתני' הָאוֹנָאָה – אַרְבָּעָה כֶסֶף מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה כֶסֶף לַסֶּלַע. שְׁתוּת לַמֶּקַח. עַד מָתַי מַתָּר לְהַחֲזִיר? עַד כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה לַתַּגָּר אוֹ לְקִרוֹבוֹ.

הוֹרָה רַבִּי טַרְפוֹן בְּלוּד: הַהוֹנָיָיה – שְׁמוֹנַת כֶּסֶף לַסֶּלַע, שְׁלִישׁ לַמֶּקַח, וְשָׁמְחוּ תַּגָּרֵי לוּד. אָמַר לָהֶם: מַתָּר לְהַחֲזִיר כָּל הַיּוֹם! אָמְרוּ: יָנִיחַ לָנוּ רַבִּי טַרְפוֹן אֶת מְקוֹמֵנוּ! וְחָזְרוּ לְדִבְרֵי חֲכָמִים.

אֶחָד הַלּוֹקֵחַ וְאֶחָד הַמּוֹכֵר יֵשׁ לָהֶן הוֹנָיָיה.

כְּשֵׁם שֶׁהוֹנָיָיה לַהֲדְיוֹט, כָּךְ הוֹנָיָיה לַתַּגָּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין לַתַּגָּר הוֹנָיָיה.

מִי שֶׁחַטַּל עָלָיו – יָדוֹ הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ: תֵּן לִי אֶת מָעוֹתַיי, אוֹ תֵּן לִי מַה שֶּׁהוֹנֵיתַנִי.

גמרא רַב אָמַר: שִׁיעוּר הוּא. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: לֵית הוּא שִׁיעוּרָא.

רַב אָמַר: כָּל הַנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בִּמְנַת שֶׁאֵין לוֹ אוֹנָאָה – יֵשׁ לוֹ אוֹנָאָה.

[דף ט"ז ע"ב]

תָּנֵי רַבִּי לֵוִי: הָאוֹנָאָה – פְּרוּטָה. וְהָאוֹנָאָה פְּרוּטָה?! אֶלָּא הוֹנָאָה עַצְמָהּ מַהוּ.

תָּנֵי: נִקְנָה הַמֶּקַח – חוֹזֵר לוֹ הוֹנָיָיתוֹ; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בָּטֵל מִקְחוֹ.

כַּהֲנָא בְּעָא קוֹמֵי רַב: בְּשָׁעָה שֶׁהַמּוֹכֵר מִתְאוֹנֵן – מִתְאוֹנֵן עַד חוֹמֶשׁ. בְּשָׁעָה שֶׁהַלּוֹקֵחַ מִתְאוֹנֵן – מִתְאוֹנֵן עַד שְׁתוּת! אָמַר לֵיהּ: הֵיא הוֹנָיָיתוֹ וּמִצְטָרְפִין עַד שְׁתוּת.

מָכַר לוֹ שָׁוֶה חֲמִשָּׁה בְּשִׁשָּׁה. יָכִיל מֵימַר לֵיהּ חַד דִּינָר אִיגַּרְתָּא, סַב דִּינָרָךְ!

אָמַר רַבִּי זֵירָא: יָכִיל מֵימַר לֵיהּ לֵית אַיְקְרֵי דִּיהוֹן בְּרִיְיתָא אָמְרִין פְּלוֹנִי אִיגְּרְתָךְ. וְאִית דְּבָעֵי מֵימַר, יָכִיל מֵימַר לֵיהּ לֵית הוּא יְקָרֵי מַלְבּוּשׁ בַּחֲמִשָּׁה דִּינָרִין.

רַבִּי יוֹחָנָן רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי הוֹשַׁעְיָה אָמְרִי: מַה טַּעְמָא דְּאָהֵן תַּנָּיָא יָדַע אֲנָא דְּלָא חֲוָות מִיקַּמְתִּי תָּבָא אֶלָּא חֲמִשָּׁה דִּינָרִין, עַל דַּחֲוָות דְּחִיק לֵיהּ יַהֲבִי אַשְׁתָּה דִּינָרִין, סַב דִּידָךְ וְהַב דִּידִי.

מָכַר לוֹ שָׁוֶה חֲמִשָּׁה בְּשִׁשָּׁה, לֹא הִסְפִּיק לִישָּׁא וְלִיתֵּן עַד שֶׁהוֹקִיר מִשֶּׁבַע. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: כְּשֵׁם שֶׁבָּטֵל [מִקָּח] מֵאֵצֶל זֶה כָּךְ בָּטֵל מִזֶּה.

[דף י"ז ע"א]

תַּמָּן תָּנֵינַן: אַרְבַּע מִידוֹת בְּמוֹכְרִין. מָכַר לוֹ חִטִּין יָפוֹת וְנִמְצְאוּ רָעוֹת – לוֹקֵחַ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. רָעוֹת וְנִמְצְאוּ יָפוֹת – מוֹכֵר יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי בוֹן: וּתְנֵיָא כְּהֵן תַּנָּא: הַנּוֹשֵׂא וְהַנּוֹתֵן בִּדְבָרִים – אֵין מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְמִי שֶׁפָּרַע.

הֲלָכָה ד' מתני' וְכַמָּה תְּהֵא הַפַּלַּע חֲסֵרָה וְלֹא יְהֵא בָהּ הוֹנָיָיה? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַרְבָּעָה אִיסּוּרוֹת, מֵאִיפֶּר לַדְּינָר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַרְבָּעָה פַּנְדְּיוֹנוֹת, מִפַּנְדְּיוֹן לַדְּינָר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׁמוֹנָה פַּנְדְּיוֹנוֹת, מִשְּׁנֵי פַּנְדְּיוֹנִין לַדְּינָר.

גמרא תָּנֵי: יוֹתֵר מִיכָּן – מוֹצִיאָהּ בְּשָׁוֶה סָלַע עַד שֶׁקֶל. דִּינָר – עַד רוֹבַע. פָּחוֹת מִיכָּן, אֲפִילוּ הוּא כְּאִיסַּר – אֵין יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ.

הָיְתָה יוֹצֵא עַל אֲסִימוֹן בְּסָלַע, וְעַל הַמַּטְבֵּעַ בְּשֶׁקֶל. עַל אֲסִימוֹן בְּשֶׁקֶל, וְעַל הַמַּטְבֵּעַ בְּסָלַע – אֵין לוֹ אֶלָּא צוּרַת הַמַּטְבֵּעַ.

לֹא יִתְּנֶנָּה לֹא לְחָרָם וְלֹא לְהָרֶג, מִפְּנֵי שֶׁמְּרַמִּין בָּהּ אֶת אֲחֵרִים, אֶלָּא נוֹקְבָהּ וְתוֹלָהּ בְּצַוָּאר בְּנוֹ. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדִינָרִין וּבְסָלָעִין. אֲבָל בְּדִינַר זָהָב וּבְמַטְבֵּיעוֹת נְחוֹשֶׁת – מוֹצִיאִין בְּשַׁוְוֵיהֶן.

כְּשֵׁם שֶׁמּוֹצִיאִין לְחוּלִין – כָּךְ מוֹצִיאִין לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְּבַּוֵּין לְהוֹצִיאָן.

הֲלָכָה ה' מתני' עַד אֵימָתַי מֻתָּר לְהַחֲזִיר בַּפְּרִכִּים? עַד כְּדֵי שֶׁיַּרְאֶה לַשַּׁלְחָנִי. וּבַכְּפָרִין – עַד עַרְבֵי שַׁבָּתוֹת. אִם הָיָה מַכִּירָהּ – אֲפִילוּ לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ מְקַבְּלָהּ הֵימֶנּוּ.

[דף י"ז ע"ב]

וְאֵין לוֹ עָלָיו אֶלָּא תַּרְעוֹמֶת. וְנוֹתְנָהּ לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא נֶפֶשׁ רָעָה.

הַהוֹנָיָיה – אַרְבָּעָה פֶּסֶף, וְהַסַּעֲנָה – שְׁתֵּי כֶסֶף. וְהַהוֹדָיָיה – שָׁוֶה פְּרוּטָה.

חֲמֵשׁ פְּרוּטוֹת הֵן: הַהוֹדָיָיה – שָׁוֶה פְּרוּטָה. וְהָאִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה. הַנֶּהֱנֶה שָׁוֶה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ – מָעַל. הַמּוֹצֵא שָׁוֶה פְּרוּטָה – חַיָּב לְהַכְרִיז. הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה וְנִשְׁבַּע לוֹ – יוֹלִיכֶנּוּ אַחֲרָיו אֲפִלּוּ לְמָדַי.

חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁין הֵן: הָאוֹכֵל תְּרוּמָה, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי, הַחַלָּה, וּבִכּוּרִין – מוֹסִיף חֹמֶשׁ. הַפּוֹדֶה נָטַע רְבָעִי, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ – מוֹסִיף חֹמֶשׁ. הַפּוֹדֶה הֶקְדֵּישׁוֹ – מוֹסִיף חֹמֶשׁ. וְהַנֶּהֱנֶה בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ – מוֹסִיף חֹמֶשׁ. וְהַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה וְנִשְׁבַּע לוֹ – מוֹסִיף חֹמֶשׁ.

גמרא חִזְקִיָּה אָמַר: לְצוֹרְפָהּ בִּירוּשָׁלַם – מְצָרְפָהּ בְּיָפָה. בָּא לְחַלְּלָהּ בִּגְבוּלִין – מְחַלְּלָהּ בְּרָעָה.

וְהָתַנִּינַן: בּוֹרֵר הַיָּפָה שֶׁבָּהֶן וּמְחַלְּלָן עָלֶיהָ. וְיָבוֹר הָרָעָה וְיַעֲשֶׂה אוֹתָהּ! אָמַר: שַׁנְיָא הִיא הָכָא שֶׁכְּבָר הוּכַח בּוֹ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי.

נוֹתְנָהּ לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא נֶפֶשׁ רָעָה.

יַעֲקֹב בַּר זַבְדִּי, רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי סִימוֹן: וְכָל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁאֵין בְּקַרְנוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה – אֵין מוֹסִיף חוֹמֶשׁ.

רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי: כָּל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁאֵין בְּחוֹמְשׁוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה – אֵין מוֹסִיף חוֹמֶשׁ.

אִית מַתְנִיתָא מְסַיְּעָא לְדֵין וְאִית מַתְנִיתָא מְסַיְּעָא לְדֵין. דְּתָנֵי: מִמַּעֲשְׂרוֹ – פָּרַט לְפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה. הֲדָא אָמְרָה: עַד שֶׁיְּהֵא בְּקַרְנוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה.

תַּנֵּי חוֹרָן תָּנֵי: מִמַּעֲשְׂרוֹ חֲמִישִׁיתָיו – פָּרַט לְפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה. הֲדָא אָמְרָה: עַד שֶׁיְּהֵא בְּחוֹמְשׁוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה.

אָמַר רָבִין בַּר מַתָּל: מַתְנִיתָא לֹא כְּהָדֵן וְלֹא כְּהָדֵן, דְּתָנִינַן: חֲמִשָּׁה פְּרוּטוֹת הֵן, וְלֹא תָּנִינַן עַד שֶׁיְּהֵא בְּקַרְקָעוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה. וְתָנִינַן: חֲמִשָּׁה חוֹמְשִׁין הֵן, וְלֹא תָּנִינַן עַד שֶׁיְּהֵא בְּחוֹמְשׁוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה.

[דף י"ח ע"א]

הֲלָכָה ו' מתני' וְאֵילּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם הוֹנָיָה: הָעֲבָדִים, וְהַשְּׁטָרוֹת, וְהַקַּרְקָעוֹת, וְהַהֶקְדֵּשׁוֹת. אֵין בָּהֶן לֹא תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל, וְלֹא תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. שׁוֹמֵר חִנָּם אֵינוֹ נִשְׁבָּע. וְנוֹשֵׂא שָׂכָר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: קָדָשִׁים שֶׁהוּא חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן – יֵשׁ לָהֶן הוֹנָיָה. וְשֶׁאֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן – אֵין לָהֶן הוֹנָיָה.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף סֵפֶר תּוֹרָה, וּבְהֵמָה וּמַרְגָּלִית – אֵין לָהֶן הוֹנָיָה. אָמְרוּ לוֹ: לֹא אָמְרוּ אֶלָּא אֶת אֵילּוּ.

גמרא תָּנֵי, רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: אַף סֵפֶר תּוֹרָה בְּהֵמָה וּמַרְגָּלִית – אֵין לָהֶן אוֹנָאָה. סֵפֶר תּוֹרָה – אֵין קֵץ לְדָמָיו. בְּהֵמָה וּמַרְגָּלִית – צְרִיכִין לְזַווּגָם. אָמְרוּ לוֹ: וַהֲלֹא הַכֹּל אָדָם רוֹצֶה לְזַווֵּג !

תָּנֵי, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר: סַיִף וְסוּס וּתְרִים בְּמִלְחָמָה – אֵין לָהֶן הוֹנָיָה.

הֲלָכָה ז' מתני' כְּשֵׁם שֶׁהוֹנָיָה בְּמָקַח וּמִמְכָּר – כָּךְ הוֹנָיָה בִּדְבָרִים.

לֹא יֹאמַר לוֹ: "בְּכַמָּה חֻפָּץ זֶה", וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לִקַּח.

אִם הָיָה בַּעַל תְּשׁוּבָה – לֹא יֹאמַר לוֹ: "זְכֹר מַעֲשֶׂיךָ הָרִאשׁוֹנִים".

אִם הוּא בֶן גֵּרִים – לֹא יֹאמַר לוֹ: "זְכֹר מָה הָיוּ מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֶיךָ", שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב): וְגֵר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ, כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם.

אֵין מְעָרְבִין פֵּרוֹת בְּפֵרוֹת, אֲפִלּוּ חֲדָשִׁים בַּחֲדָשִׁים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר חֲדָשִׁים בִּישָׁנִים.

בָּאֲמָת, בַּיַּיִן הִתִּירוּ לְעָרֵב קָשֶׁה בְּרַךְ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַשְׁבִּיחוֹ.

אֵין מְעָרְבִין שִׁמְרֵי יַיִן בְּיַיִן, אֲבָל נוֹתֵן לוֹ אֶת שְׁמָרָיו.

מִי שֶׁנִּתְעָרֵב מַיִם בְּיֵינוֹ – לֹא יִמְכְּרֶנּוּ בַחֲנוּת אֶלָּא אִם כֵּן הוֹדִיעוֹ. וְלֹא לַתַּגָּר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מוֹדִיעוֹ, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא לְרַמּוֹת בּוֹ.

מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַטִּיל מַיִם בַּיַּיִן – יַטִּילוּ.

הַתַּגָּר נוֹטֵל מֵחֲמֵשׁ גְּרָנוֹת, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ מְגוּרָה אַחַת. מֵחֲמֵשׁ גִּתּוֹת, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיטָם אֶחָד, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לְעָרֵב.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יַחֲלֹק הַחֲנָנִי קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִין לַתִּינוֹקוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַרְגִּילָן לָבוֹא אֶצְלוֹ. וַחֲכָמִים מַתִּירִין.

וְלֹא יִפְתַּח אֶת הַשַּׁעַר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: זָכוּר לְטוֹב.

לֹא יָבֹר אֶת הַגְּרִיסִין; כְּדִבְרֵי אַבָּא שָׁאוּל. וַחֲכָמִים מַתִּירִין. וּמוֹדִין שֶׁלֹּא יָבוֹר עַל פִּי הַמְּגוּדָּה, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּגוֹנֵב אֶת הָעָיִן.

וְאֵין מְפַרְקְסִין לֹא אֶת הָאָדָם וְלֹא אֶת הַבְּהֵמָה וְלֹא אֶת הַכֵּלִים.

גמרא רַבִּי אַבְדִימָא מַלְחָא הֲוָה מַפְתֵּר סַרְדָּווֹתֵיהּ . אָמַר לֵיהּ יַעֲקֹב בַּר אַחָא: וְהָתְנֵינַן: אֵין מְפַרְקְסִין! מִילְּתֵיהּ אָמְרָה: שֶׁיֵּשׁ פִּירְקוּם בְּאוֹכְלִין.

רַבִּי זֵירָא הֲוָה עָסֵק בַּהֲדָא כִּיתְנָא , אֲתָא גַּבֵּי רַבִּי אָבָּהוּ, אָמַר לֵיהּ: מַה אָנָא מְשַׁפְּרָהּ עִיבִידְתֵיהּ? אָמַר לֵיהּ: אֱיזֵיל עֲבִיד מַה דְּאַתְּ יָדַע.

רַבִּי אַבָּהוּ הֲוָה עָסִיק בְּאִילֵּין לְסוֹטָיָא , אֲתָא שָׁאַל לְרַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה, אָמַר לֵיהּ: מִנַּן בְּאִילֵּין לְסוֹטָיָא? אָמַר לֵיהּ: אֱיזֵיל עֲבִיד מַה דְּאַתְּ יָדַע.

רַבָּה שָׁקַר טְהַר .

[דף י"ח ע"ב]

תָּנָא רַבִּי יַעֲקֹב עַמְסוּנָיָא: מַהוּ "אֵין מְפַרְקְסִין"? דְּלָא יֵיתָא לֵיהּ: "צוּר גַּרְמָךְ".

הַדָּרָן עָלָךְ פֶּרֶק הַפָּסַח

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

הֲלָכָה א' מתני' אֵי זֶהוּ נָשָׁךְ וְאֵי זֶהוּ תַּרְבִּית. אֵיזֶהוּ נָשָׁךְ? הַמַּלְוֶה סֶלַע בַּחֲמִשָּׁה דִינָרִין, וְסָאתַיִם חִטִּים בְּשָׁלֹשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׁךְ.

וְאֵיזֶהוּ תַּרְבִּית? הַמַּרְבֶּה בַּפֵּרוֹת. כֵּיצַד? לָקַח הֵימֶנּוּ חִטִּים מִדִּינַר זָהָב הַכּוֹר, וְכֵן הַשַּׁעַר. עָמְדוּ חִטִּים בִּשְׁלֹשִׁים דִּינָר, אָמַר לוֹ: "תֵּן לִי חִטַּיי שֶׁאֲנִי מוֹכְרָן וְלוֹקֵחַ אֲנִי בָּהֶן יַיִן". אָמַר לוֹ: "הֲרֵי חִטֶּיךָ עֲשׂוּיוֹת עָלַי בִּשְׁלֹשִׁים דִּינָר, וַהֲרֵי לְךָ אָצְלִי בָּהֶן יַיִן" וְיַיִן אֵין לוֹ.

הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ – לֹא יָדוּר בַּחֲצֵרוֹ חִנָּם, וְלֹא יִשְׂכֹּר מִמֶּנּוּ בְּפָחוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רִבִּית.

גמרא אָמַר רַבִּי יַנַּאי: זֶהוּ רִבִּית שֶׁיּוֹצֵא בְּדַיָּינִין.

בָּעוּ קוֹמֵי רַבִּי יוֹחָנָן: רְבִית מַהוּ שֶׁיְּצֵא בְּדֵינִין? אָמַר לוֹ: אִם מְזוֹ, אֵין אָנוּ מַנִּיחִין לִגְדוֹלֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּלוּם! מוֹדֵי רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁאֵין שְׁטַר זוֹקֵק לַחֲבֵירוֹ. מוֹדֶה רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁאִם הָיָה הַשְּׁטָר קַיָּים – דְּמַגְבִּין לֵיהּ.

אִי זֶהוּ תַרְבִּית? תָּנֵי: יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה בְּרִיבִּית לְיִשְׂרָאֵל – אֵינוֹ גּוֹבֶה לוֹ [לֹא] אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא אֶת הָרִיבִּית; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: גּוֹבֶה אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא אֶת הָרִיבִּית.

[דף י"ט ע"א]

כְּתִיב (ויקרא כה, לז): אֶת כַּסְפְּךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ. אֵין לִי אֶלָּא נֶשֶׁךְ בְּכֶסֶף, וְרִיבִּית בְּאוֹכֶל. נֶשֶׁךְ בְּאוֹכֶל וְרִיבִּית בְּכֶסֶף מִנַּיִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית. הִקִּישׁ נֶשֶׁךְ לְתַרְבִּית וְתַרְבִּית לְנֶשֶׁךְ. מַה נֶּשֶׁךְ – כֶּסֶף, אַף תַּרְבִּית – כֶּסֶף. מַה תַּרְבִּית – אוֹכֶל, אַף נֶשֶׁךְ – אוֹכֶל.

לָקַח מִמֶּנּוּ חִטִּים. אָמַר רַבִּי בָּא בַּר כַּהֲנָא: הַשַּׁעַר שֶׁהוּא יָפֶה לְעוֹלָם. פָּחוּת מִיכָּן – וַוי לְזַבּוֹנָא, יוֹתֵר מִיכָּן – וַוי לְמִזְבְּנָה.

אָמַר לוֹ: תֵּן לִי חִטַּיי שֶׁאֲנִי מוֹכְרָן. בַּמֶּה קָנָהוּ? רַב נַחְמָן בַּר יַעֲקֹב סָבַר מֵימַר: חַיָּיב לְהַעֲמִיד לַחֲבֵירוֹ.

הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ. חַד בַּר נַשׁ אַשְׁאַל לְחַבְרֵיהּ דִּינָרִין, אַשְׁרוּנֵיהּ גּוֹ בֵּיתֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: הַב לִי אֲגַר בֵּיתִי. אָמַר לֵיהּ הַב לִי דִּינָרַיי! אַתָּא עוּבְדָא קוֹמֵי רַבִּי בָּא בַּר מִינָא. אָמַר לֵיהּ, וְקִים לֵיהּ מַה דַּהֲוָה חָמֵי מִישְׁרֵי?!

תָּנֵי: יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן רְבִית וּמוּתָּרִין. כֵּיצַד? לוֹקֵחַ אָדָם שְׁטָרוֹת חֲבֵרוֹ בְּפָחוֹת, וּמִלְוָותוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ בְּפָחוֹת, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם רְבִית. וְיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֵינָן רְבִית, וַאֲסוּרִין מִשּׁוּם הַעֲרָמִית רְבִית.

[דף י"ט ע"ב]

כֵּיצַד? קִיבֵּל הֵימֶינּוּ שָׁדֶה בַּעֲשָׂרָה כּוֹר חִיטִּין, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי סֶלַע אֶחָד! אָמַר לוֹ: אֵין לִי אֶלָּא כּוֹר אֶחָד חִיטִּין טוֹל לְךָ, וְחָזַר וְלָקַח מִמֶּנּוּ בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע – אֵין זֶה רְבִית, אֲבָל אָסוּר מִשּׁוּם הַעֲרָמִית רְבִית. אָמַר לֵיהּ: לֵית אַתְּ צָרִיךְ, וְהַב אֲגַר בֵּילִים, אוֹ אֲגַר הַבַּתְּפִין אָקוֹלִי, וְסַב דִּינָרָךְ.

רַבִּי לָא אָמַר: בְּנוֹתֵן לוֹ שְׂכַר רַגְלוֹ. וְרַבִּי זֵירָא אָמַר: נַעֲשָׂה כְּמַשְׁכִּיר לוֹ דִּירָה בְּיוֹקֶר.

הֲלָכָה ב' מתני' מַרְבִּין עַל הַשָּׂכָר, וְאֵין מַרְבִּין עַל הַמֶּכֶר. כֵּיצַד? הִשְׁכִּיר לוֹ אֶת הֶחָצֵר, וְאָמַר לוֹ: "אִם מְעַכְשָׁיו אַתָּה נוֹתֵן לִי – הֲרֵי הוּא לְךָ בְּעֶשֶׂר סְלָעִים לַשָּׁנָה, וְאִם שֶׁל חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ – בְּסֶלַע לַחֹדֶשׁ" – מֻתָּר.

מָכַר לוֹ אֶת הַשָּׂדֶה, וְאָמַר לוֹ: ״אִם מֵעַכְשָׁיו אַתָּה נוֹתֵן לִי – חֲרֵי הִיא לְךָ בְּאֶלֶף זוּז, וְאִם לַגֹּרֶן – בְּשְׁנַיִם עָשָׂר מָנֶה״ – אָסוּר.

מָכַר לוֹ אֶת הַשָּׂדֶה, וְנָתַן לוֹ מִקְצָת דָּמִים, וְאָמַר לוֹ: ״אֵימָתַי שֶׁתִּרְצֶה הָבֵא מָעוֹת וְטוֹל אֶת שֶׁלְּךָ״ – אָסוּר.

הִלְוָהוּ עַל שָׂדֵהוּ, וְאָמַר לוֹ: ״אִם אַתָּה נוֹתֵן לִי מִכָּאן וְעַד שָׁלֹשׁ שָׁנִים – חֲרֵי הִיא שֶׁלִּי״ – חֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ. וְכָךְ הָיָה בַּיְיתוֹם בֶּן זוֹנִין עוֹשֶׂה עַל פִּי חֲכָמִים.

[דף כ' ע"א]

גמרא תָּנֵי: הַמּוֹכֵר שָׂדֶה לַחֲבֵירוֹ, וְאָמַר לוֹ: ״עַל מְנָת שֶׁאֶהֱא בָהּ אָרִים״. ״עַל מְנָת שֶׁאֶהֱא בָהּ שׁוּתָף״. ״עַל מְנָת שֶׁהַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁלִּי״. ״עַל מְנַת שֶׁפְּשִׁתְמְכָרְנָּה, לֹא תִמְכְּרֶנָּה אֶלָּא לִי״. ״שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאֲנִי רוֹצֶה, נוֹתֵן דָּמֶיהָ וְנוֹטְלָהּ״ – מוּתָּר.

הָיָה חַיָּיב לוֹ מָעוֹת וְכָתַב לוֹ שָׂדֵהוּ בְּמֶכֶר, כָּל זְמַן שֶׁהַמּוֹכֵר אוֹכֵל פֵּירוֹת – מוּתָּר. כָּל זְמַן שֶׁהַלּוֹקֵחַ אוֹכֵל פֵּירוֹת – אָסוּר. רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ – מוּתָּר.

אָמַר רַבִּי יוּדָה: כָּךְ הָיָה בַּיְיתוֹם בֶּן זוֹנִין עוֹשֶׂה עַל פִּי חֲכָמִים. אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רְאָיָיה? מוֹכֵר אוֹכֵל פֵּירוֹת הָיָה.

רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי לְעָזָר וְרַבִּי הוֹשַׁעְיָה אָמְרֵי: מִבָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה לָמַד רַבִּי יְהוּדָה. דְּתָנֵי: שָׁנָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה עָרֵי חוֹמָה – חֲרֵי הֵן כְּמִין רִבִּית וְאֵינָהּ רִבִּית.

תַּנַּיי חוֹרָן תָּנֵי: חֲרֵי זוֹ רִיבִּית, אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה הַתִּירָה. מַאן דָּמַר חֲרֵי זוֹ כְּמִין רִיבִּית וְאֵינָהּ רִבִּית – רַבִּי מֵאִיר. מַאן דָּמַר חֲרֵי זוֹ רִיבִּית אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה הִתִּירָה – רַבִּי יוּדָה.

אָמַר רַבִּי אִידִי: כַּד סָלְקִית מִגָּלוּתָא, אַשְׁכְּחִית עוּבְדָא קוּמֵי רַבִּי אַמִּי. חֲרֵי זוֹ כְּמִין רִבִּית וְאֵינָהּ רִבִּית.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה: לֹא אָמְרוּ אֶלָּא, זוֹ רִבִּית שֶׁהַתּוֹרָה הִתִּירָה. כָּאן – הַתּוֹרָה הִתִּירָה, הָא בְּמָקוֹם אַחֵר – לֹא! אֲפִילוּ כֵּן לֹא אַשְׁגַּח.

רַבִּי אַמִּי אָמַר: בַּיְיתָא עִם דַּיָּירָא דְּאִיר.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת נְדָרִים פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

ג,א הַנּוֹדֵר מִן הַתַּבְשִׁיל – אָסוּר בְּצָלִי וּבַשְּׁלָקוֹת וּבַמְּבֻשָּׁל וְאָסוּר בְּאִימְרוֹת רַכּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַחוֹלִים אוֹכְלִין בְּהֶן פִּתָּן.

ג,ב הַנּוֹדֵר מִן הַיּוֹרֵד לַקְּדֵרָה – מֻתָּר בְּיוֹרֵד לְאַלְפָּס. בְּיוֹרֵד לְאַלְפָּס – אָסוּר בְּיוֹרֵד לִקְדֵרָה. מִן הַנַּעֲשִׂין בִּקְדֵרָה – מֻתָּר בַּנַּעֲשִׂין בְּאַלְפָּס. מִן הַנַּעֲשִׂין בְּאַלְפָּס – מֻתָּר בַּנַּעֲשִׂין בִּקְדֵרָה. מִן הַיּוֹרֵד לַתַּנּוּר – אֵין אָסוּר אֶלָּא מִן הַפַּת בִּלְבַד. מִן הַנַּעֲשִׂין בַּתַּנּוּר – אָסוּר בְּכָל הַנַּעֲשִׂין בַּתַּנּוּר. הַנּוֹדֵר מִן הַקָּדִים – מֻתָּר בִּגְבִינָה. מִן הַגְּבִינָה – מֻתָּר בַּקָּדִים. הַנּוֹדֵר מִן הָרִטָּב – מֻתָּר בַּקִּיפָּה. מִן הַקִּיפָּה – מֻתָּר בָּרִטָּב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אָמַר ׳קוֹנָם בָּשָׂר שֶׁאֲנִי טוֹעֵם׳ – אָסוּר בּוֹ בָּרִטָּבוֹ וּבַקִּיפָּה. ׳מִן הַשֶּׁמֶן׳ – מֻתָּר בְּשֶׁמֶן שֶׁמְּשִׁמִּין. וּמָקוֹם שֶׁמְּסַתְּפְקִין בְּשֶׁמֶן שֶׁמְּשִׁמִּין – אָסוּר אַף בְּשֶׁמֶן שֶׁמְּשִׁמִּין.

ג,ג רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁשָּׁם תּוֹלְדָתוֹ קְרוּיָה עָלָיו וְנֶדֶר מִמֶּנּוּ – אָסוּר כַּיּוֹצֵא בּוֹ. מִן הַיּוֹצֵא הֵימֶנּוּ – אָסוּר בּוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל וְדֶרֶךְ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ לֶאֱכוֹל, וְנֶדֶר הֵימֶנּוּ – מֻתָּר בַּיּוֹצֵא הֵימֶנּוּ. מִן הַיּוֹצֵא הֵימֶנּוּ – מֻתָּר בּוֹ. אֶת שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, אֲבָל דֶּרֶךְ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ לֶאֱכוֹל וְנֶדֶר מִמֶּנּוּ, לֹא נִתְכַּוֵּן זֶה אֶלָּא בְּיוֹצֵא מִמֶּנּוּ.

ג,ד הַנּוֹדֵר מִן הַצֶּמֶר – מֻתָּר בַּפִּשְׁתָּן. מִן הַפִּשְׁתָּן – מֻתָּר בַּצֶּמֶר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לְהִתְכַּסּוֹת, וְדֶרֶךְ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ לְהִתְכַּסּוֹת, וְנֶדֶר הֵימֶנּוּ – אָסוּר בַּיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ. מִן הַיּוֹצֵא הֵימֶנּוּ – אָסוּר בּוֹ. אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לְהִתְכַּסּוֹת וְאֵין דֶּרֶךְ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ לְהִתְכַּסּוֹת, וְנֶדֶר הֵימֶנּוּ – מֻתָּר בַּיּוֹצֵא הֵימֶנּוּ. מִן הַיּוֹצֵא הֵימֶנּוּ – מֻתָּר בּוֹ. אֶת שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהִתְכַּסּוֹת, אֲבָל דֶּרֶךְ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ לְהִתְכַּסּוֹת וְנֶדֶר מִמֶּנּוּ – לֹא נִתְכַּוֵּן זֶה אֶלָּא בַּיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ.

הַשָּׁלֵם

ג,ה הַנּוֹדֵר מִן הַבָּשָׂר – אָסוּר בְּכָל מִין בָּשָׂר. אָסוּר בְּרֹאשׁ וּבְרַגְלַיִם וּבִקְרָבִים וּבְקִנָּה וּבְעוֹפוֹת, וּמֻתָּר בִּבְשַׂר דָּגִים וַחֲגָבִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַנּוֹדֵר מִן הַבָּשָׂר אָסוּר בְּכָל מִין בָּשָׂר, וּמֻתָּר בְּרֹאשׁ וּבְרַגְלַיִם וּבִקְרָבַיִם, וּבִקִּנָּה, וּבְעוֹפוֹת, וּמֻתָּר בִּבְשַׂר דָּגִים וַחֲגָבִים. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: קְרָבַיִן לְאו בָּשָׂר וְאֶכְלֵיהוֹן לָאו אֱינַשׁ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: קוֹנָם דָּג שֶׁאֲנִי טוֹעֵם אָסוּר בַּגְּדוֹלִים וּמֻתָּר בַּקְּטַנִּים, דָּגִים שֶׁאֲנִי טוֹעֵם – אָסוּר בַּגְּדוֹלִים וְאָסוּר בַּקְּטַנִּים.

ג,ו הַנּוֹדֵר מִן הַיָּרָק בַּשְּׁבִיעִית – אָסוּר בִּירָקוֹת שָׂדֶה. מִן הַדְּלוּעִין – אֵין אָסוּר אֶלָּא דְּלַעַת יְוָנִית בִּלְבַד. מִן הַכְּרוּב – אָסוּר בָּאִסְפַּרְגִּיס. מִן הָאִסְפַּרְגִּיס – מֻתָּר בַּכְּרוּב. מִן הַכְּרִישִׁין, מָקוֹם שֶׁקּוֹרִין לְקַפְלוֹטוֹת כְּרִישִׁין – אָסוּר בְּקַפְלוֹטוֹת. מִן הַקַּפְלוֹטוֹת – מֻתָּר בַּכְּרִישִׁין. מִן הַבְּצָלִים – אָסוּר בִּבְנֵי בְצָלִין. וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר. מִבְּנֵי בְצָלִים – מֻתָּר בַּבְּצָלִים. מִן הָעֲדָשִׁים – אָסוּר בָּאֲשִׁישִׁים. וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר. מִן הָאֲשִׁישִׁים – מֻתָּר בָּעֲדָשִׁים. מִן הַשּׁוּם – אָסוּר בַּמִּקְפֶּה. וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר בַּמִּקְפֶּה. בַּמִּקְפֶּה – מֻתָּר בַּשּׁוּם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קוֹנָם גְּרִיס שֶׁאֲנִי טוֹעֵם – מֻתָּר בַּחַיִּין וְאָסוּר בַּמְּבֻשָּׁלִים. חֻטָּה שֶׁאֲנִי טוֹעֵם – מֻתָּר לָכוֹס וְאָסוּר לֶאֱפוֹת. חִטִּין שֶׁאֲנִי טוֹעֵם – אָסוּר לָכוֹס וְאָסוּר לֶאֱפוֹת.

מַסֶּכֶת נְדָרִים פֶּרֶק רְבִיעִי

ד,א הַנּוֹדֵר מִפֵּרוֹת הַשָּׁנָה – אָסוּר בְּכָל פֵּרוֹת הַשָּׁנָה, וּמֻתָּר בִּגְדָיִים וּבִטְלָאִים, וּבֶחָלָב, וּבִגוֹזָלוֹת. אִם אָמַר: ״גְּדוֹלֵי שָׁנָה שֶׁאֲנִי טוֹעֵם״ – אָסוּר בְּכֻלָּן. הַנּוֹדֵר מִן הַקַּיִץ – אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִן הַתְּאֵנָה בִּלְבַד. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עֲנָבִים בִּכְלַל תְּאֵנִים. הַנּוֹדֵר מִן הַתְּאֵנִים – אָסוּר בַּקִּשּׁוּאִין וּבִדְלוּעִין וּבְמֶלְפְּפוֹנוֹת, וּמֻתָּר בְּפֵרוֹת הָאִילָן. הַנּוֹדֵר מִן הַתִּירוֹשׁ – אָסוּר בְּכָל מִינֵי מְתִיקָה, וּמֻתָּר בַּיַּיִן. הַנּוֹדֵר מִן הַתַּבְלִין – אָסוּר בַּחַיִּין וּמֻתָּר בִּמְבֻשָּׁלִין. אִם אָמַר:

תּוֹסֶפְתָּא

״הֲרֵי הֵן עַל פִּי וַהֲרֵי הֵן עָלַי״ – אָסוּר בָּהֶן, בֵּין חַיִּין בֵּין מְבֻשָּׁלִין.

ד,ב הַנּוֹדֵר מִן הַפַּת – אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בַּפַּת הַבָּא מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִין בִּלְבַד. הַנּוֹדֵר מִן הַדָּגָן אָסוּר אַף בִּפּוּל הַמִּצְרִי יָבֵשׁ וּמָתָר בְּלַח וּמָתָר בָּאֹרֶז וּבַחֲלִיקָה וּבַטַּרְגִּיס וּבַטִּיסָנִי. הַנּוֹדֵר מִן הַכְּסוּת אָסוּר בַּפַּנְדָּא[1], וּבַפִּסְקָנְיָא, וּבְסִקּוֹרְטִיָא, וּבַקַּטְבָּלָא, וְאַנְפִּילָא, וּבְמַפָּלְיָא, וּבַמִּכְנָסַיִם וְכוֹבַע. וּמָתָר בַּשַּׂק וּבַיְרִיעָה וּבַחֲמִילָה.

ד,ג כֵּיצַד? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: הַכֹּל לְפִי הַנּוֹדֵר. הָיָה לָבוּשׁ צֶמֶר וְהַצַּר[2], וְאָמַר: ״קוֹנָם צֶמֶר עוֹלֶה עָלַי״ – אָסוּר לִלְבֹּשׁ וּמָתָר לִטְעוֹן. הָיָה טָעוּן פִּשְׁתָּן וְהִזִּיעַ, וְאָמַר: ״קוֹנָם פִּשְׁתָּן עוֹלֶה עָלַי״ – מָתָר לִלְבֹּשׁ וְאָסוּר לִטְעֹן.

ד,ד ״קוֹנָם כְּפַר זֶה שֶׁאֲנִי טוֹעֵם אִם אֵלֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי לְמָחָר״, אִם אָכַל – הֲרֵי הוּא לֹא יֵלֵךְ. אִם הָלַךְ – הֲרֵי הוּא בְּ״לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ״, אַף נְדָרִים שֶׁאָמַרְנוּ מָתָּרִין, מִנַּיִן שֶׁלֹּא יְהֵא אָדָם נוֹדֵר בָּהֶן עַל מְנָת לְבַטְּלָן? תַּלְמוּד לוֹמַר (במדבר ל): ״לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ״ – שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה דְּבָרָיו חֻלִּין. דָּבָר אַחֵר: ״לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ״ – אֲפִלּוּ חָכָם אֵין מֵפֵר נִדְרוֹ לְעַצְמוֹ.

ד,ה אָמַר לוֹ: ״הַשְׁאִילֵנִי קָרְדֻּמְךָ״! אָמַר: ״קָרְדֹּם שֶׁאֲנִי קָנוּי קוֹנָם״[3]. ״נְכָסִים עָלַי אִם יֵשׁ לִי קַרְדֹּם״ – בְּיָדוּעַ שֶׁאֵין לוֹ קַרְדֹּם. הַנּוֹדֵר עַד הַקֵּץ בַּגְּלִיל וְיָרַד לָעֲמָקִים, אַף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ הַקֵּץ בָּעֲמָקִים – אָסוּר עַד שֶׁיִּגִּיעַ הַקֵּץ בַּגְּלִיל.

---

[1] אבנט חלול שחוגרים בו.

[2] הגר״א גרים והצנה – היינו שהיה לו קר ובפנים לא תקנו כי לא מובן איך לתקן.

[3] אם קניתי קרדום – יהא קרדום זה אסור עלי בקונם.

הַשָּׁלֵם

ד,ו אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים – ׳הַמּוּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ סְתָם עַד הַפֶּסַח אָסוּר עַד שְׁחִיטַת הַפֶּסַח׳. מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָמְרוּ: ׳כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ אָסוּר׳! זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ, וְאָמַר ׳עַד לְפָנַי׳ – רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אָסוּר עַד שֶׁיַּגִּיעַ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אָסוּר עַד שֶׁיֵּצֵא, עַד שֶׁיִּפָּסְקוּ גְּשָׁמִים, עַד לֵילֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, עַד שֶׁיֵּעָקְרוּ סְכּוֹת – אָסוּר עַד לֵילֵי יוֹם טוֹב אַחֲרוֹן שֶׁל חַג. עַד אֵדָר הָרִאשׁוֹן, אִם הָיְתָה שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת – נוֹתְנִין לוֹ עַד אֲדָר שֵׁנִי (בְּסֵפֶר אַחֵר: אָסוּר עַד אֲדָר שֵׁנִי).

ד,ז הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: ׳קוֹנָם שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לְךָ אִם אֵין אַתָּה בָּא וְנוֹטֵל לְבָנֶיךָ כּוֹר אֶחָד חִטִּים וּשְׁתֵּי חָבִית שֶׁל יַיִן׳ וְאֵרְעוֹ אֹנֶס אוֹ מִשְׁתֶּה אוֹ גְּשָׁמִים – מָתָּר. וְאִם לָאו – לְעוֹלָם אָסוּר עַד שֶׁיְּפַיֵּס אֶת נִדְרוֹ עַל פִּי חָכָם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַף זֶה יָכוֹל לְהָפֵר אֶת נִדְרוֹ שֶׁלֹּא עַל פִּי חָכָם, יֹאמַר לוֹ: ״כְּלוּם אָמַרְתָּ אֶלָּא מִפְּנֵי כְּבוֹדִי? זֶהוּ כְּבוֹדִי״! וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: ״קוֹנָם שֶׁאִי אַתָּה נֶהֱנֶה לִי אִם אִי אַתָּה נוֹתֵן לִבְנִי כּוֹר אֶחָד שֶׁל חִטִּים וּשְׁתֵּי חָבִיּוֹת שֶׁל יַיִן״.

ד,ח הָיָה מְסָרֵב בַּחֲבֵרוֹ שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ בְּתוֹךְ הַמִּשְׁתֶּה, וְאָמַר: ״קוֹנָם לְבֵיתְךָ שֶׁאֲנִי נִכְנָס״ – בְּתוֹךְ הַמִּשְׁתֶּה אָסוּר. לְאַחַר הַמִּשְׁתֶּה – מָתָּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָיָה מְסָרֵב בַּחֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ הָרֶגֶל שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ, וְאָמַר: קוֹנָם לְבֵיתְךָ שֶׁאֲנִי נִכְנָס, בְּתוֹךְ הָרֶגֶל – אָסוּר. לְאַחַר הָרֶגֶל –מָתָּר. הָיָה מְסָרֵב בַּחֲבֵרוֹ שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ בַּמִּשְׁתֶּה, וְאָמַר: קוֹנָם בֵּיתְךָ שֶׁאֲנִי נִכְנָס – תּוֹךְ הַמִּשְׁתֶּה אָסוּר. לְאַחַר הַמִּשְׁתֶּה – מָתָּר. אָמַר: ״קוֹנָם לְבֵיתְךָ שֶׁאֲנִי נִכְנָס, וְטִפַּת צוֹנֵן שֶׁאֲנִי טוֹעֵם לְךָ״ – מָתָּר לִכְנֵס וְלִרְחֹץ עִמּוֹ בְּצוֹנֵן, וְאָסוּר לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת.

מַסֶּכֶת נְדָרִים פֶּרֶק חֲמִישִׁי

ה,א הַנּוֹדֵר מִן הַבַּיִת מִן הָעֲלִיָּה, וְקִדֵּם לְנִדְרוֹ נוֹדַע שֶׁנִּפְלוּ לוֹ בִּירוּשָׁה, אוֹ שֶׁנִּתְנוּ

תּוֹסֶפְתָּא

לוֹ בְּמַתָּנָה, וְאָמַר: ״אִילּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁכֵּן לֹא הָיִיתִי נוֹדֵר״ – הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהִדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא לַעֲלוֹת לִירוּשָׁלַיִם, וּבָאת וְהֶעֱבִירוּהָ עַל נִדְרוֹ, וְעָלְתָה וּבָאת וְשָׁאֲלָה אֶת רַבִּי יוֹסֵי, אָמַר לוֹ: ״אִילּוּ הָיִיתָ יוֹדֵעַ שֶׁמְּבַטֶּלֶת אֶת דִּבְרֶיךָ שֶׁלֹּא בְּפָנֶיךָ, מַדִּירָהּ הָיִיתָ״? אָמַר לוֹ: ״לֹא״! וְהִתִּירוֹ רַבִּי יוֹסֵי.

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹמְרִים לוֹ – ״אִלּוּ אֶחָד הָיָה מְפַיֵּסְךָ, הָיִיתָ נוֹדֵר? אִם אָמַר: ׳לְאוּ׳ – הֲרֵי זֶה מֻתָּר. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר: אוֹמְרִים לוֹ – ״אִילּוּ חַס הָיִיתָ לְבִזָּה, הָיִיתָ נוֹדֵר״? אָמַר לוֹ: ׳לְאוּ׳ – הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

ה,ב רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: יֵשׁ נֶדֶר שֶׁמִּקְצָתוֹ מֻתָּר וּמִקְצָתוֹ אָסוּר. כֵּיצַד? נָדַר מִן הַכַּלְכָּלָה שֶׁהָיָה בְּנוֹת שׁוּחַ בְּתוֹכָהּ, אָמַר, אִילּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁבְּנוֹת שׁוּחַ בְּתוֹכָהּ, לֹא הָיִיתִי נוֹדֵר אֶלָּא לִשְׁאָר כַּלְכָּלָה – הַתֹּר בִּבְנוֹת שֶׁבַע וּבִשְׁאָר הַכַּלְכָּלָה אָסוּר. נָדַר מִן הַבְּצָלִים וְאָמַר: אִילּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהַכּוּפְרִי יָפֶה לַלֵּב לֹא הָיִיתִי נוֹדֵר אֶלָּא מִשְׁאָר בְּצָלִים – הַתֹּר בַּכּוּפְרִי, וּשְׁאָר בְּצָלִים – אָסוּר. עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָה וְלִמֵּד: שֶׁהַנֵּדֶר שֶׁהַתֹּר מִקְצָתוֹ – הַתֹּר כֻּלּוֹ.

ה,ג כֵּיצַד? אָמַר: ׳קוֹנָם שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה לְכָלְכֶם וְהַתֹּר אֶחָד מֵהֶן׳ – הַתִּרוּ כֻּלָּן. ׳שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לָזֶה וְלָזֶה׳ וְהַתֹּר הָאֶמְצָעִי – הֵימֶנּוּ וּלְמַטָּה מַתָּר הֵימֶנּוּ וּלְמַעְלָה אָסוּר. ׳קוֹנָם שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לִפְלוֹנִי׳, וְשָׁהָה כְּדֵי דִּבּוּר וְחָזַר וְאָמַר: ׳לִפְלוֹנִי׳ – אָסוּר בְּרִאשׁוֹן וּמֻתָּר בַּשֵּׁנִי. כַּמָּה הוּא כְּדֵי דִּבּוּר? כְּדֵי שְׁאֵלַת שָׁלוֹם, הָרַב לַתַּלְמִיד.

ה,ד ׳קוֹנָם שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לִפְלוֹנִי, וְעוֹד לִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי׳, ׳קוֹנָם שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לוֹ׳ – הֲרֵי אֵלּוּ שְׁנֵי נְדָרִים. הַתֹּר הָרִאשׁוֹן – הַתֹּר הַשֵּׁנִי. לֹא הַתֹּר הָרִאשׁוֹן – לֹא הַתֹּר הַשֵּׁנִי. קוֹנָם שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לִפְלוֹנִי וּלְכָל מִי שֶׁנִּשְׁאָלִין לוֹ עָלָיו – נִשְׁאָלִין לוֹ עַל הָרִאשׁוֹן, וְחוֹזְרִין וְנִשְׁאָלִין לוֹ עַל הַשֵּׁנִי.

ה,ה נִתְכַּוֵּן לְדוֹר בָּעוּלָה וְנָדַר בַּנְּזִיר, בַּקֳרְבָּן וְנָדַר בַּשְּׁבוּעָה – מֻתָּר. בָּעוּלָה וְנָדַר בַּקָּרְבָּן, בַּחֹרֶם וְנָדַר בַּנְּזִיר, בַּקָּרְבָּן וְנָדַר בַּשְּׁבוּעָה – פּוֹתְחִין לוֹ פֶּתַח אֶחָד עַל כֻּלָּם. אִם אָמַר: ׳נָדַרְתִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה מִשְּׁנֵיהֶם נָדַרְתִּי׳ – פּוֹתְחִין פֶּתַח אֶחָד עַל כֻּלָּן.

ה,ו הַנּוֹדֵר מִן הָעִיר – נִשְׁאָל לֶחָכָם שֶׁבָּעִיר, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא נִשְׁאָל עַל פִּי עַצְמוֹ. מִיִּשְׂרְאֵל – נִשְׁאָל לֶחָכָם שֶׁבִּישְׂרְאֵל, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא נִשְׁאָל עַל פִּי עַצְמוֹ. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר: פּוֹתְחִין לוֹ פֶּתַח לָאָדָם בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּבִכְבוֹד בָּנָיו. אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: זְכִיתָה בָּהּ וּבְכֻלִּים שֶׁעָלֶיהָ. כְּשֵׁמֶת מַה הָיוּ אוֹמְרִים לְפָנָיו בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל? ״עַל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּכֶינָה הַמַּלְבִּישְׁכֶם שָׁנִי עִם עֲדִי, גַּם הַמַּעֲלֶה עֲדִי זָהָב עַל לְבוּשְׁכֶן״.

מַסֶּכֶת נְדָרִים פֶּרֶק שִׁישִּׁי

א. הַפָּרַת נְדָרִים כָּל הַיּוֹם. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמְרוּ: הַפָּרַת נְדָרִים מֵעֵת לְעֵת. כֵּיצַד? הָיוּ עַל אִשְׁתּוֹ חֲמִשָּׁה נְדָרִים, אוֹ שֶׁהָיוּ לוֹ חֲמֵשׁ נָשִׁים, וְנָדְרוּ כֻּלָּן, וְאָמַר: כֻּלָּן מֻפָּרִין, מוּפָר לִיךְ נֶדֶר זֶה – לֹא הוּפַר אֶלָּא נֶדֶר זֶה, וְלֹא הֵפַר אֶלָּא לָהּ לְבַד. ׳מַה רְאִית שֶׁתִּדּוֹרִי׳, ׳אִי אֶפְשִׁי שֶׁתִּדּוֹרִי׳, ׳אֵין זֶה נֶדֶר׳ – לֹא אָמַר כְּלוּם. ׳מוּפָר׳, ׳מְבֻטָּל זֶה׳ – הֲרֵי זֶה בָּטֵל. ׳קַיָּם לִיךְ׳, ׳יָפֶה עָשִׂית׳, ׳אַף אֲנִי כְּמוֹתֵךְ׳, ׳אִם לֹא נָדַרְתְּ מַדִּירָךְ אֲנִי׳ – אֵין יָכוֹל לְהָפֵר.

ב. אֵימָתַי אָמְרוּ: ׳מֵת הַבַּעַל נִתְרוֹקְנָה רְשׁוּת לָאָב׳? בִּזְמַן שֶׁלֹּא שָׁמַע, אוֹ שֶׁשָּׁמַע וְהֵפַר, אוֹ שֶׁשָּׁמַע וְשָׁתַק. שָׁמַע וְהֵפַר וּמֵת בּוֹ בַּיּוֹם, אֲבָל שָׁמַע וְשָׁתַק, שָׁמַע וְקִיֵּם וָמֵת בְּיוֹם שֶׁל אַחֲרָיו – אֵין יָכוֹל לְהָפֵר. שָׁמַע בַּעֲלָהּ וְלֹא הֵפֵר לָהּ, וְלֹא הִסְפִּיק הָאָב לִשְׁמוֹעַ עַד שֶׁמֵּת הַבַּעַל, זֶה הוּא שֶׁאָמְרוּ: ׳מֵת הַבַּעַל – נִתְרוֹקְנָה רְשׁוּת לָאָב׳. שָׁמַע אֲבִיהָ וְלֹא הֵפֵר

תּוֹסֶפְתָּא

לָהּ, וְלֹא הִסְפִּיק הַבַּעַל לִשְׁמוֹעַ עַד שֶׁמֵּת הָאָב, זֶה הוּא שֶׁאָמְרוּ: ׳מֵת הָאָב– לֹא נִתְרוֹקְנָה רְשׁוּת לַבַּעַל׳.

ג. שָׁמַע בַּעְלָהּ וְהֵפֵר לָהּ, וְלֹא הִסְפִּיק אָבִיהָ לִשְׁמוֹעַ עַד שֶׁמֵּת – הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה, שֶׁאֵין הַבַּעַל מֵפֵר אֶלָּא בְּשֶׁתְּפוּת הָאָב. שָׁמַע אָבִיהָ וְהֵפֵר לָהּ, וְלֹא הִסְפִּיק הַבַּעַל לִשְׁמוֹעַ עַד שֶׁמֵּת, וְנִתְאָרְסָה לְאַחֵר – יַחֲזֹר הָאָב וְיָפֵר חֶלְקוֹ שֶׁל בַּעְלָהּ. אָמַר רַבִּי נָתָן: הֲרֵי הֵן דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵין יָכוֹל לְהָפֵר.

ד. נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה – אָבִיהָ וּבַעְלָהּ אֲחָרוֹן מְפִירִין נְדָרֶיהָ. שָׁמַע הָאָב וְהֵפֵר לָהּ, וְלֹא הִסְפִּיק הַבַּעַל לִשְׁמוֹעַ עַד שֶׁמֵּת, וְנִתְאָרְסָה, אֲפִלּוּ לַעֲשָׂרָה – זֶהוּ שֶׁאָמְרוּ: ׳אָבִיהָ וּבַעְלָהּ הָאַחֲרוֹן מְפִירִין נְדָרֶיהָ׳. שָׁמַע אָבִיהָ וְהֵפֵר לָהּ, וְלֹא הִסְפִּיק הַבַּעַל לִשְׁמוֹעַ עַד שֶׁמֵּת, וְנִתְאָרְסָה, יַחֲזֹר הַבַּעַל הַשֵּׁנִי וְיָפֵר חֶלְקוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן. אָמַר רַבִּי נָתָן: הֵן הֵן דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵין יָכוֹל לְהָפֵר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁגְּרָשָׁהּ בּוֹ בַּיּוֹם, וְהֶחֱזִירָהּ בּוֹ בַּיּוֹם, אוֹ גֵּרְשָׁהּ בּוֹ בַּיּוֹם וְנִתְאָרְסָה לְאַחֵר, אֲבָל אִם בָּגְרָה וְנִשֵּׂאת, אוֹ שֶׁשָּׁהֲתָה שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ – אֵין יָכוֹל לְהָפֵר.

ה. שׁוֹמֶרֶת יָבָם, בֵּין יָבָם אֶחָד בֵּין שְׁנֵי יְבָמִין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יָפֵר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לְאֶחָד וְלֹא לִשְׁנַיִם. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: לֹא לְאֶחָד וְלֹא לִשְׁנַיִם. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: וּמַה אִם אִשָּׁה, שֶׁאֵין לִי בָּהּ חֵלֶק עַד שֶׁלֹּא בָּאת לִרְשׁוּתוֹ, מִשֶּׁבָּאת לִרְשׁוּתוֹ – אֵינוֹ דִּין שֶׁנִּגְמְרָה לוֹ? אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָה: לֹא! אִם אָמַרְתָּ בְּאִשָּׁה שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ חֵלֶק, שֶׁכֵּשֵׁם שֶׁאֵין לִי בָּהּ חֵלֶק, כָּךְ אֵין לַאֲחֵרִים בָּהּ חֵלֶק, תֹּאמַר בְּאִשָּׁה שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ חֵלֶק עַד שֶׁלֹּא בָּאת לִרְשׁוּתוֹ? וּמִשֶּׁבָּאת לִרְשׁוּתוֹ נִגְמְרָה לוֹ, שֶׁכֵּשֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּהּ חֵלֶק, כָּךְ יֵשׁ לַאֲחֵרִים בָּהּ חֵלֶק. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: עֲקִיבָה, דְּבָרֶיךָ בֵּין שְׁנֵי יְבָמִין, מַה אַתָּה מֵשִׁיב עַל יָבָם אֶחָד? אָמַר לוֹ: כְּשֵׁם שֶׁלֹּא חִלַּקְתָּ לָנוּ בֵּין יָבָם אֶחָד לְבֵין שְׁנֵי יְבָמִין, בֵּין שֶׁעָשָׂה בָּהּ מַאֲמָר וּבֵין שֶׁלֹּא עָשָׂה בָּהּ מַאֲמָר, כָּךְ בְּנִדָּרִים וּבִשְׁבוּעוֹת לֹא תַחֲלֹק. אָמַר לוֹ: [4]אֲבָל, אִלּוּ הָיִיתָ בִּימֵי רַבִּי אֱלִעָזָר בֶּן עֲרָךְ וַהֲשֵׁבֹתָ תְּשׁוּבָה זוֹ[5].

ו. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מְקֻוֶּה יוֹכִיחַ, שֶׁמַּעֲלֶה אֶת הַטְּמֵאִים מִטְּמְאָתָן וְאֵינוֹ מַצִּיל הַטְּהוֹרִין מִלִּטַּמֵּא. חָזַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְדָנוֹ דִּין אַחֵר: וּמַה אִם בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מֵפֵר נִדְרֵי עַצְמוֹ מְשַׁנְּדָר, הֲרֵי הוּא מֵפֵר נִדְרֵי עַצְמוֹ עַד שֶׁלֹּא יְדוֹר, מָקוֹם שֶׁמֵּפֵר נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ מְשֻׁנְּדָרָה אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּפֵר נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ עַד שֶׁלֹּא תִּדּוֹר. אָמְרוּ לוֹ: וּמַה לְמֵפֵר נִדְרֵי עַצְמוֹ עַד שֶׁלֹּא יִדּוֹר, שֶׁאִם רָצָה לְהָקִים מְקַיֵּם, יָפֵר, נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ עַד שֶׁלֹּא תִּדּוֹר שֶׁאִם רָצָה לְהָקִים אֵינוֹ יָכוֹל. דָּבָר אַחֵר (בְּמִדְבַּר ל): "אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ" – אֶת שֶׁבָּא לְכְלָל ׳הָקֵם׳ בָּא לְכְלָל ׳הָפֵר׳, לֹא בָּא לְכְלָל ׳הָקֵם׳ לֹא בָּא לְכְלָל ׳הָפֵר׳.

ז. ׳שׁוֹר זֶה הֻקְדַּשׁ לְכְשֶׁאֶקָּחֶנּוּ׳, ׳בַּיִת זֶה הֻקְדַּשׁ לְכְשֶׁאֶקָּחֶנּוּ׳, ׳תְּנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי לְכְשֶׁאֶקְדְּשֶׁנָּה׳ – לֹא אָמַר כְּלוּם. ׳שׁוֹר זֶה מָכוּר לְךָ לְכְשֶׁאֶקָּחֶנּוּ׳, ׳בַּיִת זֶה מָכוּר לְךָ לְכְשֶׁאֶקָּחֶנָּה׳ – לֹא אָמַר כְּלוּם. ׳שׁוֹר שֶׁאֵרַשׁ מֵאַבָּא מָכוּר לְךָ׳, ׳מַה שֶׁתַּעֲלֶה מִצּוּדָתִי מָכוּר לְךָ׳ – לֹא אָמַר כְּלוּם, ׳מַה שֶׁאֵרַשׁ מֵאַבָּא הַיּוֹם׳, ׳מַה שֶׁתַּעֲלֶה מִצּוּדָתִי הַיּוֹם מָכוּר לְךָ׳– דְּבָרָיו קַיָּמִין.

מַסֶּכֶת נְדָרִים פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עִנּוּי נֶפֶשׁ בֵּין בֵּינוֹ לְבֵינָהּ אוֹ בֵּינָהּ לְבֵין אֲחֵרִים – יָפֵר, דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ עִנּוּי נֶפֶשׁ – בֵּינוֹ לְבֵינָהּ יָפֵר, בֵּינָהּ לְבֵין אֲחֵרִים – לֹא יָפֵר, כֵּיצַד? אָמְרָה: קוֹנָם

---

[4] כְּלוֹמַר, אֲפִלּוּ הָיִיתָ בִּימֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ שֶׁהָיָה מַעֲיַן הַמִּתְגַּבֵּר – הָיִיתָ מֵשִׁיב תְּשׁוּבָה זוֹ.

[5] בְּנֻסַּח הַגְּרַ"א: אָמַר: בֶּן עַזַּאי, חֲבַל עָלֶיךָ בֶּן עַזַּאי שֶׁלֹּא שִׁמַּשְׁתָּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָא.

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה לְפִי אַבָּא, לְפִי אָבִיךָ, לְפִי אָחִי, לְפִי אֲחִיךָ, שֶׁאֲנִי מַטִּילָה תֶּבֶן וּמִים לִבְקָרֶךָ – אֵין יָכוֹל לְהָפֵר מִפְּנֵי שֶׁבִּינָה לְבֵין אֲחֵרִים, שֶׁלֹּא אֶכְחַל וְשֶׁלֹּא אַפְרֵכֵס וְשֶׁלֹּא אֶתְקַשֵּׁט, וְשֶׁלֹּא אֲשַׁמֵּשׁ לְךָ מִטָּתִי – הֲרֵי זֶה יָפֵר מִפְּנֵי שֶׁבִּינוֹ לִבִּינָהּ.

ב. שֶׁלֹּא אַצִּיעַ לְךָ מַפָּה, וְשֶׁלֹּא אֶדִיחַ לְךָ רַגְלֶיךָ, וְשֶׁלֹּא אֶמְזֹג לְךָ אֶת הַכּוֹס – אֵין צָרִיךְ לְהָפֵר, כּוֹפֶה אוֹתָהּ עַל כָּרְחָהּ, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יָפֵר, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ל): "לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ".

ג. נָדְרָה שֶׁלֹּא תִטְעַם אֶחָד מִכָּל הַמִּינִין, בֵּין מַאֲכָל רַע בֵּין מַאֲכָל יָפֶה, אֲפִלּוּ לֹא טָעֲמָה אוֹתוֹ הַמִּין מִימֶיהָ – יָפֵר. אָמְרָה: קוֹנָם פִּלְפְּלִין שֶׁאֵינִי טוֹעֶמֶת, גְּלוּסְקִין שֶׁאֵינִי טוֹעֶמֶת, אֲפִלּוּ לֹא הָיָה לָהּ אוֹתוֹ הַמִּין מִימֶיהָ – יָפֵר. אָמְרָה קוֹנָם פֵּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עָלַי, אִם יֵשׁ לוֹ בָּהֶן חֵלֶק – יָפֵר. אִם לָאו – יָבִיא לָהּ מִשֶּׁאָר אַרְצוֹת. אָמְרָה: קוֹנָם פֵּרוֹת הַפַּרְכְּיָא זוֹ עָלַי, אִם יֵשׁ לוֹ בָּהֶן חֵלֶק – יָפֵר. אִם לָאו – יָבִיא לָהּ מֵהַפַּרְכְּיָא אַחֶרֶת. אָמְרָה: קוֹנָם פֵּרוֹת מְדִינָה זוֹ עָלַי, אִם יֵשׁ לוֹ בָּהֶן חֵלֶק – יָפֵר. וְאִם לָאו– יָבִיא לָהּ מִמְּדִינָה אַחֶרֶת.

ד. אָמְרָה: קוֹנָם פֵּרוֹת חֲנָנִי זוֹ עָלַי, אִם יֵשׁ שָׁם חֲנוּת אַחֶרֶת – לֹא יָפֵר. וְאִם לָאו – יָפֵר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ הָיָה שָׁם מֵאָה חֲנֻיּוֹת, הוֹאִיל וְלֹא הָיְתָה פַּרְנָסְתּוֹ אֶלָּא הֵימֶנָּה – הֲרֵי זֶה יָפֵר, מִפְּנֵי שֶׁבִּינוֹ לִבִּינָהּ.

ה. קוֹנָם שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לַבְּרִיּוֹת – אֵין יָכוֹל לְהָפֵר. יְכוֹלָה לֵהָנוֹת בְּלֵקֶט בְּשִׂכְחָה וּבְפֵאָה וּבְמַעֲשֵׂר עָנִי.

ו. נָדְרָה אִשְׁתּוֹ וְהֵפֵר לָהּ, וְסָבוּר נָדְרָה בִּתּוֹ נָדְרָה בִּתּוֹ וְהֵפֵר לָהּ, וְסָבוּר אִשְׁתּוֹ נָדְרָה – הֲרֵי זֶה יְקַיֵּם. וְאִם רָצָה – מֵפֵר. נָדְרָה אִשְׁתּוֹ וְקַיֵּם לָהּ, וְסָבוּר בִּתּוֹ נָדְרָה, נָדְרָה בִּתּוֹ וְקַיֵּם לָהּ, וְסָבוּר אִשְׁתּוֹ נָדְרָה – הֲרֵי זֶה יָפֵר. וְאִם רָצָה לְהָקִים – מְקַיֵּם.

הַשָּׁלֵם

ז. נָדְרָה מִן הַתְּאֵנִים וַעֲנָבִים. הֵפֵר לַתְּאֵנִים – יַחֲזֹר וְיָפֵר לָעֲנָבִים. לָעֲנָבִים – יַחֲזֹר וְיָפֵר לַתְּאֵנִים. לֹא הֵפֵר לַתְּאֵנִים וְהֵפֵר לָעֲנָבִים – אֲסוּרָה לֶאֱכוֹל בַּתְּאֵנִים וַעֲנָבִים. הֵפֵר לָעֲנָבִים וְלֹא הֵפֵר לַתְּאֵנִים – אֲסוּרָה לֶאֱכוֹל בַּעֲנָבִים וּתְאֵנִים. הֵפֵר לַתְּאֵנִים וְחָשְׂכָה, אֲסוּרָה לֶאֱכוֹל תְּאֵנִים וַעֲנָבִים. הֵפֵר לָעֲנָבִים וְחָשְׂכָה – אֲסוּרָה לֶאֱכוֹל עֲנָבִים וּתְאֵנִים. אָמְרָה: קוֹנָם תְּאֵנִים שֶׁאֲנִי טוֹעֶמֶת וְעוֹד עֲנָבִים שֶׁאֲנִי טוֹעֶמֶת – הֲרֵי אֵלּוּ שְׁנֵי נְדָרִים, מֵפֵר אֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה וּמְקַיֵּם אֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ל): "אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ" – אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ לְזוֹ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ לְזוֹ.

ז,ח חָמֵר בְּ׳הָקֵם׳ שֶׁאֵין בְּ׳הָפֵר׳ וּבְ׳הָפֵר׳ שֶׁאֵין בְּ׳הָקֵם׳, שֶׁהַשְׁתִּיקָה מְקַיֶּמֶת וְאֵין שְׁתִיקָה מְבַטֶּלֶת. הָאִישׁ מְקַיֵּם בְּלִבּוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה מְבַטֶּלֶת בְּלִבָּהּ. יֵשׁ בְּ׳הָקֵם׳ שֶׁאֵין בְּ׳הָפֵר׳ וְיֵשׁ בְּ׳הָפֵר׳ שֶׁאֵין בְּ׳הָקֵם׳, מֵשֶׁ׳הָקֵם׳ – אֵין יָכוֹל לְהָפֵר וּמֵשֶׁ׳הֵפֵר׳ – אֵין יָכוֹל לְהָקֵם.

ז,ט אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁאָמְרָה: ׳הֲרֵינִי נְזִירָה לְכְשֶׁאֶתְגָּרֵשׁ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: לֹא יָפֵר. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: יָפֵר. אַלְמָנָה שֶׁאָמְרָה: הֲרֵינִי נְזִירָה לְכְשֶׁאֶנָּשֵׂא; רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: יָפֵר. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: לֹא יָפֵר, שֶׁרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר (במדבר ל): "וְנֵדֶר אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ" – עַד שֶׁיְּהֵא אִסּוּר נוֹדֵר בְּשָׁעָה שֶׁהִיא אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה. וְרַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: "אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ" – עַד שֶׁיְּהֵא אִסּוּר שָׁעָה שֶׁאָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ. קוֹנָם שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה לְפִיךָ שֶׁנֶּהֱנָה, לְאַבָּא וּלְאָבִיךָ, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יָפֵר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא יָפֵר. ׳נְטוּלָה הִיא מִן הַיְּהוּדִים (אם) מִשְׁמַשְׁתְּךָ אֲנִי׳ – יָפֵר חֶלְקוֹ וּמְשַׁמַּשְׁתּוֹ. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: לֹא יָפֵר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יָפֵר.

מַסֶּכֶת נָזִיר פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א,א בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כִּנּוּיֵי כִּנּוּיִין אֲסוּרִין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כִּנּוּיֵי כִּנּוּיִין

תּוֹסֶפְתָּא

מַתְרִין. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מַשִּׁיאִין עַל פִּי בַּת קוֹל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִין: מַשִּׁיאִין עַל פִּי בַּת קוֹל.

א,ב הָאוֹמֵר 'נְזִירוּת'; רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הֲרֵי זֶה נָזִיר שְׁתַּיִם. הֲרֵינִי נָזִיר וְאַחַת – מוֹנֶה שְׁתַּיִם. וְעוֹד – מוֹנֶה שָׁלֹשׁ. אַחַת וְעוֹד וְשׁוּב – מוֹנֶה אַרְבַּע.

סוּמְכוֹס אוֹמֵר: הֲרֵינִי נָזִיר פּוּנְטוֹגִין – הֲרֵי זֶה נָזִיר חָמֵשׁ. טַטְרַגִּין – הֲרֵי זֶה נָזִיר אַרְבַּע. טְרִיגִין – הֲרֵי זֶה נָזִיר שָׁלֹשׁ. דִּיגוֹן – הֲרֵי זֶה נָזִיר שְׁתַּיִם. הֵן – אַחַת. הֲרֵינִי נָזִיר אִם לֹא אֲגַלֶּה מִשְׁפָּחוֹת – הֲרֵי זֶה נָזִיר וְאַל יְגַלֶּה מִשְׁפָּחוֹת.

א,ג 'הֲרֵינִי נָזִיר בְּשָׁעוֹת יוֹם כְּחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה' – הֲרֵי זֶה נָזִיר שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה. 'בִּימוֹת הַשַּׁבָּת כְּשָׁנֵי שָׁבוּעַ כְּשִׁמְיטַת יוֹבֵל' – הֲרֵי זֶה נָזִיר שִׁבְעָה. 'הֲרֵינִי נָזִיר כִּימֵי חַמָּה, כִּמְנַיַן יְמוֹת הַחַמָּה' – הֲרֵי זֶה נָזִיר שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ נְזִירוּת כִּמְנַיַן יְמוֹת הַחַמָּה. 'הֲרֵינִי נָזִיר כִּימוֹת הַלְּבָנָה, כִּמְנַיַן יְמוֹת הַלְּבָנָה' – נָזִיר שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים וְאַרְבַּע נְזִירוּת כִּמְנַיַן יְמוֹת הַלְּבָנָה. רַבִּי אוֹמֵר: עַד שֶׁיֹּאמַר: 'נְזִירוּת עָלַי כִּמְנַיַן יְמוֹת הַחַמָּה וּכְמִנַיַן יְמוֹת הַלְּבָנָה'.

א,ד רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אָמַר 'הֲרֵינִי נָזִיר מִנַּיִן הֶלְקֵטִי קֵיץ[6] וּכְמִנַּיִן שִׁבֳּלֵי שְׁמִיטָה' – הֲרֵי זֶה נָזִיר לְעוֹלָם וּמְגַלֵּחַ אֶחָד לִשְׁלֹשִׁים יוֹם, עַד שֶׁיֹּאמַר: 'לֹא לְכָךְ נִתְכַּוַּנְתִּי'. 'הֲרֵינִי נָזִיר כְּשֵׂעָר רֹאשִׁי, כַּעֲפַר הָאָרֶץ, כְּחוֹל הַיָּם'

[6] יֵשׁ מְפָרְשִׁים, הַיְנוּ כְּמִנַּיַן שְׁבִילִים שֶׁעוֹשִׂים מְיַבְּשֵׁי תְּאֵנִים בֵּין הַקְּצִיעוֹת, כְּדֵי כַּאֲשֶׁר הֵם הוֹלְכִים בֵּינֵיהֶם – לֹא תִּהְיֶינָה הַקְּצִיעוֹת נִדְרָסוֹת בְּרַגְלֵיהֶם. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים כְּהֶלְקְטֵי קֵיץ – הַיְנוּ, כַּאֲשֶׁר מְיַבְּשִׁים אֶת הַתְּאֵנִים עוֹשִׂים תִּלִּים תִּלִּים מִתְּאֵנִים. וְאוּלַי יֵשׁ לְפָרֵשׁ כְּלֶקֶט הַנּוֹשֵׁר בְּשָׁעַת קְצִירָה בְּעוֹנַת הַקַּיִץ '.

הַשָּׁלֵם

– הֲרֵי זֶה נָזִיר לְעוֹלָם, וּמְגַלֵּחַ אֶחָד לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. רַבִּי אוֹמֵר: אֵין זֶה מְגַלֵּחַ אֶחָד לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. 'שֶׁאֵין זֶה נָזִיר עוֹלָם, הֲרֵינִי נָזִיר מִכָּאן וְעַד הַתְּהוֹם מִן הָאָרֶץ וְעַד לָרָקִיעַ' – הֲרֵי זֶה נָזִיר עוֹלָם. 'הֲרֵינִי נָזִיר כָּל חַיַּי, הֲרֵינִי נָזִיר עוֹלָם' – הֲרֵי זֶה נָזִיר עוֹלָם. מֵאָה שָׁנָה, אוֹ מָאתַיִם שָׁנָה, אֲפִלּוּ אֶלֶף שָׁנָה – אֵין זֶה נָזִיר עוֹלָם.

א,ה כֵּיצַד שֶׁכְּנוּיֵי נְזִירוּת כִּנְזִירוּת, כָּךְ כִּנּוּיֵי שִׁמְשׁוֹן כְּשִׁמְשׁוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נָזִיר שִׁמְשׁוֹן מְטַמֵּא לַמֵּתִים שֶׁשִּׁמְשׁוֹן עָצְמוֹ טִמֵּא לַמֵּתִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הָאוֹמֵר 'הֲרֵינִי נָזִיר שִׁמְשׁוֹן' – לֹא אָמַר כְּלוּם, שֶׁלֹּא נִמְצָא בְּשִׁמְשׁוֹן שֶׁיָּצְאָה נְזִירוּת מִפִּיו עָלָיו.

א,ו נְזִירוּת נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּץ לָאָרֶץ, בֵּין שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׂעָר בֵּין שֶׁאֵין לוֹ שֵׂעָר, אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר ו, יח): "וְלָקַח אֶת שֵׂעָר רֹאשׁ נִזְרוֹ", בֵּין שֶׁיֵּשׁ לוֹ כַּפַּיִם וּבֵין שֶׁאֵין לוֹ כַּפַּיִם, אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר ו, יט): "וְנָתַן עַל כַּפֵּי הַנָּזִיר".

א,ז הַמּוֹרֵט – בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: צָרִיךְ לְהַעֲבִיר תַּעַר עַל כָּל בְּשָׂרוֹ. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵין צָרִיךְ, וְכֵן בְּמִצְרָע, וְכֵן בַּלּוֹזִים.

א,ח חִסֵּר בְּנָזִיר שֶׁאֵין בְּמִצְרָע, וְחִסֵּר בְּמִצְרָע שֶׁאֵין בְּנָזִיר – נָזִיר. אִם גִּלַּח בְּיוֹם מְלֹאת סוֹפֵג אֶת אַרְבָּעִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמִצְרָע. מְצוֹרָע מְגַלֵּחַ רֹאשׁוֹ וּזְקָנוֹ וְגַבּוֹת עֵינָיו, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּנָזִיר. חִסֵּר בְּנְזִירוּת מִבְּשָׁבוּעוֹת וּבְשָׁבוּעוֹת מִבְּנְזִירוּת, שֶׁיֵּשׁ נָזִיר בְּתוֹךְ נָזִיר וְאֵין שְׁבוּעָה בְּתוֹךְ שְׁבוּעָה, חִסֵּר בִּשְׁבוּעוֹת, שֶׁשִּׁגְגַת שְׁבוּעוֹת – אֲסוּרָה. וְשִׁגְגַת נְזִירוּת – מֻתֶּרֶת.

מַסֶּכֶת נָזִיר פֶּרֶק שֵׁנִי

ב,א בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כִּנּוּיֵי כִּנּוּיִין – אֲסוּרִין. כֵּיצַד? אָמַר: הֲרֵינִי נָזִיר מִן הַדְּבֵלָה. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נָזִיר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵינוֹ נָזִיר. אָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר עַל מְנָת שֶׁאֲהֵא שׁוֹתֶה יַיִן וּמְטַמֵּא לַמֵּתִים' – הֲרֵי זֶה נָזִיר, וּבָטֵל תְּנָאוֹ,

תּוֹסֶפְתָּא

שֶׁהוּא מַתְנָה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, כָּל הַמַּתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה – תְּנָאוֹ בָּטֵל. יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁיֵּשׁ נְזִירִין אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהַנְּזִירִין אֲסוּרִין בַּיַּיִן, שֶׁאָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן וְלִטָּמֵא לַמֵּתִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין לְךָ פֶּתַח גָּדוֹל מִזֶּה.

ב,ב ׳הֲרֵי עָלַי לְגַלֵּחַ חֲצִי נָזִיר׳ – הֲרֵי זֶה מְגַלֵּחַ נָזִיר שָׁלֵם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי שִׁמְעוֹן הִתְנַדֵּב כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִים. ׳הֲרֵינִי נָזִיר, וְעָלַי לְגַלֵּחַ נָזִיר, וְאִם גִּלַּח לְעַצְמוֹ׳ – לֹא יָצָא. ׳הֲרֵי עָלַי לְגַלֵּחַ חֲצִי נָזִיר וְעָלַי לְגַלֵּחַ נָזִיר, וְאִם גִּלַּח לְעַצְמוֹ׳ – לֹא יָצָא.

ב,ג ׳אֵלּוּ קָרְבָּנוֹת שֶׁאַזִּיר עֲלֵיהֶן׳ – לֹא אָמַר כְּלוּם, שֶׁנֶּאֱמַר ׳: "קָרְבָּנוֹ לַה׳ עַל נִזְרוֹ" – וְלֹא נִזְרוֹ עַל קָרְבָּנוֹ. ׳הֲרֵי עָלַי חַטָּאתוֹ וַאֲשָׁמוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי׳, מִדַּעְתּוֹ – יָצָא. ׳שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ׳ – לֹא יָצָא. ׳הֲרֵי זֶה חַטָּאתוֹ וַאֲשָׁמוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי׳, וְהָלַךְ הַלָּה וְהֵבִיא בְּעַצְמוֹ – הֲרֵי זֶה כַּחַטָּאת כְּאֶשָׁם שֶׁכִּפְּרוּ בְּעָלָיְהּ.

ב,ד ׳הֲרֵי עָלַי לְגַלֵּחַ חֲצִי נָזִיר׳, וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ וְאָמַר: ׳וַאֲנִי׳, וְעָלַי לְגַלֵּחַ חֲצִי נָזִיר – זֶה מְגַלֵּחַ נָזִיר שָׁלֵם וְזֶה מְגַלֵּחַ נָזִיר שָׁלֵם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: ׳זֶה מְגַלֵּחַ חֲצִי נָזִיר וְזֶה מְגַלֵּחַ חֲצִי נָזִיר׳. ׳הֲרֵינִי נָזִיר כְּשֶׁיֵּהֶא לִי בֵּן׳ וְנוֹלַד לוֹ בֵּן. סָפֵק שֶׁהוּא בֵּן קַיָּמָא סָפֵק אֵינוֹ בֵּן קַיָּמָא; רַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר, שֶׁשִּׁגֹּגֶת נְזִירוּת מְתֻרֶת. רַבִּי שִׁמְעוֹן מְחַיֵּב, שֶׁשִּׁגֹּגֶת נְזִירוּת אֲסוּרָה, וְיֹאמַר: ׳אִם הָיָה בֵּן קַיָּמָא, הֲרֵינִי נָזִיר חוֹבָה, וְאִם לָאו הֲרֵינִי נָזִיר נְדָבָה׳. ׳הֲרֵינִי נָזִיר עַל מְנָת שֶׁיֵּהֶא בַּכְּרֵי זֶה מֵאָה כּוֹר׳, וְהָלַךְ וּמָצָאוּ שֶׁנִּגְנַב אוֹ שֶׁאָבַד, סָפֵק הָיוּ בּוֹ סָפֵק לֹא הָיוּ בּוֹ, רַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר, סָפֵק נְזִירוּת לְהָקֵל, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר סָפֵק נְזִירוּת לְהַחְמִיר, וְיֹאמַר: ׳אִם הָיוּ כִּדְבָרַי הֲרֵינִי נָזִיר חוֹבָה׳, וְאִם לָאו ׳הֲרֵינִי נָזִיר נְדָבָה׳.

ב,ה ׳הֲרֵינִי נָזִיר לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם׳ – נָזִיר מֵעַכְשָׁו מֵאָה יוֹם. מוֹנֶה עֶשְׂרִים וְאַחַר כָּךְ מוֹנֶה שְׁלֹשִׁים, וּמְסַפֵּק – מוֹנֶה שְׁמוֹנִים

הַשָּׁלֵם

וְחוֹזֵר וּמוֹנֶה שְׁלֹשִׁים – לְהַשְׁלִים נְזִירוּתוֹ רִאשׁוֹנָה.

ב,ו אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, עַל שֶׁנָּדַר נָזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם, שֶׁאִם גִּלַּח בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים – שֶׁלֹּא יָצָא, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל שֶׁנָּדַר סְתָם לְבֵית שַׁמַּאי, שֶׁאִם גִּלַּח בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים יָצָא. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אִם גִּלַּח לְיוֹם שְׁלֹשִׁים – לֹא יָצָא.

ב,ז שְׁתֵּי נְזִירוּת. רִאשׁוֹנָה נְזִירוּת סְתָם, וּשְׁנִיָּה נְזִירוּת שְׁלֹשִׁים, מְגַלֵּחַ אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד, וְאֶת הַשְּׁנִיָּה בְּיוֹם שִׁשִּׁים וְאֶחָד, וְאִם גִּלַּח אֶת הָרִאשׁוֹנָה יוֹם שְׁלֹשִׁים, וְגִלַּח אֶת הַשְּׁנִיָּה בְּיוֹם שִׁשִּׁים – לֹא יָצָא. רִאשׁוֹנָה נְזִירוּת שְׁלֹשִׁים, וּשְׁנִיָּה נְזִירוּת סְתָם, מְגַלֵּחַ אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד, וְהַשְּׁנִיָּה בְּיוֹם שִׁשִּׁים וְאֶחָד, וְאִם גִּלַּח אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וְאֶת הַשְּׁנִיָּה בְּיוֹם שִׁשִּׁים – יָצָא.

ב,ח מִי שֶׁאָמַר: ׳הֲרֵינִי נָזִיר׳ וְנִטְמָא בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים – סוֹתֵר אֶת הַכֹּל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: לֹא סָתַר אֶלָּא שִׁבְעָה. ׳הֲרֵינִי נָזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם׳, וְנִטְמָא יוֹם שְׁלֹשִׁים – סוֹתֵר אֶת הַכֹּל. ׳הֲרֵינִי נָזִיר מֵאָה יוֹם׳ וְנִטְמָא יוֹם מֵאָה – סוֹתֵר אֶת הַכֹּל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: לֹא סָתַר אֶלָּא שְׁלֹשִׁים יוֹם. נִטְמָא בְּיוֹם מֵאָה וְאֶחָד – סוֹתֵר שְׁלֹשִׁים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: לֹא סָתַר אֶלָּא שִׁבְעָה. זֶה הַכְּלָל שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: כָּל שֶׁנִּטְמָא בְּיוֹם שֶׁרָאוּי לְהָבִיא בּוֹ קָרְבָּן, וְיֵשׁ לוֹ לְסִפּוֹר, סוֹתֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְכָל שֶׁנִּטְמָא בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים, שֶׁאֵין רָאוּי לְהָבִיא בּוֹ קָרְבָּן, וְיֵשׁ לוֹ לְסִפּוֹר – לֹא סָתַר אֶלָּא שִׁבְעָה יָמִים, חוּץ מִימֵי טֻמְאָתוֹ בִּלְבַד.

ב,ט מִי שֶׁהָיָה טָמֵא, וְנָזַר – אָסוּר לְגַלֵּחַ וְלִשְׁתּוֹת יַיִן וְלִטָּמֵא לַמֵּתִים, וְאִם גִּלַּח וְשָׁתָה – סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. מַזֶּה וְשׁוֹנֶה – הַטְּמֵאִין לֹא עָלוּ לוֹ, וְאֵין יוֹם שְׁבִיעִי עוֹלֶה לוֹ מִן הַמִּנְיָן. כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ: אֵין מַתְחִיל

המשך בעמוד אחרון של חומש רש"י...

וַיְדַבֵּר יְ־הוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר:
פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת־חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאֹו אֶת־קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי:	פִּינְחָס בַּר אֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן כָּהֲנָא אֲתֵיב יָת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִקְנָאִי יָת קִנְאָתִי בֵּינֵיהוֹן וְלָא שֵׁיצִיתִי יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי:

פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן – לְפִי שֶׁהָיוּ הַשְּׁבָטִים מְבַזִּים אוֹתוֹ: הַרְאִיתֶם בֶּן פּוּטִי זֶה, שֶׁפִּטֵּם אֲבִי אִמּוֹ עֲגָלִים לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְהָרַג נָשִׂיא שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל! לְפִיכָךְ בָּא הַכָּתוּב וְיִחֲסוֹ אַחַר אַהֲרֹן. **בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי** – בְּנָקְמוֹ אֶת נִקְמָתִי, בְּקָצְפּוֹ אֶת הַקֶּצֶף שֶׁהָיָה לִי לְקַצֵּף. כָּל לְשׁוֹן 'קִנְאָה' הוּא הַמִּתְחָרֶה לִנְקֹם נִקְמַת דָּבָר, אינפרינמינ"ט [בְּלַע"ז.

לָכֵן אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לֹו אֶת־בְּרִיתִי שָׁלֹום:	בְּכֵין אֵימַר הָאֲנָא גָּזַר לֵיהּ יָת קְיָמִי שְׁלָם:

אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם – שֶׁתְּהֵא לוֹ לִבְרִית שָׁלוֹם, כְּאָדָם הַמַּחֲזִיק טוֹבָה וְחִנּוּת לְמִי שֶׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ טוֹבָה. אַף כָּאן, פֵּרֵשׁ לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁלוֹמוֹתָיו.

וְהָיְתָה לֹּו וּלְזַרְעֹו אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עֹולָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵא-לֹהָיו וַיְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	וּתְהֵי לֵיהּ וְלִבְנוֹהִי בָּתְרוֹהִי קְיָם כְּהוּנַּת עָלַם חֲלָף דְּקַנִּי קֳדָם אֱ-לָהֵיהּ וְכַפַּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וְהָיְתָה לוֹ – בְּרִיתִי זֹאת. **בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם** – שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִתְּנָה כְּהֻנָּה לְזַרְעוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, לֹא נִתְּנָה אֶלָּא לְאַהֲרֹן, וּלְבָנָיו שֶׁנִּמְשְׁחוּ עִמּוֹ, וּלְתוֹלְדוֹתֵיהֶם שֶׁיִּוָּלְדוּ אַחַר הַמְּשָׁחָתָן; אֲבָל פִּינְחָס, שֶׁנּוֹלַד קֹדֶם לָכֵן וְלֹא נִמְשַׁח, לֹא בָּא לִכְלַל כְּהֻנָּה עַד כָּאן. וְכֵן שָׁנִינוּ בִּזְבָחִים: לֹא נִתְכַּהֵן פִּינְחָס עַד שֶׁהָרְגוּ לְזִמְרִי. **לֹא-לֹהָיו** – בִּשְׁבִיל אֱ-לֹהָיו, כְּמוֹ: "הַמְקַנֵּא אַתָּה לִי", ; "קַנֵּאתִי לְצִיּוֹן", בִּשְׁבִיל צִיּוֹן.

וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֻּכֶּה אֲשֶׁר הֻכָּה אֶת־הַמִּדְיָנִית זִמְרִי בֶּן־סָלּוא נְשִׂיא בֵּית־אָב לַשִּׁמְעֹנִי:	וְשׁוּם גּוּבְרָא בַּר יִשְׂרָאֵל קְטִילָא דְּאִתְקְטִיל עִם מִדְיָנֵיתָא זִמְרִי בַּר סָלּוּא רַב בֵּית בָּא לְבֵית שִׁמְעוֹן:

וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְגוֹמֵר – בַּמָּקוֹם שֶׁיִּחֵס אֶת הַצַּדִּיק לְשֶׁבַח, יִחֵס אֶת הָרָשָׁע לִגְנַאי. **נְשִׂיא בֵּית אָב לַשִּׁמְעֹנִי** – לְאֶחָד מֵחֲמֵשֶׁת בָּתֵּי אָבוֹת שֶׁהָיוּ לְשֵׁבֶט שִׁמְעוֹן. דָּבָר אַחֵר: לְהוֹדִיעַ שִׁבְחוֹ שֶׁל פִּינְחָס, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה הָיָה נָשִׂיא, לֹא מָנַע אֶת עַצְמוֹ מִלְּקַנֵּא לְחִלּוּל הַשֵּׁם; לְכָךְ הוֹדִיעֲךָ הַכָּתוּב מִי הוּא הַמֻּכֶּה.

וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֻּכָּה הַמִּדְיָנִית כָּזְבִּי בַת־צוּר רֹאשׁ אֻמֹּות בֵּית־אָב בְּמִדְיָן הִוא:	וְשׁוּם אִתְּתָא דְּאִתְקְטִילַת מִדְיָנֵיתָא כָּזְבִּי בַת צוּר רֵישׁ אוּמֵי בֵּית אַבָּא בְּמִדְיָן הִוא:

וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֻּכָּה וְגוֹמֵר – לְהוֹדִיעֲךָ שִׁבְחָן שֶׁל מִדְיָנִים, שֶׁהִפְקִירוּ בַּת מֶלֶךְ לִזְנוּת כְּדֵי לְהַטְיֹא אֶת יִשְׂרָאֵל. **רֹאשׁ אֻמּוֹת** – אֶחָד מֵחֲמֵשֶׁת מַלְכֵי מִדְיָן, "אֶת אֱוִי וְאֶת רֶקֶם וְאֶת צוּר" וְגוֹמֵר, וְהוּא הָיָה חָשׁוּב מִכֻּלָּם, שֶׁנֶּאֱמַר "רֹאשׁ אֻמּוֹת", וּלְפִי שֶׁנָּהַג בְּזִיּוֹן בְּעַצְמוֹ לְהַפְקִיר בִּתּוֹ מָנְאוֹ שְׁלִישִׁי. **בֵּית אָב** – חֲמִשָּׁה בָּתֵּי אָבוֹת הָיוּ לְמִדְיָן, "עֵיפָה וָעֵפֶר וַחֲנוֹךְ וַאֲבִידָע וְאֶלְדָּעָה", וְזֶה הָיָה מֶלֶךְ לְאֶחָד מֵהֶם.

וַיְדַבֵּר יְ־הוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר:
צָרֹור אֶת־הַמִּדְיָנִים וְהִכִּיתֶם אוֹתָם:	אַעֵיק לְמִדְיָנָאֵי וּתְקַטֵּיל יָתְהוֹן:

צָרוֹר – כְּמוֹ "זָכוֹר", "שָׁמוֹר", לְשׁוֹן הֹוָה; עֲלֵיכֶם לְאַיֵּב אוֹתָם.

כִּי צֹרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלֵיהֶם אֲשֶׁר־נִכְלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר־פְּעֹור וְעַל־דְּבַר כָּזְבִּי בַת־נְשִׂיא מִדְיָן אֲחֹתָם הַמֻּכָּה בְיוֹם־הַמַּגֵּפָה עַל־דְּבַר־פְּעֹור:	אֲרֵי מְעִיקִין אִנּוּן לְכוֹן בְּנִכְלֵיהוֹן דְּנִכִּילוּ לְכוֹן עַל עִיסַק פְּעוֹר וְעַל עִיסַק כָּזְבִּי בַת רַבָּא דְמִדְיָן אֲחָתְהוֹן דְּאִתְקְטִילַת בְּיוֹמָא דְמוֹתָנָא עַל עִיסַק פְּעוֹר:

כִּי צֹרְרִים הֵם לָכֶם וְגוֹמֵר עַל דְּבַר פְּעוֹר – שֶׁהִפְקִירוּ בְּנוֹתֵיהֶם לִזְנוּת כְּדֵי לְהַטְעוֹתְכֶם אַחַר פְּעוֹר. וְאֶת מוֹאָב לֹא צִוָּה לְהַשְׁמִיד, מִפְּנֵי רוּת שֶׁהָיְתָה עֲתִידָה לָצֵאת מֵהֶם, כִּדְאָמְרִינַן בְּבָבָא קַמָּא.

וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה וַיֹּאמֶר יְ־הוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר:	וַהֲוָה בָּתַר מוֹתָנָא וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן כָּהֲנָא לְמֵימַר:

וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה וְגוֹמֵר – מָשָׁל לְרוֹעֶה שֶׁנִּכְנְסוּ זְאֵבִים לְתוֹךְ עֶדְרוֹ וְהָרְגוּ בָּהֶן, וְהוּא מוֹנֶה אוֹתָן לֵידַע מִנַּיִן הַנּוֹתָרוֹת. דָּבָר אַחֵר: כְּשֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם וְנִמְסְרוּ לְמֹשֶׁה, נִמְסְרוּ לוֹ בְּמִנְיָן; עַכְשָׁו כְּשֶׁקָּרַב לָמוּת וּלְהַחֲזִיר צֹאנוֹ, מַחֲזִירָם בְּמִנְיָן.

שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ	כְּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל:	קַבִּילוּ יָת חוּשְׁבַּן כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן כָּל נָפִיק חֵילָא בְּיִשְׂרָאֵל:

לְבֵית אֲבֹתָם – עַל שֵׁבֶט הָאָב יִתְיַחֲסוּ וְלֹא אַחַר הָאֵם.

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר:	**וּמַלִּיל מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כָּהֲנָא אֲמַרוּ לְמִמְנֵי יָתְהוֹן בְּמֵישְׁרַיָּא דְּמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דִּירִיחוֹ לְמֵימַר:**

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם – דִּבְּרוּ עִמָּם עַל זֹאת, שֶׁצִּוָּה הַמָּקוֹם לִמְנוֹתָם. **לֵאמֹר** – אָמְרוּ לָהֶם: צְרִיכִים אַתֶּם לְהִמָּנוֹת.

מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְ־הוָה אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּצְאִים מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:	**מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּנָפְקוּ מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם:**

מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה וְגוֹמֵר – שֶׁיִּהְא מִנְיָנָם "מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה", שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל הָעֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים" וְגוֹמֵר.

שני

רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוֹךְ מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי לְפַלּוּא מִשְׁפַּחַת הַפַּלֻּאִי:	**רְאוּבֵן בּוּכְרָא דְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוֹךְ זַרְעִית חֲנוֹךְ לְפַלּוּא זַרְעִית פַּלּוּא:**

מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי – לְפִי שֶׁהָיוּ הָאֻמּוֹת מְבַזִּין אוֹתָם וְאוֹמְרִים: מָה אֵלּוּ מִתְיַחֲסִין עַל שִׁבְטֵיהֶם סְבוּרִין הֵם שֶׁלֹּא שָׁלְטוּ הַמִּצְרִים בְּאִמּוֹתֵיהֶם אִם בְּגוּפָם הָיוּ מוֹשְׁלִים, קַל וָחֹמֶר בִּנְשׁוֹתֵיהֶם. לְפִיכָךְ הִטִּיל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם, ה"א מִצַּד זֶה וְיו"ד מִצַּד זֶה, לוֹמַר: מֵעִיד אֲנִי עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם בְּנֵי אֲבוֹתֵיהֶם. וְזֶה הוּא שֶׁמְּפֹרָשׁ עַל יְדֵי דָּוִד: "שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל" ; הַשֵּׁם הַזֶּה מֵעִיד עֲלֵיהֶם לְשִׁבְטֵיהֶם. לְפִיכָךְ בְּכֻלָּם כְּתִיב **הַחֲנֹכִי, הַפַּלֻּאִי.** אֲבָל בְּ"יִמְנָה" לֹא הֻצְרַךְ לוֹמַר "מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנִי", לְפִי שֶׁהַשֵּׁם קָבוּעַ בּוֹ, יו"ד בָּרֹאשׁ וְהֵ"א בַּסּוֹף.

לְחֶצְרֹן מִשְׁפַּחַת הַחֶצְרוֹנִי לְכַרְמִי מִשְׁפַּחַת הַכַּרְמִי:	**לְחֶצְרוֹן זַרְעִית חֶצְרוֹן לְכַרְמִי זַרְעִית כַּרְמִי:**
אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הָרְאוּבֵנִי וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:	**אִלֵּין זַרְעָיָת רְאוּבֵן וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין וּתְלָתָא אַלְפִין וּשְׁבַע מְאָה וּתְלָתִין:**
וּבְנֵי פַלּוּא אֱלִיאָב:	**וּבְנֵי פַלּוּא אֱלִיאָב:**
וּבְנֵי אֱלִיאָב נְמוּאֵל וְדָתָן וַאֲבִירָם הוּא־דָתָן וַאֲבִירָם קְרִיאֵי הָעֵדָה אֲשֶׁר הִצּוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בַּעֲדַת־קֹרַח בְּהַצֹּתָם עַל־יְ־הוָה:	**וּבְנֵי אֱלִיאָב נְמוּאֵל וְדָתָן וַאֲבִירָם הוּא דָתָן וַאֲבִירָם מְעָרְעֵי כְּנִשְׁתָּא דְּאִתְכְּנִישׁוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן בִּכְנִשְׁתָּא דְּקָרַח בְּאִתְפַּנּוּשֵׁיהוֹן עַל יְיָ:**

אֲשֶׁר הִצּוּ – אֶת יִשְׂרָאֵל **עַל מֹשֶׁה. בְּהַצֹּתָם** – אֶת הָעָם **עַל ה'. הִצּוּ** – הִשִּׂיאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל לָרִיב עַל מֹשֶׁה, לְשׁוֹן הִפְעִילוּ.

וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־קֹרַח בְּמוֹת הָעֵדָה בַּאֲכֹל הָאֵשׁ אֵת חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ וַיִּהְיוּ לְנֵס:	**וּפְתַחַת אַרְעָא יָת פּוּמַהּ וּבְלַעַת יָתְהוֹן וְיָת קָרַח בְּמוֹתָא דְּכְנִשְׁתָּא כַּד אֲכָלַת אִישָׁתָא יָת מָאתַן וְחַמְשִׁין גּוּבְרָא וַהֲווֹ לְאָת:**

וַיִּהְיוּ לְנֵס – לְאוֹת וּלְזִכָּרוֹן, לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב אִישׁ זָר לַחֲלֹק עוֹד עַל הַכְּהֻנָּה.

וּבְנֵי־קֹרַח לֹא־מֵתוּ:	**וּבְנֵי קָרַח לָא מִיתוּ:**

וּבְנֵי קֹרַח לֹא מֵתוּ – הֵם הָיוּ בָּעֲצָה תְּחִלָּה, וּבְשָׁעַת הַמַּחְלֹקֶת הִרְהֲרוּ תְּשׁוּבָה בִּלְבָּם. לְפִיכָךְ נִתְבַּצֵּר לָהֶם מָקוֹם גָּבוֹהַּ בַּגֵּיהִנֹּם וְיָשְׁבוּ שָׁם.

בְּנֵי שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם לִנְמוּאֵל מִשְׁפַּחַת הַנְּמוּאֵלִי לְיָמִין מִשְׁפַּחַת הַיָּמִינִי לְיָכִין מִשְׁפַּחַת הַיָּכִינִי:	**בְּנֵי שִׁמְעוֹן לְזַרְעֲיָתְהוֹן לִנְמוּאֵל מִשְׁפַּחַת נְמוּאֵל זַרְעִית נְמוּאֵל לְיָמִין זַרְעִית יְמִין לְיָכִין זַרְעִית יָכִין:**
לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי לְשָׁאוּל מִשְׁפַּחַת הַשָּׁאוּלִי:	**לְזֶרַח זַרְעִית זֶרַח לְשָׁאוּל זַרְעִית שָׁאוּל:**

לְזֶרַח – הוּא "צֹחַר". לְשׁוֹן צֹהַר. אֲבָל מִשְׁפַּחַת אֹהַד בְּטֵלָה; וְכֵן חָמֵשׁ מִשֶּׁבֶט בִּנְיָמִין, שֶׁהָרֵי בַּעֲשָׂרָה בָּנִים יָרַד לְמִצְרַיִם, וְכָאן לֹא מָנָה אֶלָּא חֲמִשָּׁה. וְכֵן אֶצְבֹּן לְגָד; הָרֵי שֶׁבַע מִשְׁפָּחוֹת. וּמָצָאתִי בִּגְמָרָא יְרוּשַׁלְמִית, שֶׁכְּשֶׁמֵּת אַהֲרֹן נִסְתַּלְּקוּ עַנְנֵי כָּבוֹד, וּבָאוּ הַכְּנַעֲנִים לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל, וְנָתְנוּ לֵב לַחֲזֹר לְמִצְרַיִם, וְחָזְרוּ לַאֲחוֹרֵיהֶם שְׁמוֹנָה מַסָּעוֹת מֵהַר הָהָר לְמוֹסֵרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקָן מוֹסֵרָה, שָׁם מֵת אַהֲרֹן". וַהֲלֹא בְּהֹר הָהָר מֵת, וּמִמּוֹסֵרָה עַד הֹר הָהָר שְׁמוֹנָה מַסָּעוֹת יֵשׁ לְמַפְרֵעַ אֶלָּא שֶׁחָזְרוּ לַאֲחוֹרֵיהֶם, וְרָדְפוּ בְּנֵי לֵוִי אַחֲרֵיהֶם לְהַחֲזִירָם, וְהָרְגוּ מֵהֶם שִׁבְעָה מִשְׁפָּחוֹת, וּמִבְּנֵי לֵוִי נָפְלוּ אַרְבַּע מִשְׁפָּחוֹת: מִשְׁפַּחַת שִׁמְעִי, וְעַזִּיאֵלִי, וּמִבְּנֵי יִצְהָר לֹא נִמְנוּ כָּאן אֶלָּא מִשְׁפַּחַת הַקָּרְחִי; וְהָרְבִיעִית לֹא יָדַעְתִּי מַה הִיא. וְרַבִּי תַּנְחוּמָא דָּרַשׁ שֶׁמֵּתוּ בַּמַּגֵּפָה בִּדְבַר בִּלְעָם. אֲבָל לְפִי הַחֶסְרוֹן שֶׁחָסַר מִשֵּׁבֶט שִׁמְעוֹן בְּמִנְיָן זֶה מִמִּנְיָן הָרִאשׁוֹן שֶׁבְּמִדְבַּר סִינַי, נִרְאֶה שֶׁכָּל עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף נָפְלוּ מִשִּׁבְטוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן.

אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַשִּׁמְעֹנִי שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וּמָאתָיִם:	אֵלִין זַרְעָיַת שִׁמְעוֹן עֶשְׂרִין וּתְרֵין אַלְפִין וּמָאתַן:
בְּנֵי גָדּ לְמִשְׁפְּחֹתָם לְצְפוֹן מִשְׁפַּחַת הַצְּפוֹנִי לְחַגִּי מִשְׁפַּחַת הַחַגִּי לְשׁוּנִי מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּנִי:	בְּנֵי גָד לְזַרְעָיָתְהוֹן לְצָפוֹן זַרְעִית צָפוֹן לְחַגִּי זַרְעִית חַגִּי לְשׁוּנִי זַרְעִית שׁוּנִי:
לְאָזְנִי מִשְׁפַּחַת הָאָזְנִי לְעֵרִי מִשְׁפַּחַת הָעֵרִי:	לְאָזְנִי זַרְעִית אָזְנִי לְעֵרִי זַרְעִית עֵרִי:
לְאָזְנִי – אוֹמֵר אֲנִי שֶׁזּוֹ מִשְׁפַּחַת אֶצְבּוֹן, וְאֵינִי יוֹדֵעַ לָמָּה נִקְרֵאת מִשְׁפַּחְתּוֹ עַל שְׁמוֹ.	
לְאָרוֹד מִשְׁפַּחַת הָאֲרוֹדִי לְאַרְאֵלִי מִשְׁפַּחַת הָאַרְאֵלִי:	לַאֲרוֹד זַרְעִית אֲרוֹד לְאַרְאֵלִי זַרְעִית אַרְאֵלִי:
אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־גָד לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:	אֵלִין זַרְעָיַת בְּנֵי גָד לִמְנָיָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין אַלְפִין וַחֲמֵישׁ מְאָה:
בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:	בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וּמִית עֵר וְאוֹנָן בְּאַרְעָא דְכְנָעַן:
וַיִּהְיוּ בְנֵי־יְהוּדָהּ לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשֵׁלָה מִשְׁפַּחַת הַשֵּׁלָנִי לְפֶרֶץ מִשְׁפַּחַת הַפַּרְצִי לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי:	וַהֲווֹ בְנֵי יְהוּדָה לְזַרְעָיָתְהוֹן לְשֵׁלָה זַרְעִית שֵׁלָה לְפֶרֶץ זַרְעִית פֶּרֶץ לְזֶרַח זַרְעִית זֶרַח:
וַיִּהְיוּ בְנֵי־פֶרֶץ לְחֶצְרֹן מִשְׁפַּחַת הַחֶצְרֹנִי לְחָמוּל מִשְׁפַּחַת הֶחָמוּלִי:	וַהֲווֹ בְנֵי פֶרֶץ לְחֶצְרוֹן זַרְעִית חֶצְרוֹן לְחָמוּל זַרְעִית חָמוּל:
אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת יְהוּדָה לִפְקֻדֵיהֶם שִׁשָּׁה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:	אֵלִין זַרְעָיַת יְהוּדָה לִמְנָיָנֵיהוֹן שִׁבְעִין וְשִׁתָּא אַלְפִין וַחֲמֵישׁ מְאָה:
בְּנֵי יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחֹתָם תּוֹלָע מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלָעִי לְפֻוָּה מִשְׁפַּחַת הַפּוּנִי:	בְּנֵי יִשָּׂשכָר לְזַרְעָיָתְהוֹן תּוֹלָע זַרְעִית תּוֹלָע לְפֻוָה זַרְעִית פֻּוָה:
לְיָשׁוּב מִשְׁפַּחַת הַיָּשֻׁבִי לְשִׁמְרֹן מִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְרֹנִי:	לְיָשׁוּב זַרְעִית יָשׁוּב לְשִׁמְרוֹן זַרְעִית שִׁמְרוֹן:
לְיָשׁוּב – הוּא יוֹב הָאָמוּר בְּיוֹרְדֵי מִצְרַיִם. כִּי כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם יוֹרְדֵי מִצְרַיִם, וְהַנּוֹלָדִין מִשָּׁם וָהָלְאָה – לֹא נִקְרְאוּ הַמִּשְׁפָּחוֹת עַל שְׁמָם; חוּץ מִמִּשְׁפָּחוֹת אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה, שֶׁנּוֹלְדוּ כֻּלָּם בְּמִצְרַיִם, וְאַרְךְ וְנַעֲמָן בְּנֵי בָלַע בֶּן בִּנְיָמִין. וּמָצָאתִי בִּיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן, שֶׁיֵּרָדָה אִמָּן לְמִצְרַיִם כְּשֶׁהָיְתָה מְעֻבֶּרֶת מֵהֶם, לָכֵךְ נֶחְלְקוּ לְמִשְׁפָּחוֹת; כְּחֶצְרוֹן וְחָמוּל שֶׁהָיוּ בְּנֵי בָנִים לִיהוּדָה, וְחֶבֶר וּמַלְכִּיאֵל שֶׁהָיוּ בְּנֵי בָנִים שֶׁל אָשֵׁר. וְאִם אַגָּדָה הִיא – הֲרֵי טוֹב; וְאִם לָאו, אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהָיוּ לְבָלַע בְּנֵי בָנִים הַרְבֵּה, וּמִשְּׁנֵיהֶם הַלָּלוּ – אַרְךְ וְנַעֲמָן – יָצְאָה מִכָּל אֶחָד מִשְׁפָּחָה רַבָּה; וְנִקְרְאוּ תּוֹלְדוֹת שְׁאָר הַבָּנִים עַל שֵׁם בָּלַע, וְתוֹלְדוֹת שְׁנֵיהֶם הַלָּלוּ נִקְרְאוּ עַל שְׁמָם. וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר בִּבְנֵי מָכִיר, שֶׁנֶּחְלְקוּ לִשְׁנֵי מִשְׁפָּחוֹת, אַחַת נִקְרֵאת עַל שְׁמוֹ, וְאַחַת נִקְרֵאת עַל שֵׁם גִּלְעָד בְּנוֹ. חֲמֵשׁ מִשְׁפָּחוֹת חָסְרוּ מִבָּנָיו שֶׁל בִּנְיָמִין. כָּאן נִתְקַיְּמָה מִקְצַת נְבוּאַת אִמּוֹ, שֶׁקָּרָאתוּ "בֶּן אוֹנִי", בֶּן אֲנִינוּתִי; וּבְפִילֶגֶשׁ בַּגִּבְעָה נִתְקַיְּמָה כֻּלָּהּ. זוֹ מָצָאתִי בִּיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן.	
אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת יִשָּׂשכָר לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת:	אֵלִין זַרְעָיַת יִשָּׂשכָר לִמְנָיָנֵיהוֹן שִׁתִּין וְאַרְבְּעָא אַלְפִין וּתְלָת מְאָה:
בְּנֵי זְבוּלֻן לְמִשְׁפְּחֹתָם לְסֶרֶד מִשְׁפַּחַת הַסַּרְדִּי לְאֵלוֹן מִשְׁפַּחַת הָאֵלֹנִי לְיַחְלְאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחְלְאֵלִי:	בְּנֵי זְבוּלוֹן לְזַרְעָיָתְהוֹן לְסֶרֶד זַרְעִית סֶרֶד לְאֵילוֹן זַרְעִית אֵילוֹן לְיַחְלְאֵל זַרְעִית יַחְלְאֵל:
אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַזְּבוּלֹנִי לִפְקֻדֵיהֶם שִׁשִּׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:	אֵלִין זַרְעָיַת זְבוּלוֹן לִמְנָיָנֵיהוֹן שִׁתִּין אַלְפִין וַחֲמֵישׁ מְאָה:
בְּנֵי יוֹסֵף לְמִשְׁפְּחֹתָם מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם:	בְּנֵי יוֹסֵף לְזַרְעָיָתְהוֹן מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם:
בְּנֵי מְנַשֶּׁה לְמָכִיר מִשְׁפַּחַת הַמָּכִירִי וּמָכִיר הוֹלִיד אֶת־גִּלְעָד לְגִלְעָד מִשְׁפַּחַת הַגִּלְעָדִי:	בְּנֵי מְנַשֶּׁה, לְמָכִיר זַרְעִית מָכִיר וּמָכִיר אוֹלִיד יָת גִּלְעָד לְגִלְעָד זַרְעִית גִּלְעָד:

אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד אִיעֶזֶר מִשְׁפַּחַת הָאִיעֶזְרִי לְחֵלֶק מִשְׁפַּחַת הַחֶלְקִי:	אֵלִין בְּנֵי גִלְעָד אִיעֶזֶר זַרְעִית אִיעֶזֶר לְחֵלֶק זַרְעִית חֵלֶק:
וְאַשְׂרִיאֵל מִשְׁפַּחַת הָאַשְׂרְאֵלִי וְשֶׁכֶם מִשְׁפַּחַת הַשִּׁכְמִי:	וְאַשְׂרִיאֵל זַרְעִית אַשְׂרִיאֵל וְשֶׁכֶם זַרְעִית שֶׁכֶם:
וּשְׁמִידָע מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמִידָעִי וְחֵפֶר מִשְׁפַּחַת הַחֶפְרִי:	וּשְׁמִידָע זַרְעִית שְׁמִידָע וְחֵפֶר זַרְעִית חֵפֶר:
וּצְלָפְחָד בֶּן־חֵפֶר לֹא־הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְשֵׁמ בְּנוֹת צְלָפְחָד מַחְלָה וְנֹעָה חָגְלָה מִלְכָּה וְתִרְצָה:	וּצְלָפְחָד בַּר חֵפֶר לָא הֲווֹ לֵיהּ בְּנִין אֶ-לָהֵין בְּנָן וְשׁוֹם בְּנָת צְלָפְחָד מַחְלָה וְנוֹעָה חָגְלָה מִלְכָּה וְתִרְצָה:
אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת מְנַשֶּׁה וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וַחֲמִשִּׁים אָלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת:	אֵלִין זַרְעָיָת מְנַשֶּׁה וּמִנְיָנֵיהוֹן חַמְשִׁין וּתְרִין אַלְפִין וּשְׁבַע מְאָה:
אֵלֶּה בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשׁוּתֶלַח מִשְׁפַּחַת הַשֻּׁתַלְחִי לְבֶכֶר מִשְׁפַּחַת הַבַּכְרִי לְתַחַן מִשְׁפַּחַת הַתַּחֲנִי:	אֵלִין בְּנֵי אֶפְרַיִם לְזַרְעָיָתְהוֹן לְשׁוּתֶלַח זַרְעִית שׁוּתֶלַח לְבֶכֶר זַרְעִית בֶּכֶר לְתַחַן זַרְעִית תַּחַן:
וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוּתֶלַח לְעֵרָן מִשְׁפַּחַת הָעֵרָנִי:	וְאֵלִין בְּנֵי שׁוּתֶלַח לְעֵרָן זַרְעִית עֵרָן:

וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוּתֶלַח וְגוֹמֵר – שְׁאָר בְּנֵי שׁוּתֶלַח, נִקְרְאוּ תּוֹלְדוֹתֵיהֶם עַל שֵׁם שׁוּתֶלַח; וּמֵעֵרָן יָצְאָה מִשְׁפָּחָה רַבָּה, וְנִקְרֵאת עַל שְׁמוֹ; וְנֶחְשְׁבוּ בְּנֵי שׁוּתֶלַח לִשְׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת. צֵא וַחֲשֹׁב, וְתִמְצָא בְּפָרָשָׁה זוֹ חֲמִשִּׁים וְשֶׁבַע מִשְׁפָּחוֹת, וּמִבְּנֵי לוֹי שִׁמְנָה, הֲרֵי שִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אַתֶּם הַמְעַט" וְגוֹמֵר, ה"א מְעַט; חָמֵשׁ אַתֶּם חֲסֵרִים מִמִּשְׁפָּחוֹת כָּל הָעַמִּים, שֶׁהֵן שִׁבְעִים. אַף זֶה הֶבַנְתִּי מִיסּוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן, אַךְ הֵצַרְכְתִּי לְפָרֵשׁ וּלְהוֹסִיף בִּדְבָרָיו.

אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־אֶפְרַיִם לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אֵלֶּה בְּנֵי־יוֹסֵף לְמִשְׁפְּחֹתָם:	אֵלִין זַרְעָיָת בְּנֵי אֶפְרַיִם לְמִנְיָנֵיהוֹן תְּלָתִין וּתְרִין אַלְפִין וַחֲמֵישׁ מְאָה אִלֵּין בְּנֵי יוֹסֵף לְזַרְעָיָתְהוֹן:
בְּנֵי בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֶלַע מִשְׁפַּחַת הַבַּלְעִי לְאַשְׁבֵּל מִשְׁפַּחַת הָאַשְׁבֵּלִי לַאֲחִירָם מִשְׁפַּחַת הָאֲחִירָמִי:	בְּנֵי בִנְיָמִן לְזַרְעָיָתְהוֹן לְבֶלַע זַרְעִית בֶּלַע לְאַשְׁבֵּל זַרְעִית אַשְׁבֵּל לַאֲחִירָם זַרְעִית אֲחִירָם:

לַאֲחִירָם – הוּא 'אֲחִי', שֶׁיָּרַד לְמִצְרַיִם ; וּלְפִי שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם יוֹסֵף, שֶׁהָיָה אָחִיו וְרָם מִמֶּנּוּ, נִקְרָא 'אֲחִירָם'.

לְשֻׁפּוּפָם מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּפָמִי לְחוּפָם מִשְׁפַּחַת הַחוּפָמִי:	לְשֻׁפּוּפָם זַרְעִית שְׁפוּפָם לְחוּפָם זַרְעִית חוּפָם:

לְשֻׁפּוּפָם – הוּא 'מֻפִּים', עַל שֵׁם שֶׁהָיָה יוֹסֵף שָׁפוּף בֵּין הָאֻמּוֹת.

וַיִּהְיוּ בְנֵי־בֶלַע אַרְדְּ וְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הָאַרְדִּי לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי:	וַהֲווֹ בְנֵי בֶלַע אַרְדְּ וְנַעֲמָן זַרְעִית אַרְדְּ לְנַעֲמָן זַרְעִית נַעֲמָן:
אֵלֶּה בְנֵי־בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת:	אִלֵּין בְּנֵי בִנְיָמִן לְזַרְעָיָתְהוֹן וּמִנְיָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין וַחֲמִשָּׁא אַלְפִין וְשִׁית מְאָה:
אֵלֶּה בְנֵי־דָן לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשׁוּחָם מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּחָמִי אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת דָּן לְמִשְׁפְּחֹתָם:	אִלֵּין בְּנֵי דָן לְזַרְעָיָתְהוֹן לְשׁוּחָם זַרְעִית שׁוּחָם אִלֵּין זַרְעָיָת דָּן לְזַרְעָיָתְהוֹן:

לְשׁוּחָם – הוּא 'חֻשִׁים'.

כָּל־מִשְׁפְּחֹת הַשּׁוּחָמִי לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְשִׁשִּׁים אָלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:	כָּל זַרְעָיָת שׁוּחָם לְמִנְיָנֵיהוֹן שִׁתִּין וְאַרְבְּעָא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה:
בְּנֵי אָשֵׁר לְמִשְׁפְּחֹתָם לִימְנָה מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנָה לִישְׁוִי מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁוִי לִבְרִיעָה מִשְׁפַּחַת הַבְּרִיעִי:	בְּנֵי אָשֵׁר לְזַרְעָיָתְהוֹן לִימְנָה זַרְעִית יִמְנָה לִישְׁוִי זַרְעִית יִשְׁוִי לִבְרִיעָה זַרְעִית בְּרִיעָה:

לִבְנֵי בְרִיעָה לְחֶבֶר מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרִי לְמַלְכִּיאֵל מִשְׁפַּחַת הַמַּלְכִּיאֵלִי:	לִבְנֵי בְרִיעָה לְחֶבֶר זַרְעִית חֶבֶר לְמַלְכִּיאֵל זַרְעִית מַלְכִּיאֵל:
וְשֵׁם בַּת־אָשֵׁר שֶׂרַח:	וְשׁוֹם בַּת אָשֵׁר שָׂרַח:

וְשֵׁם בַּת אָשֵׁר שָׂרַח – לְפִי שֶׁהָיְתָה קַיֶּמֶת בַּחַיִּים, מְנָאָהּ כָּאן.

אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־אָשֵׁר לְפִקֻּדֵיהֶם שִׁלְשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:	אֵלִּין זַרְעַיָּת בְּנֵי אָשֵׁר לְמִנְיָנֵיהוֹן חַמְשִׁין וּתְלָתָא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה:
בְּנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְיַחְצְאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחְצְאֵלִי לְגוּנִּי מִשְׁפַּחַת הַגּוּנִי:	בְּנֵי נַפְתָּלִי לְזַרְעַיָּתְהוֹן לְיַחְצְאֵל זַרְעִית יַחְצְאֵל לְגוּנִי זַרְעִית גּוּנִי:
לְיֵצֶר מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרִי לְשַׁלֻּם מִשְׁפַּחַת הַשַּׁלְמִי:	לְיֵצֶר זַרְעִית יֵצֶר לְשַׁלֻּם זַרְעִית שַׁלֻּם:
אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת נַפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:	אֵלִּין זַרְעַיָּת נַפְתָּלִי לְזַרְעַיָּתְהוֹן וּמִנְיָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה:
אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וָאֶלֶף שְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:	אִלֵּין מִנְיָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁית מְאָה וְחַד אַלְפִין שְׁבַע מְאָה וּתְלָתִין:

שלישי

וַיְדַבֵּר יְ־הוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר:
לָאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת:	לְאִלֵּין תִּתְפְּלֵיג אַרְעָא בְּאַחְסָנָא בְּמִנְיַן שְׁמָהָן:

לָאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ – וְלֹא לִפְחוּתִים מִכֵּן עֶשְׂרִים; אַף עַל פִּי שֶׁבָּאוּ לִכְלַל עֶשְׂרִים בְּטֶרֶם חִלּוּק הָאָרֶץ, שֶׁהֲרֵי שֶׁבַע שָׁנִים כָּבְשׁוּ וְשֶׁבַע חִלְּקוּ, לֹא נָטְלוּ חֵלֶק בָּאָרֶץ אֶלָּא אֵלּוּ 'שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וָאֶלֶף' וְגוֹמֵר; וְאִם הָיוּ לְאֶחָד מֵהֶם שִׁשָּׁה בָּנִים, לֹא נָטְלוּ אֶלָּא חֵלֶק אֲבִיהֶם לְבַדּוֹ.

לָרַב תַּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט תַּמְעִיט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי פְקֻדָיו יִתַּן נַחֲלָתוֹ:	לְסַגִּיאֵי תַּסְגּוֹן אַחְסָנָתְהוֹן וְלִזְעֵירֵי תַּזְעֲרוּן אַחְסָנַתְהוֹן גְּבַר לְפוּם מִנְיָנוֹהִי תִּתְיְהֵיב אַחְסָנְתֵּיהּ:

לָרַב תַּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ – לְשֵׁבֶט שֶׁהָיָה מְרֻבֶּה בְּאוּכְלוּסִין, נָתְנוּ חֵלֶק רַב. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ הַחֲלָקִים שָׁוִים, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל לְפִי רִבּוּי הַשֵּׁבֶט חִלְּקוּ הַחֲלָקִים, לֹא עָשׂוּ אֶלָּא עַל יְדֵי גּוֹרָל; וְהַגּוֹרָל הָיָה עַל פִּי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּבָבָא בָּתְרָא: אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן הָיָה מְלֻבָּשׁ בְּאוּרִים וְתֻמִּים, וְאוֹמֵר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ: אִם שֵׁבֶט פְּלוֹנִי עוֹלֶה, תְּחוּם פְּלוֹנִי עוֹלֶה עִמּוֹ. וְהַשְּׁבָטִים הָיוּ כְּתוּבִים בִּשְׁנֵים עָשָׂר פְּתָקִין, וּשְׁנֵים עָשָׂר גְּבוּלִין בִּשְׁנֵים עָשָׂר פְּתָקִין. וּבְלֻלִּים בַּקֻּלְפִּי, וְהַנַּעֲשֶׂה מַכְנִיס יָדוֹ לְתוֹכָהּ, וְנוֹטֵל שְׁנֵי פְּתָקִין; עוֹלֶה בְּיָדוֹ פֶּתֶק שֶׁל שֵׁם שִׁבְטוֹ, וּפֶתֶק שֶׁל גְּבוּל הַמְפֹרָשׁ לוֹ. וְהַגּוֹרָל עַצְמוֹ הָיָה צוֹוֵחַ וְאוֹמֵר: אֲנִי הַגּוֹרָל עָלִיתִי לִגְבוּל פְּלוֹנִי לְשֵׁבֶט פְּלוֹנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל פִּי הַגּוֹרָל". וְלֹא נִתְחַלְּקָה הָאָרֶץ בְּמַדָּה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ גְּבוּל מְשֻׁבָּח מֵחֲבֵרוֹ, אֶלָּא בְּשׁוּמָא, בֵּית כֹּר רַע כְּנֶגֶד בֵּית סְאָה טוֹב, הַכֹּל לְפִי הַדָּמִים.

אַךְ־בְּגוֹרָל יֵחָלֵק אֶת־הָאָרֶץ לִשְׁמוֹת מַטּוֹת־אֲבֹתָם יִנְחָלוּ:	בְּרַם בְּעַדְבָּא תִּתְפְּלֵיג אַרְעָא לִשְׁמָהָת שִׁבְטֵי אֲבָהָתְהוֹן יַחְסְנוּן:

לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבֹתָם – אֵלּוּ יוֹצְאֵי מִצְרַיִם. שְׁנָה הַכָּתוּב נַחֲלָה זוֹ מִכָּל הַנְּחָלוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה; שֶׁכָּל הַנְּחָלוֹת – הַחַיִּים יוֹרְשִׁים אֶת הַמֵּתִים, וְכָאן מֵתִים יוֹרְשִׁים אֶת הַחַיִּים. כֵּיצַד שְׁנֵי אַחִים מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם שֶׁהָיוּ לָהֶם בָּנִים בְּבָאֵי הָאָרֶץ, לָזֶה אֶחָד וְלָזֶה שְׁלֹשָׁה, הָאֶחָד נָטַל חֵלֶק אֶחָד, וְהַשְּׁלֹשָׁה נָטְלוּ שְׁלֹשָׁה; שֶׁנֶּאֱמַר: "לָאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ". חָזְרָה נַחֲלָתָן אֵצֶל אֲבִי אֲבִיהֶן וְחִלְקוּ הַכֹּל בְּשָׁוֶה, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ"; שֶׁאַחַר שֶׁנָּטְלוּ הַבָּנִים, חִלְקוּהָ לְפִי הָאָבוֹת שֶׁיָּצְאוּ מִמְּצְרַיִם. וְאֵלּוּ מִתְּחִלָּה חִלְקוּהָ לְמִנְיַן יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, לֹא הָיוּ נוֹטְלִין אֵלּוּ הָאַרְבָּעָה אֶלָּא שְׁנֵי חֲלָקִים; עַכְשָׁו נָטְלוּ אַרְבָּעָה חֲלָקִים. אַךְ בְּגוֹרָל – יָצְאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב; וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת חֶבְרוֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה" ; וְאוֹמֵר: "עַל פִּי ה' נָתְנוּ לוֹ אֶת הָעִיר אֲשֶׁר שָׁאָל". מַטּוֹת אֲבוֹתָם – יָצְאוּ גֵּרִים וַעֲבָדִים.

עַל־פִּי הַגּוֹרָל תֵּחָלֵק נַחֲלָתוֹ בֵּין רַב לִמְעָט:	עַל פּוּם עַדְבָּא תִּתְפְּלֵיג אַחְסָנַתְהוֹן בֵּין סַגִּיאֵי לִזְעֵירֵי:

עַל פִּי הַגּוֹרָל – הַגּוֹרָל הָיָה מְדַבֵּר, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי. מַגִּיד שֶׁנִּתְחַלְּקָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

וְאֵלֶּה פְּקוּדֵי הַלֵּוִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשֻׁנִּי לִקְהָת מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי לִמְרָרִי מִשְׁפַּחַת הַמְּרָרִי:	וְאִלֵּין מִנְיָנֵי לֵיוָאֵי לְזַרְעַיָּתְהוֹן לְגֵרְשׁוֹן זַרְעִית גֵּרְשׁוֹן לִקְהָת זַרְעִית קְהָת לִמְרָרִי זַרְעִית מְרָרִי:

אֵלֶּה ׀ מִשְׁפְּחֹת לֵוִי מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי מִשְׁפַּחַת הַמַּחְלִי מִשְׁפַּחַת הַמּוּשִׁי מִשְׁפַּחַת הַקָּרְחִי וְקְהָת הוֹלִיד אֶת־עַמְרָם:	אִלֵּין זַרְעַיָּת לֵוִי זַרְעִית לִבְנִי זַרְעִית חֶבְרוֹן זַרְעִית מַחְלִי זַרְעִית מוּשִׁי זַרְעִית קָרַח וּקְהָת אוֹלִיד יָת עַמְרָם:

אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת לֵוִי – חָסֵר כָּאן מִשְׁפְּחוֹת הַשִּׁמְעִי וְהָעֻזִּיאֵלִי, וּקְצָת מִן הַיִּצְהָרִי.

וְשֵׁם ׀ אֵשֶׁת עַמְרָם יוֹכֶבֶד בַּת־לֵוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם וַתֵּלֶד לְעַמְרָם אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֶת מִרְיָם אֲחֹתָם:	וְשׁוּם אִתַּת עַמְרָם יוֹכֶבֶד בַּת לֵוִי דְּיִלִידַת יָתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם וִילִידַת לְעַמְרָם יָת אַהֲרֹן וְיָת מֹשֶׁה וְיָת מִרְיָם אֲחָתְהוֹן:

אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם – לְדָתָהּ בְּמִצְרַיִם וְאֵין הוֹרָתָהּ בְּמִצְרַיִם; כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַחוֹמָה יְלָדַתָּה. וְהִיא הִשְׁלִימָה מִנְיַן שִׁבְעִים, שֶׁהֲרֵי בִּפְרָטָן אֵי אַתָּה מוֹצֵא אֶלָּא שִׁשִּׁים וָתֵשַׁע.

וַיִּוָּלֶד לְאַהֲרֹן אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר:	וְאִתְיְלִיד לְאַהֲרֹן יָת נָדָב וְיָת אֲבִיהוּא יָת אֶלְעָזָר וְיָת אִיתָמָר:

וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא בְּהַקְרִיבָם אֵשׁ־זָרָה לִפְנֵי יְ־הוָה:	וּמִית נָדָב וַאֲבִיהוּא בְּקָרוֹבֵיהוֹן אֵישָׁתָא נוּכְרֵיתָא קֳדָם יְיָ:

וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמָעְלָה כִּי ׀ לֹא הָתְפָּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נִתַּן לָהֶם נַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן עֶשְׂרִין וְתַלְתָּא אַלְפִין כָּל דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָּא אֲרֵי לָא אִתְמְנִיאוּ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרֵי לָא אִתְיְהֵיבַת לְהוֹן אַחְסָנָא בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כִּי לֹא הָתְפָּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – לְהֵיוֹת נִמְנִין בְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה; מַה טַּעַם **כִּי לֹא נִתַּן לָהֶם נַחֲלָה.** וְהַנִּמְנִין מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה הָיוּ בְּנֵי נַחֲלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ לְפִי פְקֻדָיו יֵתֵן נַחֲלָתוֹ".

אֵלֶּה פְקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ:	אִלֵּין מִנְיָנֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כָּהֲנָא דִּמְנוֹ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵישְׁרַיָּא דְּמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דִּירִיחוֹ:

וּבְאֵלֶּה לֹא־הָיָה אִישׁ מִפְקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר סִינָי:	וּבְאִלֵּין לָא הֲוָה גְּבַר מִמְּנְיָנֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כָּהֲנָא דִּמְנוֹ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא דְּסִינָי:

וּבְאֵלֶּה לֹא הָיָה אִישׁ וְגוֹמֵר – אֲבָל עַל הַנָּשִׁים לֹא נִגְזְרָה גְּזֵרַת הַמְּרַגְּלִים, לְפִי שֶׁהֵן הָיוּ מְחַבְּבוֹת אֶת הָאָרֶץ. הָאֲנָשִׁים אוֹמְרִים: "נִתְּנָה רֹאשׁ וְנָשׁוּבָה מִצְרַיְמָה", וְהַנָּשִׁים אוֹמְרוֹת: "תְּנָה לָנוּ אֲחֻזָּה". לְכָךְ נִסְמְכָה פָּרָשַׁת בְּנוֹת צְלָפְחָד לְכָאן.

כִּי־אָמַר יְ־הוָה לָהֶם מוֹת יָמֻתוּ בַּמִּדְבָּר וְלֹא־נוֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן:	אֲרֵי אֲמַר יְיָ לְהוֹן מְמָת יְמוּתוּן בְּמַדְבְּרָא וְלָא אִשְׁתְּאַר מִנְּהוֹן אֱנָשׁ אֱ-לָהֵין כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן:

וַתִּקְרַבְנָה בְּנוֹת צְלָפְחָד בֶּן־חֵפֶר בֶּן־גִּלְעָד בֶּן־מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפְּחֹת מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מַחְלָה נֹעָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְתִרְצָה:	וּקְרִיבָא בְּנָת צְלָפְחָד בַּר חֵפֶר בַּר גִּלְעָד בַּר מָכִיר בַּר מְנַשֶּׁה לְזַרְעִיַּת מְנַשֶּׁה בַּר יוֹסֵף וְאִלֵּין שְׁמָהָת בְּנָתֵיהּ מַחְלָה נֹעָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְתִרְצָה:

לְמִשְׁפְּחֹת מְנַשֶּׁה בֶן יוֹסֵף – לָמָּה נֶאֱמַר וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר **בֶּן מְנַשֶּׁה** אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: יוֹסֵף חִבֵּב אֶת הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַהַעֲלֹתֶם אֶת עַצְמֹתַי" וְגוֹמֵר, וּבְנוֹתָיו חִבְּבוּ אֶת הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "תְּנָה לָנוּ אֲחֻזָּה". וּלְלַמֶּדְךָ שֶׁהָיוּ כֻּלָּם צַדִּיקִים; שֶׁכָּל מִי שֶׁמַּעֲשָׂיו וּמַעֲשֵׂה אֲבוֹתָיו סְתוּמִים, וּפֵרֵט לְךָ הַכָּתוּב בְּאֶחָד מֵהֶם לְיַחְסוֹ לְשֶׁבַח, הֲרֵי זֶה צַדִּיק בֶּן צַדִּיק; וְאִם יַחְסוֹ לִגְנַאי, כְּגוֹן: "בָּא יִשְׁמָעֵאל בֶּן נְתַנְיָה בֶּן אֱלִישָׁמָע", בְּיָדוּעַ שֶׁכָּל הַנִּזְכָּרִים עִמּוֹ רְשָׁעִים הָיוּ. **מַחְלָה נֹעָה וְגוֹמֵר** – וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: "וַתִּהְיֶינָה מַחְלָה תִּרְצָה" מַגִּיד שֶׁכֻּלָּן שְׁקוּלוֹת זוֹ כְּזוֹ, לְפִיכָךְ שִׁנָּה אֶת סִדְרָן.

וַתַּעֲמֹדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִם וְכָל־הָעֵדָה פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לֵאמֹר:	וְקָמָא קֳדָם מֹשֶׁה וּקְדָם אֶלְעָזָר כָּהֲנָא וּקְדָם רַבְרְבַיָּא וְכָל כְּנִשְׁתָּא בְּתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לְמֵימַר:

לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר – מַגִּיד שֶׁלֹּא עָמְדוּ לִפְנֵיהֶם אֶלָּא בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים אַחַר שֶׁמֵּת אַהֲרֹן. **לִפְנֵי מֹשֶׁה** – וְאַחַר כָּךְ **לִפְנֵי אֶלְעָזָר** אֶפְשָׁר אִם מֹשֶׁה לֹא יָדַע, אֶלְעָזָר יוֹדֵעַ אֶלָּא סָרַס הַמִּקְרָא וְדָרַשׁוּהוּ, דִּבְרֵי רַבִּי יִאשִׁיָּה. אַבָּא חָנָן מְשׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הָיוּ יוֹשְׁבִים, וְעָמְדוּ לִפְנֵי כֻלָּם.

אָבִינוּ֙ מֵ֣ת בַּמִּדְבָּ֔ר וְה֣וּא לֹא־הָיָ֗ה בְּת֙וֹךְ֙ הָעֵדָ֔ה הַנּוֹעָדִ֖ים עַל־יְ־הוָ֑ה בַּעֲדַ֥ת־קֹ֖רַח כִּי־בְחֶטְא֣וֹ מֵ֔ת וּבָנִ֖ים לֹא־הָ֥יוּ לֽוֹ׃	אֲבוּנָא מִית בְּמַדְבְּרָא וְהוּא לָא הֲוָה בְּגוֹ כְּנִשְׁתָּא דְאִזְדַּמְנוּ עַל יְיָ בְּכְנִשְׁתָּא דְקָרַח אֲרֵי בְּחוֹבֵיהּ מִית וּבְנִין לָא הֲווֹ לֵיהּ׃

וְהוּא לֹא הָיָה וְגוֹמֵר – לְפִי שֶׁהָיוּ בָּאוֹת לוֹמַר **בְּחֶטְאוֹ מֵת,** נִזְקְקוּ לוֹמַר: לֹא בְּחֶטְא מִתְלוֹנְנִים וְלֹא בַּעֲדַת קֹרַח, שֶׁהִצּוּ עַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֶלָּא בְּחֶטְאוֹ לְבַדּוֹ מֵת וְלֹא הֶחֱטִיא אֶת אֲחֵרִים עִמּוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מְקוֹשֵׁשׁ עֵצִים הָיָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִן הַמַּעְפִּילִים הָיָה.

לָמָּה יִגָּרַ֥ע שֵׁם־אָבִ֖ינוּ מִתּ֣וֹךְ מִשְׁפַּחְתּ֑וֹ כִּ֣י אֵ֤ין לוֹ֙ בֵּ֔ן תְּנָה־לָּ֥נוּ אֲחֻזָּ֖ה בְּת֥וֹךְ אֲחֵ֖י אָבִֽינוּ׃	לְמָא יִתְמְנַע שְׁמָא דַּאֲבוּנָא מִגּוֹ זַרְעִיתֵיהּ אֲרֵי לֵית לֵיהּ בַּר הַב לָנָא אַחְסָנָא בְּגוֹ אֲחֵי אֲבוּנָא׃

לָמָּה יִגָּרַע שֵׁם אָבִינוּ – אָנוּ בְּמָקוֹם בֵּן עוֹמְדוֹת, וְאִם אֵין הַנְּקֵבוֹת חֲשׁוּבוֹת זֶרַע, תִּתְיַבֵּם אִמֵּנוּ לַיָּבָם. **כִּי אֵין לוֹ בֵּן** – הָא אִם הָיָה לוֹ בֵּן, לֹא הָיוּ תּוֹבְעוֹת כְּלוּם מַגִּיד שֶׁחַכְמָנִיּוֹת הָיוּ.

וַיִּקְרֵ֥ב מֹשֶׁ֖ה אֶת־מִשְׁפָּטָ֑ן לִפְנֵ֖י יְ־הוָֽה׃	וְקָרֵיב מֹשֶׁה יָת דִּינְהוֹן לְקֳדָם יְיָ׃

וַיִּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן – נִתְעַלְּמָה הֲלָכָה מִמֶּנּוּ. וְכָאן נִפְרַע עַל שֶׁנָּטַל עֲטָרָה לוֹמַר: "וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תַּקְרִבוּן אֵלַי". דָּבָר אַחֵר: רְאוּיָה הָיְתָה פָּרָשָׁה זוֹ לְהִכָּתֵב עַל יְדֵי מֹשֶׁה, אֶלָּא שֶׁזָּכוּ בְּנוֹת צְלָפְחָד וְנִכְתְּבָה עַל יָדָן.

רביעי — פָּרָשַׁת הַנַּחֲלוֹת

וַיֹּ֥אמֶר יְ־הוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵאמֹֽר׃	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמֵימַר׃
כֵּ֚ן בְּנ֣וֹת צְלָפְחָ֔ד דֹּבְרֹ֖ת נָתֹ֣ן תִּתֵּ֣ן לָהֶ֗ם אֲחֻזַּ֛ת נַחֲלָ֥ה בְּת֖וֹךְ אֲחֵ֣י אֲבִיהֶ֑ם וְהַעֲבַרְתָּ֛ אֶת־נַחֲלַ֥ת אֲבִיהֶ֖ן לָהֶֽן׃	יָאוּת בְּנָת צְלָפְחָד מְמַלְּלָן מְתָּן תִּתִּין לְהוֹן אֲחוּדַת אַחְסָנָא בְּגוֹ אֲחֵי אֲבוּהוֹן וְתַעְבַּר יָת אַחְסָנַת אֲבוּהוֹן לְהוֹן׃

כֵּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דֹּבְרֹת – כְּתַרְגּוּמוֹ, "יָאוּת", כָּךְ כְּתוּבָה פָּרָשָׁה זוֹ לְפָנַי בַּמָּרוֹם. מַגִּיד שֶׁרָאָתָה עֵינָן מַה שֶּׁלֹּא רָאָתָה עֵינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. **כֵּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דֹּבְרֹת** – יָפָה תָּבְעוּ; אַשְׁרֵי אָדָם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹדֶה לִדְבָרָיו. **נָתֹן תִּתֵּן** – שְׁנֵי חֲלָקִים: חֵלֶק אֲבִיהֶן, שֶׁהָיָה מְיוּצָאֵי מִצְרַיִם, וְחֶלְקוֹ עִם אֶחָיו בְּנִכְסֵי חֵפֶר. **וְהַעֲבַרְתָּ** – לְשׁוֹן עֶבְרָה הוּא, כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ בֵּן לְיָרְשׁוֹ. דָּבָר אַחֵר: עַל שֵׁם שֶׁהִבִּית מַעֲבָרָת נַחֲלָה מִשֶּׁבָט לְשֶׁבָט, שֶׁבְּנָה וּבַעְלָה יוֹרְשִׁין אוֹתָהּ; שֶׁ"לֹא תִסֹּב נַחֲלָה" לֹא נִצְטַוָּה אֶלָּא לְאוֹתוֹ הַדּוֹר בִּלְבָד. וְכֵן: "וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ" ; בְּכֻלָּן הוּא אוֹמֵר "וּנְתַתֶּם", וּבַבַּת הוּא אוֹמֵר "וְהַעֲבַרְתֶּם".

וְאֶל־בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵ֖ל תְּדַבֵּ֣ר לֵאמֹ֑ר אִ֗ישׁ כִּֽי־יָמ֛וּת וּבֵ֥ן אֵ֖ין לֽוֹ וְהַעֲבַרְתֶּ֥ם אֶת־נַחֲלָת֖וֹ לְבִתּֽוֹ׃	וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּיל לְמֵימַר גְּבַר אֲרֵי יְמוּת וּבַר לֵית לֵיהּ וְתַעְבְּרוּן יָת אַחְסָנְתֵּיהּ לִבְרָתֵּיהּ׃
וְאִם־אֵ֥ין לוֹ֙ בַּ֔ת וּנְתַתֶּ֥ם אֶת־נַחֲלָת֖וֹ לְאֶחָֽיו׃	וְאִם לֵית לֵיהּ בְּרַתָּא וְתִתְּנוּן יָת אַחְסָנְתֵּיהּ לַאֲחוֹהִי׃
וְאִם־אֵ֥ין לוֹ֙ אַחִ֔ים וּנְתַתֶּ֥ם אֶת־נַחֲלָת֖וֹ לַאֲחֵ֣י אָבִֽיו׃	וְאִם לֵית לֵיהּ אַחִין וְתִתְּנוּן יָת אַחְסָנְתֵּיהּ לַאֲחֵי אֲבוּהִי׃
וְאִם־אֵ֣ין אַחִ֔ים לְאָבִ֖יו וּנְתַתֶּ֣ם אֶת־נַחֲלָת֑וֹ לִשְׁאֵרוֹ֙ הַקָּרֹ֣ב אֵלָ֔יו מִמִּשְׁפַּחְתּ֖וֹ וְיָרַ֥שׁ אֹתָ֑הּ וְהָיְתָ֣ה לִבְנֵ֤י יִשְׂרָאֵל֙ לְחֻקַּ֣ת מִשְׁפָּ֔ט כַּאֲשֶׁ֖ר צִוָּ֥ה יְ־הוָ֖ה אֶת־מֹשֶֽׁה׃	וְאִם לֵית אַחִין לַאֲבוּהִי וְתִתְּנוּן יָת אַחְסָנְתֵּיהּ לְקָרִיבֵיהּ דְּקָרִיב לֵיהּ מִזַּרְעִיתֵיהּ וְיֵרֵת יָתָהּ וּתְהֵי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לִגְזֵירַת דִּין כְּמָא דְּפַקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃

לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ – וְאֵין מִשְׁפָּחָה קְרוּיָה אֶלָּא מִצַּד הָאָב.

וַיֹּ֥אמֶר יְ־הוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֑ה עֲלֵ֣ה אֶל־הַ֤ר הָעֲבָרִים֙ הַזֶּ֔ה וּרְאֵ֖ה אֶת־הָאָ֑רֶץ אֲשֶׁ֥ר נָתַ֖תִּי לִבְנֵ֥י יִשְׂרָאֵֽל׃	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה סַק לְטוּרָא דְּעִבְרָאֵי הָדֵין וַחְזֵי יָת אַרְעָא דִּיהַבִית לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

עֲלֵה אֶל הַר הָעֲבָרִים – לָמָּה נִסְמְכָה לְכָאן כֵּיוָן שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: "נָתוֹן תִּתֵּן לָהֶם", אָמַר: אוֹתִי צִוָּה הַמָּקוֹם לְהַנְחִיל שֶׁמָּא הַתּוֹרָה הַגְּזֵרָה וְאֶכָּנֵס לָאָרֶץ אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: גְּזֵרָתִי בְּמָקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת. דָּבָר אַחֵר: כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס מֹשֶׁה לְנַחֲלַת בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן, שָׂמַח וְאָמַר: כְּמַדָּמָה לִי שֶׁחָתַר נִדְרִי. מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁגָּזַר עַל בְּנוֹ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְפֶתַח פַּלְטִין שֶׁלּוֹ. נִכְנַס לַשַּׁעַר, וְהוּא אַחֲרָיו. לֶחָצֵר, וְהוּא אַחֲרָיו. לַטְּרַקְלִין, וְהוּא אַחֲרָיו. כֵּיוָן שֶׁבָּא לְהִכָּנֵס לַקֵּיטוֹן, אָמַר לוֹ: בְּנִי, מִכָּאן וָאֵילְךְ אַתָּה אָסוּר לְהִכָּנֵס.

וְרָאִיתָ֣ה אֹתָ֔הּ וְנֶאֱסַפְתָּ֖ אֶל־עַמֶּ֑יךָ גַּם־אָ֣תָּה כַּאֲשֶׁ֥ר נֶאֱסַ֖ף אַהֲרֹ֥ן אָחִֽיךָ׃	וְתֶחְזֵי יָתַהּ וְתִתְכַּנֵּישׁ לְעַמָּךְ אַף אַתְּ כְּמָא דְּאִתְכַּנִּישׁ אַהֲרֹן אָחוּךְ׃

כַּאֲשֶׁר נָאֶסַף אַהֲרֹן אָחִיךָ – מִכָּאן שֶׁנִּתְאַוָּה מֹשֶׁה לְמִיתָתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן. דָּבָר אַחֵר: אֵין אַתָּה טוֹב מִמֶּנּוּ. "עַל אֲשֶׁר לֹא קִדַּשְׁתֶּם": הָא אִם קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי, עַדַיִן לֹא הִגִּיעַ זְמַנְכֶם לְהִפָּטֵר מִן הָעוֹלָם. בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתַב מִיתָתָם כָּתַב סֵרְחוֹנָם, לְפִי שֶׁנִּגְזְרָה גְּזֵרָה עַל דּוֹר הַמִּדְבָּר לָמוּת בַּמִּדְבָּר בַּעָוֹן שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוּ; לְכָךְ בְּקֵשׁ מֹשֶׁה שֶׁיִּכָּתֵב סֵרְחָנוֹ, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: אַף הוּא מִן הַמְּמָרִים הָיָה. מָשָׁל לִשְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלּוֹקוֹת בְּבֵית דִּין, אַחַת קְלְקָלָה וְאַחַת שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוּ; לְכָךְ בְּקֵשׁ מֹשֶׁה שֶׁיִּכָּתֵב סֵרְחָנוֹ, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: אַף הוּא מִן הַמְּמָרִים הָיָה. מָשָׁל לִשְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלּוֹקוֹת בְּבֵית דִּין, אַחַת קְלְקָלָה וְאַחַת שֶׁלֹּא פָּגִי שְׁבִיעִית וְכוּלֵיהּ . אַף כָּאן, בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִזְכִּיר מִיתָתָן הִזְכִּיר סֵרְחוֹנָן, לְהוֹדִיעַ שֶׁלֹּא הָיְתָה בָהֶם אֶלָּא זוֹ בִּלְבַד.

כַּאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי בְּמִדְבַּר־צִן בִּמְרִיבַת הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בַּמַּיִם לְעֵינֵיהֶם הֵם מֵי־מְרִיבַת קָדֵשׁ מִדְבַּר־צִן:	**כְּמָא דְסָרֵיבְתּוּן עַל מֵימְרִי בְּמַדְבְּרָא דְצִין בְּמַצּוּת כְּנִשְׁתָּא לְקַדָּשׁוּתִי בְּמַיָּא לְעֵינֵיהוֹן אִנּוּן מֵי מַצּוּת רְקֵם מַדְבְּרָא דְצִין:**

הֵם מֵי מְרִיבַת קָדֵשׁ – הֵם לְבַדָּם, אֵין בָּהֶם עָוֹן אַחֵר. דָּבָר אַחֵר: הֵם שֶׁהִמְרוּ בְּמָרָה, הֵם הָיוּ שֶׁהִמְרוּ בְּיַם סוּף, הֵם עַצְמָם שֶׁהִמְרוּ בְּמִדְבַּר צִן.

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְ־הוָה לֵאמֹר:	**ומַלֵּיל מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ לְמֵימַר:**

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה' וְגוֹמֵר – לְהוֹדִיעַ שִׁבְחָן שֶׁל צַדִּיקִים: כְּשֶׁנִּפְטָרִים מִן הָעוֹלָם, מַנִּיחִים צָרְכָּן וְעוֹסְקִין בְּצָרְכֵי צִבּוּר. **לֵאמֹר** – אָמַר לוֹ: הַשִּׁיבֵנִי אִם אַתָּה מְמַנֶּה לָהֶם פָּרְנָס אִם לָאו.

יִפְקֹד יְ־הוָה אֱ־לֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל־בָּשָׂר אִישׁ עַל־הָעֵדָה:	**יְמַנֵּי יְיָ אֱלָהּ רוּחַיָּא לְכָל בִּשְׂרָא גּוּבְרָא עַל כְּנִשְׁתָּא:**

יִפְקֹד ה' – כְּיוָן שֶׁשָּׁמַע מֹשֶׁה שֶׁאָמַר לוֹ הַמָּקוֹם: תֵּן נַחֲלַת צְלָפְחָד לִבְנוֹתָיו, אָמַר: הִגִּיעַ שָׁעָה שֶׁאֶתְבַּע צָרָכַי, שֶׁיִּירְשׁוּ בָּנַי אֶת גְּדֻלָּתִי. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֹא כָּךְ עָלְתָה בְּמַחֲשָׁבָה לְפָנַי; כְּדַאי הוּא יְהוֹשֻׁעַ לִטֹּל שְׂכַר שִׁמּוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא מָשׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה: "נוֹצֵר תְּאֵנָה יֹאכַל פִּרְיָהּ". **אֱ־לֹהֵי הָרוּחֹת** – לָמָּה נֶאֱמַר אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, גָּלוּי לְפָנֶיךָ דַּעְתּוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאֵינָן דּוֹמִין זֶה לָזֶה. מַנֵּה עֲלֵיהֶם מְנַהִיג שֶׁיְּהֵא סוֹבֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי דַּעְתּוֹ.

אֲשֶׁר־יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת יְ־הוָה כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רֹעֶה:	**דְּיִפּוֹק קֳדָמֵיהוֹן וּדְיֵיעוֹל קֳדָמֵיהוֹן וּדְמַיפֵּיקְנוּן וּדְמַעֵילְנוּן וְלָא תְּהֵי כְּנִשְׁתָּא דַּיָי כְּעָנָא דְּלֵית לְהוֹן רָעֵי:**

אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם – לֹא כְּדַרְכָּךְ מַלְכֵי הָאֻמּוֹת, שֶׁיּוֹשְׁבִים בְּבָתֵּיהֶם וּמְשַׁלְּחִין אֶת חֵילוֹתֵיהֶם לַמִּלְחָמָה; אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁעָשִׂיתִי אֲנִי, שֶׁנִּלְחַמְתִּי בְּסִיחוֹן וְעוֹג, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל תִּירָא אֹתוֹ", וּכְדַרְכְּךָ שֶׁעָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה" וְגוֹמֵר. וְכֵן בְּדָוִד הוּא אוֹמֵר: "כִּי הוּא יוֹצֵא וּבָא לִפְנֵיהֶם", יוֹצֵא בְּרֹאשׁ וְנִכְנָס בְּרֹאשׁ. **וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם** – בִּזְכֻיּוֹתָיו. **וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם** – בִּזְכֻיּוֹתָיו. דָּבָר אַחֵר: **וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם,** שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה לוֹ כְּדַרְכְּךָ שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה לִי, שֶׁאֵינִי מַכְנִיסָן לָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְ־הוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן אִישׁ אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו:	**וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה סַב לָךְ יָת יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן גְּבַר דְּרוּחַ נְבוּאָה בֵּיהּ וְתִסְמוֹךְ יָת יְדָךְ עֲלוֹהִי:**

קַח לְךָ – קָחֲנוּ בִּדְבָרִים: אַשְׁרֶיךָ שֶׁזָּכִיתָ לְהַנְהִיג בָּנָיו שֶׁל מָקוֹם. **לְךָ** – אֶת שֶׁבָּדוּק לְךָ, אֶת זֶה שֶׁאַתָּה מַכִּיר. **אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ** – כַּאֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ, שֶׁיּוּכַל לְהַלֵּךְ כְּנֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. **וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו** – תֵּן לוֹ מְתֻרְגְּמָן שֶׁיִּדְרֹשׁ בְּחַיֶּיךָ, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ עָלָיו: לֹא הָיָה לוֹ לְהָרִים רֹאשׁ בִּימֵי מֹשֶׁה.

וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָּל־הָעֵדָה וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם:	**וְתִקֵּים יָתֵיהּ קֳדָם אֶלְעָזָר כָּהֲנָא וּקְדָם כָּל כְּנִשְׁתָּא וּתְפַקֵּיד יָתֵיהּ לְעֵינֵיהוֹן:**

וְצִוִּיתָה אֹתוֹ – עַל יִשְׂרָאֵל: דַּע שֶׁטַּרְחָנִין הֵם, סַרְבָנִים הֵם; עַל מְנָת שֶׁתְּקַבֵּל עָלֶיךָ.

וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	**וְתִתֵּין מִזִּיוָךְ עֲלוֹהִי בְּדִיל דְּיִקְבְּלוּן מִנֵּיהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:**

וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו – זֶה קְרוּן עוֹר פָּנִים. **מֵהוֹדְךָ** – וְלֹא כָּל הוֹדְךָ. נִמְצָאנוּ לְמֵדִין: פְּנֵי מֹשֶׁה כַּחַמָּה, פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כַּלְּבָנָה. **לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – שֶׁיִּהְיוּ נוֹהֲגִין בּוֹ כָּבוֹד וְיִרְאָה כְּדַרְכְּךָ שֶׁנּוֹהֲגִין בְּךָ.

וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי יְ־הוָה עַל־פִּיו יֵצְאוּ וְעַל־פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל־הָעֵדָה:	**וּקְדָם אֶלְעָזָר כָּהֲנָא יְקוּם וְיִשְׁאַל לֵיהּ בְּדִין אוּרִיָּא קֳדָם יְיָ עַל מֵימְרֵיהּ יְהוֹן נָפְקִין וְעַל מֵימְרֵיהּ יְהוֹן עָאלִין הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִמֵּיהּ וְכָל כְּנִשְׁתָּא:**

וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד – הֲרֵי שְׁאֵלָתְךָ שֶׁשָּׁאַלְתָּ, שֶׁאֵין הַכָּבוֹד הַזֶּה זָז מִבֵּית אָבִיךָ; שֶׁאַף יְהוֹשֻׁעַ יְהֵא צָרִיךְ לְאֶלְעָזָר. **וְשָׁאַל לוֹ** – כְּשֶׁיִּצְטָרֵךְ לָצֵאת לְמִלְחָמָה. **עַל פִּיו** – שֶׁל אֶלְעָזָר. **וְכָל הָעֵדָה** – סַנְהֶדְרִין.

וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְ־הוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמִדֵהוּ לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָּל־הָעֵדָה:	**וְעַבַד מֹשֶׁה כְּמָא דְפַקֵּיד יְיָ יָתֵיהּ וּדְבַר יָת יְהוֹשֻׁעַ וְאַקִימֵיהּ קֳדָם אֶלְעָזָר כָּהֲנָא וּקְדָם כָּל כְּנִשְׁתָּא:**

וַיִּקַּח אֶת יְהוֹשֻׁעַ – לְקָחוֹ בִּדְבָרִים, וְהוֹדִיעוֹ מַתַּן שְׂכַר פַּרְנְסֵי יִשְׂרָאֵל לָעוֹלָם הַבָּא.

וַיִּסְמֹךְ אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיְצַוֵּהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְ־הוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:	**וְסַמְךָ יָת יְדוֹהִי עֲלוֹהִי וּפַקֵּדֵיהּ כְּמָא דְמַלֵּיל יְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה:**

וַיִּסְמֹךְ אֶת יָדָיו – בְּעַיִן יָפָה, יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִמַּה שֶׁנִּצְטַוָּה; שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ: "וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ" ; וְהוּא עָשָׂה בִּשְׁתֵּי יָדָיו, וַעֲשָׂאוֹ כִּכְלִי מָלֵא וְגָדוּשׁ, וּמִלְאוֹ חָכְמָתוֹ בְּעַיִן יָפָה. **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה'** – אַף לְעִנְיַן הַהוֹד, נָתַן מֵהוֹדוֹ עָלָיו.

חמישי — פָּרָשַׁת הַמוֹסָפִים

וַיְדַבֵּר יְ־הוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	**וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר:**
צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ:	**פַּקֵּיד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן יָת קוּרְבָּנִי לְחֵים סְדוּר לְקוּרְבָּנַי לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא תִּטְרוּן לְקָרָבָא קֳדָמַי בְּזִמְנֵיהּ:**

צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – מָה אָמוּר לְמַעְלָה "יִפְקֹד ה'". אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: עַד שֶׁאַתָּה מְצַוֵּנִי עַל בָּנַי, צַוֵּה אֶת בָּנַי עָלַי. מָשָׁל לְבַת מֶלֶךְ שֶׁהָיְתָה נִפְטֶרֶת מִן הָעוֹלָם וְהָיְתָה מְפַקֶּדֶת לְבַעְלָהּ עַל בָּנֶיהָ וְכוּ' כִּדְאִיתָא בְּסִפְרֵי. **קָרְבָּנִי** – זֶה הַדָּם. **לַחְמִי** – אֵלּוּ אֵמוּרִין, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה". **לְאִשַּׁי** – הַנִּתָּנִין לְאִשֵּׁי מִזְבֵּחִי. **תִּשְׁמְרוּ** – שֶׁיִּהְיוּ כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים עוֹמְדִין עַל גַּבָּיו; מִכָּאן לָמְדוּ וְתִקְנוּ מַעֲמָדוֹת. **בְּמוֹעֲדוֹ** – בְּכָל יוֹם הוּא מוֹעֵד הַתְּמִידִים.

וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַי־הוָה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד:	**וְתֵימַר לְהוֹן דֵּין קוּרְבָּנָא דְּתִקְרְבוּן קֳדָם יְיָ אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁלְמִין תְּרֵין לְיוֹמָא עֲלָתָא תְּדִירָא:**

וְאָמַרְתָּ לָהֶם – אִזְהָרָה לְבֵית דִּין. **שְׁנַיִם לַיּוֹם** – כִּפְשׁוּטוֹ. וְעִקָּרוֹ בָּא לְלַמֵּד שֶׁיִּהְיוּ נִשְׁחָטִין כְּנֶגֶד הַיּוֹם, תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר בַּמַּעֲרָב, וְשֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם בְּמִזְרָחָן שֶׁל טַבָּעוֹת.

אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם:	**יָת־כְּבָשָׂא חַד תַּעֲבִיד בְּצַפְרָא וְיָת אִמְּרָא תִּנְיָנָא תַּעֲבִיד בֵּין שְׁמַשַׁיָּא:**

אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד – אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר בְּפָרָשַׁת 'וְאַתָּה תְּצַוֶּה': "וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה" וְגוֹמֵר, הִיא הָיְתָה אַזְהָרָה לִימֵי הַמִּלּוּאִים, וְכָאן צִוָּה לְדוֹרוֹת.

וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין:	**וְחַד מִן עֶשְׂרָא בְּתֻלַת סְאִין סוֹלְתָא לְמִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח כְּתִישָׁא רְבִעוּת הִינָא:**

סֹלֶת לְמִנְחָה – מִנְחַת נְסָכִים.

עֹלַת תָּמִיד הָעֲשִׂיָה בְּהַר סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַי־הוָה:	**עֲלַת תְּדִירָא דְּאִתְעֲבִידַת בְּטוּרָא דְּסִינַי לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ:**

הָעֲשִׂיָה בְּהַר סִינַי – כְּאוֹתָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בִּימֵי הַמִּלּוּאִים. דָּבָר אַחֵר: **הָעֲשִׂיָה בְּהַר סִינַי,** מַקִּישׁ עוֹלַת תָּמִיד לְעוֹלַת הַר סִינַי, אוֹתָהּ שֶׁקְּרֵבָה לִפְנֵי מַתַּן תּוֹרָה, שֶׁכָּתוּב בָּהּ: "וַיָּשֻׂם בָּאֲגֻנֹת" ; מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנָה כֵּלִי.

וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַי־הוָה:	**וְנִסְכֵּיהּ רְבִעוּת הִינָא לְאִמְּרָא חַד בְּקוּדְשָׁא יִתְנַסַּךְ נִסּוּךְ דַּחֲמַר עַתִּיק קֳדָם יְיָ:**

וְנִסְכּוֹ – יַיִן. **בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ** – עַל הַמִּזְבֵּחַ יִתְנַסְּכוּ. **נֶסֶךְ שֵׁכָר** – יַיִן הַמְשֻׁכָּר, פָּרָט לְיַיִן מִגִּתּוֹ.

וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבַּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַי־הוָה:	**וְיָת אִמְּרָא תִּנְיָנָא תַּעֲבִיד בֵּין שְׁמַשַׁיָּא כְּמִנְחַת צַפְרָא וּכְנִסְכֵּיהּ תַּעֲבִיד קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ:**

רֵיחַ נִיחֹחַ – נַחַת רוּחַ לְפָנַי, שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי.

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן וְנִסְכּוֹ:	**וּבְיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁלְמִין וּתְרֵין עֶשְׂרוֹנִין סוֹלְתָא מִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח וְנִסְכֵּיהּ:**
עֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:	**עֲלַת שַׁבָּא תִּתְעֲבִיד בְּשַׁבָּא עַל עֲלַת תְּדִירָא וְנִסְכַּהּ:**

עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ – וְלֹא עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבָּת אַחֶרֶת. הֲרֵי שֶׁלֹּא הִקְרִיב בְּשַׁבָּת זוֹ, שׁוֹמֵעַ אֲנִי יַקְרִיב שְׁתַּיִם לַשַּׁבָּת הַבָּאָה תַּלְמוּד לוֹמַר **בְּשַׁבַּתּוֹ**; מַגִּיד שֶׁאִם עָבַר יוֹמוֹ, בָּטֵל קָרְבָּנוֹ. **עַל עֹלַת הַתָּמִיד** – אֵלּוּ מוּסָפִין, לַבַּד אוֹתָן שְׁנֵי כְּבָשִׂים שֶׁל עוֹלַת הַתָּמִיד. וּמַגִּיד שֶׁאֵין קָרְבִּין אֶלָּא בֵּין שְׁנֵי הַתְּמִידִין. וְכֵן בְּכָל הַמּוּסָפִין נֶאֱמַר "עַל עוֹלַת הַתָּמִיד" לְתַלְמוּד וֶה.

וּבְרֹאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַי-הוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:	**וּבְרִאשֵׁי יַרְחֵיכוֹן תִּקָּרְבוּן עֲלָתָא קֳדָם יְיָ תּוֹרֵי בְּנֵי תוֹרֵי תְּרֵין וּדְכַר חַד אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שִׁבְעָא שַׁלְמִין:**
וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְלוּלָה בַשָּׁמֶן לָאַיִל הָאֶחָד:	**וּתְלָתָא עֶשְׂרוֹנִין סוּלְתָּא מִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח לְתוֹרָא חַד וּתְרֵין עֶשְׂרוֹנִין סוּלְתָּא מִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח לְדִכְרָא חַד:**

וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים – כְּמִשְׁפַּט נִסְכֵּי פַּר, שֶׁכֵּן הֵן קְצוּבִין בְּפָרָשַׁת נְסָכִים.

וְעִשָּׂרֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת מִנְחָה בְלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַי-הוָה:	**וְעֶשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא סוּלְתָּא מִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח לְאִמְּרָא חַד עֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ:**
וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יָיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה:	**וְנִסְכֵּיהוֹן פַּלְגוּת הִינָא יְהֵי לְתוֹרָא וְתַלְתוּת הִינָא לְדִכְרָא וְרִבְעוּת הִינָא לְאִמְּרָא חַמְרָא דָּא עֲלַת רֵישׁ יַרְחָא בְּאִתְחַדְּתוֹתֵיהּ כֵּן לְכָל רֵישֵׁי יַרְחֵי שַׁתָּא:**

זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ – שֶׁאִם עָבַר יוֹמוֹ, בָּטֵל קָרְבָּנוֹ, וְשׁוּב אֵין לוֹ תַּשְׁלוּמִין.

וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַי-הוָה עַל־עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ:	**וּצְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא קֳדָם יְיָ עַל עֲלַת תְּדִירָא יִתְעֲבִיד וְנִסְכֵּיהּ:**

וּשְׂעִיר עִזִּים וְגוֹמֵר – כָּל שְׂעִירֵי הַמּוּסָפִין בָּאִין לְכַפֵּר עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּמַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת. וְנִשְׁתַּנָּה שְׂעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: **לַה'**, לְלַמֶּדְךָ שֶׁמְּכַפֵּר עַל שֶׁאֵין בּוֹ יְדִיעָה לֹא בְּתִחִלָּה וְלֹא בְּסוֹף, שֶׁאֵין מַכִּיר בַּחֹטֶא אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּלְבַד; וּשְׂאָר הַשְּׂעִירִין לְמֵדִין מִמֶּנּוּ. וּמִדָּרְשׁוֹ בָּאַגָּדָה, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הָבִיאוּ כַּפָּרָה עָלַי עַל שֶׁמִּעַטְתִּי אֶת הַיָּרֵחַ. **עַל עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה** – כָּל הַקָּרְבָּן הַזֶּה. **וְנִסְכּוֹ** – אֵין **וְנִסְכּוֹ** מוּסָב עַל הַשָּׂעִיר, שֶׁאֵין נְסָכִים לְחַטָּאת.

שישי

וּבַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ פֶּסַח לַי-הוָה:	**וּבִירְחָא קַדְמָאָה בְּאַרְבְּעַת עְשַׂר יוֹמָא לִירְחָא פִּסְחָא קֳדָם יְיָ:**
וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חָג שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת יֵאָכֵל:	**וּבַחֲמִשְׁתְּ עְשַׂר יוֹמָא לִירְחָא הָדֵין חַגָּא שִׁבְעָא יוֹמִין פַּטִּירָא יִתְאֲכִיל:**
בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:	**בְּיוֹמָא קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:**

כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה – אֲפִלּוּ מְלָאכָה הַצְּרִיכָה לָכֶם, כְּגוֹן דָּבָר הָאָבֵד הַמֻּתָּר בְּחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אֲסוּרָה בְּיוֹם טוֹב.

וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה עֹלָה לַי-הוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד וְשִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:	**וּתְקָרְבוּן קוּרְבָּנָא עֲלָתָא קֳדָם יְיָ תּוֹרֵי בְּנֵי תוֹרֵי תְּרֵין וּדְכַר חַד וְשִׁבְעָא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁלְמִין יְהוֹן לְכוֹן:**

פָּרִים – כְּנֶגֶד אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם". **אֵילִים** – כְּנֶגֶד אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק. **כְּבָשִׂים** – כְּנֶגֶד יַעֲקֹב, "וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב". בְּיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן רָאִיתִי זֹאת.

וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל תַּעֲשׂוּ:	**וּמִנְחָתְהוֹן סוּלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח תְּלָתָא עֶשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא וְתַרְתֵּין עֶשְׂרוֹנִין לְדִכְרָא תַּעְבְּדוּן:**

עֶשְׂרֹון עִשָּׂרוֹן תַּעֲשֶׂה לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לִשְׁבִעַת הַכְּבָשִׂים:	עֶשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא תַּעֲבִיד לְאִמְרָא חַד כֵּן לִשְׁבְעָא אִמְרִין:
וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:	וּצְפִירָא דְחַטָּתָא חַד לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן:
מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת־אֵלֶּה:	בָּר מֵעֲלַת צַפְרָא דְהִיא עֲלַת תְּדִירָא תַּעְבְּדוּן יָת אִלֵּין:
כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַי־הוָה עַל־עוֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ:	כְּאִלֵּין תַּעְבְּדוּן לְיוֹמָא שִׁבְעָא יוֹמִין לְחֵים קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בִּרְעָוָא קֳדָם יְיָ עַל עֲלַת תְּדִירָא יִתְעֲבִיד וְנִסְכֵּיהּ:
כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם – שֶׁלֹּא יְהִיוּ פּוֹחֲתִין וְהוֹלְכִין כְּפָרֵי הֶחָג.	
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:	וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:
וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַי־הוָה בְּשָׁבֻעֹתֵיכֶם מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:	וּבְיוֹמָא דְבִכּוּרַיָּא בְּקָרוֹבֵיכוֹן מִנְחָתָא חַדַתָּא קֳדָם יְיָ בְּשַׁבְעֲתֵיכוֹן מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:
וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים – חַג הַשָּׁבוּעוֹת קָרוּי "בִּכּוּרֵי קְצִיר חִטִּים", עַל שֵׁם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁהֵם רִאשׁוֹנִים לְמִנְחַת חִטִּים הַבָּאָה מִן הֶחָדָשׁ.	
וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַי־הוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם אַיִל אֶחָד שִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה:	וּתְקָרְבוּן עֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא בִּרְעָוָא קֳדָם יְיָ תּוֹרֵי בְנֵי תוֹרֵי תְּרִין דְּכַר חַד שִׁבְעָא אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא:
וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר הָאֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד:	וּמִנְחָתְהוֹן סוּלְתָא דְפִילָא בְמִשַׁח תְּלָתָא עֶשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא חַד תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין לְדִכְרָא חַד:
עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹנָא לְאִמְרָא חַד כֵּן לִשְׁבְעָא אִמְרִין:	עֶשְׂרוֹן עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לִשְׁבִעַת הַכְּבָשִׂים:
שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:	צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן:
מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַּעֲשׂוּ תְּמִימִם יִהְיוּ־לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם:	בָּר מֵעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתֵיהּ תַּעְבְּדוּן שַׁלְמִין יְהוֹן לְכוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן:
תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם – אַף הַנְּסָכִים יִהְיוּ תְּמִימִים. לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ מִכָּאן, שֶׁהַיַּיִן שֶׁהֶעֱלָה קָמָחִין – פָּסוּל לַנְּסָכִים.	
וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:	וּבְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לְיַרְחָא מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן יוֹם יַבָּבָא יְהֵי לְכוֹן:
וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַי־הוָה פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:	וְתַעְבְּדוּן עֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא בִּרְעָוָא קֳדָם יְיָ תּוֹר בַּר תּוֹרֵי חַד דְּכַר חַד אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא שִׁבְעָא שַׁלְמִין:
וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאָיִל:	וּמִנְחָתְהוֹן סוּלְתָא דְפִילָא בְמִשַׁח תְּלָתָא עֶשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין לְדִכְרָא:
וְעִשָּׂרוֹן אֶחָד לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים:	וְעֶשְׂרוֹנָא חַד לְאִמְרָא חַד כֵּן לִשְׁבְעָא אִמְרִין:
וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:	וּצְפִיר בַּר עִזִּין חַד חַטָּתָא לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן:
מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְעֹלֹתָם וּמִנְחֹתָם וְנִסְכֵּיהֶם כְּמִשְׁפָּטָם לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַי־הוָה:	בָּר מֵעֲלַת יַרְחָא וּמִנְחָתַהּ וַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתַהּ וְנִסְכֵּיהוֹן כְּדַחְזֵי לְהוֹן לְאִתְקַבָּלָא בִּרְעָוָא קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ:

מִלְּבַד עֹלַת הַחֹדֶשׁ – מוּסָפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

וּבֶעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ:	וּבֶעָשׂוֹר לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן וְתִעַנּוֹן יָת נַפְשָׁתְכוֹן כָּל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן:
וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַי-הוָה רֵיחַ נִיחֹחַ פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:	וְתַקְרְבוּן עֲלָתָא קֳדָם יְיָ לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא תּוֹר בַּר תּוֹרֵי חַד דְּכַר חַד אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שִׁבְעָא שַׁלְמִין יְהוֹן לְכוֹן:
וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד:	וּמִנְחָתְהוֹן סוּלְתָּא דְפִילָא בְּמִשַׁח תְּלָתָא עֶשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין לְדִכְרָא חַד:
עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים:	עֶשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא לְאִמְּרָא חַד כֵּן לְשִׁבְעָה אִמְּרִין:
שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם:	צְפִיר בַּר עִזִּין חַד חַטָּתָא בָּר מֵחַטַּת כִּפּוּרַיָּא וְעֹלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתְהּ וְנִסְכֵּיהוֹן:

מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים – שָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בְּכִפֻּרִים הָאָמוּר בְּ'אַחֲרֵי מוֹת', שֶׁגַּם הוּא חַטָּאת. **וְעֹלַת הַתָּמִיד** – וּמִלְּבַד עוֹלַת הַתָּמִיד, תַּעֲשׂוּ עוֹלוֹת הַלָּלוּ. **וְנִסְכֵּיהֶם** – מוּסָב עַל הַמּוּסָפִין הַכְּתוּבִין **תַּעֲשׂוּ**, וְהוּא לְשׁוֹן צִוּוּי: "מִלְּבַד עוֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ תַּעֲשׂוּ אֶת אֵלֶּה וְנִסְכֵּיהֶם". וְכֵן כָּל **וְנִסְכֵּיהֶם** הָאֲמוּרִים בְּכָל הַמּוֹעֲדוֹת, חוּץ מִשֶּׁל קָרְבְּנוֹת הֶחָג, שֶׁכָּל "וְנִסְכָּהּ", "וְנִסְכֵּיהֶם", "וּנְסָכֶיהָ" שֶׁבָּהֶם – מוּסָבִים עַל הַתָּמִיד, וְאֵינָן לְשׁוֹן צִוּוּי; שֶׁהֲרֵי נִסְכֵּיהֶם שֶׁל מוּסָפִין כְּתוּבִין לְעַצְמָן בְּכָל יוֹם וָיוֹם.

שביעי

וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגֹּתֶם חַג לַי-הוָה שִׁבְעַת יָמִים:	וּבַחֲמִשְׁתָּ עֲשַׂר יוֹם לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחַן לָא תַעְבְּדוּן וְתֵיחֲגוּן חַגָּא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא יוֹמִין:
וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַי-הוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם יִהְיוּ:	וְתַקְרְבוּן עֲלָתָא קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ תּוֹרֵי בְּנֵי תוֹרֵי תְּלָת עֲשַׂר דְּכְרִין תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעַת עֲשַׂר שַׁלְמִין יְהוֹן:
וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר הָאֶחָד לִשְׁלֹשָׁה עָשָׂר פָּרִים שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד לִשְׁנֵי הָאֵילִם:	וּמִנְחָתְהוֹן סוּלְתָּא דְפִילָא בְּמִשַׁח תְּלָתָא עֶשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא חַד לִתְלָת עֲשַׂר תּוֹרִין תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין לְדִכְרָא חַד לִתְרֵין דְּכְרִין:
וְעִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְאַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים:	וְעֶשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא לְאִמְּרָא חַד כֵּן לְאַרְבְּעַת עֲשַׂר אִמְּרִין:
וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:	וּצְפִיר בַּר עִזִּין חַד חַטָּתָא בָּר מֵעֲלַת תְּדִירָא מִנְחָתְהּ וְנִסְכָּהּ:
וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנֵים עָשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:	וּבְיוֹמָא תִנְיָנָא תּוֹרֵי בְּנֵי תוֹרֵי תְּרֵי עֲשַׂר דְּכְרִין תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעַת עֲשַׂר שַׁלְמִין:
וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:	וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרֵי לְדִכְרֵי וּלְאִמְּרֵי בְּמִנְיָנֵיהוֹן כְּדַחְזֵי:

וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים – פָּרֵי הֶחָג שִׁבְעִים הֵם, כְּנֶגֶד שִׁבְעִים אֻמּוֹת, שֶׁמִּתְעַטְּפִים וְהוֹלְכִים; סִימָן כָּלְיָה הוּא לָהֶם, וּבִימֵי הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ מְגִנִּים עֲלֵיהֶם מִן הַיִּסּוּרִין. וְהַכְּבָשִׂים כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּקְרְאוּ "שֶׂה פְּזוּרָה". וְהֵם קְבוּעִים, וּמְנָיָנָם תִּשְׁעִים וּשְׁמוֹנָה, לְכִלּוֹת מֵהֶם תִּשְׁעִים וּשְׁמוֹנָה קְלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה. בַּשֵּׁנִי נֶאֱמַר "וְנִסְכֵּיהֶם", עַל שְׁנֵי תְּמִידֵי הַיּוֹם; וְלֹא שְׁנָה הַלָּשׁוֹן אֶלָּא לְדָרָשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: בַּשֵּׁנִי "וְנִסְכֵּיהֶם", בַּשִּׁשִּׁי "וּנְסָכֶיהָ", בַּשְּׁבִיעִי "כְּמִשְׁפָּטָם" ; מ"ם יו"ד מ"ם, הֲרֵי כָּאן "מַיִם", רֶמֶז לְנִסּוּךְ הַמַּיִם מִן הַתּוֹרָה בֶּחָג.

וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם:	וְצִפִּיר בַּר עִזִּין חַד חַטָּאָ בָּר מֵעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתַהּ וְנִסְכֵּיהוֹן:
וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עַשְׁתֵּי־עָשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:	וּבְיוֹמָא תְּלִיתָאָה תּוֹרֵי חַד עֲשַׂר דְּכְרִין תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעַת עֲשַׂר שַׁלְמִין:
וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:	וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרֵי לְדִכְרֵי וּלְאִמְּרֵי בְּמִנְיָנֵיהוֹן כְּדַחְזֵי:
וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:	וְצִפִּירָא דְּחַטָּאתָא חַד בָּר מֵעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתַהּ וְנִסְכַּהּ:
וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי פָּרִים עֲשָׂרָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:	וּבְיוֹמָא רְבִיעָאָה תּוֹרֵי עֲשָׂרָא דְּכְרִין תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעַת עֲשַׂר שַׁלְמִין:
מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:	מִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרֵי לְדִכְרֵי וּלְאִמְּרֵי בְּמִנְיָנֵיהוֹן כְּדַחְזֵי:
וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:	וְצִפִּיר בַּר עִזִּין חַד חַטָּאת בָּר מֵעֲלַת תְּדִירָא מִנְחָתַהּ וְנִסְכַּהּ:
וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:	וּבְיוֹמָא חֲמִישָׁאָה תּוֹרֵי תִּשְׁעָא דְּכְרִין תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעַת עֲשַׂר שַׁלְמִין:
וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:	וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרֵי לְדִכְרֵי וּלְאִמְּרֵי בְּמִנְיָנֵיהוֹן כְּדַחְזֵי:
וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:	וְצִפִּירָא דְּחַטָּאתָא חַד בָּר מֵעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתַהּ וְנִסְכַּהּ:
וּבַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי פָּרִים שְׁמֹנָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:	וּבְיוֹמָא שְׁתִיתָאָה תּוֹרֵי תְּמָנְיָא דְּכְרִין תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעַת עֲשַׂר שַׁלְמִין:
וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:	וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרֵי לְדִכְרֵי וּלְאִמְּרֵי בְּמִנְיָנֵיהוֹן כְּדַחְזֵי:
וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכֶּיהָ:	וְצִפִּירָא דְּחַטָּאתָא חַד בָּר מֵעֲלַת תְּדִירָא מִנְחָתַהּ וְנִסְכַּהָא:
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שִׁבְעָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:	וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תּוֹרֵי שִׁבְעָא דְּכְרִין תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעַת עֲשַׂר שַׁלְמִין:
וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם:	וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרֵי לְדִכְרֵי וּלְאִמְּרֵי בְּמִנְיָנֵיהוֹן כְּדַחְזֵי לְהוֹן:
וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:	וְצִפִּירָא דְּחַטָּאתָא חַד בַּר מֵעֲלַת תְּדִירָא מִנְחָתַהּ וְנִסְכַּהּ:
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:	בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה כְּנִישִׁין תְּהוֹן לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:

עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם – עֲצוּרִים בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה. דָּבָר אַחֵר: **עֲצֶרֶת,** עִצְּרוּ מִלַּצֵאת; מְלַמֵּד שֶׁטָּעוּן לִינָה. וּמִדָּרְשׁוֹ בָּאַגָּדָה, לְפִי שֶׁכָּל יְמוֹת הָרֶגֶל הִקְרִיבוּ כְּנֶגֶד שִׁבְעִים אֻמּוֹת; וּכְשֶׁבָּאִין לָלֶכֶת, אָמַר לָהֶם הַמָּקוֹם: בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם, עֲשׂוּ לִי סְעֻדָּה קְטַנָּה, כְּדֵי שֶׁאֶהֱנֶה מִכֶּם,

וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַי-הוָה פַּר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:	**וּתְקָרְבוּן עֲלָתָא קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ תּוֹר חַד דְּכַר חַד אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שִׁבְעָא שַׁלְמִין:**

פַּר אֶחָד אַיִל אֶחָד – אֵלּוּ כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל; הִתְעַכְּבוּ לִי מְעַט עוֹד. וּלְשׁוֹן חִבָּה הוּא זֶה, כְּבָנִים הַנִּפְטָרִים מֵאֲבִיהֶם וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: קָשָׁה עָלַי פְּרִדַתְכֶם, עַכְּבוּ עוֹד יוֹם אֶחָד. מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁעָשָׂה סְעֻדָּה וְכוּלָּיהּ כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת סֻכָּה. וּבְמִדְרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא: לְמָדָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁמִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַכְסַנַאי, יוֹם רִאשׁוֹן מַאֲכִילוֹ פְּטוּמוֹת, לְמָחָר יַאֲכִילֶנּוּ דָּגִים, לְמָחָר יַאֲכִילֶנּוּ בְּשַׂר בְּהֵמָה, לְמָחָר מַאֲכִילוֹ קִטְנִיּוֹת, לְמָחָר מַאֲכִילוֹ יָרָק; פּוֹחֵת וְהוֹלֵךְ, כְּפָרֵי הֶחָג.

מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּר לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:	**מִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרָא לְדִכְרָא וּלְאִמְּרֵי בְּמִנְיָנֵיהוֹן כְּדַחְזֵי:**
וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:	**וּצְפִירָא דְּחַטָּאתָא חַד בָּר מֵעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתַהּ וְנִסְכַּהּ:**
אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַי-הוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנִּדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְכֵּיכֶם וּלְשַׁלְמֵיכֶם:	**אִלֵּין תַּעְבְּדוּן קֳדָם יְיָ בְּמוֹעֲדֵיכוֹן בָּר מִנִּדְרֵיכוֹן וְנִדְבָתְכוֹן לַעֲלָוָתְכוֹן וּלְמִנְחָתְכוֹן וּלְנִסְכֵּיכוֹן וּלְנִכְסַת קוּדְשֵׁיכוֹן:**

אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם – דָּבָר הַקָּצוּב לְחוֹבָה. **לְבַד מִנִּדְרֵיכֶם** – אִם בָּאתֶם לִדֹּר קָרְבָּנוֹת בָּרֶגֶל, מִצְוָה הִיא בְּיֶדְכֶם. אוֹ נְדָרִים אוֹ נְדָבוֹת שֶׁנִּדַּרְתֶּם כָּל הַשָּׁנָה – הַקְרִיבוּם בָּרֶגֶל, שָׁמָּא יִקְשֶׁה לוֹ לַחֲזֹר וְלַעֲלוֹת לִירוּשָׁלַיִם וּלְהַקְרִיב נְדָרָיו, וְנִמְצָא עוֹבֵר בְּבַל תְּאַחֵר.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְ-הוָה אֶת־מֹשֶׁה:	**וַאֲמַר מֹשֶׁה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דְּפַקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:**

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – לְהַפְסִיק הָעִנְיָן, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. לְפִי שֶׁעַד כָּאן דִּבְּרוֹ שֶׁל מָקוֹם, וּפָרָשַׁת נְדָרִים מַתְחֶלֶת בְּדִבּוּרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, הֻצְרַךְ לְהַפְסִיק תְּחִלָּה, וְלוֹמַר שֶׁחָזַר מֹשֶׁה וְאָמַר פָּרָשָׁה זוֹ לְיִשְׂרָאֵל; שֶׁאִם לֹא כֵן, יֵשׁ בְּמַשְׁמָע שֶׁלֹּא אָמַר לָהֶם זוֹ, אֶלָּא בְּפָרָשַׁת נְדָרִים הִתְחִיל דְּבָרָיו.

תּוֹסֶפְתָּא הַשָּׁלֵם

לִמְנוֹת עַד שֶׁיִּטָּהֵר, אֵין יוֹם שְׁבִיעִי עוֹלֶה לוֹ. כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ: מַתְחִיל מוֹנֶה מִיַּד, יוֹם שְׁבִיעִי עוֹלֶה לוֹ מִן הַמִּנְיָן.

ב,י מָנָה נְזִירוּתוֹ וְלֹא הֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו – אָסוּר לְגַלֵּחַ וְלִשְׁתּוֹת יַיִן וְלִטָּמֵא לַמֵּתִים. הֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו וְלֹא גִלַּח – אָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן וְלִטָּמֵא לַמֵּתִים. אִם גִּלַּח וְשָׁתָה יַיִן וְנִטְמָא לַמֵּתִים – הֲרֵי זֶה סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כֵּיוָן שֶׁנִּזְרַק עָלָיו אֶחָד מִן הַדָּמִים – הֻתַּר לַנָּזִיר לִשְׁתּוֹת יַיִן וְלִטָּמֵא לַמֵּתִים.

ב,יא מִי שֶׁנָּזַר שְׁתֵּי נְזִירוֹת, מָנָה רִאשׁוֹנָה וְלֹא הֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁאַל עַל הָרִאשׁוֹנָה לֶחָכָם, וְהִתִּיר לוֹ– יָצְתָה נְזִירוּת שְׁנִיָּה בָּרִאשׁוֹנָה. מָנָה שְׁתֵּיהֶן וְהֵבִיא קָרְבְּנוֹת שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת – לֹא עָלְתָה בְּיָדוֹ אֶלָּא אַחַת. הִפְרִישׁ שֶׁל זוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְשֶׁל זוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְהָלַךְ וְהִקְרִיב אֶת שֶׁל זוֹ בָּזוֹ וְאֶת שֶׁל זוֹ בָּזוֹ – לֹא יָצָא.

ט וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ אֲדֹנִי־צֶדֶק מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם כִּי־לָכַד
יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעַי וַיַּחֲרִימָהּ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לִירִיחוֹ
וּלְמַלְכָּהּ כֵּן־עָשָׂה לָעַי וּלְמַלְכָּהּ וְכִי הִשְׁלִימוּ יֹשְׁבֵי
גִבְעוֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְקִרְבָּם: י וַיִּירְאוּ מְאֹד כִּי
עִיר גְּדוֹלָה גִּבְעוֹן כְּאַחַת עָרֵי הַמַּמְלָכָה וְכִי הִיא
גְּדוֹלָה מִן־הָעַי וְכָל־אֲנָשֶׁיהָ גִּבֹּרִים: יא וַיִּשְׁלַח
אֲדֹנִי־צֶדֶק מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם אֶל־הוֹהָם מֶלֶךְ־חֶבְרוֹן
וְאֶל־פִּרְאָם מֶלֶךְ־יַרְמוּת וְאֶל־יָפִיעַ מֶלֶךְ־לָכִישׁ
וְאֶל־דְּבִיר מֶלֶךְ־עֶגְלוֹן לֵאמֹר: יב עֲלוּ־אֵלַי וְעִזְרֵנִי
וְנַכֶּה אֶת־גִּבְעוֹן כִּי־הִשְׁלִימָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְאֶת־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יג וַיֵּאָסְפוּ וַיַּעֲלוּ חֲמֵשֶׁת | מַלְכֵי
הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם מֶלֶךְ־חֶבְרוֹן מֶלֶךְ־יַרְמוּת
מֶלֶךְ־לָכִישׁ מֶלֶךְ־עֶגְלוֹן הֵם וְכָל־מַחֲנֵיהֶם וַיַּחֲנוּ
עַל־גִּבְעוֹן וַיִּלָּחֲמוּ עָלֶיהָ: יד וַיִּשְׁלְחוּ אַנְשֵׁי גִבְעוֹן
אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּלָה לֵאמֹר אַל־תֶּרֶף
יָדֶיךָ מֵעֲבָדֶיךָ עֲלֵה אֵלֵינוּ מְהֵרָה וְהוֹשִׁיעָה לָּנוּ
וְעָזְרֵנוּ כִּי נִקְבְּצוּ אֵלֵינוּ כָּל־מַלְכֵי הָאֱמֹרִי יֹשְׁבֵי
הָהָר: טו וַיַּעַל יְהוֹשֻׁעַ מִן־הַגִּלְגָּל הֻוא וְכָל־עַם
הַמִּלְחָמָה עִמּוֹ וְכֹל גִּבּוֹרֵי הֶחָיִל: טז וַיֹּאמֶר יְ־הוָה
אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אַל־תִּירָא מֵהֶם כִּי בְיָדְךָ נְתַתִּים לֹא־
יַעֲמֹד אִישׁ מֵהֶם בְּפָנֶיךָ: יז וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ
פִּתְאֹם כָּל־הַלַּיְלָה עָלָה מִן־הַגִּלְגָּל: יח וַיְהֻמֵּם יְ־הוָה
לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּכֵּם מַכָּה־גְדוֹלָה בְּגִבְעוֹן וַיִּרְדְּפֵם
דֶּרֶךְ מַעֲלֵה בֵית־חוֹרֹן וַיַּכֵּם עַד־עֲזֵקָה וְעַד־
מַקֵּדָה: יט וַיְהִי בְּנָסָם | מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמוֹרַד
בֵּית־חוֹרֹן וַי־הוָה הִשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדֹלוֹת
מִן־הַשָּׁמַיִם עַד־עֲזֵקָה וַיָּמֻתוּ רַבִּים אֲשֶׁר־מֵתוּ
בְּאַבְנֵי הַבָּרָד מֵאֲשֶׁר הָרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בֶּחָרֶב: כ אָז
יְדַבֵּר יְהוֹשֻׁעַ לַי־הוָה בְּיוֹם תֵּת יְ־הוָה אֶת־הָאֱמֹרִי
לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר | לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁמֶשׁ
בְּגִבְעוֹן דֹּם וְיָרֵחַ בְּעֵמֶק אַיָּלוֹן: כא וַיִּדֹּם הַשֶּׁמֶשׁ
וְיָרֵחַ עָמָד עַד־יִקֹּם גּוֹי אֹיְבָיו הֲלֹא־הִיא כְתוּבָה
עַל־סֵפֶר הַיָּשָׁר וַיַּעֲמֹד הַשֶּׁמֶשׁ בַּחֲצִי הַשָּׁמַיִם
וְלֹא־אָץ לָבוֹא כְּיוֹם תָּמִים: כב וְלֹא הָיָה כַיּוֹם הַהוּא
לְפָנָיו וְאַחֲרָיו לִשְׁמֹעַ יְ־הוָה בְּקוֹל אִישׁ כִּי יְ־הוָה
נִלְחָם לְיִשְׂרָאֵל: כג וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ
אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּלָה: כד וַיָּנֻסוּ חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים
הָאֵלֶּה וַיֵּחָבְאוּ בַמְּעָרָה בְּמַקֵּדָה: כה וַיַּגֵּד לִיהוֹשֻׁעַ
לֵאמֹר נִמְצְאוּ חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים נֶחְבָּאִים בַּמְּעָרָה
בְּמַקֵּדָה: כו וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ גֹּלּוּ אַבְנִים גְּדֹלוֹת אֶל־
פִּי הַמְּעָרָה וְהַפְקִידוּ עָלֶיהָ אֲנָשִׁים לְשָׁמְרָם:
כז וְאַתֶּם אַל־תַּעַמְדוּ רִדְפוּ אַחֲרֵי אֹיְבֵיכֶם וְזַנַּבְתֶּם
אוֹתָם אַל־תִּתְּנוּם לָבוֹא אֶל־עָרֵיהֶם כִּי נְתָנָם
יְ־הוָה אֱ־לֹהֵיכֶם בְּיֶדְכֶם: כח וַיְהִי כְּכַלּוֹת יְהוֹשֻׁעַ
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַכּוֹתָם מַכָּה גְּדוֹלָה־מְאֹד עַד־תֻּמָּם
וְהַשְּׂרִידִים שָׂרְדוּ מֵהֶם וַיָּבֹאוּ אֶל־עָרֵי הַמִּבְצָר:
כט וַיָּשָׁב כָּל־הָעָם אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ מַקֵּדָה
בְּשָׁלוֹם לֹא־חָרַץ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאִישׁ אֶת־לְשֹׁנוֹ:
ל וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ פִּתְחוּ אֶת־פִּי הַמְּעָרָה וְהוֹצִיאוּ
אֵלַי אֶת־חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה מִן־הַמְּעָרָה:
לא וַיַּעֲשׂוּ כֵן וַיֹּצִיאוּ אֵלָיו אֶת־חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים
הָאֵלֶּה מִן־הַמְּעָרָה אֶת | מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם אֶת־מֶלֶךְ
חֶבְרוֹן אֶת־מֶלֶךְ יַרְמוּת אֶת־מֶלֶךְ לָכִישׁ אֶת־מֶלֶךְ
עֶגְלוֹן: לב וַיְהִי כְּהוֹצִיאָם אֶת־הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר אֶל־קְצִינֵי אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הָהָלְכוּ אִתּוֹ
קִרְבוּ שִׂימוּ אֶת־רַגְלֵיכֶם עַל־צַוְּארֵי הַמְּלָכִים
הָאֵלֶּה וַיִּקְרְבוּ וַיָּשִׂימוּ אֶת־רַגְלֵיהֶם עַל־
צַוְּארֵיהֶם: לג וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ אַל־תִּירְאוּ
וְאַל־תֵּחָתּוּ חִזְקוּ וְאִמְצוּ כִּי כָּכָה יַעֲשֶׂה יְ־הוָה
לְכָל־אֹיְבֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם נִלְחָמִים אוֹתָם: לד וַיַּכֵּם
יְהוֹשֻׁעַ אַחֲרֵי־כֵן וַיְמִיתֵם וַיִּתְלֵם עַל חֲמִשָּׁה עֵצִים
וַיִּהְיוּ תְלוּיִם עַל־הָעֵצִים עַד־הָעָרֶב: לה וַיְהִי לְעֵת |
בּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ וַיּוֹרִידוּם מֵעַל הָעֵצִים
וַיַּשְׁלִכֻם אֶל־הַמְּעָרָה אֲשֶׁר נֶחְבְּאוּ־שָׁם וַיָּשִׂמוּ
אֲבָנִים גְּדֹלוֹת עַל־פִּי הַמְּעָרָה עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה:
לו וְאֶת־מַקֵּדָה לָכַד יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא וַיַּכֶּהָ לְפִי־
חָרֶב וְאֶת־מַלְכָּהּ הֶחֱרִם אוֹתָם וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא הִשְׁאִיר שָׂרִיד וַיַּעַשׂ לְמֶלֶךְ מַקֵּדָה
כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ: לז וַיַּעֲבֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־
יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִמַּקֵּדָה לִבְנָה וַיִּלָּחֶם עִם־לִבְנָה:
לח וַיִּתֵּן יְ־הוָה גַּם־אוֹתָהּ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְאֶת־מַלְכָּהּ
וַיַּכֶּהָ לְפִי־חָרֶב וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא־
הִשְׁאִיר בָּהּ שָׂרִיד וַיַּעַשׂ לְמַלְכָּהּ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ: לט וַיַּעֲבֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ
מִלִּבְנָה לָכִישָׁה וַיַּחַן עָלֶיהָ וַיִּלָּחֶם בָּהּ: מ וַיִּתֵּן

יְ־הוָה אֶת־לָכִישׁ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכְּדָהּ בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי
וַיַּכֶּהָ לְפִי־חָרֶב וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ כְּכֹל
אֲשֶׁר־עָשָׂה לִלְבְנָה: לגאָז עָלָה הֹרָם מֶלֶךְ גֶּזֶר לַעְזֹר
אֶת־לָכִישׁ וַיַּכֵּהוּ יְהוֹשֻׁעַ וְאֶת־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי
הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד: לדוַיַּעֲבֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל
עִמּוֹ מִלָּכִישׁ עֶגְלֹנָה וַיַּחֲנוּ עָלֶיהָ וַיִּלָּחֲמוּ עָלֶיהָ:
להוַיִּלְכְּדוּהָ בַּיּוֹם הַהוּא וַיַּכּוּהָ לְפִי־חָרֶב וְאֵת כָּל־
הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ בַּיּוֹם הַהוּא הֶחֱרִים כְּכֹל אֲשֶׁר־
עָשָׂה לְלָכִישׁ: לווַיַּעַל יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ
מֵעֶגְלוֹנָה חֶבְרוֹנָה וַיִּלָּחֲמוּ עָלֶיהָ: לזוַיִּלְכְּדוּהָ
וַיַּכּוּהָ־לְפִי־חָרֶב וְאֶת־מַלְכָּהּ וְאֶת־כָּל־עָרֶיהָ וְאֶת־
כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא־הִשְׁאִיר שָׂרִיד כְּכֹל
אֲשֶׁר־עָשָׂה לְעֶגְלוֹן וַיַּחֲרֶם אוֹתָהּ וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר־בָּהּ: לחוַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ דְּבִרָה
וַיִּלָּחֶם עָלֶיהָ: לטוַיִּלְכְּדָהּ וְאֶת־מַלְכָּהּ וְאֶת־כָּל־
עָרֶיהָ וַיַּכּוּם לְפִי־חָרֶב וַיַּחֲרִימוּ אֶת־כָּל־נֶפֶשׁ
אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא הִשְׁאִיר שָׂרִיד כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֶבְרוֹן
כֵּן־עָשָׂה לִדְבִרָה וּלְמַלְכָּהּ וְכַאֲשֶׁר עָשָׂה לִלְבְנָה
וּלְמַלְכָּהּ: מוַיַּכֶּה יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הָהָר
וְהַנֶּגֶב וְהַשְּׁפֵלָה וְהָאֲשַׁדּוֹת וְאֵת כָּל־מַלְכֵיהֶם לֹא
הִשְׁאִיר שָׂרִיד וְאֶת כָּל־הַנִּשָּׁמָה הֶחֱרִים כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְ־הוָה אֱ־לֹהֵי יִשְׂרָאֵל: מאוַיַּכֵּם יְהוֹשֻׁעַ מִקָּדֵשׁ
בַּרְנֵעַ וְעַד־עַזָּה וְאֶת כָּל־אֶרֶץ גֹּשֶׁן וְעַד־גִּבְעוֹן:
מבוְאֵת כָּל־הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וְאֶת־אַרְצָם לָכַד יְהוֹשֻׁעַ
פַּעַם אֶחָת כִּי יְ־הוָה אֱ־לֹהֵי יִשְׂרָאֵל נִלְחָם
לְיִשְׂרָאֵל: מגוַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ אֶל־
הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּלָה:

יא אוַיְהִי כִּשְׁמֹעַ יָבִין מֶלֶךְ־חָצוֹר וַיִּשְׁלַח אֶל־יוֹבָב
מֶלֶךְ מָדוֹן וְאֶל־מֶלֶךְ שִׁמְרוֹן וְאֶל־מֶלֶךְ אַכְשָׁף:
בוְאֶל־הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מִצָּפוֹן בָּהָר וּבָעֲרָבָה נֶגֶב
כִּנְרוֹת וּבַשְּׁפֵלָה וּבְנָפוֹת דּוֹר מִיָּם: גהַכְּנַעֲנִי
מִמִּזְרָח וּמִיָּם וְהָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַיְבוּסִי
בָּהָר וְהַחִוִּי תַּחַת חֶרְמוֹן בְּאֶרֶץ הַמִּצְפָּה: דוַיֵּצְאוּ
הֵם וְכָל־מַחֲנֵיהֶם עִמָּם עַם־רָב כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל־
שְׂפַת־הַיָּם לָרֹב וְסוּס וָרֶכֶב רַב־מְאֹד: הוַיִּוָּעֲדוּ כָּל
הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וַיָּבֹאוּ וַיַּחֲנוּ יַחְדָּו אֶל־מֵי מֵרוֹם
לְהִלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל: ווַיֹּאמֶר יְ־הוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ
אַל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי־מָחָר כָּעֵת הַזֹּאת אָנֹכִי נֹתֵן
אֶת־כֻּלָּם חֲלָלִים לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־סוּסֵיהֶם תְּעַקֵּר
וְאֶת־מַרְכְּבֹתֵיהֶם תִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ: זוַיָּבֹא יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־
עַם הַמִּלְחָמָה עִמּוֹ עֲלֵיהֶם עַל־מֵי מֵרוֹם פִּתְאֹם
וַיִּפְּלוּ בָּהֶם: חוַיִּתְּנֵם יְ־הוָה בְּיַד־יִשְׂרָאֵל וַיַּכּוּם
וַיִּרְדְּפוּם עַד־צִידוֹן רַבָּה וְעַד מִשְׂרְפוֹת מַיִם וְעַד־
בִּקְעַת מִצְפֵּה מִזְרָחָה וַיַּכֻּם עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־
לָהֶם שָׂרִיד: טוַיַּעַשׂ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לוֹ
יְ־הוָה אֶת־סוּסֵיהֶם עִקֵּר וְאֶת־מַרְכְּבֹתֵיהֶם שָׂרַף
בָּאֵשׁ: יוַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִיא וַיִּלְכֹּד אֶת־חָצוֹר
וְאֶת־מַלְכָּהּ הִכָּה בֶחָרֶב כִּי־חָצוֹר לְפָנִים הִיא רֹאשׁ
כָּל־הַמַּמְלָכוֹת הָאֵלֶּה: יאוַיַּכּוּ אֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־
בָּהּ לְפִי־חָרֶב הַחֲרֵם לֹא נוֹתַר כָּל־נְשָׁמָה וְאֶת־
חָצוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ: יבוְאֶת־כָּל־עָרֵי הַמְּלָכִים־הָאֵלֶּה
וְאֶת־כָּל־מַלְכֵיהֶם לָכַד יְהוֹשֻׁעַ וַיַּכֵּם לְפִי־חָרֶב
הֶחֱרִים אוֹתָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד יְ־הוָה: יגרַק
כָּל־הֶעָרִים הָעֹמְדוֹת עַל־תִּלָּם לֹא שָׂרָפָם יִשְׂרָאֵל
זוּלָתֵי אֶת־חָצוֹר לְבַדָּהּ שָׂרַף יְהוֹשֻׁעַ: ידוְכֹל שְׁלַל
הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְהַבְּהֵמָה בָּזְזוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַק
אֶת־כָּל־הָאָדָם הִכּוּ לְפִי־חָרֶב עַד־הִשְׁמְדָם אוֹתָם
לֹא הִשְׁאִירוּ כָּל־נְשָׁמָה: טוכַּאֲשֶׁר צִוָּה יְ־הוָה אֶת־
מֹשֶׁה עַבְדּוֹ כֵּן־צִוָּה מֹשֶׁה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְכֵן עָשָׂה
יְהוֹשֻׁעַ לֹא־הֵסִיר דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר־צִוָּה יְ־הוָה אֶת־
מֹשֶׁה: טזוַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הָהָר
וְאֶת־כָּל־הַנֶּגֶב וְאֵת כָּל־אֶרֶץ הַגֹּשֶׁן וְאֶת־הַשְּׁפֵלָה
וְאֶת־הָעֲרָבָה וְאֶת־הַר יִשְׂרָאֵל וּשְׁפֵלָתָהּ: יזמִן־
הָהָר הֶחָלָק הָעוֹלֶה שֵׂעִיר וְעַד־בַּעַל גָּד בְּבִקְעַת
הַלְּבָנוֹן תַּחַת הַר־חֶרְמוֹן וְאֵת כָּל־מַלְכֵיהֶם לָכַד
וַיַּכֵּם וַיְמִיתֵם: יחיָמִים רַבִּים עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־
הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה מִלְחָמָה: יטלֹא־הָיְתָה עִיר אֲשֶׁר
הִשְׁלִימָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּלְתִּי הַחִוִּי יֹשְׁבֵי גִּבְעוֹן
אֶת־הַכֹּל לָקְחוּ בַּמִּלְחָמָה: ככִּי מֵאֵת יְ־הוָה הָיְתָה
לְחַזֵּק אֶת־לִבָּם לִקְרַאת הַמִּלְחָמָה אֶת־יִשְׂרָאֵל
לְמַעַן הַחֲרִימָם לְבִלְתִּי הֱיוֹת־לָהֶם תְּחִנָּה כִּי לְמַעַן
הַשְׁמִידָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְ־הוָה אֶת־מֹשֶׁה: כאוַיָּבֹא
יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִיא וַיַּכְרֵת אֶת־הָעֲנָקִים מִן־הָהָר
מִן־חֶבְרוֹן מִן־דְּבִר מִן־עֲנָב וּמִכֹּל הַר יְהוּדָה וּמִכֹּל
הַר יִשְׂרָאֵל עִם־עָרֵיהֶם הֶחֱרִימָם יְהוֹשֻׁעַ: כבלֹא־
נוֹתַר עֲנָקִים בְּאֶרֶץ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַק בְּעַזָּה בְּגַת

וּבְאַשְׁדּוֹד נִשְׁאָרוּ: כּוַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ
כְּכֹל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְ־הוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְּנָהּ יְהוֹשֻׁעַ
לְנַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל כְּמַחְלְקֹתָם לִשְׁבָטֵיהֶם וְהָאָרֶץ
שָׁקְטָה מִמִּלְחָמָה:

יב אוְאֵלֶּה | מַלְכֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
וַיִּרְשׁוּ אֶת־אַרְצָם בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה הַשֶּׁמֶשׁ
מִנַּחַל אַרְנוֹן עַד־הַר חֶרְמוֹן וְכָל־הָעֲרָבָה מִזְרָחָה:
בסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הַיּוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן מֹשֵׁל
מֵעֲרוֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אַרְנוֹן וְתוֹךְ הַנַּחַל
וַחֲצִי הַגִּלְעָד וְעַד יַבֹּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:
גוְהָעֲרָבָה עַד־יָם כִּנְרוֹת מִזְרָחָה וְעַד יָם הָעֲרָבָה
יָם־הַמֶּלַח מִזְרָחָה דֶּרֶךְ בֵּית הַיְשִׁמוֹת וּמִתֵּימָן
תַּחַת אַשְׁדוֹת הַפִּסְגָּה: דוּגְבוּל עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן
מִיֶּתֶר הָרְפָאִים הַיּוֹשֵׁב בְּעַשְׁתָּרוֹת וּבְאֶדְרֶעִי:
הוּמֹשֵׁל בְּהַר חֶרְמוֹן וּבְסַלְכָה וּבְכָל־הַבָּשָׁן עַד־
גְּבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַחֲצִי הַגִּלְעָד גְּבוּל סִיחוֹן
מֶלֶךְ־חֶשְׁבּוֹן: ומֹשֶׁה עֶבֶד־יְ־הוָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
הִכּוּם וַיִּתְּנָהּ מֹשֶׁה עֶבֶד־יְ־הוָה יְרֻשָּׁה לָרְאוּבֵנִי
וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה: זוְאֵלֶּה מַלְכֵי הָאָרֶץ
אֲשֶׁר הִכָּה יְהוֹשֻׁעַ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן יָמָּה
מִבַּעַל גָּד בִּבְקְעַת הַלְּבָנוֹן וְעַד־הָהָר הֶחָלָק הָעֹלֶה
שֵׂעִירָה וַיִּתְּנָהּ יְהוֹשֻׁעַ לִשְׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל יְרֻשָּׁה
כְּמַחְלְקֹתָם: חבָּהָר וּבַשְּׁפֵלָה וּבָעֲרָבָה וּבָאַשְׁדוֹת
וּבַמִּדְבָּר וּבַנֶּגֶב הַחִתִּי הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי הַפְּרִזִּי
הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: טמֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶחָד מֶלֶךְ הָעַי אֲשֶׁר־
מִצַּד בֵּית־אֵל אֶחָד: ימֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם אֶחָד מֶלֶךְ
חֶבְרוֹן אֶחָד: יאמֶלֶךְ יַרְמוּת אֶחָד מֶלֶךְ לָכִישׁ אֶחָד:
יבמֶלֶךְ עֶגְלוֹן אֶחָד מֶלֶךְ גֶּזֶר אֶחָד: יגמֶלֶךְ דְּבִר אֶחָד
מֶלֶךְ גֶּדֶר אֶחָד: ידמֶלֶךְ חָרְמָה אֶחָד מֶלֶךְ עֲרָד אֶחָד:
טומֶלֶךְ לִבְנָה אֶחָד מֶלֶךְ עֲדֻלָּם אֶחָד: זמֶלֶךְ מַקֵּדָה
אֶחָד מֶלֶךְ בֵּית־אֵל אֶחָד: חמֶלֶךְ תַּפּוּחַ אֶחָד מֶלֶךְ
חֵפֶר אֶחָד: טמֶלֶךְ אֲפֵק אֶחָד מֶלֶךְ לַשָּׁרוֹן אֶחָד:
כמֶלֶךְ מָדוֹן אֶחָד מֶלֶךְ חָצוֹר אֶחָד: כאמֶלֶךְ שִׁמְרוֹן
מְרוֹן אֶחָד מֶלֶךְ אַכְשָׁף אֶחָד: כבמֶלֶךְ תַּעְנַךְ אֶחָד
מֶלֶךְ מְגִדּוֹ אֶחָד: כגמֶלֶךְ קֶדֶשׁ אֶחָד מֶלֶךְ־יָקְנְעָם
לַכַּרְמֶל אֶחָד: כדמֶלֶךְ דּוֹר לְנָפַת דּוֹר אֶחָד מֶלֶךְ־
גּוֹיִם לְגִלְגַּל אֶחָד: כהמֶלֶךְ תִּרְצָה אֶחָד כָּל־מְלָכִים
שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד:

יג אוַיהוֹשֻׁעַ זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיֹּאמֶר יְ־הוָה אֵלָיו
אַתָּה זָקַנְתָּה בָּאתָ בַּיָּמִים וְהָאָרֶץ נִשְׁאֶרֶת הַרְבֵּה־
מְאֹד לְרִשְׁתָּהּ: בזֹאת הָאָרֶץ הַנִּשְׁאֶרֶת כָּל־גְּלִילוֹת
הַפְּלִשְׁתִּים וְכָל־הַגְּשׁוּרִי: גמִן־הַשִּׁיחוֹר אֲשֶׁר |
עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם וְעַד גְּבוּל עֶקְרוֹן צָפוֹנָה לַכְּנַעֲנִי
תֵּחָשֵׁב חֲמִשָּׁה | סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים הָעַזָּתִי וְהָאַשְׁדּוֹדִי
הָאֶשְׁקְלוֹנִי הַגִּתִּי וְהָעֶקְרוֹנִי וְהָעַוִּים: דמִתֵּימָן כָּל־
אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וּמְעָרָה אֲשֶׁר לַצִּידֹנִים עַד־אֲפֵקָה
עַד גְּבוּל הָאֱמֹרִי: הוְהָאָרֶץ הַגִּבְלִי וְכָל־הַלְּבָנוֹן
מִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ מִבַּעַל גָּד תַּחַת הַר־חֶרְמוֹן עַד לְבוֹא
חֲמָת: וכָּל־יֹשְׁבֵי הָהָר מִן־הַלְּבָנוֹן עַד־מִשְׂרְפֹת
מַיִם כָּל־צִידֹנִים אָנֹכִי אוֹרִישָׁם מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
רַק הַפִּלֵּהָ לְיִשְׂרָאֵל בְּנַחֲלָה כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ: זוְעַתָּה
חַלֵּק אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת בְּנַחֲלָה לְתִשְׁעַת הַשְּׁבָטִים
וַחֲצִי הַשֵּׁבֶט הַמְנַשֶּׁה: חעִמּוֹ הָרְאוּבֵנִי וְהַגָּדִי לָקְחוּ
נַחֲלָתָם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה
כַּאֲשֶׁר נָתַן לָהֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְ־הוָה: טמֵעֲרוֹעֵר
אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אַרְנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־
הַנַּחַל וְכָל־הַמִּישֹׁר מֵידְבָא עַד־דִּיבוֹן: יוְכֹל עָרֵי
סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר מָלַךְ בְּחֶשְׁבּוֹן עַד־גְּבוּל
בְּנֵי עַמּוֹן: יאוְהַגִּלְעָד וּגְבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וְכָל
הַר חֶרְמוֹן וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סַלְכָה: יבכָּל־מַמְלְכוּת
עוֹג בַּבָּשָׁן אֲשֶׁר־מָלַךְ בְּעַשְׁתָּרוֹת וּבְאֶדְרֶעִי הוּא
נִשְׁאַר מִיֶּתֶר הָרְפָאִים וַיַּכֵּם מֹשֶׁה וַיִּרָּשֵׁם: יגוְלֹא
הוֹרִישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַגְּשׁוּרִי וְאֶת־הַמַּעֲכָתִי
וַיֵּשֶׁב גְּשׁוּר וּמַעֲכָת בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
ידרַק לְשֵׁבֶט הַלֵּוִי לֹא נָתַן נַחֲלָה אִשֵּׁי יְ־הוָה אֱ־לֹהֵי
יִשְׂרָאֵל הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ: טוַיִּתֵּן מֹשֶׁה
לְמַטֵּה בְנֵי־רְאוּבֵן לְמִשְׁפְּחֹתָם: טזוַיְהִי לָהֶם הַגְּבוּל
מֵעֲרוֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אַרְנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר
בְּתוֹךְ־הַנַּחַל וְכָל־הַמִּישֹׁר עַל־מֵידְבָא: יזחֶשְׁבּוֹן
וְכָל־עָרֶיהָ אֲשֶׁר בַּמִּישֹׁר דִּיבֹן וּבָמוֹת בַּעַל וּבֵית
בַּעַל מְעוֹן: יחוְיַהְצָה וּקְדֵמֹת וּמֵפָעַת: יטוְקִרְיָתַיִם
וְשִׂבְמָה וְצֶרֶת הַשַּׁחַר בְּהַר הָעֶמֶק: כוּבֵית פְּעוֹר
וְאַשְׁדּוֹת הַפִּסְגָּה וּבֵית הַיְשִׁמוֹת: כאוְכֹל עָרֵי
הַמִּישֹׁר וְכָל־מַמְלְכוּת סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר
מָלַךְ בְּחֶשְׁבּוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה אֹתוֹ | וְאֶת־נְשִׂיאֵי
מִדְיָן אֶת־אֱוִי וְאֶת־רֶקֶם וְאֶת־צוּר וְאֶת־חוּר וְאֶת־

רַבַּע נְסִיכֵי סִיחֹון יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃ כבוְאֶת־בִּלְעָם בֶּן־
בְּעוֹר הַקּוֹסֵם הָרָגוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב אֶל־
חַלְלֵיהֶם׃ כגוַיְהִי גְּבוּל בְּנֵי רְאוּבֵן הַיַּרְדֵּן וּגְבוּל
זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־רְאוּבֵן לְמִשְׁפְּחֹתָם הֶעָרִים
וְחַצְרֵיהֶן׃ כדוַיִּתֵּן מֹשֶׁה לְמַטֵּה־גָּד לִבְנֵי־גָד
לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ כהוַיְהִי לָהֶם הַגְּבוּל יַעְזֵר וְכָל־עָרֵי
הַגִּלְעָד וַחֲצִי אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן עַד־עֲרוֹעֵר אֲשֶׁר עַל־
פְּנֵי רַבָּה׃ כווּמֵחֶשְׁבּוֹן עַד־רָמַת הַמִּצְפֶּה וּבְטֹנִים
וּמַחֲנַיִם עַד־גְּבוּל לִדְבִר׃ כזוּבָעֵמֶק בֵּית הָרָם
וּבֵית נִמְרָה וְסֻכּוֹת וְצָפוֹן יֶתֶר מַמְלְכוּת סִיחוֹן מֶלֶךְ
חֶשְׁבּוֹן הַיַּרְדֵּן וּגְבֻל עַד־קְצֵה יָם־כִּנֶּרֶת עֵבֶר
הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה׃ כחזֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־גָד לְמִשְׁפְּחֹתָם
הֶעָרִים וְחַצְרֵיהֶם׃ כטוַיִּתֵּן מֹשֶׁה לַחֲצִי שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה
וַיְהִי לַחֲצִי מַטֵּה בְנֵי־מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ לוַיְהִי
גְבוּלָם מִמַּחֲנַיִם כָּל־הַבָּשָׁן כָּל־מַמְלְכוּת ׀ עוֹג
מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְכָל־חַוֹּת יָאִיר אֲשֶׁר בַּבָּשָׁן שִׁשִּׁים
עִיר׃ לאוַחֲצִי הַגִּלְעָד וְעַשְׁתָּרוֹת וְאֶדְרֶעִי עָרֵי
מַמְלְכוּת עוֹג בַּבָּשָׁן לִבְנֵי מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לַחֲצִי
בְנֵי־מָכִיר לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ לבאֵלֶּה אֲשֶׁר־נִחַל מֹשֶׁה
בְּעַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרִיחוֹ מִזְרָחָה׃
לגוּלְשֵׁבֶט הַלֵּוִי לֹא־נָתַן מֹשֶׁה נַחֲלָה יְ־הוָה אֱ־לֹהֵי
יִשְׂרָאֵל הוּא נַחֲלָתָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם׃

יד אוְאֵלֶּה אֲשֶׁר־נָחֲלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
אֲשֶׁר נְחָלוּ אוֹתָם אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן
וְרָאשֵׁי אֲבוֹת הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ בבְּגוֹרָל
נַחֲלָתָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְ־הוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לְתִשְׁעַת
הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה׃ גכִּי־נָתַן מֹשֶׁה נַחֲלַת שְׁנֵי
הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְלַלְוִיִּם לֹא־נָתַן
נַחֲלָה בְּתוֹכָם׃ דכִּי־הָיוּ בְנֵי־יוֹסֵף שְׁנֵי מַטּוֹת
מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם וְלֹא־נָתְנוּ חֵלֶק לַלְוִיִּם בָּאָרֶץ כִּי
אִם־עָרִים לָשָׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם לִמְקִנֵיהֶם וּלְקִנְיָנָם׃
הכַּאֲשֶׁר צִוָּה יְ־הוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיַּחְלְקוּ אֶת־הָאָרֶץ׃ ווַיִּגְּשׁוּ בְּנֵי־יְהוּדָה אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל וַיֹּאמֶר אֵלָיו כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה הַקְנִזִּי
אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְ־הוָה אֶל־מֹשֶׁה
אִישׁ־הָאֱ־לֹהִים עַל אֹדוֹתַי וְעַל אֹדוֹתֶיךָ בְּקָדֵשׁ
בַּרְנֵעַ׃ זבֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה אָנֹכִי בְּשָׁלְחַ מֹשֶׁה עֶבֶד־
יְ־הוָה אֹתִי מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ לְרַגֵּל אֶת־הָאָרֶץ וָאָשֵׁב
אֹתוֹ דָּבָר כַּאֲשֶׁר עִם־לְבָבִי׃ חוַאֲחַי אֲשֶׁר עָלוּ עִמִּי
הִמְסִיו אֶת־לֵב הָעָם וְאָנֹכִי מִלֵּאתִי אַחֲרֵי יְ־הוָה
אֱ־לֹהָי׃ טוַיִּשָּׁבַע מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר אִם־לֹא
הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרְכָה רַגְלְךָ בָּהּ לְךָ תִּהְיֶה לְנַחֲלָה
וּלְבָנֶיךָ עַד־עוֹלָם כִּי מִלֵּאתָ אַחֲרֵי יְ־הוָה אֱ־לֹהָי׃
יוְעַתָּה הִנֵּה הֶחֱיָה יְ־הוָה אוֹתִי כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר זֶה
אַרְבָּעִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה מֵאָז דִּבֶּר יְ־הוָה אֶת־הַדָּבָר
הַזֶּה אֶל־מֹשֶׁה אֲשֶׁר־הָלַךְ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וְעַתָּה
הִנֵּה אָנֹכִי הַיּוֹם בֶּן־חָמֵשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה׃ יאעוֹדֶנִּי
הַיּוֹם חָזָק כַּאֲשֶׁר בְּיוֹם שָׁלְחַ אוֹתִי מֹשֶׁה כְּכֹחִי אָז
וּכְכֹחִי עָתָּה לַמִּלְחָמָה וְלָצֵאת וְלָבוֹא׃ יבוְעַתָּה תְּנָה־
לִי אֶת־הָהָר הַזֶּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְ־הוָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
אַתָּה־שָׁמַעְתָּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־עֲנָקִים שָׁם וְעָרִים
גְּדֹלוֹת בְּצֻרוֹת אוּלַי יְ־הוָה אוֹתִי וְהוֹרַשְׁתִּים
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְ־הוָה׃ יגוַיְבָרְכֵהוּ יְהוֹשֻׁעַ וַיִּתֵּן אֶת־
חֶבְרוֹן לְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה לְנַחֲלָה׃ ידעַל־כֵּן הָיְתָה־
חֶבְרוֹן לְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה הַקְנִזִּי לְנַחֲלָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה
יַעַן אֲשֶׁר מִלֵּא אַחֲרֵי יְ־הוָה אֱ־לֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ טווְשֵׁם
חֶבְרוֹן לְפָנִים קִרְיַת אַרְבַּע הָאָדָם הַגָּדוֹל בָּעֲנָקִים
הוּא וְהָאָרֶץ שָׁקְטָה מִמִּלְחָמָה׃

טו אוַיְהִי הַגּוֹרָל לְמַטֵּה בְּנֵי יְהוּדָה לְמִשְׁפְּחֹתָם אֶל־
גְּבוּל אֱדוֹם מִדְבַּר־צִן נֶגְבָּה מִקְצֵה תֵימָן׃ בוַיְהִי
לָהֶם גְּבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יָם הַמֶּלַח מִן־הַלָּשׁוֹן הַפֹּנָה
נֶגְבָּה׃ גוְיָצָא אֶל־מִנֶּגֶב לְמַעֲלֵה עַקְרַבִּים וְעָבַר
צִנָה וְעָלָה מִנֶּגֶב לְקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְעָבַר חֶצְרוֹן וְעָלָה
אַדָּרָה וְנָסַב הַקַּרְקָעָה׃ דוְעָבַר עַצְמוֹנָה וְיָצָא נַחַל
מִצְרַיִם וְהָיוּ תֹּצְאוֹת הַגְּבוּל יָמָּה זֶה־יִהְיֶה לָכֶם
גְּבוּל נָגֶב׃ הוּגְבוּל קֶדְמָה יָם הַמֶּלַח עַד־קְצֵה
הַיַּרְדֵּן וּגְבוּל לִפְאַת צָפוֹנָה מִלְּשׁוֹן הַיָּם מִקְצֵה
הַיַּרְדֵּן׃ וְעָלָה הַגְּבוּל בֵּית חָגְלָה וְעָבַר מִצְּפוֹן
לְבֵית הָעֲרָבָה וְעָלָה הַגְּבוּל אֶבֶן בֹּהַן בֶּן־רְאוּבֵן׃
זוְעָלָה הַגְּבוּל דְּבִרָה מֵעֵמֶק עָכוֹר וְצָפוֹנָה פֹּנָה
אֶל־הַגִּלְגָּל אֲשֶׁר־נֹכַח לְמַעֲלֵה אַדֻּמִּים אֲשֶׁר מִנֶּגֶב
לַנָּחַל וְעָבַר הַגְּבוּל אֶל־מֵי־עֵין שֶׁמֶשׁ וְהָיוּ
תֹּצְאֹתָיו אֶל־עֵין רֹגֶל׃ חוְעָלָה הַגְּבוּל גֵּי בֶן־הִנֹּם
אֶל־כֶּתֶף הַיְבוּסִי מִנֶּגֶב הִיא יְרוּשָׁלָם וְעָלָה הַגְּבוּל
אֶל־רֹאשׁ הָהָר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי גֵי־הִנֹּם יָמָּה אֲשֶׁר
בִּקְצֵה עֵמֶק־רְפָאִים צָפוֹנָה׃ טוְתָאַר הַגְּבוּל מֵרֹאשׁ

הָהָר אֶל־מַעְיַן מֵי נֶפְתּוֹחַ וְיָצָא אֶל־עָרֵי הַר־
עֶפְרוֹן וְתָאַר הַגִּבוּל בַּעֲלָה הִיא קִרְיַת יְעָרִים:
יוְנָסַב הַגְּבוּל מִבַּעֲלָה יָמָּה אֶל־הַר שֵׂעִיר וְעָבַר
אֶל־כֶּתֶף הַר־יְעָרִים מִצְּפוֹנָה הִיא כְסָלוֹן וְיָרַד
בֵּית־שֶׁמֶשׁ וְעָבַר תִּמְנָה: יאוְיָצָא הַגְּבוּל אֶל־כֶּתֶף
עֶקְרוֹן צָפוֹנָה וְתָאַר הַגְּבוּל שִׁכְרוֹנָה וְעָבַר הַר־
הַבַּעֲלָה וְיָצָא יַבְנְאֵל וְהָיוּ תֹּצְאוֹת הַגְּבוּל יָמָּה:
יבוּגְבוּל יָם הַיָּמָּה הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה גְּבוּל בְּנֵי־יְהוּדָה
סָבִיב לְמִשְׁפְּחֹתָם: יגוּלְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה נָתַן חֵלֶק
בְּתוֹךְ בְּנֵי־יְהוּדָה אֶל־פִּי יְ־הוָה לִיהוֹשֻׁעַ אֶת־
קִרְיַת אַרְבַּע אֲבִי הָעֲנָק הִיא חֶבְרוֹן: יווַיֹּרֶשׁ מִשָּׁם
כָּלֵב אֶת־שְׁלוֹשָׁה בְּנֵי הָעֲנָק אֶת־שֵׁשַׁי וְאֶת־
אֲחִימַן וְאֶת־תַּלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק: טווַיַּעַל מִשָּׁם אֶל־
יֹשְׁבֵי דְּבִר וְשֵׁם־דְּבִר לְפָנִים קִרְיַת־סֵפֶר: טזוַיֹּאמֶר
כָּלֵב אֲשֶׁר־יַכֶּה אֶת־קִרְיַת־סֵפֶר וּלְכָדָהּ וְנָתַתִּי לוֹ
אֶת־עַכְסָה בִתִּי לְאִשָּׁה: יזוַיִּלְכְּדָהּ עָתְנִיאֵל בֶּן־קְנַז
אֲחִי כָלֵב וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־עַכְסָה בִתּוֹ לְאִשָּׁה: יחוַיְהִי ׀
בְּבוֹאָהּ וַתְּסִיתֵהוּ לִשְׁאוֹל מֵאֵת־אָבִיהָ שָׂדֶה וַתִּצְנַח
מֵעַל הַחֲמוֹר וַיֹּאמֶר־לָהּ כָּלֵב מַה־לָּךְ: יטוַתֹּאמֶר
תְּנָה־לִּי בְרָכָה כִּי אֶרֶץ הַנֶּגֶב נְתַתָּנִי וְנָתַתָּה לִי גֻּלֹּת
מָיִם וַיִּתֶּן־לָהּ אֶת גֻּלֹּת עִלָּיוֹת וְאֶת גֻּלֹּת תַּחְתִּיוֹת:
כזֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־יְהוּדָה לְמִשְׁפְּחֹתָם: כאוַיִּהְיוּ
הֶעָרִים מִקְצֵה לְמַטֵּה בְנֵי־יְהוּדָה אֶל־גְּבוּל אֱדוֹם
בַּנֶּגְבָּה קַבְצְאֵל וְעֵדֶר וְיָגוּר: כבוְקִינָה וְדִימוֹנָה
וְעַדְעָדָה: כגוְקֶדֶשׁ וְחָצוֹר וְיִתְנָן: כדזִיף וָטֶלֶם
וּבְעָלוֹת: כהוְחָצוֹר חֲדַתָּה וּקְרִיּוֹת חֶצְרוֹן הִיא
חָצוֹר: כואָמָם וּשְׁמַע וּמוֹלָדָה: כזוַחֲצַר גַּדָּה
וְחֶשְׁמוֹן וּבֵית פָּלֶט: כחוַחֲצַר שׁוּעָל וּבְאֵר שֶׁבַע
וּבִזְיוֹתְיָה: כטבַּעֲלָה וְעִיִּים וָעֶצֶם: לוְאֶלְתּוֹלַד וּכְסִיל
וְחָרְמָה: לאוְצִקְלַג וּמַדְמַנָּה וְסַנְסַנָּה: לבוּלְבָאוֹת
וְשִׁלְחִים וְעַיִן וְרִמּוֹן כָּל־עָרִים עֶשְׂרִים וָתֵשַׁע
וְחַצֵרֵיהֶן: לגבַּשְׁפֵלָה אֶשְׁתָּאוֹל וְצָרְעָה וְאַשְׁנָה:
לדוְזָנוֹחַ וְעֵין גַּנִּים תַּפּוּחַ וְהָעֵינָם: להיַרְמוּת וַעֲדֻלָּם
שׂוֹכֹה וַעֲזֵקָה: לווְשַׁעֲרַיִם וַעֲדִיתַיִם וְהַגְּדֵרָה
וּגְדֵרֹתָיִם עָרִים אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה וְחַצֵרֵיהֶן: לזצְנָן
וְחַדָּשָׁה וּמִגְדַּל־גָּד: לחוְדִלְעָן וְהַמִּצְפֵּה וְיָקְתְּאֵל:
לטלָכִישׁ וּבָצְקַת וְעֶגְלוֹן: מוְכַבּוֹן וְלַחְמָס וְכִתְלִישׁ:
מאוּגְדֵּרוֹת בֵּית־דָּגוֹן וְנַעֲמָה וּמַקֵּדָה עָרִים שִׁשֶּׁ־
עֶשְׂרֵה וְחַצֵרֵיהֶן: מבלִבְנָה וָעֶתֶר וְעָשָׁן: מגוְיִפְתָּח
וְאַשְׁנָה וּנְצִיב: מדוּקְעִילָה וְאַכְזִיב וּמָרֵאשָׁה עָרִים
תֵּשַׁע וְחַצֵרֵיהֶן: מהעֶקְרוֹן וּבְנוֹתֶיהָ וַחֲצֵרֶיהָ:
מומֵעֶקְרוֹן וָיָמָּה כֹּל אֲשֶׁר־עַל־יַד אַשְׁדּוֹד
וְחַצֵרֵיהֶן: מזאַשְׁדּוֹד בְּנוֹתֶיהָ וַחֲצֵרֶיהָ עַזָּה בְּנוֹתֶיהָ
וַחֲצֵרֶיהָ עַד־נַחַל מִצְרַיִם וְהַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל:
מחוּבָהָר שָׁמִיר וְיַתִּיר וְשׂוֹכֹה: מטוְדַנָּה וְקִרְיַת־סַנָּה
הִיא דְּבִר: נוַעֲנָב וְאֶשְׁתְּמֹה וְעָנִים: נאוְגֹשֶׁן וְחֹלֹן
וְגִלֹה עָרִים אַחַת־עֶשְׂרֵה וְחַצֵרֵיהֶן: נבאַרַב וְרוּמָה
וְאֶשְׁעָן: נגוְיָנוּם וּבֵית־תַּפּוּחַ וַאֲפֵקָה: נדוְחֻמְטָה
וְקִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן וְצִיעֹר עָרִים תֵּשַׁע
וְחַצֵרֵיהֶן: נהמָעוֹן כַּרְמֶל וָזִיף וְיוּטָה: נווְיִזְרְעֶאל
וְיָקְדְעָם וְזָנוֹחַ: נזהַקַּיִן גִּבְעָה וְתִמְנָה עָרִים עֶשֶׂר
וְחַצֵרֵיהֶן: נחחַלְחוּל בֵּית־צוּר וּגְדוֹר: נטוּמַעֲרַת
וּבֵית־עֲנוֹת וְאֶלְתְּקֹן עָרִים שֵׁשׁ וְחַצֵרֵיהֶן: סקִרְיַת־
בַּעַל הִיא קִרְיַת יְעָרִים וְהָרַבָּה עָרִים שְׁתַּיִם
וְחַצֵרֵיהֶן: סאבַּמִּדְבָּר בֵּית הָעֲרָבָה מִדִּין וּסְכָכָה:
סבוְהַנִּבְשָׁן וְעִיר־הַמֶּלַח וְעֵין גֶּדִי עָרִים שֵׁשׁ
וְחַצֵרֵיהֶן: סגוְאֶת־הַיְבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לֹא־יָכְלוּ
בְּנֵי־יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם וַיֵּשֶׁב הַיְבוּסִי אֶת־בְּנֵי
יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

טז אוַיֵּצֵא הַגּוֹרָל לִבְנֵי יוֹסֵף מִיַּרְדֵּן יְרִיחוֹ לְמֵי
יְרִיחוֹ מִזְרָחָה הַמִּדְבָּר עֹלֶה מִירִיחוֹ בָּהָר בֵּית־אֵל:
בוְיָצָא מִבֵּית־אֵל לוּזָה וְעָבַר אֶל־גְּבוּל הָאַרְכִּי
עֲטָרוֹת: גוְיָרַד־יָמָּה אֶל־גְּבוּל הַיַּפְלֵטִי עַד גְּבוּל
בֵּית־חוֹרֹן תַּחְתּוֹן וְעַד־גָּזֶר וְהָיוּ תֹּצְאֹתָו יָמָּה:
דוַיִּנְחֲלוּ בְנֵי־יוֹסֵף מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם: הוַיְהִי גְּבוּל בְּנֵי־
אֶפְרַיִם לְמִשְׁפְּחֹתָם וַיְהִי גְּבוּל נַחֲלָתָם מִזְרָחָה
עַטְרוֹת אַדָּר עַד־בֵּית חוֹרֹן עֶלְיוֹן: ווְיָצָא הַגְּבוּל
הַיָּמָּה הַמִּכְמְתָת מִצָּפוֹן וְנָסַב הַגְּבוּל מִזְרָחָה תַּאֲנַת
שִׁלֹה וְעָבַר אוֹתוֹ מִמִּזְרַח יָנוֹחָה: זוְיָרַד מִיָּנוֹחָה
עַטָרוֹת וְנַעֲרָתָה וּפָגַע בִּירִיחוֹ וְיָצָא הַיַּרְדֵּן:
חמִתַּפּוּחַ יֵלֵךְ הַגְּבוּל יָמָּה נַחַל קָנָה וְהָיוּ תֹּצְאֹתָיו
הַיָּמָּה זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפְּחֹתָם:
טוְהֶעָרִים הַמְבְדָּלוֹת לִבְנֵי אֶפְרַיִם בְּתוֹךְ נַחֲלַת בְּנֵי־
מְנַשֶּׁה כָּל־הֶעָרִים וְחַצֵרֵיהֶן: יוְלֹא הוֹרִישׁוּ אֶת־
הַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּגָזֶר וַיֵּשֶׁב הַכְּנַעֲנִי בְּקֶרֶב אֶפְרַיִם
עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וַיְהִי לְמַס־עֹבֵד:

הִלְכוֹת עֵרוּבִין פֶּרֶק ח

ח,א אֵין מַנִּיחִין שְׁנֵי עֵרוּבִין, אֶחָד בְּמִזְרָח וְאֶחָד בְּמַעֲרָב, כְּדֵי שֶׁיְּהַלֵּךְ בְּמִקְצַת הַיּוֹם עַל אֶחָד מִשְּׁנֵי הָעֵרוּבִין, וּבְשְׁאָר הַיּוֹם עַל הָעֵרוּב הַשֵּׁנִי שֶׁאֵין מְעָרְבִין שְׁנֵי עֵרוּבִין, לְיוֹם אֶחָד; טָעָה וְעֵרַב לִשְׁתֵּי רוּחוֹת, כְּמִדֶּמֶה הוּא שֶׁמְּעָרְבִין לִשְׁתֵּי רוּחוֹת, אוֹ שֶׁאָמַר לִשְׁנַיִם צְאוּ וְעָרְבוּ עָלַי, אֶחָד עֵרַב עָלָיו לַצָּפוֹן וְאֶחָד עֵרַב עָלָיו לַדָּרוֹם מְהַלֵּךְ כְּרַגְלֵי שְׁנֵיהֶם.

ח,ב כֵּיצַד מְהַלֵּךְ כְּרַגְלֵי שְׁנֵיהֶם: שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ, אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לִשְׁנֵיהֶם לְהַלֵּךְ בּוֹ; נָתַן הָאֶחָד עֵרוּבוֹ בְּרֵחוֹק אֶלֶף אַמָּה לְרוּחַ מִזְרָח, וְהִנִּיחַ הַשֵּׁנִי מֵהֵן עֵרוּבוֹ בְּרֵחוֹק חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה לְרוּחַ מַעֲרָב אֵין זֶה שֶׁעֵרְבוּ עָלָיו מְהַלֵּךְ בְּמַעֲרָב אֶלָּא אֶלֶף אַמָּה, כְּרַגְלֵי מִי שֶׁעֵרַב עָלָיו בְּמִזְרָח, וְלֹא יְהַלֵּךְ בְּמִזְרָח אֶלָּא אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת, כְּרַגְלֵי מִי שֶׁעֵרַב עָלָיו בְּמַעֲרָב. לְפִיכָךְ אִם עֵרַב אוֹ עֵרְבוּ עָלָיו שְׁנֵי עֵרוּבִין אֵלּוּ, אֶחָד בְּרֵחוֹק אַלְפַּיִם לְמִזְרָח, וְאֶחָד בְּרֵחוֹק אַלְפַּיִם לְמַעֲרָב חֲרֵי זֶה, לֹא יָזוּז מִמְּקוֹמוֹ.

ח,ג מְעֹרָב אָדָם שְׁנֵי עֵרוּבִין בִּשְׁתֵּי רוּחוֹת, וּמַתְנָה וְאוֹמֵר: אִם אֵרַע לִי דָּבָר מִצְוָה אוֹ נִלְחַצְתִּי לְמָחָר וְנִצְרַכְתִּי לְרוּחַ זוֹ, זֶה הָעֵרוּב הוּא שֶׁאֲנִי סוֹמֵךְ עָלָיו, וְהָעֵרוּב שֶׁבְּרוּחַ הַשֵּׁנִית, אֵינוֹ כְלוּם; וְאִם נִצְרַכְתִּי לְרוּחַ זוֹ הַשֵּׁנִית, זֶה הָעֵרוּב הוּא שֶׁאֲנִי סוֹמֵךְ עָלָיו, וְשֶׁבְּרוּחַ הָרִאשׁוֹנָה, אֵינוֹ כְלוּם; וְאִם נִצְרַכְתִּי לִשְׁתֵּי הָרוּחוֹת, יֵשׁ לִי לִסְמֹךְ עַל אֵיזֶה עֵרוּב שֶׁאֶרְצֶה, וּלְאֵיזֶה שֶׁאֶרְצֶה אֵלֵךְ; וְאִם לֹא אֵרַע לִי דָּבָר, וְלֹא נִצְרַכְתִּי לְרוּחַ מִשְּׁתֵּיהֶן אֵין שְׁנֵי הָעֵרוּבִין אֵלּוּ עֵרוּב, וְאֵינִי סוֹמֵךְ עַל אֶחָד מֵהֶן, אֶלָּא חֲרֵינִי בְּבְנֵי עִירִי, שֶׁיֵּשׁ לִי אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מִחוּץ לַחוֹמָה.

ח,ד כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לָצֵאת חוּץ לַתְּחוּם בַּשַּׁבָּת, כָּךְ אָסוּר בְּיוֹם טוֹב וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים; וּכְשֵׁם שֶׁהַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת בַּשַּׁבָּת חַיָּב, כָּךְ הַמּוֹצִיא בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים חַיָּב. אֲבָל בְּיוֹם טוֹב, מֻתָּר לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת. לְפִיכָךְ מְעָרְבִין עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וּמִשְׁתַּתְּפִין בַּמְּבוֹאוֹת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, כַּשַּׁבָּת; וּמְעָרְבִין עֵרוּבֵי תְּחוּמִין לְיוֹם הַכִּפּוּרִים וּלְיָמִים טוֹבִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּעָרְבִין לַשַּׁבָּת.

ח,ה יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת סָמוּךְ לַשַּׁבָּת, בֵּין מִלְּפָנֶיהָ בֵּין מִלְּאַחֲרֶיהָ, אוֹ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁלַּגָּלְיוֹת יֵשׁ לוֹ לְעָרֵב שְׁנֵי עֵרוּבִין לִשְׁתֵּי רוּחוֹת, וְסוֹמֵךְ עַל אֵי זֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה לְיוֹם הָרִאשׁוֹן, וְעַל הָעֵרוּב שֶׁבְּרוּחַ הַשֵּׁנִית לְיוֹם הַשֵּׁנִי; אוֹ מְעָרֵב עֵרוּב אֶחָד לְרוּחַ אַחַת, וְסוֹמֵךְ עָלָיו לְאֶחָד מִשְּׁנֵי יָמִים, וּבְיוֹם הַשֵּׁנִי יִהְיֶה כִּבְנֵי הָעִיר וּכְאִלּוּ לֹא עָשָׂה עֵרוּב, וְיֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁלַּגָּלְיוֹת; אֲבָל בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁלְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, חֲרֵי הֵן כְּיוֹם אֶחָד, וְאֵינוֹ מְעָרֵב לִשְׁנֵי הַיָּמִים, אֶלָּא לְרוּחַ אַחַת.

ח,ו וְכֵן מַתְנָה אָדָם עַל עֵרוּבוֹ, וְאוֹמֵר עֵרוּבִי לְשַׁבָּת זוֹ, אֲבָל לֹא לְשַׁבָּת אַחֶרֶת; לְשַׁבָּת אַחֶרֶת, אֲבָל לֹא לְזוֹ; לְשַׁבָּתוֹת, לֹא לְיָמִים טוֹבִים; לְיָמִים טוֹבִים, לֹא לְשַׁבָּתוֹת.

ח,ז אָמַר לַחֲמִשָּׁה, חֲרֵינִי מְעָרֵב עַל אֵיזֶה מִכֶּם שֶׁאֶרְצֶה, רָצִיתִי יֵלֵךְ, לֹא רָצִיתִי לֹא יֵלֵךְ אַף עַל פִּי שֶׁרָצָה מִשֶּׁחֲשֵׁכָה, יֵלֵךְ: דָּבָר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, יֵשׁ בּוֹ בְּרִירָה. וְכֵן הַמְּעָרֵב לַשַּׁבָּתוֹת שֶׁלְּכָל הַשָּׁנָה, וְאָמַר רָצִיתִי אֵלֵךְ, לֹא רָצִיתִי לֹא אֵלֵךְ אֶלָּא אֶהְיֶה כִּבְנֵי עִירִי כָּל שַׁבָּת שֶׁיִּרְצֶה יֵלֵךְ, אַף עַל פִּי שֶׁרָצָה מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ.

ח,ח הַמְּעָרֵב לִשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁלַּגָּלְיוֹת, אוֹ לְשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עֵרוּב אֶחָד לְרוּחַ אַחַת, לִשְׁנֵי הַיָּמִים צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הָעֵרוּב בִּמְקוֹמוֹ מָצוּי בְּלֵיל רִאשׁוֹן וּבְלֵיל שֵׁנִי, כָּל בֵּין

חַשְׁמַשׁוֹת. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה: מוֹלִיכוֹ בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב אוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּמַחְשִׁיךְ עָלָיו, וְנוֹטְלוֹ בְּיָדוֹ וּבָא לוֹ, אִם הָיָה לֵיל יוֹם טוֹב; וּלְמָחָר מוֹלִיכוֹ לְאוֹתוֹ מָקוֹם, וּמַנִּיחוֹ שָׁם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, וְאוֹכְלוֹ אִם הָיָה לֵיל שַׁבָּת, אוֹ מְבִיאוֹ אִם הָיָה לֵיל יוֹם טוֹב מִפְּנֵי שְׁתֵּי קְדֻשׁוֹת, וְאֵינָן בְּיוֹם אֶחָד, כְּדֵי שֶׁנֹּאמַר מִלֵּיל רִאשׁוֹן, קָנָה הָעֵרוּב לִשְׁנֵי יָמִים.

ח,ט נֶאֱכַל הָעֵרוּב בָּרִאשׁוֹן קָנָה הָעֵרוּב לָרִאשׁוֹן, וְאֵין לוֹ עֵרוּב לַשֵּׁנִי; עֵרַב בְּרַגְלָיו בָּרִאשׁוֹן, צָרִיךְ לְעָרֵב בְּרַגְלָיו בַּשֵּׁנִי, וְהוּא שֶׁיֵּלֵךְ וְיַעֲמֹד בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, וְיַחְשֹׁב בְּלִבּוֹ שֶׁיִּקְנֶה שָׁם שְׁבִיתָה. עֵרַב בְּפַת בָּרִאשׁוֹן אִם רָצָה לְעָרֵב בְּרַגְלָיו בַּשֵּׁנִי, חֲרֵי זֶה עֵרוּב; וְאִם רָצָה לְעָרֵב בְּפַת, צָרִיךְ לְעָרֵב בְּאוֹתָהּ הַפַּת עַצְמָהּ שֶׁעֵרַב בָּהּ בָּרִאשׁוֹן.

ח,י יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת אוֹ לְאַחַר שַׁבָּת, בִּזְמַן שֶׁמְּקַדְּשִׁין עַל הָרְאִיָּה יֵרָאֶה לִי שֶׁהֵן כְּיוֹם אֶחָד, וּקְדֻשָּׁה אַחַת הֵם.

ח,יא זֶה שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לָאָדָם לְעָרֵב שְׁנֵי עֵרוּבִין בִּשְׁתֵּי רוּחוֹת לִשְׁנֵי הַיָּמִים, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה אִפְשָׁר לוֹ לְהַגִּיעַ לְכָל אֶחָד מִשְּׁנֵי הָעֵרוּבִין בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן; אֲבָל אִם אֵי אִפְשָׁר לוֹ לְהַגִּיעַ לָעֵרוּב שֶׁלַּיּוֹם הַשֵּׁנִי בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, אֵין עֵרוּב הַשֵּׁנִי עֵרוּב שֶׁהָעֵרוּב מִצְּוָתוֹ שֶׁיִּהְיֶה בְּסָעוּדָה, הָרְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם, וְזֶה הוֹאִיל וְאֵינוּ יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְזֶה הָעֵרוּב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, חֲרֵי זוֹ אֵינָהּ רְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם.

ח,יב כֵּיצַד: חֲרֵי שֶׁהִנִּיחַ עֵרוּבוֹ בְּרֵחוֹק אַלְפַּיִם אַמָּה מִבֵּיתוֹ לְרוּחַ מִזְרָח, וְסָמַךְ עָלָיו לְיוֹם רִאשׁוֹן, וְהִנִּיחַ עֵרוּב שֵׁנִי בְּרֵחוֹק אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה מִבֵּיתוֹ בְּרוּחַ מִזְרָח, וְסָמַךְ עָלָיו לְיוֹם רִאשׁוֹן, וְהִנִּיחַ עֵרוּב שֵׁנִי רָחוֹק מִבֵּיתוֹ לְרוּחַ מַעֲרָב בְּתוֹךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה, וְסָמַךְ עָלָיו לְיוֹם שֵׁנִי חֲרֵי זֶה עֵרוּב, שֶׁחֲרֵי אִפְשָׁר לוֹ שֶׁיַּגִּיעַ לוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן.

ח,יד יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אֵינוּ עוֹשֶׂה עֵרוּב בְּיוֹם טוֹב, לֹא עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת, וְלֹא עֵרוּבֵי תְּחוּמִין אֶלָּא מֵעֶרֶב הוּא, בְּיוֹם חֲמִישִׁי שֶׁהוּא עֶרֶב יוֹם טוֹב. וְאִם חָלוּ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁלַּגָּלְיוֹת בַּחֲמִישִׁי וְעֶרֶב שַׁבָּת, מֵעֶרֶב מִיּוֹם רְבִיעִי עֵרוּבֵי תְּחוּמִין וְעֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת. וְאִם שָׁכַח וְלֹא עֵרַב חֲרֵי זֶה מֵעֶרֶב עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת בַּחֲמִישִׁי וּבְעֶרֶב שַׁבָּת, וּמַתְנָה; אֲבָל לֹא עֵרוּבֵי תְּחוּמִין.

ח,טו כֵּיצַד מַתְנָה: אוֹמֵר בַּחֲמִישִׁי, אִם הַיּוֹם יוֹם טוֹב, אֵין בִּדְבָרַי כְּלוּם, וְאִם לָאו, חֲרֵי זֶה עֵרוּב; וּלְמָחָר חוֹזֵר וּמֵעֶרֶב וְאוֹמֵר, אִם הַיּוֹם יוֹם טוֹב, כְּבָר עֵרַבְתִּי מֵאֶמֶשׁ וְאֵין בִּדְבָרַי הַיּוֹם כְּלוּם, וְאִם אֶמֶשׁ הָיָה יוֹם טוֹב, חֲרֵי זֶה עֵרוּב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁלַּגָּלְיוֹת; אֲבָל בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁלְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, חֲרֵי הֵן כְּיוֹם אֶחָד, וְאֵינוּ מֵעֶרֶב לָהֶן, אֶלָּא מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

הִלְכוֹת שְׁבִיתַת עָשׂוֹר

יֵשׁ בִּכְלָלָן אַרְבַּע מִצְוֹות שְׁתֵּי מִצְוֹות עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹות לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פִּרְטָן: לִשְׁבֹּת בּוֹ מִמְּלָאכָה; שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ; שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת בּוֹ. וּבְאוּר כָּל הַמִּצְוֹות הָאֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

הִלְכוֹת שְׁבִיתַת עָשׂוֹר פֶּרֶק א

א,א מִצְוַת עֲשֵׂה לִשְׁבֹּת מִמְּלָאכָה בֶּעָשׂוֹר

לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, שֶׁנֶּאֱמַר "שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם"; וְכָל הָעוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה, בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "וּבָעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ . . . כָּל מְלָאכָה, לֹא תַעֲשׂוּ". וּמַה הוּא חַיָּב עַל עֲשִׂיַּת מְלָאכָה בְּיוֹם זֶה אִם עָשָׂה בִּרְצוֹנוֹ בְּזָדוֹן, חַיָּב כָּרֵת; וְאִם עָשָׂה בִּשְׁגָגָה, חַיָּב קָרְבַּן חַטָּאת קְבוּעָה.

א,ב כָּל מְלָאכָה שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ בַּשַּׁבָּת סְקִלָּה, חַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ בֶּעָשׂוֹר כָּרֵת; וְכָל שֶׁחַיָּבִין עָלָיו קָרְבַּן חַטָּאת בַּשַּׁבָּת, חַיָּבִין עָלָיו קָרְבַּן חַטָּאת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְכָל דָּבָר שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בַּשַּׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְלָאכָה, אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים; וְאִם עָשָׂה, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּכִּין אוֹתוֹ עַל הַשַּׁבָּת. וְכָל שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ בַּשַּׁבָּת, אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים; וְכָל שֶׁאָסוּר לְאָמְרוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה בַּשַּׁבָּת, כָּךְ אָסוּר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. כְּלָלוֹ שֶׁלַּדָּבָר אֵין בֵּין שַׁבָּת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ, אֶלָּא שֶׁזְּדוֹן מְלָאכָה בַּשַּׁבָּת בִּסְקִלָּה, וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּכָרֵת.

א,ג וּמַתָּר לְקַנֵּב אֶת הַיָּרָק בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מִן הַמִּנְחָה וָמַעְלָה. וּמַה הוּא הַקְּנוּב שֶׁיְּסִיר אֶת הָעֲלִים הַמְּעֻפָּשׁוֹת, וְיִקְצֹץ הַשְּׁאָר וְיִתֵּן אוֹתוֹ לַאֲכִילָה. וְכֵן מְפַצְּעִין בֶּאֱגוֹזִין וּמְפָרְרִין בְּרִמּוֹנִים, מִן הַמִּנְחָה וָמַעְלָה מִפְּנֵי עָגְמַת נָפֶשׁ. וְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, אָסוּר בְּקִנּוּבַת יָרָק וּבִפְצִיעַת אֱגוֹזִים וּבִפְרִירַת רִמּוֹנִים כָּל הַיּוֹם. וּכְבָר נָהֲגוּ הָעָם בְּשִׁנְעָר וּבְמַעֲרָב, שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ בְּיוֹם הַצּוֹם, אֶלָּא חֲרֵי הוּא כַּשַּׁבָּת לַכֹּל.

א,ד מִצְוַת עֲשֵׂה אַחֶרֶת יֵשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְהִיא לִשְׁבֹּת בּוֹ מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה: שֶׁנֶּאֱמַר "תְּעַנּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם" מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, עִנּוּי שֶׁהוּא לַנֶּפֶשׁ זֶה הַצּוֹם; וְכָל הַצָּם בּוֹ, קַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה. וְכָל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בּוֹ, בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה . . . וְנִכְרְתָה"; מֵאַחַר שֶׁעָנַשׁ הַכָּתוּב כָּרֵת לְמִי שֶׁלֹּא נִתְעַנָּה, לָמַדְנוּ שֶׁמַּזְהִרִין אָנוּ בּוֹ עַל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה. וְכָל הָאוֹכֵל אוֹ הַשּׁוֹתֶה בּוֹ בְּשׁוֹגֵג, חַיָּב קָרְבַּן חַטָּאת קְבוּעָה.

א,ה וְכֵן לָמְדוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שֶׁאָסוּר לִרְחֹץ בּוֹ אוֹ לָסוּךְ אוֹ לִנְעֹל אֶת הַסַּנְדָּל אוֹ לִבְעֹל. וּמִצְוָה לִשְׁבֹּת מִכָּל אֵלּוּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁשּׁוֹבֶתֶת מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה: שֶׁנֶּאֱמַר "שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן" שַׁבָּת לְעִנַּיִן מְלָאכָה, וְשַׁבָּתוֹן לְעִנְיָנִים אֵלּוּ. וְאֵין חַיָּבִין כָּרֵת אוֹ קָרְבָּן, אֶלָּא עַל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה בִּלְבָד; אֲבָל אִם רָחַץ אוֹ סָךְ אוֹ נָעַל אוֹ בָּעַל, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

א,ו בְּשֵׁם שֶׁשִּׁבַּת מְלָאכָה בּוֹ, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה כָּךְ שִׁבַּת שְׁלִעָנוּי, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. וְצָרִיךְ לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל קָדֵשׁ בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם; בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ, בָּעֶרֶב" כְּלוֹמַר הַתְחֵל לָצוּם וּלְהִתְעַנּוֹת, מֵעֶרֶב תִּשְׁעָה הַמְמוּךְ לָעֲשִׂירִי; וְכֵן בִּיצִיאָה שׁוֹהֶה בְּעִנּוּיוֹ, מְעַט מִלֵּילֵי אַחַד עָשָׂר סָמוּךְ לָעֲשִׂירִי, שֶׁנֶּאֱמַר "מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב, תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם".

א,ז נָשִׁים שֶׁאוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת עַד שֶׁחָשְׁכָה, וְהֵן אֵינָן יוֹדְעוֹת שֶׁמִּצְוָה לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל קָדֵשׁ אֵין מְמַחִין בְּיָדָן, שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לַעֲשׂוֹת בְּזָדוֹן: שָׁהֲרֵי אֵי אִפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה שׁוֹטֵר בְּבֵית כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַזְהִיר נָשָׁיו; וְהַנַּח לָהֶן שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין, וְאַל יִהְיוּ מְזִידִין. וְכֵן כָּל הַדּוֹמֶה לְזֶה.

הִלְכוֹת שְׁבִיתַת עָשׂוֹר פֶּרֶק ב

ב,א הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מַאֲכָלִין הָרְאוּיִין לָאָדָם כְּכוֹתֶבֶת הַגַּסָּה, שְׁהִיא פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה בְּמַעַט חֲרֵי זֶה חַיָּב. וְכָל הָאֲכָלִים מִצְטָרְפִין לְשִׁעוּר זֶה. וְכֵן הַשּׁוֹתֶה מַשְׁקִין הָרְאוּיִין לִשְׁתִיַּת

אָדָם כְּמִלּוֹא לֻגְמָיו שֶׁלֹּשׁוֹתָה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי לֻגְמָיו חַיָּב; וְכַמָּה מִלּוֹא לֻגְמָיו כְּדֵי שֶׁיְּסַלְּקֵם לְצַד אֶחָד וְיֵרָאֶה מָלֵא, וְשֵׁעוּר זֶה בְּאָדָם בֵּינוֹנִי פָּחוֹת מֵרְבִיעִית. וְכָל הַמַּשְׁקִין מִצְטָרְפִין לְשֵׁעוּר זֶה. וַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, אֵין מִצְטָרְפִין לְשֵׁעוּר אֶחָד.

ב,ב אֶחָד הָאוֹכֵל אֳכָלִים הַמַּתָּרִים, אוֹ שֶׁאָכַל דְּבָרִים הָאֲסוּרִין כְּגוֹן פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטֶבֶל וּנְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת וְחֵלֶב אוֹ דָם, הוֹאִיל וְאָכַל אֳכָלִים הָרְאוּיִין לָאָדָם, חֲרֵי זֶה חַיָּב כָּרֵת מִשּׁוּם אוֹכֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

ב,ג אָכַל אוֹ שָׁתָה פָּחוֹת מִשֵּׁעוּר זֶה, אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת; אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה בַּחֲצִי שֵׁעוּר, אֵין חַיָּבִין כָּרֵת אֶלָּא עַל כַּשֵּׁעוּר. וְהָאוֹכֵל אוֹ הַשּׁוֹתֶה חֲצִי שֵׁעוּר, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

ב,ד אָכַל מְעַט וְחָזַר וְאָכַל וְחָזַר וְאָכַל אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי אֲכִילַת שָׁלוֹשׁ בֵּיצִים, חֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת לְכַשֵּׁעוּר; וְאִם לָאו, אֵין מִצְטָרְפוֹת. שָׁתָה מְעַט וְחָזַר וְשָׁתָה וְחָזַר וְשָׁתָה אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת שְׁתִיָּה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׁתִיָּה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי שְׁתִית רְבִיעִית, מִצְטָרְפִין לַשֵּׁעוּר; וְאִם לָאו, אֵין מִצְטָרְפִין.

ב,ה אָכַל אֳכָלִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְמַאֲכַל אָדָם, כְּגוֹן עֲשָׂבִים הַמָּרִים אוֹ שָׂרָפִים הַבָּאוּשִׁין, אוֹ שֶׁשָּׁתָה מַשְׁקִין שֶׁאֵינָן רְאוּיִין, כְּגוֹן צִיר אוֹ מֻרְיָס וְחֹמֶץ חַי אַפִלּוּ אָכַל וְשָׁתָה מֵהֶן הַרְבֵּה, חֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַכָּרֵת; אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

ב,ו שָׁתָה חֹמֶץ מָזוּג בַּמַּיִם, חַיָּב. הַכּוֹסֵס פַּלְפְּלִין וְזַנְגְּבִיל יָבֵשׁ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, פָּטוּר; אֲבָל זַנְגְּבִיל רָטֹב, חַיָּב. אָכַל עֲלֵי גְפָנִים, פָּטוּר; לוּלְבֵי גְפָנִים, חַיָּב. וְאֵלּוּ הֶן לוּלְבֵי גְפָנִים, כָּל שֶׁלְּבָלְבוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכִּפּוּרִים; יָתֵר עַל זֶה, חֲרֵי הֶן כְּעֵצִים וּפָטוּר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ.

ב,ז אָכַל צֶלִי בְּמֶלַח, מִצְטָרֵף הַמֶּלַח לַבָּשָׂר; צִיר שֶׁעַל גַּבֵּי יָרָק, מִצְטָרֵף: מִפְּנֵי שֶׁמַּכְשִׁירֵי הָאֹכֶל הַמִּעָרְבִים עִם הָאֹכֶל, כְּאֹכֶל הֵן חֲשׁוּבִים. הָיָה שָׂבֵעַ מֵאֲכִילָה גַּסָּה שֶׁאָכַל עַד שֶׁקָּץ בְּמְזוֹנוֹ, וְאָכַל יָתֵר עַל שָׂבְעוֹ פָּטוּר, כְּמִי שֶׁאָכַל אֳכָלִין שֶׁאֵינָם רְאוּיִין לַאֲכִילָה: שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה הַיָּתֵר רָאוּי לָרָעֵב, אֵינוֹ רָאוּי לְכָל מִי שֶׁשָּׂבֵעַ כְּזֶה.

ב,ח חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה שֶׁשָּׁאַל לֶאֱכֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אַף עַל פִּי שֶׁהָרוֹפְאִים הַבְּקִיאִין אוֹמְרִין אֵינוֹ צָרִיךְ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי עַצְמוֹ, עַד שֶׁיֹּאמַר דַּי. אָמַר הַחוֹלֶה אֵינִי צָרִיךְ, וְהָרוֹפֵא אוֹמֵר צָרִיךְ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּיו: וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה רוֹפֵא אֶמֶן. רוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר צָרִיךְ, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינוֹ צָרִיךְ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ; מִקְצַת הָרוֹפְאִין אוֹמְרִין צָרִיךְ, וּמִקְצָתָן אוֹמְרִין אֵינוֹ צָרִיךְ הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב אוֹ אַחַר הַבְּקִיאִין: וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֹאמַר הַחוֹלֶה, צָרִיךְ אֲנִי; אֲבָל אִם אָמַר, צָרִיךְ אֲנִי מַאֲכִילִין אוֹתוֹ. לֹא אָמַר הַחוֹלֶה שֶׁהוּא צָרִיךְ, וְנֶחְלְקוּ הָרוֹפְאִים וְהָיוּ כֻּלָּם בְּקִיאִין, וְאֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ צָרִיךְ כְּמִנְיַן שֶׁאָמְרוּ אֵינוֹ צָרִיךְ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ.

ב,ט עֲבָרָה שֶׁהֵרִיחָה בָּשָׂר, לוֹחֲשִׁין לָהּ בְּאָזְנָהּ שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא: אִם נִתְקָרְרָה דַּעְתָּהּ בְּזִכָּרוֹן זֶה, מוּטָב; וְאִם לָאו, מַאֲכִילִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּתְיַשֵּׁב נַפְשָׁהּ. וְכֵן מִי שֶׁאָחֲזוֹ בֶּלְמוֹס, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֵּאוֹרוּ עֵינָיו; אַפִלּוּ נְבֵלוֹת וּשְׁקָצִים מַאֲכִילִין אוֹתוֹ מִיָּד, וְאֵין מַשְׁהִין עַד שֶׁיִּמְצְאוּ דְּבָרִים הַמֻּתָּרִין.

ב,י קָטָן בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וּבֶן עֶשֶׂר שָׁנִים, מְחַנְּכִין אוֹתָן שָׁעוֹת. כֵּיצַד: הָיָה רָגִיל לֶאֱכֹל בִּשְׁתֵּי שָׁעוֹת בַּיּוֹם, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּשָׁלוֹשׁ; הָיָה רָגִיל בְּשָׁלוֹשׁ, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּאַרְבַּע. לְפִי כֹּחַ הַבֵּן

מוֹסִיפִין לְעַנּוֹתוֹ בְּשָׁעוֹת. בֶּן אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בַּמִּצְוֹת.

ב,יא בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וּבֶן שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד שֶׁהֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת חֲרֵי הֵן גְּדוֹלִים לְכָל הַמִּצְוֹת, וּמַשְׁלִימִין מִן הַתּוֹרָה; אֲבָל אִם לֹא הֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת עֲדַיִן קְטַנִּים הֵן, וְאֵינָם מַשְׁלִימִין אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. קָטָן שֶׁהוּא פָּחוּת מִבֶּן תֵּשַׁע אֵין מְעַנִּין אוֹתוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי סַכָּנָה.

הִלְכוֹת שְׁבִיתַת עָשׂוֹר פֶּרֶק ג

ג,א אָסוּר לִרְחֹץ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בֵּין בְּחַמִּין בֵּין בְּצוֹנֵן, בֵּין כָּל גּוּפוֹ בֵּין אֵבֶר אֶחָד: אֲפִלּוּ אֶצְבַּע קְטַנָּה, אָסוּר לְהוֹשִׁיטָהּ בַּמַּיִם. וְהַמֻּלָּךְ וְהַכַּלָּה רוֹחֲצִין אֶת פְּנֵיהֶן כַּלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְגַּנֶּה עַל בַּעְלָהּ; וְהַמֻּלָּךְ, כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה בְּיָפְיוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ, תֶּחֱזֶינָה עֵינֶיךָ" . וְעַד כַּמָּה נִקְרֵאת כַּלָּה, עַד שְׁלוֹשִׁים יוֹם.

ג,ב מִי שֶׁחָיָה מְלֻכְלָךְ בְּצוֹאָה אוֹ טִיט רוֹחֵץ מְקוֹם הַטִּנּוֹפוֹת כְּדַרְכּוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וּמְדִיחָה אִשָּׁה יָדָהּ אַחַת בַּמַּיִם, וְנוֹתֶנֶת פַּת לִבְנָהּ. וְהַחוֹלֶה רוֹחֵץ כְּדַרְכּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְסֻכָּן. וְכָל חַיְבֵי טְבִילוֹת טוֹבְלִין כְּדַרְכָּן, בֵּין בְּתִשְׁעָה בְּאָב בֵּין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

ג,ג מִי שֶׁרָאָה קֶרִי בַּזְּמַן הַזֶּה בְּלֵילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים אִם לַח הוּא, מְקַנֵּחַ בְּמַפָּה וְדַיּוֹ; וְאִם יָבֵשׁ הוּא אוֹ שֶׁנִּתְלַכְלֵךְ רוֹחֵץ מְקוֹמוֹת הַמְּלֻכְלָכִין בִּלְבָד, וּמִתְפַּלֵּל. וְאָסוּר לוֹ לִרְחֹץ כָּל גּוּפוֹ אוֹ לִטְבֹּל: שְׁאֵין הַטּוֹבֵל בַּזְּמַן הַזֶּה טָהוֹר, מִפְּנֵי טֻמְאַת מֵת; וְאֵין הָרְחִיצָה מִקְרֵי לְתִפְלָה בַּזְּמַן הַזֶּה אֶלָּא מִנְהָג, וְאֵין מִנְהָג לְבַטֵּל דָּבָר הָאָסוּר אֶלָּא לֶאֱסֹר אֶת הַמֻּתָּר. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁהָרוֹאֶה קֶרִי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים טוֹבֵל, אֶלָּא כְּשֶׁתִּקְּנוּ טְבִילָה לְבַעֲלֵי קְרָיִין; וּכְבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁבְּטֵלָה תַּקָּנָה זוֹ.

ג,ד טִיט שֶׁהוּא לַח בְּיוֹתֵר, כְּדֵי שֶׁיִּנִּיחַ אָדָם יָדוֹ עָלָיו וְתַעֲלֶה בָּהּ לַחְלוּחִית שֶׁאִם הִדְבִּיק אוֹתָהּ לְיָדוֹ הָאַחֶרֶת תִּדָּבֵק בָּהּ לַחְלוּחִית אָסוּר לֵישֵׁב עָלָיו. לֹא יִמָּלֵא אָדָם כְּלִי חֶרֶס מַיִם וְיִצְטַנֵּן בּוֹ, שֶׁהַמַּיִם נוֹזְלִים מִדָּפְנוֹ; אֲפִלּוּ כְּלִי מַתְכּוֹת אָסוּר, שֶׁמָּא יִנָּתְזוּ מַיִם עַל בְּשָׂרוֹ. וּמֻתָּר לְהִצְטַנֵּן בְּפֵרוֹת.

ג,ה לוֹקֵחַ אָדָם מִטְפַּחַת מֵעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, וְשׁוֹרֶה אוֹתָהּ בַּמַּיִם, וּמְנַגְּבָהּ מְעַט, וּמַנִּיחָהּ תַּחַת הַבְּגָדִים; וּלְמָחָר מַעֲבִירָהּ עַל פָּנָיו, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קוֹר הָרְבֵּה.

ג,ו הַמִּתְלַלֵּךְ לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ אוֹ פְּנֵי אָבִיו אוֹ פְּנֵי מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה, אוֹ לִקְרוֹת בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ עוֹבֵר בַּמַּיִם עַד צַוָּארוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וְעוֹשֶׂה מִצְוָה שֶׁהָלַךְ לַעֲשׂוֹתָהּ, וְחוֹזֵר בַּמַּיִם לִמְקוֹמוֹ: שֶׁאִם לֹא תַּתִּיר לוֹ לַחְזֹר אֵינוֹ הוֹלֵךְ, וְנִמְצָא נִכְשָׁל מִן הַמִּצְוָה. וְכֵן הַהוֹלֵךְ לִשְׁמֹר פֵּרוֹתָיו עוֹבֵר בַּמַּיִם עַד צַוָּארוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ: וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יוֹצִיאוּ יְדֵיהֶם מִתַּחַת שׁוּלֵי בִּגְדֵיהֶם, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בַּחֹל.

ג,ז אָסוּר לִנְעֹל מַנְעָל וְסַנְדָּל, אֲפִלּוּ בְּרַגְלוֹ אַחַת; וּמֻתָּר לָצֵאת בְּסַנְדָּל שֶׁלִּשְׁעָם וְשֶׁלְּגֹמָא וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן. וְכוֹרֵךְ אָדָם בֶּגֶד עַל רַגְלָיו וְיוֹצֵא בּוֹ שֶׁחֲרֵי קָשֶׁה הָאָרֶץ מִגִּיעַ לְרַגְלָיו, וּמַרְגִּישׁ שֶׁהוּא יָחֵף. הַתִּינוֹקוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּרְחִיצָה וְסִיכָה, מוֹנְעִין אוֹתָן מִמַּנְעָל וְסַנְדָּל.

ג,ח מֻתָּר לְכָל אָדָם לִנְעֹל אֶת הַסַּנְדָּל מֵחֲמַת עַקְרָב וְכֵיוֹצֵא בָּהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשְׁכְּנוּ. וְהֶחָיָה מֻתָּרֶת לִנְעֹל אֶת הַסַּנְדָּל מִשּׁוּם צִנָּה, כָּל שְׁלוֹשִׁים יוֹם; וְהַחוֹלֶה כֵּיוֹצֵא בָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם סַכָּנָה.

ג,ט אָסוּר לָסוּחַ מִקְצַת גּוּפוֹ כְּכָל גּוּפוֹ, בֵּין סִיכָה שֶׁלְּתַעֲנוּג בֵּין סִיכָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלְּתַעֲנוּג. וְאִם הָיָה חוֹלֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲטָטִין בְּרֹאשׁוֹ סָךְ כְּדַרְכּוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

ג,י יֵשׁ מִקּוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּלֵילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה לוֹ בֹּשֶׁת פָּנִים מֵאִשְׁתּוֹ וְלֹא יָבוֹא לִידֵי תַּשְׁמִישׁ מִטָּה; וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק, שֶׁמָּא יִרְאֶה אִשְׁתּוֹ וְתִשָּׂא חֵן בְּעֵינָיו וְיָבוֹא לִידֵי תַּשְׁמִישׁ. וְאִם חָל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, חַיָּבִין הַכֹּל לְהַדְלִיק בְּכָל מָקוֹם שֶׁהַדְּלָקַת נֵר בַּשַּׁבָּת חוֹבָה.

הִלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב

יֵשׁ בִּכְלָלָן שִׁתִּים עֶשְׂרֵה מִצְוֹות שֵׁשׁ מִצְוֹות עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹות לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פִּרְטָן: לִשְׁבֹּת בָּרִאשׁוֹן שֶׁלַּפֶּסַח; שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; לִשְׁבֹּת בַּשְּׁבִיעִי שֶׁלַּפֶּסַח; שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; לִשְׁבֹּת בְּיוֹם חַג הַשָּׁבוּעוֹת; שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; לִשְׁבֹּת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה; שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; לִשְׁבֹּת בָּרִאשׁוֹן שֶׁלְּחַג הַסֻּכּוֹת; שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; לִשְׁבֹּת בַּשְּׁמִינִי שֶׁלְּחַג; שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה. וּבְאוֹר שְׁבִיתַת יָמִים אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

הִלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב פֶּרֶק א

א,א שִׁשָּׁה הַיָּמִים הָאֵלּוּ שֶׁאָסַרְן הַכָּתוּב בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה שְׁהֵן רִאשׁוֹן וּשְׁבִיעִי שֶׁלַּפֶּסַח, וְרִאשׁוֹן וּשְׁמִינִי שֶׁלְּחַג הַסֻּכּוֹת, וּבְיוֹם חַג הַשָּׁבוּעוֹת, וּבְאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הֵן הַנִּקְרָאִין יָמִים טוֹבִים. וּשְׁבִיתַת כֻּלָּן שָׁוָה, שְׁהֵן אֲסוּרִין בְּכָל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה, חוּץ מִמְּלָאכָה שְׁהִיא לְצָרְכֵי אֲכִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר "אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נָפֶשׁ . . ".

א,ב כָּל הַשָּׁוֶה מִמְּלֶאכֶת עֲבוֹדָה בְּאֶחָד מֵהֶן, חֲרֵי קַיָּם מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁחֲרֵי נֶאֱמַר בָּהֶן "שַׁבָּתוֹן" , כְּלוֹמַר שְׁבֹת. וְכָל הָעוֹשֶׂה בְּאֶחָד מֵהֶן מְלָאכָה שְׁאֵינָהּ לְצָרְכֵי אֲכִילָה, כְּגוֹן שְׁבָנָה אוֹ הָרַס אוֹ אָרַג וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ חֲרֵי בְּטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה; וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה, לֹא תַעֲשׂוּ" , "כָּל מְלָאכָה, לֹא יֵעָשֶׂה בָהֶם" . וְאִם עָשָׂה בְּעֵדִים וְהַתְרָאָה, לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה.

א,ג הָעוֹשֶׂה אָבוֹת מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּיוֹם טוֹב בְּהַתְרָאָה אַחַת, כְּגוֹן שְׁזָרַע וּבָנָה וְסָתַר וְאָרַג בְּהַתְרָאָה אַחַת אֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא אַחַת: חִלּוּק מְלָאכוֹת לַשַּׁבָּת, וְאֵין חִלּוּק מְלָאכוֹת לְיוֹם טוֹב.

א,ד כָּל מְלָאכָה שְׁחַיָּבִין עָלֶיהָ בַּשַּׁבָּת אִם עָשָׂה אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁלֹּא לְצָרְכֵי אֲכִילָה לוֹקֶה, חוּץ מֵהַחוֹצָאָה מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת וְהַחֲבָעָרָה: שֶׁמִּתּוֹךְ שְׁהַתֶּרָה חוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב לְצָרְכֵי אֲכִילָה, הֻתְּרָה שֶׁלֹּא לְצָרְכֵי אֲכִילָה; לְפִיכָךְ מֻתָּר בְּיוֹם טוֹב לְהוֹצִיא קָטָן אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ מַפְתֵּחַ וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ, מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת.

א,ה וְכֵן מֻתָּר לְהַבְעִיר, אַף עַל פִּי שְׁאֵינוּ לְצָרְכֵי אֲכִילָה. וּשְׁאָר מְלָאכוֹת כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צָרְכֵי אֲכִילָה מֻתָּר, כְּגוֹן שְׁחִיטָה וַאֲפִיָּה וְלִישָׁה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; וְכָל שְׁאֵין בָּהֶן צָרְכֵי אֲכִילָה אָסוּר, כְּגוֹן אֲרִיגָה וּכְתִיבָה וּבְנְיָן וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.

א,ו כָּל מְלָאכָה שְׁאִפְשָׁר לָהּ לֵעָשׂוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ הֶפְסֵד וְלֹא חֶסְרוֹן אִם נַעֲשֵׂית מִבְּעֶרֶב אָסְרוּ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שְׁהִיא לְצָרְכֵי אֲכִילָה. וְלָמָּה אָסְרוּ דָּבָר זֶה גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַנִּיחַ אָדָם מְלָאכוֹת שְׁאִפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מִבְּעֶרֶב לְיוֹם טוֹב, וְנִמְצָא יוֹם טוֹב כֻּלּוֹ הוֹלֵךְ בַּעֲשִׂיַּת אוֹתָן מְלָאכוֹת, וְיִמָּנַע מִשִּׁמְחַת יוֹם טוֹב, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנַאי לֶאֱכֹל

וְלִשְׁתּוֹת.

א,ז וּמַזֶּה הַטַּעַם עַצְמוֹ, לֹא אָסְרוּ הַחוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב, וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל הוֹצָאָה, הִיא מִלָּאכָה שֶׁאִפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. וְלָמָּה לֹא אָסְרוּהָ כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בְּשִׂמְחַת יוֹם טוֹב, וְיוֹלִיךְ וְיָבִיא כָּל מַה שֶּׁירְצֶה וְיַשְׁלִים חֲפָצָיו, וְלֹא יִהְיֶה כְּמִי שֶׁיָּדָיו אֲסוּרוֹת. אֲבָל שְׁאָר מְלָאכוֹת שֶׁאִפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מִבְּעֶרֶב הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהֶן עֲסָק, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב.

א,ח כֵּיצַד: אֵין קוֹצְרִין, וְלֹא דָשִׁין, וְלֹא זוֹרִין, וְלֹא בּוֹרְרִין, וְלֹא טוֹחֲנִין אֶת הַחִטִּים, וְלֹא מְרַקְּדִין בְּיוֹם טוֹב שֶׁכָּל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, אִפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מִבְּעֶרֶב וְאֵין בְּכָךְ הֶפְסֵד וְלֹא חֶסְרוֹן.

א,ט אֲבָל לָשִׁין, וְאוֹפִין, וְשׁוֹחֲטִין, וּמְבַשְּׁלִין בְּיוֹם טוֹב שֶׁאִם עָשָׂה אֵלּוּ מִבְּעֶרֶב, יֵשׁ בְּכָךְ הֶפְסֵד אוֹ חֶסְרוֹן: שְׁאֵין לֶחֶם חַם אוֹ תַּבְשִׁיל שֶׁבִּשַּׁל הַיּוֹם, כְּלֶחֶם שֶׁנֶּאֱפָה מֶאֱמֶשׁ וּכְתַבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל מֶאֱמֶשׁ; וְלֹא בָּשָׂר שֶׁנִּשְׁחַט הַיּוֹם, כְּבָשָׂר שֶׁנִּשְׁחַט מֶאֱמֶשׁ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ. וְכֵן מַכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ שֵׁשׁ בָּהֶן חֶסְרוֹן אִם נַעֲשׂוּ מִבְּעֶרֶב עוֹשִׂין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, כְּגוֹן שְׁחִיקַת תַּבְלִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.

א,י אֵין אוֹפִין וּמְבַשְּׁלִין בְּיוֹם טוֹב, מַה שֶּׁיֹּאכַל בַּחֹל; וְלֹא הֻתְּרָה מְלָאכָה שְׁהִיא לְצָרְכּוֹ אֲכִילָה, אֶלָּא כְּדֵי לְהָנוֹת בָּהּ בְּיוֹם טוֹב. עָשָׂה כְּדֵי לֶאֱכֹל בְּיוֹם טוֹב, וְהוֹתִיר מֵתְּר לֶאֱכֹל הַמּוֹתָר בַּחֹל.

א,יא מְמַלְּאָה אִשָּׁה קְדֵרָה בָּשָׂר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה אֶלָּא לַחֲתִכָּה אַחַת. וּמְמַלֵּא נַחְתּוֹם חָבִית שֶׁלְּמַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוּ צָרִיךְ אֶלָּא לְקִתּוֹן אֶחָד. וּמְמַלְּאָה אִשָּׁה תַּנּוּר פַּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה אֶלָּא לִכְכָּר אֶחָד שֶׁבִּזְמַן שֶׁחַפַּת מְרֻבָּה, הִיא נֶאֱפֵית יָפָה. וּמוֹלֵחַ אָדָם כַּמָּה חֲתִכּוֹת בְּבַת אַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוּ צָרִיךְ אֶלָּא לַחֲתִכָּה אַחַת. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

א,יב הַמְבַשֵּׁל אוֹ הָאוֹפֶה בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי לֶאֱכֹל בּוֹ בַּיּוֹם, אוֹ שֶׁזְּמַן אוֹרְחִים וְלֹא בָּאוּ, וְנִשְׁאַר הַתַּבְשִׁיל וְהַפַּת חֲרֵי זֶה מֻתָּר לֶאֱכֹלוֹ לְמָחָר בֵּין בַּחֹל בֵּין בַּשַּׁבָּת, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַעֲרִים. וְאִם הֶעֱרִים חֲרֵי זֶה אָסוּר, וְאַפִלּוּ בַּשַּׁבָּת שֶׁאַחַר יוֹם טוֹב: מִפְּנֵי שֶׁהֶחְמִירוּ בַּמַּעֲרִים, יוֹתֵר מִן הַמְּזִיד.

א,יג מִי שֶׁהָיְתָה לוֹ בְּהֵמָה מְסֻכֶּנֶת לֹא יִשְׁחֹט אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדֵעַ שֶׁיָּכוֹל לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה כַּזַּיִת צָלִי מִבְּעוֹד יוֹם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁחֹט בְּיוֹם טוֹב, מַה שֶּׁיֹּאכַל בַּחֹל. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

א,יד אֵין אוֹפִין וּמְבַשְּׁלִין בְּיוֹם טוֹב, כְּדֵי לְהַאֲכִיל גּוֹיִם אוֹ כְּלָבִים: שֶׁנֶּאֱמַר "הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם" "לָכֶם", וְלֹא לַגּוֹיִם; "לָכֶם", וְלֹא לַבְּהֵמָה. לְפִיכָךְ מְזַמְּנִין אֶת הַגּוֹי, בַּשַּׁבָּת; וְאֵין מְזַמְּנִין אוֹתוֹ, בְּיוֹם טוֹב גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יַרְבֶּה בִּשְׁבִילוֹ. אֲבָל אִם בָּא הַגּוֹי מֵאֲלָיו אוֹכֵל עִמָּהֶן מַה שֶּׁהֵן אוֹכְלִין, שֶׁכְּבָר הֻכִּינוּהוּ.

א,טו בְּהֵמָה שֶׁחָצְיָהּ שֶׁלַּגּוֹי וְחָצְיָהּ שֶׁלְּיִשְׂרָאֵל מֻתָּר לְשָׁחְטָהּ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁאֵי אִפְשָׁר לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה כַּזַּיִת בָּשָׂר בִּלֹּא שְׁחִיטָה; אֲבָל עִסָּה שֶׁחָצְיָהּ לַגּוֹי וְחָצְיָהּ לְיִשְׂרָאֵל אָסוּר לֶאֱפוֹת אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לַחְלֹק הַבָּצֵק. בְּנֵי חַחִיל שֶׁנָּתְנוּ קֶמַח לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם פַּת בְּיוֹם טוֹב אִם כְּשֶׁנּוֹתְנִין פַּת לַתִּינוֹק אֵין מַקְפִּידִין, מֻתָּר לֶאֱפוֹתוֹ לָהֶן בְּיוֹם טוֹב: שֶׁכָּל פַּת וּפַת רְאוּיָה לַתִּינוֹק. עִסַּת הַכְּלָבִים בִּזְמַן שֶׁהָרוֹעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה, נֶאֱפֵית בְּיוֹם טוֹב.

א,טז הַמְבַשֵּׁל בְּיוֹם טוֹב לַגּוֹיִם אוֹ לַבְּהֵמָה אוֹ לְהַנִּיחַ לַחֹל, אֵינוֹ לוֹקֶה שֶׁאִלּוּ בָּאוּ לוֹ אוֹרְחִים, הָיָה אוֹתוֹ תַּבְשִׁיל רָאוּי לָהֶן. עָשָׂה לְנַפְשׁוֹ וְהוֹתִיר, מֻתָּר לְהַאֲכִיל מִמֶּנּוּ לַגּוֹיִם וְלַבְּהֵמָה.

א,יז רְחִיצָה וְסִיכָה חֲרֵי הֵן בִּכְלַל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, וְעוֹשִׁין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב: שֶׁנֶּאֱמַר ״אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ״ , לְכָל שֶׁבִּצְרָךְ הַגּוּף. לְפִיכָךְ מְחַמִּין חַמִּין בְּיוֹם טוֹב, וְרוֹחֵץ בָּהֶן פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו; אֲבָל כָּל גּוּפוֹ, אָסוּר מִשּׁוּם גְּזֵרַת מָרְחֵץ. וְחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, רוֹחֵץ בָּהֶן כָּל גּוּפוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל דָּבָר זֶה, אֶלָּא בַּשַּׁבָּת בִּלְבָד.

א,יח כָּל שֶׁאָסוּר בַּשַּׁבָּת בֵּין מִשּׁוּם שֶׁהוּא דּוֹמֶה לִמְלָאכָה אוֹ מֵבִיא לִידֵי מְלָאכָה, בֵּין מִשּׁוּם שְׁבִיתַת חֲרֵי זֶה אָסוּר בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בּוֹ צֹרֶךְ אֲכִילָה וְכֵיוֹצֵא בָּהּ, אוֹ דְּבָרִים שֶׁהֶם מַתָּרִים בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ. וְכָל שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ בַּשַּׁבָּת, אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, וְכֵיוֹצֵא בָּהּ. וְכָל שֶׁמֻּתָּר בַּשַּׁבָּת, מֻתָּר בְּיוֹם טוֹב. וְיֵשׁ בְּיוֹם טוֹב מַה שְּׁאֵין בַּשַּׁבָּת, אִסּוּר מַזְקֶה שֶׁהַמַּזְקֶה אָסוּר בְּיוֹם טוֹב, וּמֻתָּר בַּשַּׁבָּת: מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם טוֹב קַל מִשַּׁבָּת, אָמְרוּ בּוֹ הַמַּזְקֶה שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לְזַלְזֵל בּוֹ.

א,יט בֵּיצַד: תֵּרְנְגֹלֶת הָעוֹמֶדֶת לְגַדֵּל בֵּיצִים, וְשׁוֹר הָעוֹמֵד לַחֲרִישָׁה, וְיוֹנֵי שׁוֹבָךְ, וּפָרוֹת הָעוֹמְדִין לְסְחוֹרָה כָּל אֵלּוּ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מַזְקֶה הֵן, וְאָסוּר לֶאֱכֹל מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב, עַד שֶׁיְּכִין אוֹתָם מִבָּעֶרֶב, וְיַחֲשֹׁב עֲלֵיהֶם לַאֲכִילָה. אֲבָל בַּשַּׁבָּת הַכֹּל מוּכָן אֲצֶל שַׁבָּת, וְאֵינוֹ צָרִיךְ הֲכָנָה. וּכְשֵׁם שֶׁהַמַּזְקֶה אָסוּר בְּיוֹם טוֹב, כָּךְ הַנּוֹלָד אָסוּר.

א,כ חֹל מֻכָן לַשַּׁבָּת, וְחֹל מֻכָן לְיוֹם טוֹב; אֲבָל אֵין יוֹם טוֹב מֻכָן לַשַּׁבָּת, וְלֹא שַׁבָּת מֻכָנָה לְיוֹם טוֹב. לְפִיכָךְ בֵּיצָה שֶׁנֹּלְדָה בְּיוֹם טוֹב שֶׁאַחַר שַׁבָּת אֲסוּרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַתַּרְנְגֹלֶת עוֹמֶדֶת לַאֲכִילָה חוֹאִיל וּמֵאֶמֶשׁ נִגְמְרָה הַבֵּיצָה, נִמְצָא שַׁבָּת מֻכָן אוֹתָהּ לְיוֹם טוֹב. וַאֲסוּרָה בְּכָל יוֹם טוֹב גְּזֵרָה, מִשּׁוּם יוֹם טוֹב שֶׁאַחַר שַׁבָּת; וְכֵן בֵּיצָה שֶׁנֹּלְדָה בְּכָל שַׁבָּת, אֲסוּרָה גְּזֵרָה, מִשּׁוּם שַׁבָּת שֶׁאַחַר יוֹם טוֹב.

א,כא וּכְשֵׁם שֶׁאָסוּר לְאָכְלָהּ, כָּךְ אָסוּר לְטַלְטְלָהּ. וְאַפְלוּ נִתְעָרְבָה בְּאֶלֶף, כֻּלָּן אֲסוּרוֹת: שֶׁחֲרֵי לְמָחָר, יֵתְרוּ הַכֹּל; וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין, אַפְלוּ בְּאֶלֶף אֲלָפִים אֵינוֹ בָּטֵל. הַשּׁוֹחֵט תַּרְנְגֹלֶת בְּיוֹם טוֹב, וּמָצָא בָּהּ בֵּיצִים גְּמוּרוֹת חֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרוֹת: שְׁאֵין זֶה דָּבָר מָצוּי תָּמִיד; וְדָבָר שְׁאֵינוֹ מָצוּי אֵלָּא קָרֵי, לֹא גָּזְרוּ בּוֹ.

א,כב זֶה שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין בְּחוּצָה לָאָרֶץ, כָּל יוֹם טוֹב מֵאֵלּוּ, שְׁנֵי יָמִים מִנְהָג הוּא; וְיוֹם טוֹב שֵׁנִי מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים הוּא, וּמִדָּבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בַּגָּלוּת. וְאֵין עוֹשִׂין בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי יָמִים, אֶלָּא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בִּלְבָד; וּבְהִלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ מִסֻּפָּר זֶה, נִבְאַר עִיקַּר מִנְהָג זֶה וּמֵאַי זֶה טַעַם עוֹשִׂין רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנֵי יָמִים בְּכָל מָקוֹם.

א,כג יוֹם טוֹב שֵׁנִי אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כָּל שֶׁאָסוּר בָּרִאשׁוֹן, אָסוּר בַּשֵּׁנִי. וְכָל הַמְּחַלֵּל יוֹם טוֹב שֵׁנִי, וְאַפְלוּ שֶׁלְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בֵּין בְּדָבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שַׁבָּת, בֵּין בְּמְלָאכָה, בֵּין שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת, אוֹ מְנַדִּין אוֹתוֹ, אִם לֹא יִהְיֶה מִן הַתַּלְמִידִים. וּכְשֵׁם שֶׁהָרִאשׁוֹן אָסוּר בְּסֻפָּד וְתַעֲנִית וְחַיָּב בְּשִׂמְחָה, כָּךְ הַשֵּׁנִי; וְאֵין בֵּינֵיהֶן הֶפְרֵשׁ, אֶלָּא לְעִנְיַן הַמֵּת בִּלְבָד.

א,כד בֵּיצַד: הַמֵּת בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, יִתְעַסְּקוּ בִּקְבוּרָתוֹ הַגּוֹיִם; וּבְיוֹם טוֹב שֵׁנִי, יִתְעַסְּקוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְעוֹשִׂין לוֹ כָּל צָרְכָיו, כְּגוֹן עֲשִׂיַּת הַמִּטָּה וּתְפִירַת הַתַּכְרִיכִין וּקְצִיצַת הַבְּשָׂמִים וְכֵן כָּל כֵּיוֹצֵא בְּזֶה שֶׁיּוֹם טוֹב שֵׁנִי לְגַבֵּי הַמֵּת כַּחֹל הוּא חָשׁוּב, וְאַפְלוּ בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁלְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה.

א,כה שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים אֵלּוּ שֶׁלָּגָלְיוֹת שְׁתֵּי קְדֻשּׁוֹת הֵן, וְאֵינָן כְּיוֹם אֶחָד; לְפִיכָךְ דָּבָר שֶׁהָיָה

מַקְצָה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, אוֹ שֶׁנַּלַּד בָּרִאשׁוֹן אִם הֵכִין אוֹתוֹ לַשֵּׁנִי, הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

א,כו כֵּיצַד: בֵּיצָה שֶׁנַּלְּדָה בָּרִאשׁוֹן, תֵּאָכֵל בַּשֵּׁנִי; חַיָּה וָעוֹף שֶׁנִּצּוֹדוּ בָּרִאשׁוֹן, יֵאָכְלוּ בַּשֵּׁנִי; דָּבָר הַמְּחֻבָּר לַקַּרְקַע שֶׁנֶּעֱקַר בָּרִאשׁוֹן, יֵאָכֵל בַּשֵּׁנִי. וְכֵן מֻתָּר לִכְחֹל אֶת הָעַיִן בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, וַאֲפִלּוּ עַל פִּי שְׁאֵין שָׁם חֹלִי.

א,כז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת; אֲבָל שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה קְדֻשָּׁה אַחַת הֵן וּכְיוֹם אֶחָד הֵן חֲשׁוּבִים לְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים, אֶלָּא לְעִנְיַן הַמֵּת בִּלְבָד. אֲבָל בֵּיצָה שֶׁנַּלְּדָה בָּרִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֲסוּרָה בַּשֵּׁנִי; וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

א,כח שַׁבָּת הַמְּמוּכָה לְיוֹם טוֹב, וְנִלְּדָה בֵּיצָה בְּאֶחָד מֵהֶן אֲסוּרָה בַּשֵּׁנִי; וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בַּבֵּיצָה. וְאַפִלּוּ נִלְּדָה בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, לֹא תֵאָכֵל בַּשַּׁבָּת הַמְּמוּכָה לוֹ.

הִלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב פֶּרֶק ב

ב,א אֶפְרוֹחַ שֶׁנִּלַּד בְּיוֹם טוֹב, אָסוּר מִפְּנֵי שְׁהוּא מַקְצָה. וְעֵגֶל שֶׁנִּלַּד בְּיוֹם טוֹב אִם הָיְתָה אִמּוֹ עוֹמֶדֶת לַאֲכִילָה, מֻתָּר: מִפְּנֵי שְׁהוּא מוּכָן עַל גַּב אִמּוֹ; וְאִלּוּ שָׁחַט אִמּוֹ הָיָה זֶה שֶׁבְּמֵעָיהָ מֻתָּר בְּיוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִלַּד.

ב,ב בְּהֵמוֹת שֶׁיּוֹצְאוֹת וְרוֹעוֹת חוּץ לַתְּחוּם, וּבָאוֹת וְלָנוֹת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם הֲרֵי אֵלּוּ מוּכָנִין, וְלוֹקְחִין מֵהֶן וְשׁוֹחֲטִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל שֶׁרוֹעוֹת וְלָנוֹת חוּץ לַתְּחוּם אִם בָּאוּ בְּיוֹם טוֹב, אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן: מִפְּנֵי שְׁהֵן מַקְצָה, וְאֵין דַּעַת אֲנָשִׁי הָעִיר עֲלֵיהֶם.

ב,ג וְכֵן בֶּהֱמַת קָדָשִׁים שֶׁנִּלַּד בָּהּ מוּם בְּיוֹם טוֹב הוֹאִיל וְלֹא הָיְתָה דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אָסוּר לִשְׁחֹטָהּ בְּיוֹם טוֹב. לְפִיכָךְ אָסוּר לִרְאוֹת מוּמֵי קָדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַתִּירֵם הֶחָכָם בְּמוּמָן, וְיָבוֹא זֶה לִשְׁחֹט בּוֹ בַּיּוֹם. אֲבָל רוֹאֶה הוּא הַמּוּם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וּלְמָחָר מַתִּיר אוֹ אוֹסֵר.

ב,ד בְּכוֹר שֶׁנִּלַּד וּמוּמוֹ עִמּוֹ חֲרֵי זֶה מוּכָן, וְאֵין מְבַקְּרִים אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב; וְאִם עָבַר וְרָאָה מוּמוֹ וּבִקְּרוֹ וְהִתִּירוֹ, חֲרֵי זֶה שׁוֹחֵט וְאוֹכֵל. בְּכוֹר שֶׁנָּפַל לְבוֹר, עוֹשֶׂה לוֹ פַּרְנָסָה בִּמְקוֹמוֹ שֶׁחֲרֵי אֵינוֹ יָכוֹל לְהַעֲלוֹתוֹ, מִפְּנֵי שְׁאֵינוֹ רָאוּי לְשְׁחִיטָה בְּיוֹם טוֹב. "אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ" שֶׁנָּפְלוּ לְבוֹר מַעֲלֶה אֶת הָרִאשׁוֹן עַל מְנָת לְשָׁחְטוֹ וְאֵינוֹ שׁוֹחֲטוֹ, וּמַעֲרִים וּמַעֲלֶה אֶת הַשֵּׁנִי עַל מְנָת לְשָׁחְטוֹ, וְשׁוֹחֵט אֶת אֵי זֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה: מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, הִתִּירוּ לְהַעֲרִים. בֶּהֱמַת חֻלִּין שֶׁנָּפְלָה מִן הַגָּג, וַהֲרֵי הִיא צְרִיכָה בְּדִיקָה שׁוֹחֲטִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, וְתִבָּדֵק: אִפְשָׁר שֶׁתִּמָּצֵא כְּשֵׁרָה, וְתֵאָכֵל.

ב,ה אַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִין וְיוֹנִים שֶׁבַּבַּיִת חֲרֵי אֵלּוּ מוּכָנִין, וְאֵינָן צְרִיכִין זִמּוּן. אֲבָל יוֹנֵי שׁוֹבָךְ וְיוֹנֵי עֲלִיָּה וְצִפָּרִים שֶׁקִּנְּנוּ בַּטְּפִיחִין אוֹ בַּבִּירָה הֲרֵי אֵלּוּ מַקְצָה, וְצָרִיךְ לְזַמֵּן מִבָּעֶרֶב וְלוֹמַר אֵלּוּ וְאֵלּוּ אֲנִי נוֹטֵל; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְנַעֲנֵעַ.

ב,ו זְמַן שְׁחוּרִים וּלְבָנִים, וּמָצָא שְׁחוּרִים בִּמְקוֹם לְבָנִים וּלְבָנִים בִּמְקוֹם שְׁחוּרִים הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִים: שֶׁאֲנִי אוֹמֵר שֶׁמָּא אוֹתָן שֶׁזְּמַן פָּרְחוּ לָהֶן, וְאֵלּוּ אֲחֵרִים הֵן; וְכָל סְפֵק מוּכָן, אָסוּר. זְמַן שְׁנַיִם וּמָצָא שְׁלוּשָׁה, הַכֹּל אָסוּר; שְׁלוּשָׁה וּמָצָא שְׁנַיִם, מֻתָּרִין. זְמַן בְּתוֹךְ הַגֶּן, וּמָצָא לִפְנֵי הַגֶּן אִם אֵין שָׁם גֶּן אֶלָּא הֵן וְאֵינָן יְכוֹלִין לִפְרֹחַ, וַאֲפִלּוּ עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם גֶּן אַחֵר בְּקֶרֶן זָוִית בְּתוֹךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין, שְׁאֵין הַמְּדָדָה מְדָדָה אֶלָּא כְּנֶגֶד קִנּוֹ בְּשׁוּוָה.

ב,ז דָּגִים שֶׁבְּבִיבָרִין גְּדוֹלִים, וְכֵן חַיָּה וָעוֹף שֶׁבְּבִיבָרִין גְּדוֹלִים כָּל שְׁהוּא מְחֻסַּר צִידָה, עַד שֶׁאוֹמְרִים הָבֵא מְצוּדָה וּנְצוּדֵנוּ הֲרֵי זֶה מַקְצָה,

וְאֵין צָדִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב; וְאִם צָד, לֹא יֹאכְלוּ. וְכָל שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ מִצּוּדָה חֲרֵי זֶה מוּכָן, וְצָדִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ. וְכֵן חַיָּה שֶׁקִּנְּנָה בַּפִּרְדֵּס הַסָּמוּךְ לָעִיר יְלָדֶיהָ כְּשֶׁהֵן קְטַנִּים שֶׁאֵינָן צְרִיכִין צֵידָה, אֵין צְרִיכִים זְמוּן: מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶן.

ב,ח מְצוּדוֹת חַיָּה וְעוֹפוֹת וְדָגִים שֶׁפֵּרְסָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב לֹא יִטֹּל מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדֵעַ שֶׁנִּצּוֹדוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. הַסּוֹכֵר אַמַּת הַמַּיִם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וּלְמָחָר חִשְּׁבִים וּמָצָא בָּהּ דָּגִים חֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין: שֶׁכְּבָר נִצּוֹדוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וַחֲרֵי הֵן מוּכָנִין.

ב,ט בַּיִת שֶׁהוּא מָלֵא פֵּרוֹת מוּכָנִין וְנִפְחַת, נוֹטֵל מִמְּקוֹם הַפֶּחָת. הָעוֹמֵד עַל הַמַּקֵּצָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב בַּשָּׁנָה שְׁבִיעִית, שֶׁכָּל הַפֵּרוֹת הֶפְקֵר צָרִיךְ שֶׁיִּרְשֹׁם וְיֹאמַר, מִכָּאן וְעַד כָּאן אֲנִי נוֹטֵל; וְאִם לֹא רָשַׁם, לֹא יִטֹּל.

ב,י גּוֹי שֶׁהֵבִיא תְּשׁוּרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב אִם יֵשׁ מֵאוֹתוֹ הַמִּין בַּמְּחֻבָּר לַקַּרְקַע, אוֹ שֶׁהֵבִיא חַיָּה אוֹ עוֹפוֹת אוֹ דָּגִים שֶׁאִפְשָׁר לְצוּדָן בּוֹ בְּיוֹם חֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין עַד לָעֶרֶב, וַיְמִתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ; אַפִּלּוּ הֵדֶם וְכַיּוֹצֵא בּוֹ אֵינוֹ מֵרִיחַ בּוֹ לָעֶרֶב, עַד שֶׁיַּמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ. וְאִם אֵין מֵאוֹתוֹ הַמִּין בַּמְּחֻבָּר לַקַּרְקַע, אוֹ שֶׁהָיְתָה צוּרָתוֹ מוּכַחַת עָלָיו שֶׁמֵּאֶתְמוֹל נֶעֱקַר אוֹ נִצּוֹד אִם הֵבִיאוֹ מִתּוֹךְ הַתְּחוּם, מֻתָּר; וְאִם הֵבִיאוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם, חֲרֵי זֶה אָסוּר לוֹ. וְהַבָּא בְּשָׁבִיל יִשְׂרָאֵל זֶה מִחוּץ לַתְּחוּם, מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר.

ב,יא עֲצִים שֶׁנִּשְׁרוּ מִן הַדֶּקֶל בְּיוֹם טוֹב אָסוּר לְהַסִּיקָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹלָד; וְאִם נָשְׁרוּ לְתוֹךְ הַתַּנּוּר, מַרְבֶּה עֲלֵיהֶן עֲצִים מוּכָנִין וּמַסִּיקָן. עֲרֵמַת הַתֶּבֶן וְאוֹצָר שֶׁלָּעֲצִים אֵין מַתְחִילִין בָּהֶן בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא אִם כֵּן חֵכִין מִבָּעֶרֶב, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַקֶּצֶה; וְאִם הָיָה הַתֶּבֶן מֵעֶרֶב בַּקּוֹצִים, שֶׁחֲרֵי אֵינוֹ רָאוּי אֶלָּא לָאֵשׁ חֲרֵי זֶה מוּכָן.

ב,יב אֵין מְבַקְּעִין עֲצִים מִצַּוָּאר שֶׁלְּקוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַקֶּצֶה. וְלֹא מִן הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נוֹלָד. וְכֵן בֵּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בְּיוֹם טוֹב אֵין מַסִּיקִין בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹלָד; אֲבָל מַסִּיקִין בִּכְלִים שְׁלֵמִים אוֹ בִּכְלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, שֶׁחֲרֵי הוּכְנוּ לְמְלָאכָה אַחֶרֶת מִבָּעֶרֶב. כַּיּוֹצֵא בּוֹ, אֱגוֹזִים וּשְׁקֵדִים שֶׁאָכָלָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, מַסִּיקִין בִּקְלִפֵּיהֶן בְּיוֹם טוֹב; וְאִם אֲכָלָן בְּיוֹם טוֹב, אֵין מַסִּיקִין בִּקְלִפֵּיהֶן. וְיֵשׁ נַסְחָאוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן שֶׁאִם אֲכָלָן מִבָּעֶרֶב, אֵין מַסִּיקִין בִּקְלִפֵּיהֶן שֶׁחֲרֵי חֲקָצוּ; וְאִם אֲכָלָן בְּיוֹם טוֹב, מַסִּיקִין מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוּכָנִין עַל גַּב הָאֹכֶל.

ב,יג קֵץ רֶטֶב חֲרֵי הוּא מַקֶּצֶה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהַסָּקָה; לְפִיכָךְ אָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ כְּמוֹ שְׁפוּד, לְצָלוֹת בּוֹ בָּשָׂר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּזֶה.

ב,יד נוֹטְלִין עֲצִים הַסְּמוּכִים לְדָפְנֵי סֻכָּה, וּמַסִּיקִין בָּהֶן. אֲבָל אֵין מְבִיאִים עֲצִים מִן הַשָּׂדֶה, אַפִּלּוּ הָיוּ מְכֻנָּסִין שָׁם מִבָּעֶרֶב; אֲבָל מְגַבֵּב הוּא בַּשָּׂדֶה מִלְּפָנָיו, וּמַדְלִיק שָׁם. וּמְבִיאִין מִן הַמְכֻנָּסִין שֶׁבִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְאַפִּלּוּ הָיְתָה מַקֶּפֶת שֶׁלֹּא לְשֵׁם דִּירָה: וּבִלְבָד שֶׁיְּהֵא לָהּ פּוֹתַחַת, וְתִהְיֶה בְּתוֹךְ תְּחוּם הַשַּׁבָּת; וְאִם חָסֵר אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, חֲרֵי הֵן מַקֶּצֶה.

ב,טו עֲלֵי קָנִים וַעֲלֵי גְּפָנִים אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְכֻנָּסִין בַּמַּרְפֵּא בֵּיוָן שֶׁהֲרוּחַ מְפַזֶּרֶת אוֹתָן, חֲרֵי הֵן כִּמְפֻזָּרִין וַאֲסוּרִין; וְאִם הִנִּיחַ עֲלֵיהֶן כְּלִי כָּבֵד מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, חֲרֵי אֵלּוּ מוּכָנִין.

ב,טז בְּהֵמָה שֶׁמֵּתָה בְּיוֹם טוֹב אִם הָיְתָה מְסֻפֶּנֶת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, חֲרֵי זֶה מְחֻתְּכָה לַכְּלָבִים; וְאִם לָאו, הוֹאִיל וְלֹא הָיְתָה דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ, חֲרֵי זֶה מַקֶּצֶה, וְלֹא יִזּוֹנֶנָּה מִמְּקוֹמָהּ. בְּהֵמַת קָדָשִׁים שֶׁמֵּתָה, וּתְרוּמָה שֶׁנִּטְמְאַת לֹא יִזּוֹנֶנָּה מִמְּקוֹמָהּ.

ב,יז דָּגִים וְעוֹפוֹת וְחַיָּה שֶׁהֵן מֻקְצֶה אֵין מַשְׁקִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב וְאֵין נוֹתְנִין לִפְנֵיהֶם מְזוֹנוֹת, שֶׁמָּא יָבוֹא לִטֵּחַ מֵהֶן. וְכָל שֶׁאָסוּר לְאָכְלוֹ אוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֻקְצֶה, אָסוּר לְטַלְטְלוֹ.

ב,יח הַמַּכְנִיס עָפָר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב אִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְהַצִּיל מִמֶּנּוּ זֶרַע זְוִית חֲרֵי זֶה מוּכָן, וּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל צָרְכָּיו. וְכֵן אֵפֶר שֶׁחִפֵּק מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, מוּכָן. וְשֶׁחִפֵּק בְּיוֹם טוֹב כָּל זְמַן שֶׁהוּא חַם כְּדֵי לְצֵלוֹת בּוֹ בֵּיצָה מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, שֶׁעֲדַיִן אֵשׁ הוּא; וְאִם לָאו אָסוּר לְטַלְטְלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹלָד. מִי שֶׁהָיָה לוֹ דֶּקֶר נָעוּץ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וּנְתָקוֹ בְּיוֹם טוֹב וְהֶעֱלָה עָפָר אִם הָיָה אוֹתוֹ עָפָר תּוֹחֵחַ, חֲרֵי זֶה מְכַסֶּה בּוֹ וּמְטַלְטְלוֹ; אֲבָל אִם הֶעֱלָה גּוּשׁ עָפָר, חֲרֵי זֶה לֹא יִכְתֹּשׁ אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב.

הִלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב פֶּרֶק ג

ג,א מִי שֶׁהָיָה לוֹ עָפָר מוּכָן, אוֹ אֵפֶר שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ חֲרֵי זֶה שׁוֹחֵט חַיָּה וָעוֹף, וּמְכַסֶּה דָּמָם. וְאִם אֵין לוֹ עָפָר מוּכָן, אוֹ אֵפֶר הָרָאוּי חֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁחֹט; וְאִם עָבַר וְשָׁחַט, לֹא יְכַסֶּה דָּמָם עַד הָעֶרֶב. וְכֵן בִּרְיָה שֶׁהִיא סְפֵק אִם חַיָּה הִיא אִם בְּהֵמָה, אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב; וְאִם שָׁחַט לֹא יְכַסֶּה דָּמוֹ עַד לָעֶרֶב, אַפְלוּ הָיָה לוֹ עָפָר מוּכָן אוֹ אֵפֶר, שֶׁמָּא יֹאמַר הָרוֹאֶה חַיָּה וַדַּאִית הִיא וּלְפִיכָךְ כִּסָּה דָּמוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְיָבוֹא הָרוֹאֶה לְהַתִּיר חֶלְבּוֹ.

ג,ב וְכֵן הַשּׁוֹחֵט חַיָּה וָעוֹף מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, לֹא יְכַסֶּה דָּמָם בְּיוֹם טוֹב. שָׁחַט בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף בְּיוֹם טוֹב וְנִתְעָרֵב דָּמָם, לֹא יְכַסֶּה אוֹתוֹ עַד לָעֶרֶב; וְאִם הָיָה לוֹ עָפָר מוּכָן אוֹ אֵפֶר, וְיָכוֹל לְכַסּוֹת הַכֹּל בִּדְקִירָה אַחַת חֲרֵי זֶה יְכַסֶּה.

ג,ג הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, מֻתָּר לוֹ לִתְלֹשׁ עֵשֶׂב מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִתְלֹשׁ מִמְּקוֹמוֹ, אֶלָּא יִשָּׁאֵר שָׁם מִסֵּבֶךְ בְּשִׁאָר צֶמַח הַצָּוּאר; אֲבָל בְּעוֹף, לֹא יִמְרֹט מִפְּנֵי שֶׁזֶּה דַּרְכּוֹ, וְנִמְצָא תּוֹלֵשׁ בְּיוֹם טוֹב.

ג,ד הַמַּפְשִׁיט עוֹר הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, לֹא יִמְלְחֶנּוּ שֶׁזֶּה עֲבוֹד הוּא, וְנִמְצָא עוֹשֶׂה מְלָאכָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֲכִילָה. אֲבָל נוֹתְנוֹ לִפְנֵי בֵּית הַדְּרִיסָה, כְּדֵי שֶׁיִּדְרְסוּ עָלָיו וְלֹא יִפָּסֵד; וְלֹא הִתִּירוּ דָּבָר זֶה אֶלָּא מִפְּנֵי שִׂמְחַת יוֹם טוֹב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִלִּשְׁחֹט. וּמֻתָּר לִמְלֹחַ בָּשָׂר לַצָּלִי עַל גַּבֵּי הָעוֹר, וּמַעֲרִימִים בְּדָבָר זֶה; כֵּיצַד מוֹלֵחַ מְעַט בָּשָׂר בְּכָאן וּמְעַט בְּכָאן, עַד שֶׁיִּמְלֹחַ הָעוֹר כֻּלּוֹ.

ג,ה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמוֹלֵחַ לַצָּלִי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ מֶלַח הַרְבֵּה; אֲבָל לַקְּדֵרָה, אָסוּר לִמְלֹחַ עַל הָעוֹר. וְכֵן אֵין מוֹלְחִין אֶת הַחֲלָבִים, וְאֵין מְהַפְּכִין בָּהֶן, וְאֵין שׁוֹטְחִין אוֹתָן בְּרוּחַ עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לַאֲכִילָה.

ג,ו הַמַּפְשִׁיט אֶת הַבְּהֵמָה, לֹא יַרְגִּיל בְּיוֹם טוֹב; כֵּיצַד הוּא הַמַּרְגִּיל זֶה שֶׁיּוֹצִיא כָּל הַבָּשָׂר מֵרֶגֶל אַחַת, כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא כָּל הָעוֹר שָׁלֵם וְלֹא יִקָּרַע: מִפְּנֵי שֶׁטָּרַח בְּהֶפְשֵׁט זֶה טָרַח גָּדוֹל, וְאֵין בּוֹ צֹרֶךְ לְמָחָר. וְכֵן אָסוּר לַעֲשׂוֹת בֵּית יָד בַּבָּשָׂר: וְהוּא, שֶׁיַּעֲשֶׂה בַּסַּכִּין שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה, כְּדַרְכּוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֹל. וּמֻתָּר לַעֲשׂוֹת סִימָן בַּבָּשָׂר.

ג,ז מוֹלְגִין אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הָרַגְלַיִם, וּמַחְבְּתִין אוֹתָן בָּאוּר; אֲבָל אֵין טוֹפְלִין אוֹתָן בְּחַרְסִית וְלֹא בָּאֲדָמָה, וְאֵין גּוֹזְזִין אוֹתָן בְּמִסְפָּרַיִם. וְכֵן אֵין גּוֹזְזִין אֶת הַיָּרֵק, בַּתַּסְפֹּרֶת שֶׁלּוֹ; אֲבָל מְתַקְּנִין אֶת הָאֹכֶל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קוֹצִים כְּגוֹן חֲרַנַּם וַעֲכָבִיוֹת, בַּתַּסְפֹּרֶת.

ג,ח מֻתָּר לָלוּשׁ עִיסָּה גְּדוֹלָה בְּיוֹם טוֹב. וְחַלָּשׁ עִיסָּה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֵין מַפְרִישׁ מִמֶּנָּה חַלָּה בְּיוֹם טוֹב; וְאִם לָשָׁהּ בְּיוֹם טוֹב, מַפְרִישׁ מִמֶּנָּה

חַלָּה וְנוֹתְנָהּ לַכּוֹהֵן. וְאִם הָיְתָה עִיסָּה טְמֵאָה אוֹ שֶׁנִּטְמֵאת הַחַלָּה, לֹא יְבַשֵּׁל אֶת הַחַלָּה, שֶׁאֵין מְבַשְּׁלִין בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא לְאֶכֶל, וְזוֹ לִשְׂרֵפָה עוֹמֶדֶת. וְכֵן אֵין שׁוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁאֵין שׁוֹרְפִין קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁשְּׂרֵפַת קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "בָּאֵשׁ, יִשָּׂרֵף" : וַעֲשֵׂית מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ לְצָרְכּוֹ אֲכִילָה וְכֵיוֹצֵא בָּהּ, עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה; וְאֵין עֲשֵׂה, דּוֹחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה.

ג,ט כֵּיצַד יַעֲשֶׂה בָּהּ יְנִיחָנָּה עַד הָעֶרֶב, וְיִשְׂרְפֶנָּה. הָיָה יוֹם טוֹב שֶׁלַּפֶּסַח, שֶׁאִם יַנִּיחֶנָּה תַּחְמִיץ לֹא יַפְרִישׁ אֶת הַחַלָּה בָּצֵק; אֶלָּא יֹאפֶה אֶת כָּל הָעִיסָּה הַטְּמֵאָה, וְאַחַר כָּךְ יַפְרִישׁ הַחַלָּה לֶחֶם.

ג,י אֵין אוֹפִין בְּפַרְנֵי חֲדָשָׁה: גְּזֵרָה שֶׁמָּא תִּפְחַת וְתַפְסִיד הַלֶּחֶם, וְיִמָּנַע מִשְּׁמְחַת יוֹם טוֹב. אֵין גּוֹרְפִין תַּנּוּר וְכִירַיִם, אֲבָל מְכַבְּשִׁין אֶת הָאֹפֶר שֶׁבָּהֶן; וְאִם אֵי אִפְשָׁר לֶאֱפוֹת בּוֹ אוֹ לִצְלוֹת בּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן גָּרַף, מֻתָּר. וְסוֹתְמִין פִּי הַתַּנּוּר בְּטִיט וְרֶפֶשׁ שֶׁבִּסְבִיבוֹת הַנָּהָר וְהוּא, שֶׁרְכִכוֹ מֵאֶמֶשׁ. אֲבָל לְגַבֵּל טִיט בְּיוֹם טוֹב, אָסוּר; וּמֻתָּר לְגַבֵּל אֶת הָאֹפֶר, לְסָתֹם בּוֹ פִּי הַתַּנּוּר.

ג,יא תַּנּוּר וְכִירַיִם חֲדָשִׁים אֵין סָכִין אוֹתָן בְּשֶׁמֶן בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין שָׁטִין אוֹתָן בְּמַטְלִית. וְאֵין מְפַיְּחִין אוֹתָן בְּצוֹנֶן, כְּדֵי לְחַמְּמָן; וְאִם בִּשְׁבִיל לֶאֱפוֹת בָּהֶן, מֻתָּר. אֵין מְלַבְּנִין אֶת הָאֲבָנִים לִצְלוֹת אוֹ לֶאֱפוֹת עֲלֵיהֶן, מִפְּנֵי שֶׁמְּחַמְּמָן. וּמַפִּיקִין וְאוֹפִין בְּפַרְנֵי, וּמְחַמִּין חַמִּין בְּאַנְטִיכִי.

ג,יב אֵין עוֹשִׂין גְּבִנָּה בְּיוֹם טוֹב שֶׁאִם גָּבַן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֵין בְּזֶה חֶסְרוֹן טַעַם. אֲבָל דָּכִין אֶת הַתַּבְלִין כְּדַרְכָּן שֶׁאִם יָדוֹךְ אוֹתָן מִבָּעֶרֶב, יָפוּג טַעְמָן. אֲבָל מֶלַח אֵינוֹ נִדּוֹךְ בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא אִם כֵּן הִטָּה הַמַּכְתֵּשׁ אוֹ שֶׁיִּדּוֹק בַּקְּעָרָה וְכֵיוֹצֵא בָּהּ, כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁנֶה: שֶׁאִם שָׁחַק הַמֶּלַח מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, לֹא יָפוּג טַעְמוֹ. וְאֵין שׁוֹחֲקִין אֶת הַפַּלְפְּלִין בְּרֵחַיִם שֶׁלָּהֶן, אֶלָּא דָּךְ אוֹתָן בַּמְּדוֹכָה כְּכָל הַתַּבְלִין.

ג,יג אֵין כּוֹתְשִׁין אֶת הָרִיפוֹת בְּמַכְתֶּשֶׁת גְּדוֹלָה; אֲבָל כּוֹתְשִׁין בְּמַכְתֶּשֶׁת קְטַנָּה, שֶׁזֶּה הוּא הַשִּׁנּוּי שֶׁלָּהּ. וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אַפִלּוּ בְּקְטַנָּה אָסוּר: שֶׁהַתְּבוּאָה שֶׁלָּהֶן, טוֹבָה הִיא; וְאִם כּוֹתְשִׁין אוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֵין בְּכָךְ הֶפְסֵד.

ג,יד הַקֶּמַח אַף עַל פִּי שֶׁרְקָדוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְהֵסִיר מִמֶּנּוּ הַסְּבִין אֵין מְרַקְּדִין אוֹתוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן נָפַל בְּתוֹכוֹ צְרוֹר אוֹ קִיסָם וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם. וְאִם שָׁנָה, מֻתָּר, כְּגוֹן שֶׁרְקָדוֹ מֵאֲחוֹרֵי הַנָּפָה אוֹ שֶׁיִּרְקְדוֹ עַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן, וְכֵיוֹצֵא בְּשִׁנּוּי זֶה.

ג,טו מוֹלְלִין מְלִילוֹת וּמְפָרְכִין קְטָנִיּוֹת בְּיוֹם טוֹב, וּמְנַפֵּחַ עַל יָד עַל יָד בְּכָל כּוֹחוֹ וְאוֹכֵל וְאַפִלּוּ בְּקָנוֹן אוֹ בְּתַמְחוּי, אֲבָל לֹא בְּטַבְלָה וְלֹא בִּכְבָרָה. וְכֵן הַבּוֹרֵר קְטָנִיּוֹת בְּיוֹם טוֹב בּוֹרֵר כְּדַרְכּוֹ בְּחֵיקוֹ וּבְתַמְחוּי, אֲבָל לֹא בְּנַפָּה וְלֹא בְּטַבְלָה וְלֹא בִּכְבָרָה.

ג,טז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֶׁהָאֹכֶל מֻנָּח עַל הַפַּסֶּלֶת; אֲבָל אִם הָיְתָה הַפַּסֶּלֶת מֻנַּחַת עַל הָאֹכֶל, בּוֹרֵר אֶת הָאֹכֶל וּמַנִּיחַ אֶת הַפַּסֶּלֶת. וְאִם הָיָה טָרֵחַ בְּרִירַת הַפַּסֶּלֶת מִן הָאֹכֶל יָתֵר מִטָּרֵחַ בְּרִירַת הָאֹכֶל מִן הַפַּסֶּלֶת אַף עַל פִּי שֶׁהָאֹכֶל מֻנָּח, בּוֹרֵר אֶת הָאֹכֶל וּמַנִּיחַ אֶת הַפַּסֶּלֶת.

ג,יז אֵין מְסַנְּנִין אֶת הַחַרְדָּל בְּמִסְנֶנֶת שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּבוֹרֵר; אֲבָל נוֹתְנִין בֵּיצָה בְּמִסְנֶנֶת שֶׁלַּחַרְדָּל, וְהוּא מִסְתַּנֵּן מֵאֵלָיו. וְאִם הָיְתָה הַמִּשְׁמֶרֶת תְּלוּיָה, מֻתָּר לִתֵּן לָהּ יַיִן בְּיוֹם טוֹב; אֲבָל לֹא יִתְּלֶה בַּתְּחִלָּה, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֹל. וּמַעֲרִים וְתוֹלֶה אֶת הַמִּשְׁמֶרֶת לְתֻלּוֹת בָּהּ רְמוֹנִים, וְתוֹלֶה בָּהּ רְמוֹנִים; וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן לְתוֹכָהּ שְׁמָרִים.

יג	ראשון	28	**ב' דראש חודש תמוז** עלות השחר 04:24 — נץ החמה 05:37 סו"ז קר"ש - מג"א 08:33 — סו"ז קר"ש - גר"א 09:09 סו"ז תפלה - מג"א 09:56 — סו"ז תפלה - גר"א 10:20 שקיעה 07:48 — צה"כ 08:07 **בבלי:** חולין נט **ירושלמי:** בבא מציעא יג **תוספתא:** נדרים ג נ"ך: יהושע י **רמב"ם:** ערובין ח
יד	שני	29	עלות השחר 04:24 — נץ החמה 05:37 סו"ז קר"ש - מג"א 08:33 — סו"ז קר"ש - גר"א 09:09 סו"ז תפלה - מג"א 09:56 — סו"ז תפלה - גר"א 10:20 שקיעה 07:48 — צה"כ 08:07 **בבלי:** חולין ס **ירושלמי:** בבא מציעא יד **תוספתא:** נדרים ד נ"ך: יהושע יא **רמב"ם:** שביתת עשור א
טו	שלישי	30	עלות השחר 04:25 — נץ החמה 05:38 סו"ז קר"ש - מג"א 08:33 — סו"ז קר"ש - גר"א 09:09 סו"ז תפלה - מג"א 09:56 — סו"ז תפלה - גר"א 10:20 שקיעה 07:48 — צה"כ 08:07 **בבלי:** חולין סא **ירושלמי:** בבא מציעא טו **תוספתא:** נדרים ה נ"ך: יהושע יב **רמב"ם:** שביתת עשור ב
טז	רביעי	1	עלות השחר 04:25 — נץ החמה 05:38 סו"ז קר"ש - מג"א 08:34 — סו"ז קר"ש - גר"א 09:10 סו"ז תפלה - מג"א 09:57 — סו"ז תפלה - גר"א 10:21 שקיעה 07:48 — צה"כ 08:07 **בבלי:** חולין סב **ירושלמי:** בבא מציעא טז **תוספתא:** נדרים ו נ"ך: יהושע יג **רמב"ם:** שביתת עשור ג
יז	חמישי	2	**י"ז בתמוז** עלות השחר 04:26 — נץ החמה 05:38 סו"ז קר"ש - מג"א 08:34 — סו"ז קר"ש - גר"א 09:10 סו"ז תפלה - מג"א 09:57 — סו"ז תפלה - גר"א 10:21 שקיעה 07:48 — צה"כ 08:07 **בבלי:** חולין סג **ירושלמי:** בבא מציעא יז **תוספתא:** נדרים ז נ"ך: יהושע יד **רמב"ם:** שביתת יום טוב א
יח	ששי	3	עלות השחר 04:26 — נץ החמה 05:39 סו"ז קר"ש - מג"א 08:34 — סו"ז קר"ש - גר"א 09:10 סו"ז תפלה - מג"א 09:57 — סו"ז תפלה - גר"א 10:21 שקיעה 07:48 — צה"כ 08:07 **בבלי:** חולין סד **ירושלמי:** בבא מציעא יח **תוספתא:** נזיר א נ"ך: יהושע טו **רמב"ם:** שביתת יום טוב ב
יט	שב"ק	4	**פנחס** עלות השחר 04:26 — נץ החמה 05:39 סו"ז קר"ש - מג"א 08:35 — סו"ז קר"ש - גר"א 09:11 סו"ז תפלה - מג"א 09:57 — סו"ז תפלה - גר"א 10:21 שקיעה 07:48 — צה"כ 08:07 **בבלי:** חולין סה **ירושלמי:** בבא מציעא יט **תוספתא:** נזיר ב נ"ך: יהושע טז **רמב"ם:** שביתת יום טוב ג

הדלקת הנרות	ירושלים	ת"א	חיפה	יבנאל
	07:08	07:29	07:21	07:09

מוצ"ש ר"ת	ירושלים	ת"א	חיפה	יבנאל
	08:31 09:01	08:33 09:03	08:35 09:04	08:33 09:02

עַל יְדֵי אַהֲבָה בָּא הִתְחַזְּקוּת.

(סֵפֶר הַמִּדּוֹת אוֹת אַהֲבָה סִימָן ו')